



**DESCRIPTIVE CATALOGUE OF  
MANUSCRIPTS  
IN THE  
GOVERNMENT MANUSCRIPTS LIBRARY**

**PREPARED UNDER THE SUPERVISION OF  
THE PUBLICATION DEPARTMENT OF  
THE BHANDARKAR ORIENTAL  
RESEARCH INSTITUTE,  
POONA**



**Bhandarkar Oriental Research Institute**

**POONA  
1939**



Copies can be had direct from the  
Bhandarkar Oriental Research Institute, Poona 4 ( India )

**Price : Rs. 4 per copy, exclusive of postage.**

Printed and published by Dr. R. N. Dandekar, M.A., Ph.D.,  
at the Bhandarkar Institute Press, Bhandarkar Oriental  
Research Institute, Poona No. 4 ( India )

# **Descriptive Catalogue of the Government Collections of Manuscripts**

**deposited at the**  
**Bhandarkar Oriental Research Institute**

**COMPILED BY**  
**Dr. HAR DUTT SHARMA, M.A., Ph.D.**  
Professor of Sanskrit  
Hindu College, Delhi

**Vol. XVI, part I**  
**VAIDYAKA**

**Bhandarkar Oriental Research Institute**

**POONA**

**1939**

## CONTENTS

	PAGES
PREFACE	xi-xiv
RULES FOR THE GOVT. MANUSCRIPTS LIBRARY	xv-xvii
LIST OF CATALOGUES AND REPORTS	xviii-xxi
SYSTEM OF TRANSLITERATION	xxii

### VAIDYAKA

No.		
1-3	Ajīraṇamañjarī	1-3
4-7	Añjananidāna	4-7
8-9	Anupānamañjarī	8-9
10	Amṛtamañjarī	10-11
11	Amṛtasāgara	11-12
12-13	Arkaprakāśa	12-14
14-15	Aśvacikitsā	15-18
16	Aṣṭādaśasaṁskāra ( Rasahṛdaya with comm. )	18-19
17	Ānandamālā with comm.	19-21
18	Āyurveda	21-22
19-20	Āyurvedaprakāśa or Arkaprakāśa	22-25
21-23	Āyurvedamahodadhi	25-29
24	Āyurvedarasāyana, Hemādri's comm. on the 11th and 12th chapters of Vāgbhaṭa's Aṣṭāṅgahṛdayasūtrasthāna	30
25	Āyurvedarasāyana, Hemādri's comm. on Aṣṭāṅgahṛdaya of Vāgbhaṭa	31-32
26	Uttaranibandhasaṅgraha	32-33
27-28	Upacārasāra	33-36
29-31	Auśadhikalpa	36-40
32	Auśadhikośa	40-41
33	( Auśadhi ) Nāmāvali	41-43
34	Auśadhināmamālā ( Laghunighaṇṭu )	43-44
35	Auśadhisāṅgraha ( 1 )	44-45
36	Do ( 2 )	45-46
37	Do ( 3 )	46-47

No.		PAGES
38	Kalpacintāmaṇi	47-48
39	Kalpadrumasārasaṅgraha	48-49
40	Kalpasaṅgraha	49-50
41-42	Kaṅkāligrantha	50-53
43	Kādambakakalpa	53-54
44	Kāmaratna	54-55
45-50	Kārajñāna	55-62
51-56	Kūṭamudgara	63-68
57	Gandhakakalpa and Pāradakalpa	69-70
58-59	Gadanigraha	70-72
60-61	Guṇasaṅgraha	73-75
62-63	Cakradattasaṅgraha	76-78
64-68	Carakasamhitā	78-83
69-73	Cikitsākalikā	84-88
74	Cikitsāsāgara	89-90
75-82	Cikitsāsārasaṅgraha	90-100
83	Cikitsāsāstrasaṅgraha	100-101
84	Cikitsāñjana	102-103
85	Jyotiṣmatikalpa	103-104
86-89	Jvaratimirabhāskara	104-108
90	Jvaranidāna	108-109
91	Takrakalpa	109-110
92	Triṣaṭi	110-111
93	Triṣaṭivyākhyā called Vaidyavallabhā	111-113
94-95	Do Do Siddhāntasañcaya	113-115
96-103	Dravyaguṇasātaśloki	116-122
104	Dravyādīpikā	122-123
105-111	Dravyāvali ( Nighaṇṭu ) call Nighaṇṭu- nāmamālā or Dhanvantarinighaṇṭu	123-132
112	Dhāturatnamālā	133-134
113	Nāmaguṇasārasaṅgraha	134-135
114	Nighaṇṭunāmamālā	135-136
115	Nighaṇṭunāmāvali	136-137
116	Nighaṇṭuśeṣa, called Dravyāvalisamuccaya	137-138
117	Nighaṇṭuśeṣa	138-140
118	Nidānapradīpa	140-141
119	Nibandhasaṅgraha	141-142
120	Pathvāpathyanighaṇṭa	143

No.		PAGES
121-122	Pathyāpathyavicāra	144-146
123-124	Pathyāpathyavidhi	146-147
125	Pathyāpathyaviniścaya	148
126-127	Pathyāpathyavibodha	148-151
128	Pathyāpathyādhikāra	151
129	Pākamārtanḍa	152-153
130	Pākaśāstra	153-154
131	Pākaśāstra	154-155
132	Pākārṇava	156-157
133-135	Pākāvalī	157-160
136	Pratāpakalpadruma	161-163
137-138	Bhāvaprakāśa	163-165
139	Bhīṣakcakkacittotsava	165-167
140	Maṇiparīkṣādīni	167-168
141	Mallaprakāśa	168-169
142	Māgarājapaddhati	170-176
143	Mādhvacikitsita	177-178
144	Mādhavanidāna-Vyākhyāmadhukośa	178-179
145-148	Mādhavanidāna with comm. Madhukośa	179-183
149	Mādhavanidānaṭikā called Ātāṅkadarpaṇa	184-185
150	Mādhavanidāna with comm. Ātāṅkadarpaṇa	185-186
151	Mādhavanidāna	186-187
152	Mādhavanidānaṭikā called Subodhinī	187-188
153-154	Mādhavanidāna	188-190
155-156	Mādhavanidāna with comm. Ātāṅkadarpaṇa	190-191
157	Yogacintāmaṇi	192
158-161	Yogacintāmaṇi	193-197
162-166	Yogatarāṅgiṇī	197-203
167	Yogadīpikā	203-204
168	Yoganidhāna	204-206
169	Yoganibandha	206-207
170-174	Yogaratnamālā with Vivṛti	207-212
175	Yogaratnamālāṭikā	212-213
176-177	Yogaratnasamuccaya	213-218
178	Yogaratnākara	218-219
179-180	Yogaratnāvalī	219-222
181	Yogaratnāvalī	222-223
182	Yogaśataka with comm.	224-225

No.		PAGES
183	Yogaśataka	225-226
184-184A.	Yogaśatakaṭikā	226-228
185	Yogaśataka	228-229
186	Yogaśataka with comm.	230-231
187	Yogaśāstra	231-232
188-189	Yogasamuccaya	233-235
190	Yogasudhānidhi	235-236
191	Ratnasāgara	237-238
192-193	Rasacintāmaṇi	238-240
194	Rasanānigraha	241
195	Rasapaddhatī, with comm.	242-243
196-198	Rasamañjarītantra	243-247
199	Rasaratnadīpa	247-248
200	Rasaratnasamuccaya	249-251
201-214	Rasaratnākara	251-266
215	Rasarājaprakaraṇa	267-268
216	Rasarājaśaṅkara	268-269
217-218	Rasasaṅketakalikā	269-272
219	Rasasaṅgraha	272-273
220-222	Rasasāra	273-278
223	Rasasāra or Sadyogakaṇṭhikā	278-279
224	Rasasiddhiprakāśa	279-280
225	Rasārṇava	280-282
226	Rasāvatāra	282-283
227-228	Rasendracintāmaṇi	283-286
229	Rasendracūḍāmaṇi	286-287
230	Rasendracūḍāmaṇi	287-288
231-232	Rājanighaṇṭu or Nighaṇṭurāja or Abhi- dhānacūḍāmaṇi	289-292
233	Rogārogaśāstra	292-293
234	Lakṣmaṇotsava	294-299
235	Laṅghanapathyaavinirṇaya	300-301
236	Vāgbhaṭa-sūtrasthāna	301-302
237	Vicārasudhākara or Arśoghna- sudhākara	302-303
238	Vibodhasāra	304-305
239	Vīrasimhāvaloka	305-306

No.		PAGES
240	Vṛndasaṅgrahaśeṣa	306-307
241	Vṛndasaṅgraha or Siddhayoga	308-309
242	Vṛndasaṅgraha	310-311
243	Vaidyakagrantha	311-312
244-245	Vaidyakapaddhati or Ayurvedasāra	312-314
246	Vaidyakayogacandrikā	314-315
247	Vaidyakasaṅgraha	315-319
248	Vaidyakaśāra	317
249	Vaidyakaśāra or Śaṅkaraśatam	318-319
250-252	Vaidyakaśārasaṅgraha or Hitopadeśa	319-322
253	Vaidyakaśārasamuccaya	322-324
254	Vaidyakaśārasamuccaya or Rasasindhu	324-325
255-258	Vaidyakaśāroddhāra or Yogacintāmaṇi	326-329
259	Vaidyacintāmaṇi	330-331
260	Vaidyajiṇana with comm. of Rudrabhaṭṭa	331-332
261	Vaidyajiṇana	333
262	Do with comm. of Rudrabhaṭṭa	334
263-264	Do with comm. of Harinātha	335-337
265	Do with comm. of Rudrabhaṭṭa	337-338
266	Do with comm. of Harinātha	338
267-269	Do with comm. of Rudrabhaṭṭa	339-341
270	Do with comm. of Harinātha	342-343
271	Do with comm. of Rudrabhaṭṭa	343-344
272	Vaidyanāmamālā	344-345
273	Vaidyanighaṇṭu ( Dravyāvalīsamuccaya )	346-347
274	Vaidyanighaṇṭu	347-348
275	Vaidyapradīpa	348-349
276-278	Vaidyamanotsava	349-352
279	Vaidyaratna	353-354
280	Vaidyarahasya	354-355
281-328	Vaidyavallabha	355-358
284-285	Vaidyavinoda	359-362
288-289	Vaidyavilāsa	363-364
290	Vaidyasarvasva	365-366
291	Vaidyāmṛta	366-367
292	Vaidyāvataṁsa	368-369
293	Vyākhyākusumāvalī	369-370

No.		PAGES
294	Śataślokīcandrakalā or Hṛdayaprabodha	370-372
295	Śataślokī	372-373
296-300	Śataślokī with Candrakalā	373-378
301	Śataślokī	378-379
302	Do with Candrakalā	379-380
303	Śakunaparikṣādi	380-381
304	Satkarmasaṅgraha	381-382
305	Sadyogacintāmaṇi	383-384
306	Sannipātakalikā	384-385
307	Sannipātacikitsā	385-386
308-309	Sarvajvarasamuccayadarpaṇa	386-389
310-311	Siddhamantra	389-391
312	Siddhamantra with comm.	392-393
313	Siddhayoga	393-394
314	Siddhayogamālā	395-396
315	Suśruta ( Śārīrakasthāna )	396-397
316	Do ( Sūtrasthāna )	397-398
317	Suśrutasāra	398-400
318	Suśruta ( Śārīrasthāna )	400-401
319	Do ( Sūtrasthāna )	401-402
320	Do ( Śārīrasthāna )	402-403
	Appendices I-III	405-418

---



## P R E F A C E

I take the liberty of presenting to the world of orientalists this Volume of the Descriptive Catalogue of the Vaidyaka Mss. in the Govt. Mss. Library at the Bhandarkar Oriental Research Institute, Poona. This Volume is based on the lines on which the first Volume in this series was brought out by the Government of Bombay in 1916.

Out of the 321 Mss. described in this Volume, the following 41 are found *in this library only* :—

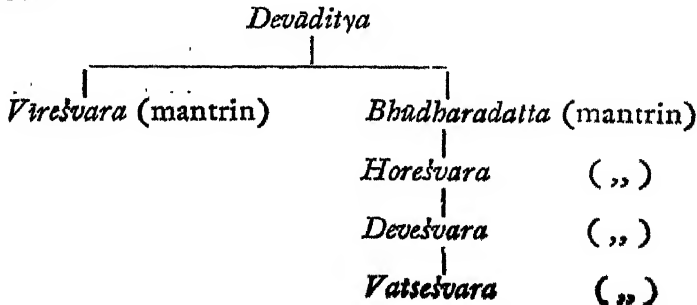
No.			Name of work
11	...	...	Amṛtasāgara
18	...	...	Āyurveda
35	...	...	Auśadhisāṅgraha ( I )
36	...	...	„ ( II )
37	..	...	„ ( III )
38	...	...	Kalpacintāmaṇi
39	...	...	Kalpadrūmasārasaṅgraha
40	...	...	Kalpasaṅgraha
74	...	...	Cikitsāsāgara
75	...	...	Cikitsāsārasaṅgraha
76	...	...	Cikitsāsāstrasaṅgraha
113	...	...	Nāmaguṇasārasaṅgraha
115	...	...	Nighaṇṭunāmāvalī
131	...	...	Pākaśāstra
132	...	...	Pākārṇava
136	...	...	Pratāpakalpadrūma
142	...	...	Māgarājapaddhati
143	...	...	Mādhavacikitsita
168	...	...	Yoganidhāna
169	...	...	Yoganibandha
187	...	...	Yogaśāstra
191	...	...	Ratnasāgara
194	...	...	Rasanānigraha
219	...	...	Rasasaṅgraha
223	...	...	Rasasāra
224	...	...	Rasasiddhiprakāśa

229	...	...	Rasendracūḍāmaṇi
230	...	...	"
233	...	...	Rogārogavāda
238	...	...	Vibodhasāra
240	...	...	Vṛndasaṅgrahaśeṣa
244	...	...	Vaidyakapaddhati
245	...	...	"
254	...	...	Vaidyakaśārasamuccaya
272	...	...	Vaidyanāmanālā
275	...	...	Vaidyapradīpa
293	...	...	Vyākhyākusumāvali
303	...	...	Śakunaparikṣādi
304	...	...	Satkarmasaṅgraha
305	...	...	Sadyogacintāmaṇi
314	...	...	Siddhayogamālā

It would be interesting to note that this library contains several works dealing with the *Kalpa* or *Kāyakaḷpa* treatment. They are :—

29—31	Auśadhikālpa.
38	Kālpacintāmaṇi.
40	Kālpasaṅgraha.
43	Kāḍambakakālpa.
85	Jyotiṣmatikālpa.
91	Takrakālpa.

I would like to draw the attention of the scholarly world to *Cikitsāsāgara* ( No. 74 ) which, though a compilation from several works ( specially *Garuḍapurāṇa* ), is written by *Vatseśvara*, a minister who descended from a line of ministers. Following is his genealogy—



We know (See I. O. Cat. No. 1387) that *Caṇḍeśvara*, son of *Vireśvara* ( son of *Devāditya* ), and minister of king *Harasimbhadeva* of Mithilā ( or Nepāla ), had *Kṛtyaratnākara* compiled under his direction. *Caṇḍeśvara* was living in A. D. 1314. He was a cousin of *Horeśvara*. Our Ms. informs us that *Bhadrāradatta* was a younger brother of *Vireśvara*. If we add about 50 years to the age of *Horeśvara*, who, being a cousin of *Caṇḍeśvara* might be considered to be his contemporary, we get 1364 A. D. as the time of *Vatseśvara*, the author of *Cikitsāsāgara*.

For fear of making this preface too lengthy, I would only make a passing reference to the following Mss. which give some historical data.

- 11 *Amṛtasāgara*.
- 74 *Cikitsāsāgara*.
- 126 *Pathyāpathyavibodha*.
- 136 *Pratāpakalpadruma*.
- 142 *Māgarājapaddhati*.
- 166 *Yogatarāṅgiṇi*.
- 169 *Yoganibandha*.
- 199 *Rasaratnadīpa*.
- 229 *Rasendracūḍāmaṇi*.
- 233 *Rogārogavāda*.
- 234 *Lakṣmaṇotsava*.
- 237 *Vicārasudhākara*.
- 239 *Vīrasimhāvaloka*.
- 253 *Vaidyakaśārasamuccaya*.

The problems connected with the dates, etc. of some of these Mss. and their authors have been already worked out by the indefatigable Mr. Gode in his articles. I also have written about *Lakṣmaṇotsava* in the *Karnāṭaka Historical Review*, Vol. III., Nos. 1 and 2. I would invite the attention of historians to these Mss. specially to *Māgarājapaddhati* which is written by one *Māgarāja* of *Sahigila* family ruling at *Sādhāraṇapura*. My efforts to solve the identity of this ruler or his family or even *Sādhāraṇapura*, have been of no avail as yet.

This volume contains the following Hindi Mss.—

- 11 Amṛtasāgara.
- 35—37 Auṣadhisaṅgraha.
- 41—42 Kaṅkaligrantha.
- 130 Pākaśāstra.
- 168 Yoganidhānā.
- 248 Vaidyakaśāra.
- 253 Vaidyakaśārasamuccaya.
- 276-278 Vaidyamanotsava.
- 303 Śakunaparīkṣādi.

In the end, it is my most pleasant duty to thank the authorities of the Bhandarkar Oriental Research Institute to assign this work to me. I take this opportunity of sincerely thanking my friend Mr. P. K. Gode, M.A., the Curator of the Institute who was always kind to me and who never grudged any help that I required in preparing this Catalogue. Last but not the least, I have to thank also Mr. G. N. Shrigondekar, B.A., of the Publication Department of the Institute, and Mr. M. M. Patkar, B.A., who helped me in various ways in the present volume.

Har Dutt Sharma

---

## REGULATIONS OF THE MANUSCRIPTS DEPARTMENT

1. "The Government Manuscripts Library" formed and maintained by the Government of Bombay, and formerly deposited at the Deccan College, Poona, is now, subject to the general control of the Department of Education, Bombay, placed under the direct charge of the Bhandarkar Oriental Research Institute, Poona.

2. The Department is administered by a Superintendent appointed by the Executive Board of the B. O. R. Institute subject to the approval of Government.

3. The Manuscripts are available at the Institute, during working hours, for purposes of *bona fide* study.

4. The Manuscripts in the Library, if, in good condition, and subject to the requirements of Department, are lent out to *bona fide* scholars on their applying for them in writing to the Superintendent of the Department or to the Secretary of the Institute. Such scholars shall, however, execute a bond for the value of the manuscripts required, this value being fixed by the officers in charge of the Library.

5. In the case of scholars from outside India, all requisitions for loans of manuscripts shall be made to the Secretary of State for India in council, through whom also the transactions in manuscripts shall take place. Such scholars shall execute the necessary bond with the Secretary of State for India in Council, at his discretion.

6. In the case of scholars in India the execution of the bond shall be necessary before the manuscripts are lent out. When the applicant is not sufficiently known to the Superintendent of the Department, this latter officer shall have the power to call upon the applicant to produce a certificate as to his interest in the study of Sanskrit Literature, and of his being a fit person to be entrusted with Government manuscripts. Such a certificate shall have to be signed

by Orientalists of recognised position, or by Government officers of the Provincial or other highest service, not below the rank of a Deputy Collector or Extra Assistant Commissioner. The certificate should contain a reference to works or essays published by the applicant.

N. B.—In the case of scholars residing within the jurisdiction of a Native State, the certificate may be signed either by the Chief Sahib or the Divan or the administrator of the State.

7. All applications for manuscripts shall state the reasons for which the manuscripts are required and the period for which the loan is sought.

8. If any manuscripts belonging to this Library have been used in the publication of an edition, or in any other learned disquisition, the authors should present to the Manuscripts Library a copy of the work or works so published.

9. The number of manuscripts to be lent out at a time to a scholar, and the period of loan, is determined by the officer in charge of the Library. Usually, however, in the case of Indian scholars, not more than five manuscripts are allowed to remain with them at a time, and the period of loan shall not normally exceed six months.

10. Immediately on receipt of manuscripts, the scholars are requested to examine them carefully before signing and returning the receipt-form accompanying the manuscripts, as no complaints will be entertained thereafter.

11. When the manuscripts are returned to the Library they are duly examined, and if found in their original condition, the receipt formerly signed for them is returned and the bond cancelled. The liability of the borrowers ceases only after the return of this receipt.

12. If scholars find that, owing to the work on the manuscripts not being completed within the stipulated period, they cannot return the manuscripts when due, they shall, sufficiently in advance, apply in writing to that effect to the Superintendent of the Department, or to the Secretary of State for India in Council, as the case may be. The period of loan will be extended at discretion. In no case, however, shall any manuscripts be allowed to remain with a scholar longer than two years in India, and five years outside India.

13. The Manuscripts Department reserves to itself the right of refusing to lend out any manuscript to any scholar at any time, and in the case of manuscripts lent out, of demanding their return before the expiry of the stipulated period, if the manuscripts be required for library or other purposes.

14. All postal charges shall be borne by the applicant.

15. The Department undertakes to procure on loan, for the members of the Institute, manuscripts from other lending Libraries.

---

## A LIST OF PRINTED CATALOGUES AND REPORTS ABOUT MANUSCRIPTS

The following is the list of works ( Catalogues, Reports, etc. ) already published embodying the results of the search and preservation of Sanskrit manuscripts in the Bombay Circle from 1868 to 1915. All lists published up to 1884 have been incorporated in our consolidated Catalogue prepared by Mr. S. R. Bhandarkar, M.A., in 1888. The lists for the subsequent years are to be found embodied in the various Reports published thereafter. These Reports are of considerable value, in as much as they give in many cases the history of individual manuscripts, personal details of authors, their chronology, and such other items. All these works are therefore here put together in one place for ready reference.

Papers relating to the Collection and Preservation of the Reports of ancient Sanskrit Literature, edited by order of Government of India, Calcutta, 1878, by Mr. E. A. Gough. This is a useful work for the general history of the Search during the earlier period upto 1878 and contains, among other, things lists of manuscripts brought for Government during the years 1868-69, 1869-70, 1870-71, 1871-72, 1872-73 and 1874-75. All these lists, originally published at different times, were also included in our consolidated catalogue ( to be mentioned below ) published in 1888.

Report on the results of the Search for Sanskrit Manuscripts in Gujarat during 1871-72, by G. Bühler, Surat, 1872, 11 pages in folio.

Report on Sanskrit Manuscripts 1872-73, by G. Bühler, seven and seventeen pages. Bombay, 1874.

Report on Sanskrit Manuscripts 1874-75, by G. Bühler, 21 pages. Girgaum, 1875.

Detailed Report of a Search of Sanskrit Manuscripts made ( in 1875-76 ), in Kashmir, Rajputana and Central India, by G. Bühler. Extra No. XXXIVA, Vol. XII of the Journal of the Bombay Branch of the Royal Asiatic Society, 1877, Bombay.



Lists of the Sanskrit Manuscripts purchased for Government during the years 1877-78, and 1869-78, and a list of the Manuscripts purchased from May to November 1881, by F. Kielhorn, Poona, 1881.

A Report on 122 Manuscripts, by R. G. Bhandarkar, Bombay, 1880, 37 pages in folio.

Report on the Search for Sanskrit Manuscripts in the Bombay Presidency during 1883-81, by F. Kielhorn, Bombay, 1881.

A Catalogue of the Sanskrit Manuscripts in the Library of the Deccan College ( being lists of the two Viśrāmabāg collections ). Part I prepared under the superintendence of F. Kielhorn ; Part II and Index prepared under the superintendence of R. G. Bhandarkar, 1884 ; 61 pages in folio.

A Report on the Search of Sanskrit Manuscripts during 1881-82, by R. G. Bhandarkar, Bombay, 1882.

A Report on the Search for Sanskrit Manuscripts in the Bombay Presidency during 1882-83, by R. G. Bhandarkar, Bombay, 1884.

A Report on the Search for Sanskrit Manuscripts in the Bombay Presidency during 1883-84, by R. G. Bhandarkar, Bombay, 1887.

A Report on the Search for Sanskrit Manuscripts in the Bombay Presidency during 1884-87, by R. G. Bhandarkar, Bombay, 1894.

A Report on the Search for Sanskrit Manuscripts in the Bombay Presidency during 1887-91, by R. G. Bhandarkar, Bombay, 1897.

A Consolidated Catalogue of the Collections of Manuscripts deposited in the Deccan College ( from 1868-1884 ) with an Index, by S. R. Bhandarkar.

A Report on the Search for Sanskrit Manuscripts in the Bombay Presidency during 1891-1895, by A. V. Kathawate, Bombay, 1901.

Detailed Report of Operations in Search of Sanskrit Manuscripts in the Bombay Circle, August 1882 to March 1883, by P. Peterson. Extra No. XLI, Vol. XVI of the Journal of the Bombay Branch of the Royal Asiatic Society, 1883, Bombay.

A Second Report of Operations in Search of Sanskrit Manuscripts in the Bombay Circle, April 1883 to March 1884, by P. Peterson. Extra No. XLIV, Vol. XVII of the Journal of the Bombay Branch of the Royal Asiatic Society, 1884, Bombay.

A Third Report of Operation in Search of Sanskrit Manuscripts in the Bombay Circle, April 1884 to March 1886, by P. Peterson. Extra No. XLV of Vol. XVII of the Journal of the Bombay Branch of the Royal Asiatic Society, 1887, Bombay.

A Fourth Report of Operations in Search of Sanskrit Manuscripts in the Bombay Circle, April 1886 to March 1892, by P. Peterson. Extra No. XLIXA of Vol. XVIII of the Journal of the Bombay Branch of the Royal Asiatic Society, 1894, Bombay.

A Fifth Report of Operations in Search of Sanskrit Manuscripts in the Bombay Circle, April 1892 to March 1895, by P. Peterson, Bombay, 1896.

A Sixth Report of Operations in Search of Sanskrit Manuscripts in the Bombay Circle, April 1895 to March 1898, by P. Peterson. Bombay, 1899. This contains also a list of manuscripts purchased by Professor Peterson from 1898-99.

Lists of Manuscripts Collected for the Government Manuscripts Library by the Professors of Sanskrit at the Deccan and Elphinstone Colleges containing the following Collections :—

(i) 1895—1982, (ii) 1899—1915, (iii) 1902—1907, (iv) 1907—1915, (v) 1916—1918, (vi) 1919—1924 and (vii) 1866—68.

---

# Bhandarkar Oriental Research Institute

POONA 4 (INDIA)

Descriptive Catalogue of Manuscripts

IN THE

**Government Manuscripts Library**

---

## VOLUMES PUBLISHED

**Vol. I, Part I—***Vedic Literature, Samhitās and Brāhmaṇas* pp. xlviii + 420 ; Size :—  $9\frac{1}{2}$  inches × 6 inches. 1916, Compiled by the Professors of Sanskrit, Deccan College, Poona.—Price Rs. 4.

**Vol. XII—***Alaṃkāra, Saṃgīta and Nāṭya Mss.* pp. xx + 486  
Size :—  $9\frac{1}{2}$  in. × 6 in. 1936. Compiled by P. K. Gode, M.A., Curator, B. O. R. Institute, Poona.—Price Rs. 5.

**Vol. XVII. Part I—***Jaina Literature and Philosophy (Āgamika Literature)* pp. xxiv + 390 ; Size :—  $9\frac{1}{2}$  in. × 6 in. 1935. Compiled by Prof. H. R. Kapadia, M.A., Price Rs. 4.

„ „ **Part II—**(*Āgamika Literature* contd.) pp. xxvi + 363 + 24 ; Size:—  $9\frac{1}{2}$  in. × 6 in. 1936. Compiled by Prof. H. R. Kapadia, M.A., Price Rs. 4.

**Vol. XIV—***Nāṭaka Mss.* pp. (xviii + 302) ; Size:—  $9\frac{1}{2}$  in. × 6 in. 1937. Compiled by P. K. Gode, M.A., Curator, B. O. R. Institute, Poona.—Price Rs. 4.

**Vol. II, Part I—***Grammar Mss ( Vedic and Paṇiniya )* pp. xvi. + 348 ; Size.—  $9\frac{1}{2}$  in. × 6 in. 1938. Compiled by S. K. Belvalkar, M.A. Ph.D. Price Rs. 4.

**Vol. XVI, Part I—***Vaidyaka Mss.*— pp. xxi + 418. Size.—  $9\frac{1}{2}$  in. × 6 in. 1939. Compiled by H. D. Sharma, M.A., Ph.D. Price Rs. 4.

Other volumes in preparation.

*For copies apply to :—* The Secretary, B. O. R. Institute,  
POONA 4, (INDIA).

## SYSTEM OF TRANSLITERATION

अ a आ ā इ i ई ī उ u ऊ ū  
ऋ ṛ ॠ ṝ ए e ऐ ai ओ o औ au

क k ख kh ग g घ gh ङ ṅ

च c छ ch ज j झ jh ञ ṇ

ट ṭ ठ ṭh ड ḍ ढ ḍh ण ṇ

त t थ ṭh द d ध dh न n

प p फ ph ब b भ bh म m

य y र r ल l व v श ś

ष ṣ स s ह h

*visarga ḥ, anusvāra ṁ.*

---

# VAIDYAKA MANUSCRIPTS



# VAIDYAKA



अजीर्णमञ्जरी

Ajirṇamañjari

No. 1

1033.  
1886-92

Size.—  $7\frac{2}{3}$  in. by  $4\frac{4}{5}$  in.

Extent.— 7 leaves ; 9-10 lines to a page ; 20 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing bad, though legible ; paper is old and worn out ; ends of pages are in a decaying condition ; same as No. 10.

Age.— Bears संवत् १८०११ ( Sam. 1811 ) ना वरषे.

Author.— Kāśinātha.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीकृष्णा नमः ॥

नालीकेरिफलेषु तंदुलमथो क्षीरं रसाले हितं  
जंबीरोत्थरंसो घृते समुचितः सर्पिस्तु मोचाफले ॥  
etc. same as in No. 10.

Ends— fol. 7<sup>b</sup>

तत्तन्महाजीर्णविषापनेत्री  
जाया चिरायाद्युतमंजरयं ॥  
etc. same as in No. 10.

The colophon at the end is—

इति श्रीकाशीनाथेनविरचिताऽजीर्णमंजरीसंपूर्णा ॥ श्रीकृष्णाय नमः ।  
इति मीति श्रावणवदी १० वार रवेतु शुभं भवतु । लपितं शुभं भवतु ॥

References.— See No. 10.



अजीर्णमञ्जरी

Ajirṇamañjarī

No. 2

1034 A.  
1886-92.Size.— 11<sup>4</sup>/<sub>8</sub> in. by 5<sup>3</sup>/<sub>8</sub> in.

Extent.— 5 leaves ; 12 lines to a page ; 36 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanagari characters ; handwriting good ; the work extends upto the 3rd line of folio 5<sup>a</sup>. After this begins another work. The Ms. when compared with other Mss. of अजीर्णमञ्जरी, is found to be wanting in many verses. After each verse, a Gujarati translation in Devanāgarī characters is given. This work and the next one, viz., अनुपानमञ्जरी, are both written by the same scribe.

Age.— Sathvat 1919.

Author.— Kāśinātha.

Begins.— fol. 1<sup>a</sup>

ओं श्रीहरए गुरुवे नमः ॥

यो रावणं रणमुखे भुवनैकभारं ॥

हत्वा चकार जगत परमोपकारं ॥

etc. same as in No. 10.

Ends.— fol. 4<sup>b</sup>

पयैर्मुनिनामनवद्यपय ॥ श्रीकाशिनाथेन शशिष्येः सुखाय ॥ रक्तटी-  
कृताजीर्णविषापहंजरी ॥ जाया चिरायामृत मंजरीयं ॥ ३९ ॥ टी० ॥ मुनी ये  
पोताना सिष्येने अर्थे

fol. 5<sup>a</sup> श्रीकाशिनाथने अनेक ग्रंथी उधरीने स्पष्ट कीधी तेते अजीर्णमंजरी  
अनेक विषने हने छे ॥ ३९ ॥ मृणालखर्जूरकहागहुरा ॥ कसेरुअंगोटकशर्करा-  
णां ॥ यथा विपाका यवभद्रमुस्ता ॥ तथा रसो नेषु पयः प्रशस्तं ॥ ४० ॥  
टी० ॥ इति श्रीअजीर्णमंजरी समाप्तः ॥

References.— See No. 10.



अजीर्णमञ्जरी  
(अमृतमञ्जरी)

Ajirṇamañjarī  
(Amṛtamañjarī)

No. 3

530.  
1892-95.

Size.— 10 $\frac{4}{5}$  in. by 4 $\frac{1}{10}$  in.

Extent— 9 leaves ; 6 lines to a page ; 29-30 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible; explanatory notes given on the top of lines and margins ; borders ruled with two rows of double red lines ; marks of punctuation and the last colophon in red ink ; its name अमृतमञ्जरी based only on the last colophon ; name of scribe ईश्वरीदास ; very old musty and worn out paper.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Kāśīnātha.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

श्रीकण्ठं गिरिजागणेशसहितं नत्वा शरण्यं सतां ॥  
नानाद्रव्यगुणागुणान्कथयते ग्रन्थान्विचार्यासिद्धत् ॥  
पथ्यापथ्यविदेशगुणगुणयुतं यद्वस्तु तोयादिकं  
तत्संक्षेपतया ब्रवीति हि शतश्लोक्या त्रिमल्लः कविः ॥ १ ॥  
स्वादुस्लौ पटुतिक्तकौ कटुकषायौ चेत्यमी षड्रसाः ॥  
द्रव्यस्था महतांशकेन रसनैर्धर्त्ति प्रयाताः पृथक्  
तत्राद्याः पवनं त्रयोभ्यवहृताः श्लेष्माणमंतास्त्रय—  
स्ते पित्तं तु कषायतिक्तमधुरा घ्नंतीतरे तन्वते ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. 9<sup>b</sup>

अत्रायपथ्यद्वयतस्तु सर्वानर्वाञ्च पयान्यथवैद्यविद्यः ॥  
श्रीकाशीनाथः स्मृतये शिशूनामाद्यैर्वचोभिः रचितैरतानी ॥ ४८ ॥  
तत्तन्महानेत्रविषापनेत्री जीयाच्चिरायास्मृतमंजरीयं ।  
सत्पदपदानन्दमयीमसंतो बुणाद्वैनामबधोरयंतु ॥ ४९ ॥  
इति श्रीकाशीनाथकृतौ अजीर्णमंजरी समाप्ता ॥ शुभं भवतु ॥ श्री ॥

लिखतं ईश्वरीदासेन स्वपठनार्थे ॥ श्री ॥

References.— See No. 10.

## अञ्जननिदान

Añjananidāna

No. 4

537.

1892-95.

Size.—8½ in. by 4½ in.

Extent—106 leaves ; 6 lines to a page ; 24 letters to a line.

Description.—Modern paper ; Devanāgarī characters : hand-writing good ; double lines in red ink on borders : benedictory phrase, marks of punctuation, the word टीका before the beginning of Hindi comment on each verse and the topic headings written in red ink. The Sanskrit text is ascribed to Agniveśa and the commentary in Hindi is anonymous. Paper is very modern but worn-eaten at several places.

Age.—Samvat 1944 ; Śaka 1809.

Author.—Agniveśa.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

अबोधतिमिरछन्नचक्षुषा भिषजां कृते ।

सूक्ष्मं करोत्यग्निवेशो ग्रन्थमंजनमाख्यया ॥ १ ॥

दोषरोषो रुजां हेतुस्तत्प्रकोपे तु कारणं ॥

प्रत्येकं हीनमिथ्यातियोगकालार्थकर्मणां ॥ २ ॥

टीका ॥ अग्निवेश जो हे सो अज्ञान जो अधेरो ता कारिकें ढकी हे दृष्टि जिनकी असे जे वैद्य तिनके निमित्त अंजननिदान हे नाम जाको असो सूक्ष्म जो ग्रंथ ताहि करे हे ॥ १ ॥ etc.

Ends.—(text) fol. 105<sup>b</sup>

चकार चतुरोचितं तदिदमग्निवेशोजनं

परोपकृतये कृती परिमितं रुजां ज्ञापकं ॥ २४० ॥

ततः समुद्भूतैः सदा सुकृतराशिभिस्तुष्यतां

तुषारगिरिकन्यकापरिवृढः सयोषिस्तुतः ॥

Ends.—(com.) fol. 106<sup>a</sup>

टीका ॥ सुकृती जो अग्निवेश सो ओर जो वैद्य तिनपै जो उपकार ताके निमीत प्रमानके जो रोग तिनको जतायवेवारो ओ चतुरनकुं उचित असो जो अंजननिदानग्रंथ । ताहि करत भयो तातें उदय भई जे बहुत सुकृतन की

राशि तिन करिकें हिमाचल पर्वत की कन्या के पति जो शिव त पार्व  
( fol. 106<sup>b</sup> ) ती गणेश सहित प्रसन्न होहु ॥ इति श्री अग्निवेशविरचितं  
निदानांजनं पूर्णम् ॥ समाप्तं ॥ लीखितं गुजराती गणेशलाल ॥ लीषायतं  
भटजी जगुलालाजी आत्मपठनार्थम् ॥ मीति फाल्गुण शुक्र १४ रवौ संवत्  
१९४४ ॥ शके १८०९ ॥ लीखितं कोटानन्द ग्राममध्ये ॥ श्रीरस्तु ॥

References.— ( 1 ) Mss-A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—i,  
6<sup>a</sup> ; ii, 2<sup>a</sup>, and 186<sup>a</sup> ; iii, 2<sup>a</sup>.

B-Descriptive Catalogues :— I. O. Catalogue No. 2714.  
Mitra's Catalogue of Bikaner Mss., p. 650, No. 1419.

(2) Printed Editions :— Edited with Hindi Translation and  
Notes by Rāmeśvarabhaṭṭa, Kalyan, Bombay, 1889.

अञ्जननिदान

Anjananidāna

No. 5

211.

A. 1883-84.

Size.— 11  $\frac{1}{8}$  in. 5  $\frac{3}{10}$  in.

Extent.— 15 leaves ; 10 lines to a page ; 33 letters to a line.

Description. — Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writ-  
ing good ; borders on each side have double lines in red  
ink ; marks of punctuation are given in red ink except on  
fol. 13<sup>a</sup>. Last colophon is in red ink. Paper is not old and  
is in good condition.

Age.— Appears to be modern.

Author.— Agniveśa.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

अवोधातिमिराच्छन्नचक्षुषां भिषिजांकृते ॥ etc.

Same as in No. 4.

Ends.— fol. 15<sup>a</sup>

चकार चतुरोदिदं तदिदमग्निवेशोजनं, etc.

Same as in No. 4.

Last Colophon— इत्यग्निवेशकृतमंजनाख्यनिदानं समाप्तम्

References.— See No. 4.

अञ्जननिदान

Añjananidāna

No. 6

449.  
1895-98.

Size.— 8½ in. by 4 in.

Extent.— 17 leaves ; 9 lines to a page ; 30 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; verse numbers, topic endings and the colophon tinged with red pigment. Place of copying is written in red ink. The name of the copyist is Gaṅgādhara-bhaṭṭa Vaidya and the place of copying is Poona. Fol. 1<sup>a</sup> and 17<sup>b</sup> have 4 lined borders in ink on all the sides. In the centre of fol. 1<sup>a</sup> is अथ अग्निवेशकृदंजननिदानप्रारंभः । In centre of fol. 17<sup>b</sup> is इति अग्निवेशकृदंजननिदानस्तमाप्तः ।

Age.— Śaka 1716=1794 A. D.

Author — Agniveśa.

Begins— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः । श्रीधन्वंतरये नमः

अबोधतिमिरछन्नचक्षुषां भिषजां कृते ।

सूक्ष्मं करोत्याग्निवेशो ग्रंथमंजनमाख्यया ॥ १ ॥ etc.

Same as in No. 4.

Ends.— fol. 16<sup>b</sup>

चकार चतुरोचितं तदिदमग्निवेशोजनं, etc.

Same as in No. 4.

Colophon at the end:— fol. 17<sup>a</sup> इति श्रीमदग्निवेशविरचितमंजन-  
निदानं समाप्तं शके १७१६ आनन्दनाम संवत्सरे दक्षिणायने शदहतौ कार्तिके  
मासे कृष्णपक्षे दशम्यां इंदुवासरे इदं पुस्तकं गंगाधरभट्टवैद्येन लिखितं शुभं  
पुण्यग्रामे लिखितं शुभं भवतु श्रीकाशिविश्वेश्वरार्पणमस्तु

Reference.— See No. 4.

### अञ्जननिदान

Añjananidāna

No. 7

583.  
— 1899-1915.

Size.— 11  $\frac{7}{10}$  in. by 5  $\frac{3}{10}$  in.

Extent. — 24 leaves ; 8 lines to a page ; 24 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writ-  
ing bold and legible ; benedictory phrase, double lines on  
both the borders, marks of punctuation, topic-headings,  
topic endings and the last colophon are in red ink.  
Although the copy is not very old still it is worm-eaten  
and its leaves are affected by dampness.

Age.— Appears to be modern.

Author.— Agniveśa.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

अबोद्धतिमिरच्छन्नचक्षुषां भिषजां कृते ॥ etc.

Same as in No. 4.

Ends.— fol. 24<sup>a</sup>

चकार चतुरोच्चित्त यदिदमाग्निवेशोजनं, etc.

Same as in No. 4.

Last Colophon—इत्याग्निवेशविरचितं श्रीनिदानस्थानं मंजनसमाप्तिं श्री

References.— See No. 4.

## अनुपानमञ्जरी

Anupānamañjarī

No. 8

1034 B.  
1886-92.

Size.— 11½ in. by 5¾ in.

Extent.— 11 leaves ; 12 lines to a page ; 36 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; the work extends from folio 5<sup>a</sup> ( 3rd line ) to folio 15<sup>a</sup>. It also has got the text accompanied by Gujarātī translation in Devanagari characters. The work is divided into 5 chapters and was composed in Sam. 1822, caitra 5, Thursday.

Age.— Sam. 1919.

Author.— Pitāmbara.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>, line 3.

अथ अनोपानमंजरीमाह ॥  
यस्य ज्ञानमहं मूर्ती ॥ सखीदानंदकारणी ॥  
तत्पादपंकजं वंदे ॥ ग्रंथसंपूर्णहेतवे ॥ १ ॥  
धातुस्तथोपधातुश्च ॥ विषं स्थावरजंगमं ॥  
तस्य विकारशांत्यर्थे ॥ वक्ष्योऽनुपानमंजरी ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. 15<sup>a</sup>

कूर्म देशे अर्जुनपुरे ॥ तत्र वासी सदा किल ॥  
गुरु जीवामिधानस्य ॥ गच्छच्चांगमसांज्ञिकः ॥ ४० ॥ टी० ॥  
कछ देशने विषे आनापुरमध्ये तिहां वसनार निरंतर गुरु जीवाजी ने प्रमादे  
गच्छ आगम जाणवो ॥ ४० ॥  
तस्य पीतांबरो शिष्य तत्पादवांदिक सदा ॥  
देवगुरुप्रसादेन ॥ विश्रामग्रंथकारकः ॥ ४१ ॥  
इति श्री अनुपानमंजर्यां धातु उपधातु मारणंगानुपानप्रकरणं नाम पंचमं  
सप्तदशः ॥ पू० ॥ लिखतं वैष्णव हरीचर्णदासेन स्व अर्थे मार्ग० कृष्ण बुध-  
वासरे संवत् १९०१९ ना वर्षे मंगलं लेखकानां च ॥ पाठकानां च मंगलं ॥  
मंगलं मंगलानां च ॥ भूमीर्भूषतिमंगलं ॥ १ ॥

References.— ( 1 ) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum : —  
i, 16<sup>b</sup>.

( 2 ) Printed Editions :— One work of this name is published with Telegu translation, based on that of P, Sūryanārāyaṇa Rāu, Madras, 1915.

## अनुपानमञ्जरी

Anupānamañjarī

No. 9

617.  
1895-1902.

Size.— 10 $\frac{1}{8}$  in. by 4 $\frac{3}{8}$  in.

Extent.— 11 leaves ; 6-7 lines to a page ; 32 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing very good and neat ; double lines in red ink on borders. In the space between the lines, a Gujarātī translation of the work ; the text is very corrupt. The text is the same as No. 8. The date of composition here may be interpreted as 1824 or 1827 Sam.

Age — Sam. 1864.

Author.— Pitāmbara.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीपार्श्वप्रशादलीव्यते ॥

यस्य ज्ञानं मयी छुतिं शचिदानंदकारिणी  
तत्पादपंकजं वंदे ग्रंथसंपुत्तिहेतवे ॥ १ ॥ etc.

Same as in No. 8.

Ends.— fol. 11<sup>b</sup>

कुर्मदेशे अर्जुनपुरे etc.

Same as in No. 8.

The date of copying is given— संवत् १८६४ ना माघवद  
११ दने वार रवौ दने लपि कृत्वा पुज्यकुश्री ५ नेणसीजी ततसिष्यकु अमरशी  
लपिकृत्वा ( स्व आत्मा disfigured with chalk ) अर्थेणमा टंकाराग्रामे  
॥ श्रीपार्श्वप्रशाद ॥ श्री श्री श्री

References.— See No. 8.

अमृतमञ्जरी

Amṛtamañjarī

No. 10

210.  
A. 1883-84.Size.— 9 $\frac{1}{8}$  in. by 3 $\frac{1}{2}$  in.

Extent.— 6 leaves ; 5-6 lines to a page ; 31-32 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good upto fol. 4<sup>a</sup>, the rest is legible ; paper old, worn out and musty ; folios 4<sup>b</sup> to 6 written in a different hand ; folios have double black lines on the borders ; contains 41 verses ; 40th verse numbered as 50th by mistake ; 41st verse bears no number.

Age.— Bears Sam. 1816, Āṣāḍha-śukla 13, Raviḥ ( Sunday ).

Author.— Kāśinātha.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

यो रावणं रणमुखे भुवनैकभारं

हत्वा चकार जगतां परमोपकारं ।

यं ब्रह्मवाभिदधिरे परतोपि पारं

—नौमि मैथिलसुताहृदयैकहारं ॥ १ ॥

नारीकेरफलेषु तंडुलमथ क्षीरं रसाले हितं

जंबीरोत्थरसो घृ ( ? ) ते सहाचिः सर्पिस्तु मोचाफले ।

गोधूमेषु च कर्कटी हिततमा मांसाप्यये कांजिकं

नारंगे गुडु ( ? ) क्षणं च कथितं पिंडालुके कोप्रघः ॥ २ ॥

Ends.— fol. 6<sup>b</sup>

अत्रायपद्यद्वयजस्तु सर्घा—

प्यर्वाचि पद्यन्यनवद्यपद्या

श्रीकाशिनाथः स्मृतये शिशूना

मायवंचोभिर्विचितैरतानीत् ॥ ५० ॥

तत्तन्महाजीर्णविषापनेत्री

जीयाच्चिरायामृतमंजरीयं

सत्पद्यदानंदमपीव संस्तो

घुणाद्रवैनामवधारयंतु ॥



Colophon at the end—श्रीकाशिनाथः विरचितायां अमृतमंजरी  
समाप्तम् ॥ आषाढ शुक्ल त्रयो रविः सं. १८१६.

References.— ( 1 ) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
i, 28<sup>b</sup> ( our ms ) ; ii, 6<sup>a</sup>. See under अजीर्णमञ्जरी iii, 2<sup>a</sup>.

B-Descriptive Catalogues :— See Mss. Nos. 1374 and  
1375 of the Bikaner Catalogue by Miṭra.

अमृतसागर

Amṛtasāgara

No. 11

450.  
1895-98.

Size.— 13 $\frac{1}{8}$  in. by 6 $\frac{1}{8}$  in.

Extent.— 118 leaves ; 14 lines to a page ; 48 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing  
very good ; except for a few leaves, the rest have two rows  
of two lines and one line in red ink on each border ; bene-  
dictory phrases, topic-headings, topic-endings and colo-  
phons are tinged with red pigment. Foll. 87-100 missing ;  
fol. 86<sup>b</sup> has only 1 $\frac{1}{2}$  lines. The work is written in Hindi  
by Savāi Mahārāja Pratāpasimha ( perhaps by some one  
at his behest ) of Jaipur, son of Mādhava Simha and grand-  
son of Išvarī Simha. The latter is accredited in this book  
with composing a work on नाडीपरीक्षा. Pratāpasimha  
flourished in the latter half of the 18th century. The work  
is divided into 25 chapters and deals with almost all the  
aspects of medicine.

Age.— Appears to be old.

Author.— Mahārāja Pratāpasimha of Jaipur.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ ॐ नमः सिद्धेभ्यः ॥

॥ श्रीधन्वंतरये नमः ॥ श्रीछरुवे नमः ॥

अथ श्रीमन्महाराजाधीराज माहाराजराज्येंद्र श्रीसवाई परताप सिंघजी विचार करि मनुष्या का रोगां का दूरि करवा वास्तै परमकरुणा करि कै चरक सुश्रुत वाग्भट भावप्रकाश आचार्याने आदि लेकरिकै वैद्यक का सर्व ग्रंथा को विचारि सार काढि अतिसंक्षेपतै सर्वरोगां को निदान पूर्व करि अमृतसागर नाम ग्रंथ कर्यो तीकी वचन का करिकै औषधयां का अनेकप्रकार का अजमाया जतन विचार पूर्व करिष्यते etc.

Ends.— fol. 132<sup>a</sup>

दुषसै अजीरणसै पेदसै यांसै भी गलानि होय अबलथ की उछाह नहि होय तीनै आलस कहिजे तीनै आदि ले रजाण लिज्यो और भी बुधिवान ॥

इति सरीर नाम ई मनुष्य का सरीरमै ज्यो कछु है सो संक्षेप सै सरव निरुपण कर्यो सो संपूर्ण ॥ इति श्रीमन्महाराजाधीराजराज्येंद्र श्रीसवाई परतापसिंघजी देव विरचिते अमृतसागरनाम ग्रंथे रितु वरणन मास रीतु वरषादीर दिन चजा रात्रचरजा सारी अंगा संयुक्त वरणन नाम पंचविंशति मस्तरंग ॥ २५ ॥ समाप्तोयं ग्रंथ ॥

अर्कप्रकाश

Arkaprakāśa

No. 12

883.

1887-91.

Size.— (i) 9 $\frac{7}{10}$  in by 4 $\frac{4}{5}$  in.

„ (ii) 10 $\frac{1}{2}$  in. by 3 $\frac{9}{10}$  in.

Extent.— 52 leaves; (i) 13, (ii) 8 lines to a page; (i) 32 (ii) 49 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing of (i) is legible, of (ii) good. I have divided the Ms. into 2 parts, (i) extending upto folio 7<sup>a</sup> and which seems to have been added afterwards to the main Ms., the first 10 folios of which are lost; (ii) the main part of the Ms. foll. 11-55. On fol. 1<sup>a</sup> the list of contents is given. It consists of 10 *śatakas* (or centuries) and has thus 1000 verses. On fol. 5<sup>a</sup>, the अर्कयंत्र or charm full of figures and letters is given. The name of the Scribe is चुत्रभुज and the place of writing is कोटा.

Age.— Bears Sam. 1857 ; Mrragasara ( = Mārgasīrṣa ) — Kṛṣṇa 9, Candravāsara.

Author.— Rāvaṇa, the Lord of Lāṅkā.

Begins— fol. 1<sup>b</sup>

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

औषधीपतिनेत्राय पद्मिनीपतिमूर्तये ॥

कालकालाय नीलाय पार्वतीपतये नमः ॥ १ ॥

गर्भभारपरिक्लिन्ना कन्या मंदोदरी शुभा ॥

रावणं परिप्रच्छ पूजांते तुष्टमानसं ॥ २ ॥

मंदोदर्युवाच ॥

स्वामिन् दैत्यसुराध्यक्ष चतुर्वेदविशारद ॥

सदा शिवादाप्तकाम भुवनत्रयपालक ॥ ३ ॥

इदं शुकं ममोषं ते यद्यारभ्योदरे स्थितं ॥

तदारभ्य न शक्षोमि कर्तुं चक्रमणं मनाक् ॥ ४ ॥

Ends--- fol 54<sup>b</sup>

एवमुक्त्वा तु भैषज्यरहस्यं स दशा ( fol. 55<sup>a</sup> ) ननः ।

सायं संध्याविधिं कर्तुं उल्लितो मंदिरं ययौ ॥ १००० .

इति लंकानाथरावणकृतेऽर्कप्रकाशे धातुशुद्धिशतकं दमं समाप्तः । संवत् १८७७ वर्षे मिति सूरगसरमासे कृष्णपक्षे तिथौ ९ चंद्रवासरे इदं पुस्तकं लिखितं ब्राह्ममण चुवभुज ग्रामकोटामध्ये लिखित्वा शुभं भवतु कल्याणमस्तु । श्री श्री श्री श्री लिखाइतम् पचोलीरामकृष्णजी ज्ञाती दधि च शुभं भवतुः ॥

References.— Mss.— A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 30<sup>a</sup> ; ii, 6<sup>a</sup> ; iii, 7<sup>b</sup>.

Printed Edition :— with a Telegu commentary “Vidyotha” by Pandit D. Gopalacharlu ; Madras, 1914 ( Āyurvedāśrama Series ).

अर्कप्रकाश

Arkaprakāśa

No. 13

85.
<hr/> 1907-15.

Size.— 12 in. by 4 in.

Extent.— 30 leaves ; 11 lines to a page ; 45-46 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good and clean ; names of speakers as well as the colophons at the end of each chapter tinged with tint ; paper is old and musty and at places touched by worms. It is complete and almost correct. The name of the owner of Ms. is दिनकरज्योतिष ; name of scribe is नारायण धुंडीराज केळकर. It has got a charm-table on fol. 4<sup>b</sup>.

Age.— Bears Śaka 1735 (= 1869 A. D.) ; Vaiśākha-śuddha 2 ; Ravivāra.

Author.— ( Rāvaṇa ), the Lord of Laṅkā.

Begins.— folio 1<sup>b</sup>

श्रीमन्महागणपतये नमः ॥

औषधीपतिनेत्राय पद्मिनीपतिमूर्तये ॥

कालकालाय नीलाय पार्वतीपतये नमः ॥ १ १ etc.

Same as in No. 12.

Ends.— fol. 30<sup>a</sup>

एवमुक्त्वा तु भेषज्जरहस्यं स दशाननः ।

सायं संध्याविधिं कर्तुमुत्थितो मंदिरे ययौ ॥ १०० ॥

इति लंकनाथकृतार्कप्रकाशे शुद्धिशतकं दशमं समाप्तं ॥ ग्रंथ ॥ १००० ॥

शके १७३५ श्रीमुखनामसंवत्सरे वैशाखशुद्ध २ रविवसरे समाप्तं पुस्तकं । इति श्रीमल्लकानाथकृतं अर्कप्रकाशं समाप्तं ॥ इदं ज्योतिषोपनामक दिनकरस्येदं पुस्तकं । केळकरोपनामधुंडीराजात्मजनारायणेन लिखितं ॥

References.— See No. 12.

अश्वचिकित्सा

Aśvacikitsā

No. 14

1035.
<hr/> 1886-92.

Size.— 14 $\frac{1}{2}$  in. by 5 $\frac{3}{10}$  in.

Extent.— 50 leaves ; 11 lines to a page ; 49 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; two black lines on each border , benedictory phrase and topic-endings upto fol. 5<sup>a</sup> are tinged with red pigment ; paper is old and musty. The work deals with the treatment of horses. It contains 68 chapters and 1800 verses. In his उद्देशाध्याय which is reproduced below, the author gives a list of contents in the work. This work is different from नकुल's Ms. No. 15.

Age.— Sam. 1878.

Author.— Jayadatta.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

प्रणम्य शंकरं भक्त्या शंकरं सर्वदेहिनां  
 शिवाय जगतो जातां शिवां चापि विशेषतः १  
 सुखावबोधशब्दार्थं ग्रन्थं विस्तरवर्जितं ।  
 लक्षणं बाजिदेहरथं संक्षेपेन यथाक्रमं २  
 चिकित्सां च समासेन सिद्धौषधिसमन्वितं ।  
 मुनिप्रोक्तानि शास्त्राणि सम्यगालोच्य बाजिनां ३  
 श्रीमद्विजयदत्तस्य पुत्रेण क्रियतेषुना ।  
 श्रीमता जयदत्तेन बाहानां हितमिच्छता ४  
 अध्यायानां यथायोगां षष्ट्यष्टाधिकसंख्यया ।  
 श्लोकानां च सहस्रेण शताष्टकयुतेन च ॥  
 प्रदेशं लक्षणं चैव जीवितं च वयस्तथा ।  
 दशाविभागं क्षेत्रं च देशज्ञानं च बाहनं । ६ ।  
 बन्ध्याक्रमं प्रसूतायाः शिशोश्च परिपालनं ।  
 द्रव्यमात्राविधिं चैव निषण्ठं पोषणक्रमं । ७ ।

विधि क्षाराग्निश्चाणां शिरावेधविधिं तथा ।  
 निरूहे च विधिं सम्यग्विधिं चैवानुवासने । ८ ।  
 नस्थे स्वेदे विधिं चैव स्नेहपाने विधिं क्रमात् ।  
 तैलपाकविधानं च घृतपाकविधिं तथा । ९ ।  
 श्रांतोपचारं बाहानां तथारिष्टत्रयं पुनः ।  
 मृगरोगचिकित्सां च चिह्नपूर्वं समासतः । १० ।  
 वातादीनां च दोषाणां कोपाहेतुतयैव च ।  
 निदानं चैव चिह्नं च रोगाणां च चिकित्सितं । ११ ।  
 साध्यासाध्यविवेकं च कृच्छ्रसाध्ये च निश्चयं ।  
 प्रकृतिं चतुरंगानां कथयाम्यनुपूर्वशः । १२ ।  
 रसोनादीन् स्तथा कल्पान् मुनिभिः पूर्वमनोदितान् । १३ ।  
 इत्युद्देशाध्यायः

Ends.— fol. 49<sup>b</sup>

हरीतक्यामयाकल्पः प्रावृद्धकाले विशेषतः ।  
 तेनात्र नो विनिर्दिष्टः पुनरुक्तशंकरः । ६ ।

इति श्री नमसा दजदकृश्वार्वे शाष्टप्रथितमोध्यायः ६८ समाप्तश्चायं ग्रन्थः  
 यावद्दर्पणविपर्यास तावदारोग्यमिच्छति

अन्यथा रक्तमाहं च पैत्तिकं । कालिकानिलं चैव श्लेष्मपाण्डु पिच्छिलं ।  
 कपोतकं कर्षविज्ञेयं पित्तं शिरोगतं चैव सर्वं । दोषं विजानीयात् । शोणितं  
 सान्निपातिकं । एवं विरक्तं विशुद्धांगं कृत्वा यत्नेन वाजिनानां । दद्याद्दोमूत्र-  
 संयुक्ता स ( fol. 50<sup>a</sup> ) तैला च हरीतकी ॥ नित्यं त्रिसप्तकं यावत् । पलपंच-  
 प्रमाणता ॥ शुभमस्तु ॥ संवत् १८७८.

References.— ( 1 ) Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
i, 34<sup>b</sup>.

( 2 ) Printed Editions :— Bibliotheca Indica, Vol. 108,  
Calcutta 1848.

## अश्वचिकित्सा

Aśvacikitsā

No. 15

351.  
1879-80.Size.— 9<sup>9</sup>/<sub>10</sub> in. by 4<sup>1</sup>/<sub>2</sub> in.

Extent.— 27 leaves ; 8-9 lines to a page ; 32-41 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing irregular but legible, paper is old, musty and worn out, fol. 1 is wanting. This work deals with the diseases and treatment of horses. It is ascribed to Nakula. It has 18 chapters :—

( 1 ) प्रश्नाध्याय ends on fol. 2<sup>b</sup> ; ( 2 ) जात्यधिकार ends on fol. 4<sup>a</sup> ; ( 3 ) वर्णनाध्याय ends on fol. 5<sup>a</sup> ; ( 4 ) आवर्त्ताध्याय ends on fol. 6<sup>b</sup> ; ( 5 ) दंतोद्भेदाध्याय ends on fol. 7<sup>a</sup> ; ( 6 ) अश्व-लक्षणाध्याय ends on fol. 8<sup>a</sup> ; ( 7 ) वेगवर्णनाध्याय ends on fol. 9<sup>a</sup> ; ( 8 ) वाहनाध्याय ends on fol. 13<sup>b</sup> ; ( 9 ) धातुपरीक्षाध्याय ends on fol. 16<sup>b</sup> ; ( 10 ) शिरामोक्षाध्याय ends on fol. 17<sup>a</sup> ; ( 11 ) षड्भुक्तुचर्याध्याय ends on fol. 20<sup>a</sup> ; ( 12 ) नस्याध्याय ends on fol. 21<sup>b</sup> ; ( 13 ) पिंडाध्याय ends on fol. 23<sup>b</sup> ; ( 14 ) घृताध्याय ends on fol. 24<sup>b</sup> ; ( 15 ) क्वाथाध्याय ends on fol. 25<sup>a</sup> ; ( 16 ) विषयोगाध्याय ends on fol. 26<sup>a</sup> ; ( 17 ) अश्वपालविधि ends on fol. 26<sup>b</sup> ; ( 18 ) अश्वरोगितनामाध्याय ends on fol. 28<sup>a</sup>.

Age.— Sam. 1726.

Author.— Nakula.

Begins.— fol. 2<sup>a</sup>

ऋषिमवृवन् ॥

दीना दुःखश्रमोपेता रुधिरं परिप्लुता ॥ ९ ॥

भगवन् किं निमित्तेन पक्षच्छेदकस्त्वयाकृतः ॥

अपराधाविहीनानां यदिच्छं संति सज्जनाः ॥ १० ॥

तस्मादिति भयं त्यक्त्वा सर्वेषामिह वाजिनां ॥

यथा स्यात्सर्वथा सौख्यं पुष्टिश्च मुनिसत्तमा ॥ ११ ॥ etc.

Ends.— fol. 28<sup>a</sup>

सुहृद्वृद्धैश्च शक्यकरोति यो विगतायड्यमानोप्यनुलोमयायी ॥

अर्काय भीतो शुभिलोचनश्च शिवं न भर्तुस्तुरगो न दक्ष्येत् ॥ १४ ॥

इति नकुलकृते अश्वचिकित्सिते अश्वरोगितनामाध्यायोष्टादशः  
स्मात्तः ॥ संवत् १७२६ वरषे मार्गशीर्षमासे शुद्धपक्षे एकादश्यां भौमवासरेण  
लिखितमिदं ग्रंथं ॥ श्री ॥ अथेह श्रीश्रुर्थपुर (Surat ?) वास्तव्यभार्गवज्ञातिय  
भटश्रीहरिस्तसेवक भगवानेन लिखितमीदं पुस्तकं ॥ श्रुभं भवतु कल्याण-  
मस्तु ॥ जयोस्तु । यादृसं पुस्तकं दृष्ट्वा तादृशं लिखितं मया ॥ यदि श्रुधमश्रुधं  
वा मम दोषो न दीयते ॥ १ ॥ भग्नदृष्टिकटीशीवा बद्धमुष्टिरधोमुखं । कष्टेन  
लिखीतं ग्रंथं यत्नेन परिपालयेत् ॥ २ ॥ तैलाद्रक्षेत् जलात् रक्षेत् रक्षेत्  
अथलबन्धनात् । सुखेहस्तगतात् रक्षे एवं वदति पुस्तकाः ॥ ३ ॥ श्लोकसंख्या  
सर्वथैने ४६४ ॥ श्रीराम ॥

References.— ( 1 ) Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
i, 34<sup>b</sup> ; ii, 7<sup>a</sup> ; iii, 8<sup>a</sup>.

B—Descriptive Catalogues :—I. O. Cat. No. 2764,  
6260. Burnell's Cat. p. 75<sup>a</sup> ( by Śālihotra ).

( 2 ) Printed Editions :— Published in the appendix of  
the अश्वचिकित्सा of जयदत्त. Bibliotheca Indica, Vol. 108,  
Calcutta, 1848.

अष्टादशसंस्कार  
( रसहृदयं सटीकं )

Aṣṭādaśasaṁskāra  
( Rasahrdaya with comm. )

No. 16

284.  
— Vis. I.

Size.—13 in. by 4½ in.

Extent.—53 leaves ; 9 lines to a page ; 47 letters to a line.

Description.—Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing  
beautiful and neat ; borders are decorated with double lines  
in red ink on both sides. It is a mistake to call this work  
अष्टादशसंस्कार. Its real name is रसहृदय. The work is ' a  
treatise, in Ārya verses, on certain Tantric practices by  
means of mineral drugs ( especially mercury ) ; composed,  
for Madana, lord of Kirāta, by Bhikṣu Govinda ; with com-  
mentary ( ṭīka ) by Caturbhūja Miśra son of Miśra Maheśa,  
of the Kurala-vamśa '. I. O. Cat. Ms. 2617, p. 912. For



fuller information, see I. O. Cat. p. 912. Dr. J. Taylor puts this work under 'Tantra' which is a mistake. The work deals with the 18 *samskâras* of mercury and other minerals. It belongs to 'Vaidyaka'. Fol. 53<sup>a</sup> contains a list of contents.

Age.— Appears to be a modern copy.

Author.— ( Text ) Govindabhikṣu ; ( Comm. ) Caturbhuja Miśra.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥ अष्टादशसंस्काराः ॥

स्वेदन १ मर्दन २ सूक्ष्मं ३ स्थापन ४ पातन ५ निरोध ६ नियमा ७ श्रव ॥

दीपन ८ गगनघ्रास ९ प्रमाण १० मथ चारणविधानं ११ च ॥ १ ॥

गर्भद्वति १२ बाह्यद्वति १३ जारण १४ रसरजसारणं १५ चैव ॥

क्रामण १६ वेधौ १७ भक्षण १८ अष्टादशमिति ससे कर्म ॥ २ ॥ etc.

End.— fol. 52<sup>b</sup>

कर्ता स्वनाममहत्त्वं सूचयन्नाह ॥

तस्मात् किरातनृपतेर्बहुमानमवाप्य रसकर्मरतः ।

रसहृदयाख्यं तन्त्रं विरचितवान् भिक्षुगोविंदः ॥ ८१ ॥

इति श्रीमत्कुरलवंशपयोधिखुधाकरमिश्रमहेशात्मजविरचितायां खं-

डेलवालान्वयरसहृदटीकायां रसप्रशंसात्मको एकोनविंशावबोधः ॥ श्री ॥

References.— ( 1 ) Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 497<sup>a</sup> ; ii, 116<sup>b</sup>.

B—Descriptive Catalogues :— I. O. Catalogue, Ms. No. 2617, p. 912. B. B. R. A. S. Catalogue, No. 192.

( 2 ) Printed Editions :— Edited by Trimbak Gurunāth Kāle and Jādavji Tricumji Āchārya ; Bombay, 1911 ( Ayurvediya-grantha-mālā, no. i ).

आनन्दमाला सटीका

Ānandamālā with comm.

No. 17

922.

1891-95.

Size.— 12 in. by 4½ in.

Extent.— 75 leaves ; 7-15 lines to a page ; 30-49 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; several handwritings ; the handwriting is bold in the beginning with 7 lines on a page, but it grows smaller from fol. 41 onwards till towards the end it has 15 lines on a page with 49 letters in a line. The work chiefly deals with different *rasas* but takes into consideration other medicines also. On fol. 8<sup>a</sup> we find diagrams of 4 different types of utensils used in preparing the *rasas*. Sanskrit text is followed by Hindi Translation. The name of the author is आनन्दभारती in the beginning, but the last colophon on fol. 74<sup>a</sup> gives the name of नृसिंहभारती. The work ends there. On fol. 74<sup>b</sup> we find medicine for व्रण (ग) घृयसंग्रहनी (णी) in Hindi. On fol. 75<sup>a</sup>, we find a record of the sale of the Ms. for 14 Rupees. The date of the sale is curiously 3 years earlier than the copying of the book. Paper is old and musty. There are four lines in black ink on both the borders. Fol. 56 is missing.

Age.— Sam. 1717.

Author.— Ānandabhārati or Nṛsiṃhabhārati.

Begins. fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

श्रीआनन्दभारतीविरचिते आनन्दमाला रसाधिकारलिपिते सत्तिरमहा  
यो जक्ष्मानिलकुष्ठदोषसमनः श्लेष्मापहो मूर्क्षितः  
पंचत्वं च गतो ददति नियतं राज्यं चिरंजीवितः  
वद्धः खे गमनं कराति सततं विधाधरत्वं जथा  
सोयं पातु जुगे जुगे युगपतिः श्रीसूतरायो प्रभुः ॥ १ ॥  
पारद सर्वरोगानां येता पुष्टिकरः स्मृतः  
सुज्ञेन सधितः कुर्जात्संसिद्धं देहलोहयो ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. 74<sup>a</sup>

सीतलान्यहुपानानि प्रभातं मैथुनं तिज्येत्  
त्रिदिनं रक्तमोक्षार्थं ज्ञानं त्रोधं श्रमं तथा ॥

इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकाचार्य श्रीनृसिंहभारती आनन्दमालाविरचि-  
तयां ॥ आनन्दमालां रक्तमोक्षाधिकारसमाप्तं ॥ शुभं भवतु ॥ संवत् १०१७ शके  
१५८२ व्रषे आश्वनि शुक्लपक्ष ७ आदित्यवारे.

„ —fol. 75<sup>a</sup>

संवत् १७१४ वर्षे फाल्गुणमासे शुक्ले पक्षे तिथौ पूर्णिमायां चंद्रवासरे  
पूर्वाफाल्गुनी नक्षत्रे गंडयोगे । स्वस्ति श्रीसर्वब्राह्मणकर्मपरायश्रीनृसिंहपाद-  
पूजातत्परसकलब्राह्मणमाणि श्रीलक्ष्मीदास तत्पुत्र निषिलद्विजीयावाररतन-  
योद्धसद्ब्राह्मणप्रभादीप्तदशाशामंडलमंडितकीर्तिकृताशिरुरुहनिवारितघर्मातप  
स्वच्छतया विराजमानः । श्रीमदशेषभूपतिकविकुशलनिकागणचरणपूजितः ।  
सकलंगलक्ष्मीवासवासितभुवनभूतधनत्वकीर्तिः । श्रीजसराजः तत्पुत्रः सकल  
कुमंडलखंडनखंडितविकीर्तिकीर्तिशुभ्रद्योतितदिग्मंडलः । सवीरधर्ममार्तंड-  
वाचस्पतिः श्रीरामदत्तः तत्पुत्रेण गीर्वाणीविनोदानोदानंदितमानसतिर-  
स्कृतजायता प्राकोसिबुद्धबुद्धियुगानिकरेण । — ( erased ) भूदानात्तधर्म-  
परिधर्मितभुवनशेषनैरंतर्योद्भूतज्ञानातिशयांदोलिना । निषिलकिल्बिषविनाश-  
द्योतितसोभाचंद्रेण । श्रीसोभाचंद्रेण एषा पुस्तिका ब्राह्मण दीपचंद तस्या-  
त्मज चोषा तत्पुत्र परमभागवत देवऋषि तस्यात्मजाय शिवदत्ताय पंडित-  
पंडितीपंडिताय संपंडित्यपंडित्यद्योतनाय पंडित्येव दत्ता चतुर्दशरजतैर्कृत्वा  
तेनास्य । भूमंडलसंतत्यभिवासोस्तु । चिरं नंदतु नारायणपरायणो नारायणेन  
नारायणः ॥ श्री ॥

References.— ( 1 ) Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
i, 48<sup>a</sup> ; ii, 9<sup>b</sup> and 189<sup>a</sup> ; iii, 11<sup>a</sup>.

B—Descriptive Catalogue :— Catalogue of Ulwar Mss.  
mentions one आनन्दमालिका ( 1629, Extr. 415 ) by आनन्द-  
भारती which seems to be different from our work.

आयुर्वेद

Āyurveda

No. 18

618.  
1895-1902.

Size.— 8 $\frac{3}{4}$  in. by 4 $\frac{1}{2}$  in.

Extent.— 216 leaves ; 8 lines to a page ; 20 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writ-  
ing bold and legible ; double lines in black ink on both  
the borders ; topic headings, topic endings and colophons  
tinged with red pigment. It is incomplete, has neither

beginning nor end ; begins with fol. 10 and ends with fol. 235. Following folios are missing :— 13, 14 170-75, 205 and 206. Paper is old, worn out, musty and worm-eaten. The work deals with almost all the aspects of the science of medicine. In its colophons it is called an उपवेद and a धर्मशास्त्र written by Veda Vyāsa. For example, we read on fol. 15<sup>b</sup>.-- इति वेदव्यासकृतौ धर्मशास्त्रे उपवेदखंडे आयुर्वेदे दोषादिकज्ञानाध्यायः ॥

Age.—Appears to be old.

Author.— Veda Vyāsa.

Begins.—fol. 10<sup>a</sup>

रसासृग्मांसमेदोस्थिमज्जाशुक्राणि धातवः ॥  
वातपित्तकफा दोषा विण्मूत्राद्या मला स्मृता  
अल्पमध्योत्कटत्वेन दृष्टा दोषास्तथा जयेत् ॥  
अधोमध्योर्ध्वसंस्थाना हृन्नाभ्योर्व्यापिनोपि ते ॥  
अन्त्यमध्योदिगास्ते च वयोभुक्तदिशानि शं ॥  
तैः कूरुमृदुमध्या स्युः कोष्टमध्यश्च तैः समैः ॥ etc.

Ends.— fol. 235<sup>b</sup>

सूरणं सैधवं व्योषरसेद्रं हंति शीत्यता ॥  
विष्टंभं मलमूत्रं वा त्रिफलोदकपानतः ॥  
रक्तसूत्रप्रमेहादि कुमारीत्रिफलैः सह ॥  
कषायपलवैपक्वं बालबिल्वस

आयुर्वेदप्रकाश

OR

अर्कप्रकाश

Āyurvedaparakāśa

OR

Arkaprakāśa

No 19

531.

1892-95.

Size.— 13<sup>7</sup>/<sub>10</sub> in. by 5<sup>1</sup>/<sub>10</sub> in.

Extent.— 89 leaves ; 9-10 lines to a page ; 42-48 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good in parts, sometimes very irregular and bad ; the

Ms. consists of two parts I सूतसाधनाध्याय and II dealing उपरसः. The first part has different hand-writings. Folio 23<sup>b</sup> and a half of 23<sup>a</sup> are blank. It extends from fol. 1 to 44. The colophon on folios 44<sup>a</sup> and 44<sup>b</sup> is— इति श्री सौराष्ट्रीदेशो-  
 भद्वे सारस्वतकुलावतंस उपाध्यायमाधवः विरचितायुर्वेदप्रकाशे सूतसाधना-  
 ध्यायः समाप्तः । Then begins— अथोपरसाः ॥ गंधो १ हिङ्गुलङ्घेतालक-  
 शिला श्लोत्तोजनटंकण राजावर्तकंचुवको स्फुटिकयाशंखः खटी गौरिकं  
 काशीसंरसकं कपर्दी सिकता बोलाश्च कंकुष्टकं सौराष्ट्री च मतामी उपरसाः  
 सूतस्य किञ्चिद्गुणः ॥ १ ॥ तुल्या स्यु यदि ते विशोध्य विधिना संसाधिताः  
 सेवितास्ततद्रोगहराः गुणेन संहितै यौगैश्चिरायुप्रदाः ॥ अथादौ गंधकौत्यति-  
 प्रकारं शोधनस्य च । नामलक्षणसंयुक्तान् वक्तुमर्हसि शंकर ॥ After this  
 there is an extra leaf on the *a* side of which is अर्कप्रकाश पत्र  
 ४४, संख्या १३२०. संपूर्ण २१२०. On the *b* side of this leaf  
 which bears number 29, there is मतान्तर of सूर्येतापीलोहभस्म,  
 which is found in the second part, fol. 29<sup>b</sup>. Now follows the  
 second part (folios 1-44) beginning with इश्वर उवाच स्वेतदीपे  
 पुरा देवी क्षीरे क्षीरपयोनिधौ क्रीडन्त्याः सखिभिः सार्द्धं प्रभवत्प्रसृतं रजः प्रसृतं  
 बहुलं तत्र तद्रजोतीव श्रुणि सुगंधः सुमनोहरं क्षीरार्णवे तु स्नातायाः दुकूलं  
 रजसान्वितं धौतं यत्सखिभिस्तत्र तज्जातं गंधकं रजः ॥

Age.-- Bears- गिरिनगवस्तुचंद्रे वत्सरे शुक्लपक्षे प्रतिपदि गुरुवारं लेखितं पौष्यमासे ।  
 भवतु भवजनानां व्याधितानां सुखायासकृतिरसमुक्तग्रंथभातुप्रकाशः ॥ १  
 संवत् १८९७ शुक्लपक्षे प्रतिपादतिथौ गुरुवाशरे पौष्यमासे श्री श्री श्री.

Author.-- Mādhava Upādhyāya.

Begins.—part 1. fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

अर्कप्रकाशकासारविमर्शोबुजनीमयं ।

सच्चिदानंदविभवं शिवयोर्वपुराश्रयेत् ॥ १ ॥

देवैर्द्रमौलिमंदारपुष्परागकणारुणाः ।

विघ्नं हरतु हेरेवचरणांबुजरेणवः ॥ २ ॥

अधुना रत्नराजस्य संस्कारान् संप्रचक्ष्महे ।

नानातंत्र्याणि संहृद्य भिषजां सिद्धिहेतवे ॥ ३ ॥ etc.

Ends.— II Part. fol. 44<sup>b</sup>

फलानि चंद्रवारुण्याश्वतुर्भागमिता अमी ।

एकत्र मर्दयेच्चूर्णं इंद्रवारुणिकारसैः ॥

माषोन्मितां वर्तीं कृत्वा दद्यात्सर्वज्वरे बुधः ।

छिन्ना रसानुपानेन ज्वरघ्नी गुटिका मता ॥

इति आयुर्वेदप्रकाशे श्रीमदुपाध्यायः सारस्वतकुलावतंसकाशीनिवासि-  
माधवविरचिताध्यायः समाप्तः । शुभं भवतु कन्यानमस्तु श्री श्री

References :— ( 1 ) Mss.— A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
i, 52<sup>a</sup> ; ii, 10<sup>a</sup>.

B—Descriptive Catalogues :— I. O. Catalogue, Mss. Nos.  
2696 and 2697.

( 2 ) Printed Editions :— Edited by Jādavjī Tricumjī Ach  
ārya, Bombay, 1913, ( in Āyurvediya-grantha-mālā ).

आयुर्वेदप्रकाश

Āyurvedaparakāśa

No. 20

364.  
1882-83.

Size.— 9½ in. by 4½ in.

Extent.— 87 leaves ; 11 lines to a page ; 36 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writ-  
ing good ; double lines in red ink on both the borders ;  
verse numbers, topic-headings, topic-endings and coloph-  
ons tinged with red pigment. Paper is old, worn out  
and worm-eaten. A few folios in the beginning very  
much damaged by worms. It is incomplete.

Age.— Appears to be old.

Author.— Mādhava Upādhyāya.

Begins.—fol. 1<sup>a</sup>

First line श्रीगणाधिपतये नमः ॥ अथ...शकासार...मर्षावु.....वयोर्व—

Second line पुराश्रये ॥ १ ॥ देवैर्द्र...लेमदार...करारुणा । विभ्रं हरंतु...

ब चरणांबुजर.....धुना रस

etc. same as in No. 19.

Ends.—fol. 87

अथ लवणभेदीसुधानिधिः ॥

पिष्टं पांडुपट्टप्रगाढममलं वज्रपंडुना चैकशः

सूतं धातुयुतं खटीकबलितं तं संपुटे रोधयेत् ॥

अंतस्थं लवणस्य तस्य च तले प्रज्वाल्य बन्धि जठाच्छुभ्रं—

References.— See No. 19.

## आयुर्वेदमहोदधि

Āyurvedamahodadhi

No. 21

1039.  
1886-92.

Size.— 10 in. 4<sup>7</sup>/<sub>10</sub> in.

Extent.— 28 leaves ; 13 lines to a page ; 46-47 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing beautiful ; almost correct ; on borders two rows of double red lines ; the list of contents is—( 1 ) तन्नादौ सकल-  
प्रगुणप्राधान्याद्धारिगुणाः कथ्यन्ते fol. 1<sup>b</sup>. Colophon on fol. 4<sup>a</sup>.  
इत्यायुर्वेदं शास्त्रे महोदधौ सुखेण कृते पानीयगुणाः । ( 2 ) अथ जलाधिवासः  
folio 4<sup>a</sup>. Colophon on fol. 4<sup>a</sup>. इत्यायुर्वेदमहोदधौ सुखेण कृते  
जलाधिवासस्य विधिः । ( 3 ) इदानीं क्षीरगुणाः कथ्यन्ते, fol. 4<sup>a</sup>. Colo-  
phon on fol. 6<sup>a</sup>. इत्यायुर्वेदमहोदधौ श्रीसुखेण कृते क्षीरवर्गो द्वितीयः ।  
( 4 ) अथ दधियुगाः, fol. 6<sup>a</sup>. Colophon on fol. 7<sup>a</sup> इत्यायुर्वेदमहोदधौ  
सुखेण कृते दधिवर्गः । ( 5 ) इदानीं मस्तुगुणाः कथ्यन्ते fol. 7<sup>b</sup>. Colo-  
phon on fol. 7<sup>b</sup>. इति मस्तुवर्गः । ( 6 ) अथ तक्रगुणाः कथ्यन्ते, fol. 7<sup>b</sup>.  
Colophon on fol. 8<sup>a</sup>, इत्यायुर्वेदमहोदधौ सुखेण कृते तक्रवर्गः । ( 7 )  
अतः परं नवनीतयुगाः कथ्यन्ते fol. 8<sup>a</sup>. Colophon on fol. 8<sup>b</sup>. इति  
श्री आयुर्वेदमहोदधौ श्रीसुखेण कृते नवनीतवर्गः समाप्तः । ( 8 ) अथ  
घृतगुणाः fol. 8<sup>b</sup>. Colophon on fol. 9<sup>b</sup> इत्यायुर्वेदमहोदधौ घृतवर्गः ।  
( 9 ) अथ तैलयुगाः, fol. 9<sup>b</sup>. Colophon on fol. 10<sup>a</sup> इति तैलवर्गः ।  
( 10 ) अथ मधुगुणाः fol. 10<sup>a</sup>. Colophon on fol. 10<sup>a</sup> इति मधुवर्गः ।  
( 11 ) अथेक्षुगुणाः कथ्यन्ते fol. 10<sup>a</sup>. Colophon on fol. 11<sup>a</sup> इत्यायु-  
र्वेदमहोदधौ इक्षुवर्गः । ( 12 ) अथ मद्यवर्गः fol. 11<sup>a</sup>. Colophon on fol.  
11<sup>b</sup> इति मद्यवर्गः ( 13 ) Colophon on fol. 11<sup>b</sup>. इत्यायुर्वेदमहोदधौ  
कांजिकवर्गः । ( 14 ) अथ मूत्रवर्गः fol. 11<sup>b</sup>. Colophon on fol. 12<sup>a</sup>

इत्यायुर्वेदमहोदधौ मूत्रवर्गः । ( 15 ) अथ धान्यगुणाः कथ्यन्ते, fol. 12<sup>a</sup>. Colophon on fol. 12<sup>b</sup> इत्यायुर्वेदमहोदधौ यावधान्यवर्गः । ( 16 ) अथ शब्धिधान्यगुणा कथ्यन्ते, fol. 12<sup>b</sup>. Colophon on fol. 13<sup>b</sup> इत्यायुर्वेदमहोदधौ सुखेणकृते शिबीधान्यवर्गः । ( 17 ) Colophon on fol. 14<sup>a</sup> इत्यायुर्वेदमहोदधौ श्रीसुखेणकृते धान्यवर्गः । ( 18 ) अतः परं पक्कासगुणाः कथ्यन्ते, fol. 14<sup>a</sup>. Colophon on fol. 15<sup>b</sup> इत्यायुर्वेदमहोदधौ सुखेणकृते कृतान्नवर्गः । ( 19 ) अतः परं फलगुणाः कथ्यन्ते, fol. 15<sup>b</sup>. Colophon on fol. 17<sup>b</sup> इति फलवर्गः समाप्ताः । ( 20 ) अथ शाकान्द्रपदेक्ष्यामः fol. 17<sup>b</sup>. Colophon on fol. 19<sup>b</sup> इत्यायुर्वेदमहोदधौ श्रीसुखेणकृते फलशाकादिवर्गः । ( 21 ) इदानीं शिखरीणि कथ्यन्ते, fol. 19<sup>b</sup>. Colophon on fol. 20<sup>b</sup>. इत्यायुर्वेदमहोदधौ सुखेणकृते शिखरीणिवर्गः । ( 22 ) हिंशूषणाजिमहौषधानि, fol. 20<sup>b</sup>. Colophon on fol. 21<sup>a</sup> इत्यायुर्वेदमहोदधौ सुखेणकृते व्यंजनवर्गः । ( 23 ) अथेदानीं मांसोपकल्पनाकल्पना कथ्यन्ते, fol. 21<sup>a</sup>. Colophon on fol. 22<sup>a</sup> इत्यायुर्वेदमहोदधौ सुखेणकृते मांसवर्गः । ( 24 ) अथ व्यायामोद्धर्तनाभ्यंगगुणाः कथ्यन्ते, fol. 22<sup>a</sup>. Colophon on fol. 23<sup>a</sup> इत्यायुर्वेदमहोदधौ सुखेणकृते मर्दनाभ्यंगनीरगुणाः । ( 25 ) अथेदानीं भोजनविधिः कथ्यन्ते, fol. 23<sup>a</sup>. Colophon on fol. 25<sup>a</sup> इत्यायुर्वेदमहोदधौ भोजनवर्गः । ( 26 ) तांडुलगुणाः कथ्यन्ते, fol. 25<sup>b</sup>. ( 27 ) इति पूगगुणाः, fol. 26<sup>a</sup>. ( 28 ) Colophon on fol. 26<sup>b</sup> इत्यायुर्वेदमहोदधौ सुखेणकृते अनुलेपनवर्गः । ( 29 ) अतः परं वस्त्रगुणाः कथ्यन्ते, fol. 26<sup>b</sup>. Colophon on fol. 27<sup>a</sup>. इति वस्त्राधिकारः ( 30 ) Colophon on fol. 27<sup>b</sup>. इत्यायुर्वेदमहोदधौ सुखेणकृते मुखवासाधिकारसमाप्ताः । ( 31 ) Colophon on fol. 28<sup>a</sup>. इत्यायुर्वेदमहोदधौ सुखेणकृते धूपवर्गः । ( 32 ) अथ वाजीकरणविधिः, fol. 28<sup>a</sup>. Colophon on fol. 28<sup>b</sup>. इत्यायुर्वेदमहोदधौ श्रीसुखेणपंडितविरचिते वाजीकरणविधिः समाप्ताः ।

Age.— Bears Sam. 1878, Āsāḍha-vada 10, Śukravāsara.

Author.— Suṣeṇa.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

ओं नमः परमात्मने ॥

नत्वा धन्वंतरिं देवं गणाध्यक्षं दिवौकसां ।

अन्नपानविधिं बक्ष्ये समस्तसृणिसंमतं ॥ १ ॥

श्रेष्ठा शालाक्यतंत्रे कफपवनहरा दीपनी पाचनी या

गूलोदावर्त्तशुल्मज्वरगदगुदजान् कुष्टपांडुप्रमेहान् ।



कासश्वासातिसाराश्मरिजठरुजो नाशयत्याहु राजन्  
सेयं पायादपायान्सकललुखकरी सर्वदा चारु पथ्या ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. 28<sup>b</sup>

पुत्राव जनयते वीरान् नरसिंहपराक्रमात् ।  
नारसिंह इति ख्यात चूर्णो रोगगणापहः ॥ ३५ ॥  
नारसिंह चूर्णं ॥

इत्याद्युर्वेदमहोदधौ श्रीसुखेणपंडितविरचिते वाजिकरणविधिः समाप्तः  
समाप्तश्चायं सुषेणनामग्रबंधः ॥ संवत् १८७८ ना आसाढवद् १० तिथौ शुक्र-  
वासरे लिपि कृत्वाः पूज्यजी श्री १०८ श्री श्रीलक्ष्मीचंदजी पूज्यजी श्री १०८  
श्री सुबचंदजी तत् शिष्यलिपितं वीस्वंदनगररीयां मध्ये

References.— ( 1 ) Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
i, 52<sup>a</sup> ; ii, 10 ( our Ms. ).  
B—Descriptive Catalogues :—I. O. Catalogue Nos. 2732-3.

आयुर्वेदमहोदधि

Ayurvedamahodadhi

No. 22

365.  
1882-83.

Size.— 10 $\frac{1}{8}$  in. by 5 $\frac{3}{8}$  in.

Extent.— 10 leaves ; 15 lines to a page ; 37 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writ-  
ing bad ; double lines in red ink on both the borders ;  
benedictory phrase, verse numbers, topic headings and  
topic endings tinged with red pigment. Paper is old, worn  
out, musty and worm-eaten.

Age.— Sam. 1791.

Author.— Suṣeṇa.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥  
नत्वा धन्वंतरिं देवं गणाध्यक्षादिबौकसां ॥  
अन्नपानविधिं वक्ष्ये समस्तमुनिसंमतं ॥ १ ॥

etc. same as in No. 21

Ends— fol. 10<sup>b</sup>

आचितं घृतमतीव युरु चा दुर्ज्यमेव सुकुमारनृपाणां ॥

सद्य एव बलिपुष्टिकरं स्यादुष्टजं श्वयथुनासकरं च ॥ ४९ ॥

उष्ट्रकंडु घृतं पाके श्लेष्मकृमिनखापहं ।

दीपनं कफवातघ्नं कुष्ठशूलमोदरापहं ॥ ५० ॥

इत्यायुर्वेदमहोदधौ श्रीसुषेणविरचिते रसवीर्यघृताधिकारः स्माप्तः ॥

यादृशं पुस्तके दृष्टं तादृशं लिखितं मया । यदि शुद्धमशुद्धं वा मम दोषो न दीयते ॥ भग्नपृष्टिकटिग्रिबाबद्धसृष्टिरधोमुखं । कष्टेन लिखितं ग्रंथं यत्नेन परिपालयेत् ॥ लेखकपाठकयोः शुभं भवतु ॥ संवत् १७९१ शके १६५६ प्रवर्त्तमाने फाल्गुनवदी १ बुधे लिखितोयं ग्रंथः स्माप्तिर्मगमत् ॥

References.— See No. 21.

आयुर्वेदमहोदधि

Āyurvedamahodadhi

No. 23

309.

Vis. (1).

Size.— 13 $\frac{1}{16}$  in. by 4 $\frac{1}{2}$  in.

Extent— 39 leaves ; 9 lines to a page ; 50-51 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing very good ; fol. 1<sup>a</sup> bears अथ सुषेणवैद्यकप्रारंभः १०५० संख्या पक्षे ४० ; fol. 39<sup>b</sup>, blank ; borders have double lines in red ink ; has got many lacunae ; the same work as No. 21.

Age.— Appears to be modern.

Author.— Suṣeṇa.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

नत्वा धन्वंतरि देवं गणाध्यक्षं दिवौकसां ।

अत्रपानविधिं वक्ष्ये समस्तमृतिसम्मत ॥ १ ॥

रुतु दिवसक्रमध्वे ( १ ) तदानीं निमुखा वदन्ति जलकं तस्मान्निशिथे शरत् पूर्वै शैशरिकस्ततो हिमकल सूर्योदयाग्रतः ।

मध्याह्ने च तथा वदन्ति निपुणा ग्रैष्मी ऋतुः स्यालतो  
वासन्ती कथिता ऋतुस्तुमुनिभिः पूर्वान्हमेवं सदा ॥ २ ॥

### हरीतकीगण

पीयूषं पिबतो विहंगमपतेर्ये विंदयो विच्युताः  
तेभ्योभूदभया दिवाकरकरश्रेणीव दोषापहा ।  
कालिंद्रीव बलप्रहृषजननी गंगेव श्रूलिप्रिया  
बन्हेर्दोषिकरी घृताहुतिरिव क्षोणीव नानारसा ॥ ३ ॥  
श्रेष्ठा शालाक्यतंत्रे कफपवनहरा दीपती पाचनी या  
शूलादावर्ते छलमज्वरगदगुदजान् कुष्ठपाण्डप्रमेहान् ।  
श्वासातीसारकासास्मरिजठररुजो जो नाशयत्याशु राजन्  
सेयं पायाह पाया द्यकलसुखकरी सर्वदा चारु पथ्या ॥ ४ ॥ etc.

Ends.— fol. 39\*

पुत्रान् जनयतो वीरान्निरसिंहपराक्रमान् ।  
नारसिंह इति ख्यातश्चूर्णो रोगमणायहा ॥

### नारसिंहचूर्णं

स्नानं चंदनलेपनं मृगमदक्षोदोजलं शीतलं  
वाताशीतसुगंधमंदमधुराक्षीरं हिमं माहिषं ।  
द्राक्षादाडिमनालिकेरसलिलं खाद्यवि...सृष्टुः  
शीतःकांतजनो भवं व्यतिकरे सेवेत नित्यं पुनः ॥  
एषोऽ...कृतो लोके हितार्थमपि दोषहरो सविस्मृतः ।  
रसस्य सर्वस्य गुणाश्च दोषा मया श्रुता मुख्यमुख्याःप्रशस्ता ॥ ४ ॥  
इदं मतीवशह सकौतुकं विरचितं...क...णं भवति  
भैषजमल्पशरीरिणां गुणिगणार्णववैद्यसुखेन वा ॥ ५ ॥  
इत्यायुर्वेदमहोदधौ श्रीसुखेनदेवविरचिते अन्नपानविधिः समाप्तः ॥  
एकों शो रुचकादुभौमरीचतः सुंठयास्त्रयो जीरका  
चत्वारोर्द्ध कृतात्समुद्रलवणाद्भागस्तथा सिंघवान्  
चूर्णं सिंहनभृशुजा निगदितं तत्रेण संयोजितं  
गुल्माध्मानविशुचिकामयहरं स्याद्भोजनांते सदा ॥ १ ॥  
इति श्रीसुखेनसंपूर्णं सम्प्राप्तगमत् ॥ श्री ॥ राम् ॥

References.— See No. 21.

आयुर्वेदरसायनाख्या  
हेमाद्रिविरचिता  
वाग्भटीयाष्टाङ्गहृदयस्य  
सूत्रस्थानान्तर्गतैका-  
दशद्वादशाध्याययोद्धीका

Āyurvedarasāyaṇa,  
a comm. by Hemādri  
on the 11th and 12th  
chapters of Vāgbhaṭa's  
Aṣṭāṅgahṛdayasūtrasthāna

No. 24

220.  
A. 1883-84

Size.— 11  $\frac{3}{8}$  in. by 5  $\frac{7}{10}$  in.

Extent.— 12 leaves ; 14 lines to a page ; 44 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; paper is old, musty and worn out ; *pratikas* are tinged with red pigment. The Ms. is a fragment ; foll. 9-10 are missing. It deals with Hemādri's commentary on दोषादिविज्ञानीयाध्याय and दोषभेदीयाध्याय—the 11th and 12th chapters of लक्षणस्कंध of सूत्रस्थान of वाग्भट's अष्टाङ्गहृदय. It contains only the commentary and not the text of अष्टाङ्गहृदय.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Hemādri.

Begins— fol. 1<sup>b</sup>

हेतुस्कंधानंतरं लक्षणस्कंधमारभते ॥ तत्र दोषादिविज्ञानीयमध्यायं  
व्याख्यातुं प्रतिजानीते ॥ अथातः इत्यादि । दोषादिविज्ञानाधीनलक्षणस्य ।  
दोषदृश्यवैषम्यं च रोगलक्षणं । वैषम्यज्ञानं च साम्यज्ञानाधीनं । अत एवादौ  
साम्यज्ञानं । etc.

Ends.— fol. 14<sup>b</sup>

रसादिभिर्दृष्यैः प्रत्येकं संसर्गाद्बहवो भवन्ति । अथ एषां दृष्याणां क्षया-  
दिभेदैः संसर्गात्ततोपि बहवः । तेषामेव तारतम्यजैर्भेदैः संसर्गात्ततोपि बहवः ।  
एवमानंत्यं याता तानवहितमानसो जानीयात् । यथास्वं स्वेन लक्षणेन ॥ इति  
हेमाद्रिकायामायुर्वेदरसायने द्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥ अथ दोषोपक्रमणीय

References.— See No. 25.

आयुर्वेदरसायनाख्या  
हेमाद्रिविरचिता  
अष्टाङ्गहृदयटीका

Ayurvedarasāyana  
Hemādri's comm. on  
Aṣṭāṅgahrdaya of Vāgbhaṭa

No. 25

631.

1895-1902.

Size.— 10 $\frac{3}{10}$  in. by 5 $\frac{1}{2}$  in.

Extent.— 64 leaves ; 12 lines to a page ; 43 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; foll. 3-4 have three lines in red ink on each border ; the remaining foll. have single line in black ink on both the borders ; the text is quoted within inverted commas ; topic-headings and colophons are tinged with red pigment. Paper is very old, musty, worn out and worm-eaten ; leaves are in a decaying state. It is a fragment of Hemādri's commentary Āyurvedarasāyana on Vāgbhaṭa's Aṣṭāṅgahrdaya. Foll. 1, 48-49 and 67-70 are missing. Hence the actual number of foll. 71-7=64. It has neither beginning nor end. The names of the author and the work are given in various colophons, one of which is given here. fol. 15<sup>a</sup>— इति हेमाद्रिटीकायामायुर्वेदरसायने । अध्याय आयुष्कामीयः सामस्येन निरूपितः । १ ॥

Age.— Appears to be very old.

Author.— Hemādri.

Begins.— fol. 2<sup>b</sup>

संबन्धी वेद । इति । सकरणमायुर्वेदलक्षणज्ञापनार्थं । आयुषां संबन्धी वेद इति । “ संबन्धश्च पाल्यपालनलक्षणः । ” उक्तं हि संग्रहे । आयुषः पालनं वेदमुपवेदमथर्वण इति । “ स प्रजापतिरश्विनावायुर्वेदमजिग्रहत तावश्विनौ सहस्राक्षमजिग्रहतां । स इंद्रोऽत्रिपुत्रादिकान् मुनीनजिग्रहत । etc.

Ends.— fol. 71<sup>b</sup>

किं तु तुंडालुरिति पठ = अत्र तृटितं ॥ स्वादुकषायं पित्तजित्य.... (illegible) सराफंजी करीरं स्यादभिरुजं । वातपित्तहरा भंडी पर्वणी चर्च-पुष्पिका ॥ इति शाकवर्गः ॥ अथ....(illegible) तत्र द्राक्षागुणानाह । द्राक्षाफलोत्तमा दृष्या चक्षुष्या दृष्टद्वयविद् । स्वादुपांकरसा स्निग्धा

References.—(1) Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
i, 36<sup>a</sup> ; ii, 7<sup>b</sup> ; iii, 9<sup>a</sup>.

B—Descriptive Catalogues :—Mitra's Catalogue of Bikaner  
Mss., P. 631, No. 1383. I. O. Catalogue No. 2656.

Haraprasad Shastri's Notices of Sanskrit Mss., Second Series  
2-266.

उत्तरनिबन्धसंग्रह

Uttaranibandhasaṅgraha

No. 26

909.  
1884-87.

Size.—12 in by 5 in.

Extent.—91 leaves ; 11 lines to a page ; 50 letters to a line.

Description.—Country paper ; Devanāgarī characters with वृद्धमात्रास; hand-writing legible ; thick red line encased in two black lines on each border ; marks of punctuation and colophons are tinged with red pigment. The Ms. is the work of Dallana as is evident from the following verse found on fol. 946<sup>a</sup>. निबन्धानिखिलान् दृष्ट्वा वैद्यश्रीभरतांगभ्यः । श्रुतविद्यास्पदं स्पष्टं चक्रे श्रीदल्लणः सुधीः । Paper is very old and worn out ; many of the folios have lost their numbers. It is a collection of 5 fragments which are :—(1) शारीरस्थान, foll. 376-77. (2) शालाक्यतन्त्र has 40 foll ; six of them have lost their numbers ; the rest are foll. 712-15, 717-40, 761, 763-66 and 781 (3) कुमारतन्त्र, 7 foll. One has lost its number ; the rest are foll. 783, 789-91, 797 and 799. (4) कायचिकित्सा foll. 27. Six have lost their numbers, the rest are 820-21, 824-27, 829, 831-33, 844-48, 885-86, 888-89, 892 and 894 (5) श्रुतविद्या, रसभेदविकल्प and स्वस्थदृष्ट, 15 foll. Six have lost their numbers ; the rest are foll. 945-47, 96-, 915, 915, 95-, 949 and 950.

Age.—Appears to be very old,

Author.—Dallana,

Begins.—fol. 376<sup>a</sup>

1st line ..... पुरुषस्य षोडशगुणाः । एत एव कला इत्युच्यन्ते । पुरुषगुणानभि-  
धाय शेषात्सत्त्वादियुक्तस्य म-

2nd line ..... णान्निर्दिशन्नाह ॥ सात्विका आनृशंस्यं संविभगरुचिता तितिक्षा  
सत्यं धर्म आस्तिक्यं ज्ञानं बुद्धिर्मेधा धृतिः स्मृतिरनभिषं-

3rd line ..... नृशंस्यं अक्रूरकर्मकारित्वं । संविभगरुचिता संविभज्य भोक्तुम-  
भिलाषुकता । तितिक्षा क्षमा । सत्यं हृतहितं । तथ्यं वाचो वा । etc.

Ends.— a Side of the unnumbered fol. following fol. 950.

क्षतोद्भवां रुग्निनिवारणेन जायद्रसानामसृजश्च पानैः ॥ रुग्निनिवारणेन  
क्षतोद्भवरुगपनयनेना रसानां मांसरसानां ॥ अतज्ज इति ॥ एणादिशोणितस्ये-  
त्यर्थः । क्षयजाया सृष्टायां चिकित्सितमाह । क्षयोत्थिताक्षीरघृतं निहन्यात्  
मांसोदकं वा मधुकोदकं का ॥ क्षीरघृतं क्षीरथनोद्भूतं घृतं क्षीर...

References.— See No. 119.

उपचारसार

Upacārasāra

No. 27

86.  
1907-15.

Size.— 11 $\frac{1}{2}$  in. by 4 in.

Extent.— 42 + 2 leaves ; 7 lines to a page ; 37 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writ-  
ing good and bold ; each important word is tinged with  
red pigment. The Ms. has only the text. It has 42 foll.;  
apart from these there is an extra folio in the beginning  
which bears the legend अथ उपचारसारप्रारंभो विलसति in the  
centre of its a side and on the b side it has got a list of con-  
tents of the work ; there is another extra folio at the end  
which is blank on a side and bears the legened इति उपचार-  
सारस्य समाप्तिर्विराजतेऽसौ in the centre of its b side. Occasion-  
ally some notes in red ink are given in margin.

Age.— Śaka 1736.

Author.— Mukunda Daivajña, son of Raṅganātha.

Begin.s.— fol. 1<sup>a</sup>

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥  
त्रिलोकेशं त्रिकालेशं त्रितापघ्नं परं रवि ।  
etc. same as in No. 28.

Ends.— fol. 42<sup>b</sup>

जातं श्रीरंगनाथस्य सुकुन्देनेति सूनुना । etc.  
Same as in No. 28.

The date given is—शके १७३६ भावनामसवत्सरे उदगयने माघे  
मासे शुक्लपक्षे दशम्यायां तिथौ रविवासरे इदं पुस्तकं समाप्तं ॥ The  
name of the scribe is erased. Then follows स्वार्थं परार्थं च  
॥ श्रीकृष्णो जयति ॥

References.— See No. 28.

उपचारसारः  
दिनकरकृत-  
टीकासहितः

Upacārasāra  
with the comm.  
of Dinakara

No. 28

587.  
1899-1915.

Size.— 11  $\frac{1}{8}$  in. by 4  $\frac{3}{8}$  in.

Extent. — 121 leaves ; 11 lines to a page ; 42 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writ-  
ing good, but it is very good from fol. 24<sup>b</sup> to 73<sup>b</sup>. There  
are several handwritings. Borders are decorated with three  
lines in red ink on both the sides upto fol. 24<sup>a</sup> ; the text is  
given in the centre of the page and the commentary above  
and below it. Topic headings and colophons are tinged  
with red pigment. Mistaken portions are disfigured with  
yellow pigment. The work is an admixture of medicines  
and charms. It has got 5 chapters named as follows ( 1 )  
द्रव्यज्ञाननिरूपण, ( 2 ) रोगव्यक्तनिरूपण, ( 3 ) कथादिनिर्णय, ( 4 )  
प्रकीर्णनिरूपण and ( 5 ) रसाद्युपचारनिरूपण. The commentator



दिनकरज्योतिष composed his commentary गूढप्रकाशिका in Śaka 1740. He was a resident of Golappa. Paper is very old, musty and worm-eaten.

Age.— Appears to be old.

Author.—( Text ) Mukunda Daivajña, son of Raṅganātha.

„ ( Comm. ) Dinakara Jyotiṣa.

Begins.—(text)

त्रिलोकेशं त्रिकालेशं त्रितापघ्नं परं रविं ॥

मुकुंदो वक्ति नत्वोपचारसारं भिषङ्मुदे ॥ १ ॥

यदुक्तं ऋषिसिद्धयैः सरुक्ज्ञानोपचारयुक् ॥

नानाभेदं च तद्वीक्ष्याल्पौषधाल्प्रयोगिकं ॥ २ ॥ etc.

„ —( com. ) fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

नत्वादौ गणनायकं रघुपतिं सूर्यं तथा शंकरं शर्वाणीमुपचारसार-  
कठिणांशार्थावबोधं मतां ॥

ज्योतिर्वित्तनयः सुखाय विदुषां शांडिल्यगोत्रोद्भवो गोलप्पा-  
न्दपुरे वसन् दिनकरष्टीकां करोमि स्फुटां ॥ १ ॥

तथैव पितरौ वंदे गंगानंतौ सुशोभनौ ।

तत्प्रसादादहं वच्मि टीकां गूढप्रकाशिकां ॥ २ ॥

ग्रंथकर्ता शिष्टाचारप्राप्तं विघ्नविघातद्वारा ग्रंथसमाप्तेर्मंगलमाचरति ॥

etc.

Ends.—(text) fol. 120<sup>b</sup>

जातं श्रीरंगनाथस्य मुकुंदेनेति सूनुना ।

रसादीनां कृतेत्रोपचारसारनिरूपणं ॥ ३१ ॥

वात्स्यायनान्वयभवो भुवि संबभूव श्रीरंगनाथगणको द्विजहृदबंधः ॥

तस्यात्मजोऽखिलकलाकुशलो मुकुंदो

धीमानितीममकरोदुपचारसारं ॥ ३२ ॥

इति श्रीरंगनाथात्मजमुकुंददैवज्ञविरचितं उपचारसारे रसाद्युपचारनिरू-  
पणं नाम पंचमाधिकारः ॥

Ends.— ( com. ) fol. 121<sup>a</sup>

खसमुद्राश्वभृशाके बहुधान्याख्यवत्सरे ।

कार्तिके पूर्वपक्षे च चतुर्थ्यामिदुवासरे ॥ १ ॥

दिनकरोऽद्विकां नाम्ना गूढप्रकाशिकां ॥

पुण्यग्रामे यथामत्या स्वीकुर्वतु भिषग्वराः ॥ २ ॥

इति ज्योतिषोपनामादिनकरेण कृतायां टीकायां गूढप्रकाशिकाव्हानायां  
रसाद्युपचारनिरूपणं पंचमाधिकारः समाप्तः ॥ In the centre of 121<sup>b</sup>—

इति उपचारसारस्य गूढप्रकाशिकाख्यटीकायाः समाप्तिर्विलसति

Reference.— ( 1 ) Mss— A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
Aufrecht does not mention it.

B-Descriptive Catalogues:— B.B.R.A.S. Catalogue, No. 167

औषधिकल्प

Anusādhikalpa

No. 29

452.

1895-98.

Size.— 8½ in by 6½ in.

Extent.— 25 leaves ; 9 lines to a page ; 24-26 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; paper old and musty ; 1st folio worn out ; it is in book-form, some of the folios are joined ; contains कल्पs of 26 medicines, which begin as follows fol. 1<sup>a</sup>. ( 1 ) माहाकाल तैल ; 1<sup>b</sup>. ( 2 ) वच्चाकल्प ; 1<sup>b</sup>. ( 3 ) सुसलीकल्प ; 3<sup>b</sup>. ( 4 ) सुसलीकल्प ; 5<sup>a</sup>. ( 5 ) श्वेतपलाशकल्प ; 5<sup>b</sup>. ( 6 ) गुडूचीकल्प ; 6<sup>a</sup>. ( 7 ) त्रिफलाकल्प ; 7<sup>a</sup>. ( 8 ) त्रिकुट्टाकल्प ; 8<sup>b</sup>. ( 9 ) गंधककल्प ; 9<sup>a</sup>. ( 10 ) पवना-रिमहाकल्प ; 10<sup>b</sup>. ( 11 ) पलासकल्प ; 11<sup>b</sup>. ( 12 ) शाल्मलीकल्प ; 13<sup>a</sup>. ( 13 ) तुलसीकल्प ; 13<sup>b</sup>. ( 14 ) चित्रककल्प ; 15<sup>a</sup>. ( 15 ) ज्योतिष्मती-तैल ; 15<sup>b</sup>. ( 16 ) रक्तस्तुहीकल्प ; 16<sup>a</sup>. ( 17 ) वृहतिकल्प ; 17<sup>a</sup>. ( 18 ) रिगणीकल्प ; 17<sup>a</sup>. ( 19 ) श्वेतगुंजाकल्प ; 17<sup>b</sup>. ( 20 ) निर्गुंडीकल्प ; 18<sup>a</sup>. ( 21 ) हुंडीकल्प ; 19<sup>a</sup>. ( 22 ) रुदंतिकल्प ; 20<sup>a</sup>. ( 23 ) नरकसाकल्प ; 21<sup>a</sup>. ( 24 ) स्वेतार्ककल्प ; 23<sup>a</sup>. ( 25 ) पुनर्नवा or वर्षाभूकल्प ; 25<sup>a</sup>. ( 26 ) सुसलीकल्प.

Age.— Appears to be old.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 1<sup>a</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ उड्डीस सासत्र की पोथीसु लीषी  
अथातः संप्रवक्ष्यामि ऊषधीनां विधिर्वरा ।  
येन विज्ञानमात्रेण सर्वसिद्धिर्भवेद्विप्रये ॥ १ ॥  
महाकाल विजानीयात् प्रस्थमेकं समाहरेत् ।  
धात्रिरसेन देवेश सप्तरात्राणि भावयेत् ॥ २ ॥

Ends.— fol. 25<sup>b</sup>

रंभातोयेन पीतव्यं चार्षशीर्षहरं परं ।  
भूतकस्य रसं पीतं बमिहिक्कानिवारणं ॥ ४९ ॥  
तद्रज गविनाज्येन शर्कराभिसहितं पिबेत् ।  
बलपुष्टिकरं चैव पुरं नागार्जुनोदितं ॥ ५० ॥  
इति मृसलीकल्पः ॥ सर्वकल्पसंयुक्तः ॥ इति ॥

References.— ( 1 ) Mss.—A—Aufrecht's *Catalogus Catalogorum* :—  
i, 77<sup>a</sup> ; ii, 15<sup>a</sup> ; iii, 17<sup>b</sup> ( our Ms. ).

B—Descriptive Catalogues :— See Bikaner Mss. Catalogue  
by Mitra, p. 630, No. 1380.

औषधिकल्प

Ausadhikalpa

No. 30

929.  
1887-91.

Size.— 9½ in. by 4½ in.

Extent.— 10 leaves ; 10 lines to a page ; 40 letters to a line.

Description. - Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; a fragment of औषधिकल्प which forms a part of रुद्रयामल ; it begins with fol. 27 ending with folio 37 and has the following contents.

fol.	27 <sup>a</sup> —29 <sup>b</sup>	विजयाकल्प
	29 <sup>b</sup> —30 <sup>b</sup>	उच्चटाकल्प
	30 <sup>b</sup> —31 <sup>b</sup>	नागदमनीकल्प ( ईश्वरीकल्प )

	31 <sup>b</sup> —32 <sup>a</sup>	वज्रवल्लिकल्प
fol.	32 <sup>a</sup> —32 <sup>a</sup>	वज्रदंतीकल्प
	32 <sup>a</sup> —33 <sup>a</sup>	अस्थिकर्णिकल्प
	33 <sup>a</sup> —34 <sup>a</sup>	नीलीकल्प
	34 <sup>a</sup> —37 <sup>a</sup>	शैलोदकादिविधि (कल्प)

colophon at the end of शैलोदककल्प is—इति श्रीरुद्रयामले औषधी-  
कल्पः समाप्तः ॥ रामाय नमः ॥ Then, after श्रीशांभुशदाशिवायनमः,  
follow संकोच, द्रावण, केशरंजन, घातुमारण and भस्मसूतक ; fol.  
37<sup>b</sup> has only 3 lines.

Age.— Appears to old.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 27<sup>a</sup>

दे सदानंदे पदद्वयं ॥

नमःस्यामि नमःस्यामि योगमार्गप्रदर्शिनीं ॥ १ ॥

त्रैलोक्यविजयां देवीं समाधिगुणरूपिणीं ॥

भृंगी भृंगीं महाभृंगीं आनंदोदयवर्द्धनीं ॥ २ ॥

सिद्धमूर्तीं महादेवीं ह्रीं बुद्धिप्रबोद्धनीं ॥

बीजमंत्रं प्रवक्ष्येहं साधनां सिद्धिदायिनीं ॥ ३ ॥ etc.

Ends.— fol. 37<sup>b</sup>

आसामुपरि दद्याच्च पानीयस्य विचक्षणः ॥

एवं यामद्वयं कुर्यात्तत्स्वांशा न दापयेत् ॥ ३ ॥

वह्निं खरतरं कुर्याद्याममेकं निरंतरं ॥

गंधोपरि रसस्तत्र मृयते स्फटिकप्रभः ॥ ४ ॥

भस्मसूतक एवं स्यात्तत् कार्येषु योजयेत् ॥

इति भस्मसूतकं ॥ रामाय नमः ॥

Reference.— See No. 29.

## औषधिकल्प

Auśadhikālpa

No. 31

1040.  
1886-92.Size.— 8 $\frac{7}{10}$  in. by 6 in.

Extent.— 20 leaves ; 18 lines to a page ; 17-18 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; in book form ; except folio 15<sup>a</sup>, others have two double rows of red lines on borders ; contains 304 verses ; following is the list of contents.

fol. 1 <sup>a</sup> —2 <sup>b</sup> ब्रह्मबीजे तैलरसायनं I	इति शुनकशाल्मलीकल्पं on fol. 11 <sup>a</sup> XV
2 <sup>b</sup> —2 <sup>b</sup> किंशुकतैलरसायनं II	
2 <sup>b</sup> —3 <sup>a</sup> ब्रह्मवृक्षपल्लवरसायनं III	11 <sup>a</sup> —11 <sup>b</sup> आमलककल्पः XVI
3 <sup>a</sup> —3 <sup>b</sup> ब्रह्मवृक्षपुष्परसायनं IV	11 <sup>b</sup> —12 <sup>a</sup> त्रिफलरसायनं XVII
3 <sup>b</sup> —4 <sup>b</sup> ब्रह्मवृक्षबीजरसायनं V	12 <sup>a</sup> —13 <sup>a</sup> सुंठिरसायनं XVIII
4 <sup>b</sup> —5 <sup>a</sup> श्वेतपलाशकल्पः VI	13 <sup>a</sup> —13 <sup>b</sup> पिप्पलीकल्पः XIX (by mistake इति सुंठिरसायनं समाप्तः on fol. 13 <sup>b</sup> )
5 <sup>a</sup> —5 <sup>b</sup> सुंठिरसायनं VII	13 <sup>b</sup> —14 <sup>a</sup> चित्रककल्पः XX
5 <sup>b</sup> —7 <sup>a</sup> देवदालीरसायनं VIII	14 <sup>a</sup> —14 <sup>b</sup> भल्लातकिकल्पः XXI
7 <sup>a</sup> —7 <sup>a</sup> श्वेतार्ककल्पः IX	14 <sup>b</sup> —15 <sup>a</sup> भूकदंबकल्पः XXII
7 <sup>a</sup> —7 <sup>b</sup> हस्तिकर्णकल्पः X	15 <sup>a</sup> —16 <sup>a</sup> भृंगराजकल्पः XXIII
7 <sup>b</sup> —8 <sup>a</sup> रुदतीकल्पः XI	16 <sup>a</sup> —17 <sup>a</sup> कुमारीकल्पः XXIV
8 <sup>a</sup> —9 <sup>a</sup> निर्युडिकल्पः XII	17 <sup>a</sup> —17 <sup>a</sup> सुशलीकल्पः XXV
9 <sup>a</sup> —9 <sup>b</sup> सिंदुवारकल्पः XIII	17 <sup>a</sup> —18 <sup>a</sup> इन्द्रवलीकल्पः XXVI
9 <sup>b</sup> —10 <sup>a</sup> शुनकशाल्मलीकल्पः XIV	18 <sup>a</sup> —20 <sup>b</sup> ज्योतिष्मतीकल्पः XXVII
10 <sup>a</sup> —11 <sup>a</sup> पथ्यारसायनं ( by mistake it is written as	

It has only 5 lines on fol. 20<sup>b</sup>.

Age.— Appears to be modern.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 1<sup>a</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

अथ ब्रह्मबीजतैलरसायने ॥ देव्युवाच ॥

मलटमायाविहीनेश जराजन्मगदापहं ॥

त्वप्रसादेन विदितं रसादीनां रसायनं ॥ १ ॥

इदानीमोषधीनां मे रसायनमनुत्तमं ॥

ब्रूहि मे भगवान्देव यद्यस्ति मयि ते दया ॥ २ ॥

ईश्वर उवाच ॥

ऋणु पार्वति ति यत्नास्वमोषधीनां रसायनं ॥

इदानीं ते प्रवक्ष्यामि न कस्यापि प्रकाशितं ॥ ३ ॥ etc

Ends.— fol. 20<sup>b</sup>

यत्र ज्योतिष्मती बह्वी सा भूमिः पुण्यभूमिका ॥

तत्रैव सर्वतीर्थानि सिद्धयो विविधा अपि ॥ ३०४ ॥

ज्योतिष्मत्तीफलम्वं सेव्यं दिव्यं रसायनं ॥

इति ज्योतिष्मतीकल्पं समाप्तम् ॥

References.— See No. 29.

औषधिकोश

( महाराष्ट्री पर्यायसहित )

Auśadhikośa

( with Marāṭhi synonyms )

No. 32

923.

1891-95.

Size.— 8 in. by 6 in.

Extent.— 13 leaves; 25 lines to a page; 10-15 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing fair and legible; the Ms. contains an alphabetical list of medicines along with their Marāṭhi equivalents; upto folio 9 there are two columns, but there are three columns in the rest of the pages; it is in book form and not in *Poṭhi* form; folios 10 and 13 are missing, hence the actual number of folios is 15-2 = 13; there is a single line border around the page in black ink; marks of punctuation in red ink.

Age.— Appears to be old.

Authors.— Anonymous.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

1st col.  
॥ अकारादिः ॥ प्रारंभः ॥  
अमृतबंली ॥ गुळवेळ.  
अमृता ॥ गुळवे.  
अमृतसंभवा ॥ गुळवे.  
अमृतसिंही ॥ गुळ.  
अमृतलता ॥ गुळ.

2nd col.  
अतिसारघ्न ॥ पितपापडा  
अंबु ॥ वाळा  
आचमन ॥ वाळा  
अमृतफळ ॥ कडुपडवळ  
अंगारवह्नि ॥ भारंगुळ  
अचटा ॥ पाहाडमुळ  
etc.

Ends.— fol. 15<sup>b</sup>

1st col.  
रुहा ॥ केळदुर्वा  
रुबुक ॥ परंड ॥ श्वेत  
रोतिपत्रिका ॥ मुगसवेळ

2nd col.  
लघु ॥ लाख  
ललितक ॥ गंधक  
ललना ॥ राळ

3rd col.  
वरवर्णिनि ॥ हळद  
वर्णविलासि ॥ हळद  
वधूक ॥ चोरा

( औषधि ) नामावली

( Auṣadhi ) Nāmāvali

No. 33

1042.  
1886-92.

Size.— 11  $\frac{1}{10}$  in. by 5  $\frac{3}{10}$  in.

Extent.— 102 leaves ; 10 lines to a page ; 32 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; paper is not very old, but thick and in good condition. Right hand and left hand borders have double rows of three and two lines in red ink. On top there are double lines and one line in red ink between the side borders. In bottom there are two lines in red ink. Each page is divided into 4 columns. It seems to be a copy of our Ms. वैद्यनाममाला, No. 272 in arrangement and subject matter. The beginning of वैद्यनाममाला very much agrees with our Ms. on fol. 3<sup>b</sup>. For details, see No. 272 Fol. 50 is repeated.

Age.— Appears to be modern.

Author.— Anonymous.

Begins.-- fol. 1<sup>a</sup>

अ	अ	अ	अ
२ अर्कः अर्कपर्णे स्फटिके रवौ ताभ्रे दिवस्फतौ ३ अंबिका आविली प्र. ३ अम्लिका त्रचां- गेय्या च ३ अल्लुकं अल्लु भा । गौडे ३ अ... .. ... .. ४ अ... .. ... ( erased with whitish powder ). विधिमंडूकी मुक्ता मुक्ता	५ अश्मगंधकः तिनिशे ६ अशुशिरापिका टिटोणि भा. टिटिणि भा. वा- रोलि गौडभाषाः ४ अरिष्टकः अरिष्टा भा. ३ आरुक्कं । ३ अल्लुकं अल्लु भा. ४ अक्षोडकः । अषरोट भा. ४ अश्मतकः । अम्ल- लोलिका कोवि- दारयो ६ असनपुष्पकं । पतंच गेदने	३ अम्लिका आविला ३ अशोका कटुरोहि- ण्या अशोको बंडुले मतः ३ अशोकं पारदे ३ अंतिका शातलायां ४ अंबष्टकी पाठायं माचिकायां च ४ अरलुकं अरलु भा. ४ आबतंकी आउलि भा. ४ आमलकी प्र. ४ अंकोलकः अंकोले	४ अम्लानकः पीत- सावरे ४ अम्लशाकं तित्ति- डीके ४ अरणिक । अग्नि- मंथो ४ आढकी । फटिकी- भेदे ६ अंकाशिरापिका शिरापिकायां ३ आरकं पित्तले ३ आढकी । प्र. ४ अलक्तकः । प्र. ४ आम्रातकः । अवाडा भाषा । आमड गौड भा ४ अंगारकः । करुंटे भंगे च

etc.

Ends.— fol. 10<sup>b</sup>

हांताः

व । द । प । म ।	प । क । र । व ।	श । स ।	स । ह ।
३ बीजाह्वा । बीजपूरे ३ बीणाह्वा । मुंजे ३ दधिच्छः । श्रीवासे ८ पातालगरुडाह्वयः छिलहरे ३ दलाह्वा । पत्रे ३ दीप्ताह्वालायां ३ मनोह्वा । मनः- शिलायां ४ मथुराह्वा । मथुर- शिखा भा. ३ मंदाह्वा । बालके ।	५ पुष्कराह्वयं । पुष्करमुले ४ सूर्याह्वयोर्के ३ पौण्ड्राह्वा । पुंडरीके ५ कांचनाह्वयं । पद्म- केशरे ३ पद्माह्वयं । पद्मबीजे ३ राजाह्वा । राजादने ४ रोगाह्वयं । कुष्ट ३ रव्याह्वयं ताभ्रे ३ बाघाह्वा । पुष्कर- मुले ४ कामाह्वा । राजाभ्रे	३ शिलाह्वा । शिला- जतुनि ३ शताह्वा । शत- पुष्पायां ३ शुकाह्वा । नलि- कायां ३ शुकाह्वा । पारिवेले ४ शंकराह्वया । शमी- भेदे ३ शक्राह्वा । इन्द्रयवे ३ सप्ताह्वा । सप्तपर्णे ३ सुराह्वा । देवदारुणि ३ सुगंधाह्वयं सौव- र्चले	४ स्फटिकाख्या । फीटकडी ३ सूर्याह्वयः । सूर्य- मणौ ४ हेमाह्वयं । नाग- केशरे ४ हयाह्वया । अश्व- गंधायां इति नामावली



References.—(1) Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
Aufrecht mentions one औषधिनामावली ' names of medicinal  
Plants, in alphabetical order, by Rādhākṛiṣṇa. Rādh. 31 ”  
on i, 76<sup>a</sup>. There is no other entry.

औषधिनाममाला

Auṣadhināmamālā

( लघुनिघण्टु )

( Laghunighaṇṭu )

No. 34

1041.  
1886-92.

Size.—9 $\frac{4}{5}$  in. by 4 $\frac{4}{5}$  in.

Extent.—9 leaves ; 14-20 lines to a page ; 27-39 letters to a line.

Description.—Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good , bold at the beginning but letters grow smaller and lines more in number towards the end. Benedictory phrase, first topic-heading, double borders of two lines and one line are in red ink ; the remaining topic headings and the colophon at the end are tinged with red pigment. It seems to be a portion named लघुनिघण्टु of some bigger work named औषधिनाममाला. It contains 239 verses. First Gujarāṭi names are given and then their synonyms with qualities follow in Sanskrit verses.

Age.—Appears to be modern.

Author.—Keśavarāma.

Begins.—folio 1<sup>a</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ लघुनिघण्टु लिख्यते ॥

सरस्वतिं गुरुं लंबोदरं धन्वंतरिं हरिं ।

नत्वा भक्त्या विलेख्येहं सारं वैद्योपयोगिकं ॥ १ ॥

गलोनामः शुद्धच्यामसृता छिन्ना छीन्नांगज्वरनाशनि ।

छिन्नोद्भवासृतलता धारावत्सादनि स्मृता ॥ २ ॥

कुंडली मुद्गली द्यामा विशल्या नागकन्यका ।

चक्रांगिलोमवली च त्रयेऽप्यदेव निर्मिता ॥ ३ ॥

Ends--- fol 9<sup>b</sup>

शालवणीनामः

काश्मर्यो सर्वतोभद्र केल्युरि कृष्णवर्तिका ।

श्रीपर्णी मधुपर्णी च गंभीरा च विदारिकाः ॥ ३८ ॥

गुणाः

श्रीपर्णी मारुतश्लेष्मशोफमेहक्रमीव जयेत् ॥ ३९ ॥

इति धन्वंतरिशीष्य व्यासकेशवराभरचिता औषधिनाममालायां  
लघुनिघंटसमाप्तिर्भवति ॥

References.—(1) Mss— A-Aufrecht's Catalogns Catalogorum :—  
Aufrecht mentions only our Ms. on ii, 15<sup>a</sup>.  
B-Descriptive Catalogues :— B. B. R. A. S. Catalogue,  
No. 168.

औषधिसंग्रह (?)

Ausathhisangraha (1)

No. 35

- 1083 (v).  
- 1886-92.

Size.— 9 $\frac{3}{8}$  in. by 5 $\frac{1}{8}$  in.

Extent.— 7 leaves ; 12 lines to a page ; 28 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible. It begins with fol. 54<sup>a</sup> of the Ms. described under No. 222 and ends with fol. 60<sup>a</sup>. It is written in Hindi and is a collection of prescriptions on various diseases culled from books or known after the name of some physician. For example, the first prescription is ascribed to some Saiyyad, second to Motirāma Gujarātī, etc. As it had no name, I have given it one as described above.

Age.— Appears to be old.

Author.— Anonyms.

Begins.— fol. 54<sup>b</sup>

श्री दमा क्षत्र की सुजरद सईयद वाणी  
आषपा कलमी सोरा २५ लहौरी गुण लोहै कै कडुहै मै सोरा डालै

उपरि लवण डालै बीच छुडला करिकै २१ भेलावे दो दो टूक करकै अग्नि  
उपरि कडछा रवै जब गरम होय तब मिलावै का टूक चिमटै छुंतली सेती  
रगडै तब तेल छुटै इसी तरां एक दो रगडै पीछै सोरा पिघलै पीछै एक एक  
डुकड़ा मिलावै का गेरदा जाय तब एकम एक होय तब उतारले सकत होय  
जायगा छुरी सेती उतारै १ मासा पानमै देणा घीव बहुत षाणा दंमा अनेक  
वर्षका क्षई जाय ॥ etc.

Ends.— fol. 60<sup>a</sup>

श्री प्रमेह की औ०

आव की अंतरछाल सेर २ कूट अर्क काढणा बीच १ मासा चूना डाल  
सीम्र घावण गजा दूर की खीचडी षटावया लामते प्रमेह जाय

श्री औ धातुषष्ट

वेतसड बड के पात अधपा पाणी मै पीस छागना जीरा मासा २ पीस  
डालना चीनी पाड १ तोला डाल षीवणा गजा दही भात श्री

औषधिसंग्रह (२)

Auśadhisaṅgraha (2)

No. 36

1083 (VIII).  
1886-92.

Size.— 9 $\frac{3}{8}$  in. by 5 $\frac{1}{8}$  in.

Extent.— 2 leaves ; 12 lines to a page ; 28 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible. It begins with fol. 4<sup>a</sup> of the Ms. described under No. 222 and ends with fol. 5<sup>b</sup>. It contains several medicines in Hindi and is of the same character as औषधिसंग्रह (१). As it had no name, I have given it one as described above.

Age.— Appears to be old.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 4<sup>a</sup>

श्रीराम । श्री औषध मल्लम मुजरव ।

सुरदासिंह तोला ५५धा तोला ५५धा ५वी हलदी नील थोधा अमर

तोला संगजराहत पाव तोला कथा सुपेद आधा तोला जंगाल पाव तोला  
 सुपारी आधा तोला कपूर तोला १ सिंहरफ पाव तोला रसकपूर मासा एक  
 गेरू आधा तोला नासपाल आधा तोला नीबूके पत्र आधा तोला राल तोला १  
 रस घावकाडी तोल १ सर्व की बराबर मोम सर्व सो दूणा घीव प्रथम घीव  
 चढ़ावे फेर मोम डाले फेर कापूर डाले फेर सर्व औषध डाले श्री ॥ etc.

Ends.— fol. 5<sup>b</sup>

श्री ॥ तेलबेस कुचले टांक ५ काले धतूरे के बीज टांक ५ मिष्टा जहर  
 टांक १० श्वेतकनेर टांक ५ स्वेत घुघची टांक ५ हिंगन टांक २ बुसानी  
 टांक २ रकरकश टांक २ गंठा नरगस का टांक २ जोक टांक २ गोरोचन  
 टांक २ जीस्त रूमी टांक १० मालकंगणी टांक १५ सेरकी चरबी टांक ५  
 स्रवर की चरबी टांक ५ भिलावा २॥ भर सर्व औषध कूट कपडछाण करे  
 करके पोस्त के पाणी माह भिगो रषे नरगस के गठे बिना १ दीन फेर काठ  
 लेय फेर काठ के सुकावे फेर नगरस का गठा पीसे सर्व औषध कडुवे तेलमे  
 भिगोवे दीन ७ रषे फेर आतसीसी मे घाले घालक तेल काढे फेर बराबर का  
 सहत मीलावे ।

औषधिसंग्रह ( ३ )

Ausadhisangraha ( 3 )

No. 37

1083 ( IX ).  
 1886-92.

Size.— 9 $\frac{3}{4}$  in. by 5 $\frac{1}{2}$  in.

Extent.— 1 leaf; 12 lines to a page; 28 letters to a line.

Description— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing legible. It begins in the middle of fol. 7<sup>a</sup> of the Ms. described under No. 222 and ends in the middle of fol. 7<sup>b</sup>. The language is Hindi and it is of the same character as औषधिसंग्रह ( १ ). As it had no name, I have given it one as described above.

Age.— Appears to be old.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्री ॥ औषध न्हारू की रामबाण चंदूसेठ की जुबानी ॥

युद्ध पुराणा वर्ष ४ तथा ५ का राल दोनो समभाग लेइ कूट कर गोली  
बडा रीठा प्रमाणि कर गोली १ सूर्य की सन्मुख डाले गोली १ आप खावै  
रविवारे न्हारू जाय etc.

Ends.— fol. 7<sup>b</sup>

श्री औ० अतिसार की ॥

१ तोला इसवगोल १ तोला आवले १ तोला षसषस का डोडा दोना  
कपडछाण करणा पीछ इसवगोल मिलाणा पीसणा नही तीनो की ३ पुडी  
करणा जलसेती देणा प्रात मध्याह्न सायंकाल बंद होय ॥ श्री

कल्पचिन्तामणि

Kalpachintāmaṇi

No 38

387.  
1884-86.

Size.— 7 $\frac{1}{4}$  in. by 4 $\frac{3}{8}$  in.

Extent.— 40 leaves ; 9 lines to a page ; 15 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; two lines in red ink on each border ; paper old and musty ; fol. 2 torn. The work is a strange mixture of medicine and sorcery, in Sanskrit and Hindi. Following is the list of contents :— fol. 1<sup>b</sup> तत्रादौ कालनिर्णयः ; fol. 3<sup>a</sup> पलाशकल्पः ; fol. 5<sup>b</sup> बिल्वकल्पः ; fol. 6<sup>a</sup> शालमलिकल्पः fol. 9<sup>a</sup>. बंध्यानां गर्भधारणं ; fol. 13<sup>a</sup>. जलग्रह उपाय ( Hindi ) ; मुखसुगंधिकरणं fol. 13<sup>b</sup>. निधिसाधनप्रयोगः ; fol. 18<sup>a</sup>. अंजनानि ; fol. 22<sup>b</sup>. श्वेतार्क-कल्पः ; fol. 23<sup>b</sup>. ग्रंथांतरे श्वेतार्ककल्पः ; fol. 25<sup>b</sup>. मानसंज्ञा ; fol. 27<sup>b</sup>. ग्रंथांतरे बिल्वकल्पः ; fol. 28<sup>b</sup>. देवदालीकल्पः ; देहशुद्धिकरणं ; fol. 30<sup>b</sup> ज्योतिष्मतीकल्पः ; fol. 35<sup>a</sup>. पुनः श्वेतार्कप्रयोगः ; fol. 35<sup>b</sup>. पुनर्नवाकल्पः ; fol. 36<sup>a</sup>. राजितकरणः ; वशीकरणप्रयोगः ; fol. 38<sup>b</sup>. श्रुतिधरप्रयोगः ; fol. 39<sup>a</sup>. गोवृद्धिकरणं ; रसायनक्रिया ; fol. 39<sup>b</sup>. भृंगराजकल्पः ; fol. 40<sup>a</sup>. अष्टादश्यांजनम्. On the left-hand top-margin of each page and in the following colophon on fol. 3<sup>a</sup>, the work is called कल्पसागर—अथ वैद्यकशास्त्रे कल्पसागरे ग्रंथांतरे नाना कल्पः । In the beginning and in the last colophon it is named as कल्प-चिन्तामणि.

Age.— Seems to be old.

Author.— Anonymous.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

ग्रीगणपतये नमः । अथ कल्पचिंतामणिप्रारंभः । अथौषधविधिमंत्रः ।  
 विधिमंत्रसमायुक्तमौषधं सफलं भवेत् ।  
 विधिमंत्रविहीनं तु कार्यकृद्भेषजं न हि ॥ १ ॥  
 तत्रादौ कालनिर्णयः ।  
 सूर्येदुग्रहणे प्राप्ते दीपोत्सवदिनत्रये ।  
 पुष्पाभूलाकंबारे वा महानवमिवासरे ॥ २ ॥  
 युगादौ वा मन्वादौ वा प्रोद्धरेतां महौषधी ।  
 स्वादिरेण तु कीलेन द्वादशांगुलमानतः ॥ ३ ॥ etc.

Ends.— fol. 40<sup>a</sup>

कपिलाजाघृतेनैव कज्जलं कारयेद्दुधः ।  
 तेन नेत्रांजने क्षिप्रमदृश्यो जायते नरः ।  
 इति अट्टश्यांजनं ।  
 इति कल्पचिंतामणिसंपूर्णमस्तु ।  
 श्रीशिवार्पणमस्तु ॥

कल्पद्रुमसारसंग्रह

Kalpadrūmasārasaṅgraha

No. 39

910.  
1884-87.

Size.— 9 $\frac{2}{3}$  in. by 4 $\frac{2}{3}$  in.

Extent.— 14 leaves ; 12 lines to a page ; 40 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; double lines ruled in black ink on borders ; topic-headings and colophons tinged with red pigment. It is a fragment, the first 26 folios of which are missing ! The text is an admixture of Sanskrit and Hindi. The last 7 lines on fol. 40<sup>b</sup> are added by some one afterwards in a different hand ; the subject matter is a prescription of quick-silver pills.

Age.— Sam. 1746.

Author.— Jairāmagiri, disciple of Caitanyagiri.

Begins. fol. 27<sup>a</sup>

गुंजामात्रं ततो भुंक्ता प्रभाते उदिते रवौ ।  
मध्याह्ने भोजयेदन्नं चणकं च यथाविधि ।  
लवणं वर्जयेद्यत्ना निर्वीतं निवसेत्सदा ।  
कुष्ठमष्टादशं हन्यात्साध्यसाध्यं न संशयः ॥  
इति कुष्ठहरो रसः ।

अथ तालकविधि

तालक पैसा ४ रस पैसा १ अर्कदुग्ध कुमारी रसेन खरल प्रहर ४ etc.

Ends.— fol. 40<sup>a</sup>

अक्षरं द्विगुणं ( fol. 40<sup>b</sup> ) कृत्वा मात्रां चैव चतुर्गुणं ।  
शिवनेत्रहरेद्भागं शेषां फलमाविशेत् ।  
द्विप्राप्ते क्षिप्रं शून्यके पुरुषस्य तु । इति पृक्षा । यस्मिन्नुक्षे भवेत्सूर्यो  
तदा नरजन्मर्क्षगणणीयात् ॥ अथ फलं ॥  
जृंगयुग्मे रुजाभंगं नवजृंगं भंगकारिका ।  
कोणाष्टक जयोलाभ अन्यत्र सुखदा स्मृता ।  
चैतन्यगिरिशिष्येन जैरामगिरिः कृतं कल्पद्रुमसारसंग्रहं सर्वलोको-  
पकारार्थं सिद्धिरस्तु ॥ इति श्रीकल्पद्रुमे सारसंग्रह जैरामगिरि विरचितं सप्तम  
समुद्देशः ॥ संवत् १७४६ वर्षे माघवदि ५ रविवासरे ॥ शुभं भवतु ॥

References.— ( 1 ) Mss.— A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
ii, 16<sup>a</sup>. This is the only entry by Aufrecht.

कल्पसंग्रहः  
( अश्वगंधामुसली-  
विजयाकल्प )

A collection of Kalpas  
( of Aśvagandhā, Musali  
and Vijayā )

No. 40

451.  
1895-98.

Size.— 7 $\frac{1}{10}$  in. by 4 $\frac{1}{8}$  in.

Extent.— 11 leaves ; 16 lines to a page ; 11-12 letters to a line.

7 [ Vaidyaka ]

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; the name कल्पसंग्रह given by me ; from the colophon at the end it seems that these *kalpas* are taken from रुद्रयामल ; book-form with two rows of double lines in black ink on the borders ; contents as follow.—

- |                  |                                 |
|------------------|---------------------------------|
| 1. अश्वगन्धाकल्प | folio 1—2 <sup>a</sup>          |
| 2. सुसलीकल्प     | 2 <sup>b</sup> —5 <sup>a</sup>  |
| 3. विजयाकल्प     | 5 <sup>a</sup> —11 <sup>b</sup> |

Age.— Appears to be old.

Author.— Anonymous.

Begins.—fol. 1<sup>a</sup>

श्रीमणपतये नमः ॥ अथाश्वगन्धाकल्पं व्याख्यास्यामः ॥

त्रैलोक्ये रत्नमेकं तु अश्वगन्धां च भक्षयेत् ॥

गात्रमालेप्येवैव सर्वकुष्ठानि हन्ति वै ॥

मेधाविसृतिमाश्र्वैव किन्नरैः सह गीयते ॥

समानकरणी ह्येषा सर्वसिद्धिकरी सदा ॥ etc.

Ends.— fol. 11<sup>b</sup>

दिग्बन्धुर्भवेत्तस्य चेचरी सिद्धि जायते ॥

स्वाङ्गना विजयभक्षात् वज्रदेहो भवेद्भुवं ॥

रजोबीजसमायुक्ता मधुना स्वाङ्गना पिबेत् ॥

अजरामरतां जातो वर्षे द्वादशभिर्नरः ॥

इति श्री आगमशास्त्रे रुद्रयामले उमासहेश्वरसंवादे विजयाकल्पः संपूर्णः

References.— ( 1 ) Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
iii, 8<sup>b</sup> ( our Ms. mentioned as अश्वगन्धाकल्प ).

कंकालीग्रन्थ

Karikāligrantha

No. 41

1055.  
1886-92.

Size.— 8 $\frac{1}{10}$  in. by 4 $\frac{4}{10}$  in.

Extent.— 40 leaves ; 11 lines to a page ; 27 letters to a line.



Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; four lines in black ink on each border till foll. 4, after which there is single line ; benedictory phrase, verse numbers, topic-headings and colophons are tinged with red pigment ; paper is very old, musty and worn out. This Ms. seems to be a complete copy of the work. See also another Ms. of this work, No. 42. Fol. 1<sup>a</sup> has got a prescription for blisters on hands and feet.

Age.— Appears to be old.

Author.— Nāsira Shah ?

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

स्वस्ति श्रीगणपतये नमः ॥

नत्वा श्रीभैरवं देवं श्रुताधीष्टायकं सदा ।

विघ्नानां शान्तये देवीं श्रीवार्णीं श्रीविनायकम् ॥

शुद्धसूतस्य संस्काराः प्रोक्ता वाक्षरसा महत् ।

एकास्य शिरसारंभे कुर्यान्मासैव पूर्वतः ।

श्रीकवे नमः ॥ उस्ताद की बंदगी करी कराही । सारे शास्त्रकौ सार लेई कराही । etc. same as in No. 42

Ends.—fol. 40<sup>b</sup>

जंगाल टं २१ लोह चूरण टं६ नवसादर टं६ बंधलुं त्रांडुं काढीजे । मोर-  
शूयो घी टंकणषार ए तीन्थौ घालीनै पढै गालीए । पढै त्रांडुं तोला १ मासा  
६ मूपे(द)जसद वा २ ऊकालीए जोडो थाई ॥ इति श्रीरसग्रंथः समाप्तः )

After this a recipe for an ointment is given in a different hand.

कंकालीग्रंथ

Kaṅkāligraṇtha

No. 42

533.

1892-95.

Size.— $9\frac{1}{2}$  in. by 4 in

Extent.—36 leaves ; 8-9 lines to a page ; 32 letters to a line.

**Description.**— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; paper is very modern ; colophons, verse numbers and the benedictory phrase tinged with red pigment. The Ms. is an odd mixture of Sanskrit and Hindi. First four verses are in Sanskrit ; then follow the 18 purifications of quick-silver and other minerals in Hindi till folio 26. From fol. 27 till 32 there is रसविधान in Sanskrit. From fol. 33<sup>a</sup> starts in Hindi अन्यरससिद्धरधातगातवेधीः विधिः . From fol. 35<sup>a</sup> starts in Sanskrit अथ धात्वादिमारणोपयुक्तान्यप्रकारानाह and the work is broken in the middle. It is a fragment. Amongst the authors and works quoted are भास्कर, रसप्रदीप and भावप्रकाश. The work seems to have been written by some courtier at the court of Nasir Shah Khalji of Malwa ; his date has been fixed by Mr. P. K. Gode in his Note II *Date of "Kaṅkali Grantha" attributed to "Nasirshah" A. D. 1500 to 1510.* Annals of the Bhandarkar Research Institute, Vol. XII pp. 289-91.

**Age.**— Appears to be modern.

**Author.**— Nāsira Shah ?

**Begins.**—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ कंकालीग्रंथे नासीरस्याही लिख्यते ॥

नत्वा श्रीभैरवं देवसुधाभिष्टायकं सदा ।

विघ्नानां शांतये देवि वाणीश्रीविनायक ॥ १ ॥

सुद्धसूतस्य संस्कारा प्रोक्ता वाक्षरसा महत् ।

एकस्यापि रसारंभो कुर्यान्मासैकपूर्वकं ॥ २ ॥

ब्रह्मचर्यं भुविस्वाप हविष्यान्नं च भोजनं ।

रसो पृष्ठे प्रकुर्वन्ति तपो नष्टि फलं नहि ॥ ३ ॥

तपो निष्ठो न सिध्यन्ति तपस्याध्या रसादयः ।

दोषा सर्वोपरि त्यक्ता सिद्धिर्भवति नान्यथा ॥ ४ ॥

उस्ताद की बंदगी करी कराई सारे साखि के ई कराई श्रीकंकाली असौ नाम ऐसे योगीश्वर रसायन काकं सेव करताहै यह शास्त्र अनुभवसिद्ध है यह शास्त्र बड़े बड़े पातिसाहुं लायक हैं षलची वंश उद्योतकार के पातिसाहशिरोमणि सुलतान श्रीनगसरसाह आप अनुभवकरण के ताई और

रसराजं सुद्ध करणै के ताई पारा के अठारह संस्कार जुदे जुदे करणै की  
जुगति कुरमाई है । etc.

Ends.—fol. 36<sup>b</sup>

विद्याधराभिधं यंत्रमेतत्तज्ञैरुदाहृतं ॥

विद्याधरयंत्रं बालुकास्तु समस्तांगं गते शूरवारसान्वितादीप्तोपलैः संवृणु-  
यात् यंत्रं भूधरनामकं भूधरयंत्रं यंत्रं डमरसंज्ञं स्यात्तत्स्थाल्योर्मुद्रिते मुखे  
डमर यंत्रं

कादम्बककल्प

Kādambakalpa

No. 43

453.  
1895-98.

Size.—10½ in. by 4½ in.

Extent.—3 leaves; 15 lines to page; 33-35 letters to a line.

Description.—Country paper; Devanāgarī characters with **पृष्ठमात्रा**s; hand-writing bad but legible; a small work on Alchemy; it praises a certain *kādamba* Hill on the Śatruñjaya mountains in Saurāṣṭra (Gujarat); soil and stones taken from this Hill when subjected to different chemical processes produce gold; there is a rectangular space left blank in the centre of each page for tying up the Ms. with a thread passing through its centre.

Age.—Appears to be fairly old.

Author.—Īśvara.

Begins.—fol. 1<sup>a</sup>

अथ कादम्बककल्प लिख्यते यथा ।

अस्ति सौराष्ट्रदेशे श्रीशङ्खजयसिपरामकं कादम्बकनामा गिरि । पंचयोजन  
मध्ये क्षेत्रं विवराणि संति लोकानां हितकाम्यया हरं पृच्छति पार्वती । तत्र किं  
निर्धनो लोको यत्र कादम्बको गिरिः । पदे २ निध्यनानि योजने २ स्तः ॥ १५॥

कादंबकस्थ पूर्वोण महासिपरं विद्यते । तस्मिन् सषिरे महागुह्यस्य  
मृत्तिका ग्राह्या । गोमयपंचगव्येन भाविता गोमयबह्विना पतितं रसं ग्राह्यत्वं  
तेन रसेन ताम्रं कोटिविधं हेमं भवति ॥ २ ॥

Ends.—fol. 3<sup>b</sup>

अथ तदेव सह प्रांशेन सर्वलोहानि हेमं कुर्वति । तत्रैव नालिकेरात्ततयः  
पाषाणाः हठपाकेन धम्यमाना तारं हेमं श्रवन्ति ॥ ५९ ॥ इति कादंबककल्प  
ईश्वरेण विरचितः समाप्तमिति ॥

Reference.—(1) Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— iii,  
29<sup>a</sup> ( our Ms ).

The only Ms. noted by Aufrecht.

कामरत्न

Kāmaratna

No. 44

632.  
1895-1902.

Size.—9 $\frac{1}{2}$  in. by 5 in.

Extent.— 11 leaves ; 11-12 lines to a page ; 30 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writ-  
ing bad, but legible ; paper old, worm-eaten ; a fragment  
beginning with fol. 13<sup>a</sup> and extending upto 23<sup>b</sup> ; on the  
top-margin of *b*-side of folios, a different numbering, viz.,  
2647 to 2657, found ; it is wrongly named as *Viṣabarāṇam*  
in the B. O. R. I. Library Catalogue ; its real name  
कामरत्न established by the following colophon—fol. 20<sup>a</sup>—  
इति श्रीनाथविरचिते कामरत्ने विषनिवारणं नामोपदेशः १४ ॥ Then the  
next topic is—अथ वीर्यस्तंभनवाजीकरणादिप्रोक्तस्ययोगादिसिद्धये  
रसादिशोधनमारणं । The original work seems to have been very  
big and विषहरण or विषनिवारण is perhaps the 14th chapter.  
Most probably it is a fragment of *कामरत्न* referred to by  
Aufrecht in his Catalogus Catalogorum i, 93<sup>b</sup>.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Śrinātha.

Begins.—fol. 13<sup>a</sup>

श्रीगणेशाय नमः अथ विषहरणं ।  
 शृंगीमुस्तावसनाभयं च मन्तुविषाद्विषं ॥  
 एषां तनुप्रविष्टानां कृष्ण लक्षणमुच्यते ॥  
 वांतिमूर्च्छातिसारश्च भ्रांतिः शूलं च कंपनं ॥  
 कासश्वासौ तीव्रदाहो लक्षयेच्च गदस्वरं ॥ etc.

Ends.—fol. 23<sup>b</sup>

॥ वृक्षसारः ॥

मूलं कोद्रववल्लीनां क्षारं गोमुत्रलोडितं ॥  
 वस्त्रपुतं जलं ग्राह्यं गंधकं तेन भावयेत् ॥  
 शतवारखरे घर्मे विधेयं सर्वमारणे ॥  
 गंधकं शंख... ..

References.—( 1 ) Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
 i, 93<sup>b</sup> ; ii, 18<sup>a</sup> ; iii, 20<sup>b</sup>.

B—Descriptive Catalogues :—I. O. 2634 ; the 14th ch. of  
 India Office Ms. is named as विषनिवारण, which name agrees  
 with the name of the 14th ch. of our work. Also See  
 Mitra's Notices Vol. II, No. 991.

कालज्ञान

Kāla-jñāna

No. 45

911.  
 1884-87.

Size.—6½ in. by 4¾ in.

Extent.—18 leaves ; 17-18 lines to a page ; 32-33 letters to a line.

Description.—Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing fair but not quite legible at places. Diffusion of ink makes it difficult to decipher some pages ; small letters, very closely written ; folio 11<sup>b</sup> is blank but for—श्रीगणेशाय नमः । मङ्गलपुष्टिकटित्रीषाबन्धमुष्टीसु(?) यो मुखं । कष्टे अमितं देवयत्नेन प्रतिपादयेत् ॥ १ ॥ Some additional verses found on the margins

of folios 10, 12 and 13. The chapters (समुद्देश) are as follows—

fol 2 <sup>a</sup>	I	इति श्रीकालज्ञाने शिवविरचिते कालावर्णनं प्रथम- समुद्देशः ।
3 <sup>a</sup>	II	इति श्री का० २
4 <sup>b</sup>	III	इति श्री ३ श्री
5 <sup>a</sup>	IV	इति श्री० ४ श्री
7 <sup>a</sup>	V	इति श्री का० ५ श्री
9 <sup>b</sup>	VI	इति श्रीकालज्ञाने ७ ८
11 <sup>a</sup>	VII	इति श्रीकालज्ञाने शिवविरचितायां नाडीका- परीक्षा नाम सप्तमसमुद्देश ७
15 <sup>a</sup>	VIII	इति कालमूत्रपरीक्षा ८ मुद्देश
16 <sup>a</sup>	IX	इति श्री का० मलनेत्रपरी ९ श्री
17 <sup>b</sup>	X	इति श्रीका० ज्वरः
19 <sup>b</sup>	XI	इति श्रीकालज्ञाने शिवविरचिते ज्वरोत्पन्नं नामै- कादमोद्देशः ११ श्री ।

Age.—Fairly old.

Author.—Śiva (Śambhu—See verse 2 in the beginning).

Begins.—fol. 1<sup>a</sup>

श्रीगणेशाय नमः । श्रीधन्वंतराये नमः ।  
 अविरलमदजलनिबहं भ्रमरगणानेकसेवितकपोलं ।  
 अभिमतफलदातारं कामेशं गणपतिं वन्दे ॥ १ ॥  
 कालज्ञानं कलायुक्तं शंभुना वेदभाषितं । (v. l. यच्च on the top  
 of the word वेद )  
 प्राप्ते षड्भिश्च येनायं ज्ञायते रोगिणो मृतिः ॥ २ ॥ etc.

Fnds.—fol. 18<sup>b</sup>

निबतैलन नश्ये गात्रभ्यंग करोति च ।  
 तस्य क्रमति नो देहे स्थावरं जंगमं विषं ॥ १३ ॥  
 कृष्णबल्लभ शिशुश्च शिल्कसैधवसंयुत ।  
 पिबते तस्य नस्पति वातः ग्रथि क्षणादपि ॥ १४ ॥  
 इति श्रीकालज्ञाने शिवविरचिते ज्वरोत्पन्नं नामैकादमोद्देशः ११ श्री ॥

References.—(1) Mss.—A—Aufrecht's *Catalogus Catalogorum* :—  
i 96<sup>a</sup>; ii 19<sup>a</sup>; iii 20<sup>a</sup>.

B—Descriptive Catalogues :—Bikaner Mss. Catalogue  
(Mitra) pp. 644-45.

A medical work *Kāla-jñāna* is referred to on fol. 94<sup>a</sup>  
of the Ms. of *Bālacikitsā*, Madras Oriental Mss. Library  
Catalogue, Vol. XXIII, p. 8866. B. B. R. A. S. Cat. Vol.  
I, No. 169.

I. O. 2716.

(2) Printed Edition :—With Hindi Translation, Benares,  
1882.

## कालज्ञान

## Kāla-jñāna

No. 46

:1044.

1886-92.

Size.—9 in. by 4 $\frac{1}{10}$  in.

Extent.—8 leaves; 9-10 lines to a page; 26-27 letters to a line.

Description.—Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing good and clear; edges of folios worn-out. The Ms. is very old and paper is brittle; borders of folios ruled in two double black lines. Incomplete.

Age.—Samh. 1711, Caitra-vadi 7, Somavāra.

Author.—Śambhu.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

कालज्ञानं कलायुक्तं शंभुना यच्च भाषितं ।

येन बाष्पमासिकं पूर्वं ज्ञायते सृष्ट्युरोगिणां ॥ १ ॥

कालः शृजति श्रुतानि कालः संहरते प्रजा ।

कालः स्वप्नेषु जागर्ति कालो हि दुरितक्रमः ॥ २ ॥, etc.

Ends.—fol. 8<sup>b</sup>

अन्यरोगेषु दातव्यं रसस्त्रिपुरभैरवः ।

गौद्या अग्रे समाख्यातो हरेण पुन्यहेतवे ॥ १३ ॥

श्लोकार्द्धेन प्रविक्षामि यत्कृतं ग्रन्थकोटिभिः ।

परोपकारः पुन्याय पापाय परिपीडनम् ॥ १४ ॥

इति श्रीकालज्ञानसमाप्तमिति ॥ १ ॥ शुभं भवतु ॥ संवत् १७११ वर्षे  
मिती चैत्रवदि ७ वार सोम लिखतं मथेनकला । दाहिमासिवरामपवनार्थी ॥  
श्रीजोधपुरमध्ये ॥

References.— See No. 45.

कालज्ञान

Kalajñāna

No. 47

1043.

1886-92.

Size.— 11½ in. by 5 in.

Extent.— 21 leaves ; 9 lines to a page ; 35-36 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good and clear ; letters bold ; verses numbered and marks of punctuation in red ink ; borders of folios ruled in two double red lines.

folio No. No. Ch.

Colophon

3 <sup>b</sup>	1	इति श्रीकालज्ञाने कालविचारो नाम प्रथमसमुद्देशः ।
4 <sup>a</sup>	2	” जीव्यतलक्षणं नाम द्वितीयो समुद्देशः
7 <sup>a</sup>	—	इति श्रीकालज्ञाने नक्षत्रविज्ञप्तिघटिकाप्रमाणं त्रय- विचारधिलोत्पन्नं नाम
9 <sup>a</sup>	3	इति श्रीकालज्ञानवैषके कालविचारस्तुतीयोऽध्यायः
10 <sup>b</sup>	4	इति श्रीकालज्ञाने नाडीपरीक्षा चतुर्थसमुद्देशः
13 <sup>a</sup>	5	इति श्रीकालज्ञाने रोगलक्षणचिकित्सा नाम पंचमो समुद्देशः ।

Incomplete.

Age.— Sam. 1842, Phālguna—śukla 3; Bhargava (Friday) vāsara.



Author.—Mahādeva (Śambhu in the 2nd verse on folio 1<sup>b</sup>).

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीराधागोपीनाथौ विजयतां ॥  
 अविरलमदजलनिवहं भ्रमरकुलानेकसेव्यतं कपोलं ।  
 अभिमतफलदातारं कामेशं गणपतिं वन्दे ॥ १ ॥  
 कालज्ञानं कलायुक्तं संभुनाचार्य्यभाषितं ।  
 मासैश्च षड्भिरग्रेकं ज्ञायते मृत्युरोगिणाम् ॥ २ ॥ etc.

Ends.—fol. 21<sup>b</sup>

भूनिवदारुदशमूलमहौषधांशु-  
 तित्तेन्द्रबीजधनिकोभकणाकाषायः ।  
 तंद्राप्रलापकसनारुचिदाहमोह-  
 श्वासाविद्युक्तमाखिलं ज्वरमासु हन्यात् ॥  
 श्लोकार्द्धे च प्रवक्षामिः यदुक्तं ग्रंथकोटिभिः ।  
 परोपगारपुन्याय पापाय परिपीडनं ॥

इति श्रीमहादेवस्य तत्त्वकालज्ञानबोधसंपूर्णं ॥ संवत् १८४२ ॥ के  
 मासोत्तममासे शुभे फाल्गुनमासे शुक्लपक्षे तिथौ तृतीयायां भार्गववासरे  
 अमृतघटिकान्वितायां प्रथमजामे इदं ग्रंथं समाप्तः ॥ शुभमस्तु ॥ मंगलस्तु ॥  
 लिपितं जयनगरमध्ये श्रीगोपीनाथदेवमंदिरसन्निधौ नीमचरणदासेन स्वयं  
 पठणार्थम् ॥ श्री ॥

The following verse follows in a different hand-  
 writing—

तालीविधिर्यत्र हरिर्सुदंशी वीनापटुर्वाक् शिवचतुष्कारो ॥  
 गीते पटुर्नारदतुंवरौ च तत्तांडवं वः कुशलं करोतु ॥ १ ॥

References.— See No. 45.

कालज्ञान

Kalajñāna

No. 48

454.  
 1895-98.

Size.— 10 in. by 4½ in.

Extent.— 29 leaves ; 6 lines to a page ; 27-28 letters to a line.

Description.—Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good and clear ; letters bold ; verses and marks of punctuation in red ink ; borders of folios ruled in two double red lines ; contains 7 chapters ; has got marginal notes on fol. 2<sup>b</sup>. The chapters (समुद्देश) are—

I	कालज्ञानविचार	( fol. 4 <sup>b</sup> )
II	जीवतिलक्षण	( „ 6 <sup>a</sup> )
III	मृत्युलक्षण	( „ 7 <sup>b</sup> )
IV	नाडिलक्षण	( „ 12 <sup>b</sup> )
V	ज्वरलक्षण	( „ 16 <sup>a</sup> )
VI	ज्वरोत्पन्नविवरण	( „ 17 <sup>b</sup> )
VII	ज्वरचिकित्सा	( „ 29 <sup>b</sup> ) it is erroneously called अष्टम.

Age.—Appears to be fairly old.

Author.—Śambhu.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

ओं नमः सिद्धेभ्यः ॥

कालज्ञानं कलायुक्तं शंभुना यच्च भाषितं ।

येन षण्मासितं पूर्वं ज्ञायते मृत्युरोगिणां ॥ १ ॥

कालः सृजति सृतानि कालः संहरते प्रजाः ।

कालः स्वप्नोपि जागर्तिः कालो हि दुरितक्रमः ॥ २ ॥

Ends.—fol. 29<sup>a</sup> and 29<sup>b</sup>

ज्वरो दाहो भ्रमो मोहो अतीसारो वमितृषा ।

अनिद्रा च मृषं रक्तं तालु जिह्वा च शुष्यते ॥ ५ ॥

श्रीवामध्ये च दृश्यंते स्फोटका सरसवोपमाः ।

दृप्तानि जस्य चिह्नानि मृणोरकस्य लक्षणं ॥

इति मृणोलक्षणं ॥ इति श्रीकालज्ञानवैद्यकग्रंथे ज्वरचिकित्सासमुद्देश

अष्टमः ॥

References.—See No. 45.

कालज्ञान

Kārajñāna

No. 49

588.

1899-1915.

Size.— 10 $\frac{2}{5}$  in. by 5 in.

Extent.— 23 leaves ; 11 lines to a page , 28-30 letters to a line.

Description.— Country paper ; ;Devanāgarī characters ; hand-writing legible, but very incorrect ; verses are numbered ; marks of punctuation in red ink ; borders of folios are ruled in 3 and 2 lined double rows. There are marginal notes on folio 18<sup>a</sup> and explanatory notes in the body of the text on folio 19<sup>a</sup>. Incomplete and extends upto verse No. 86c of the VII ch. of Ms. No. 48.

Age.— Fairly old.

Author.— Śambhunātha ( But the text is identical with the other Mss. of Kārajñāna of Śambhu ).

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीमन् महागणाधिपतै नमः । अथ कालज्ञान लिप्यतै ॥  
 अविरलमदजलनिभं भ्रमरकुलानैकशेवितं कपोलं ।  
 अभिमतफलदातारं कमेसि गणपतिं वन्दे ॥ १ ॥  
 कालज्ञानकलायुक्तं संमुनाथेन भाषितं ।  
 मासैः षड्भिरप्येवं ज्ञायते मृत्युरोगिनां ॥ २ ॥ etc.

Ends. fol. 23<sup>b</sup>

सूनिवमंजरियुता महोषधी च  
 हरीतकिगजकणा खदिरस्य सारं ।  
 वासारसेन गुटिका वदनै धृता चः

There is no colophon and the Ms. abruptly ends here.

References.— See No. 45.

कालज्ञान

Kāla-jñāna

No. 50

619.

1895-1902.

Size.— 10 in. by 4½ in.

Extent.— 17 leaves ; 7 lines to a page ; 29-30 letters to a line.

Description.— Old country paper ; Devanāgarī characters hand-writing fair but slightly illegible on account of Tippanī in old Gujarātī which runs on the head of each line. The material is very old and the pages are worm-eaten. The text almost agrees with that of Ms. No. 49. up to the 5th chapter. After this follow the following topics—

नाडीपरिषा, सूत्रपरीक्षा, दोषपरोक्षा, सूत्रविद्वपरीक्षा. Borders of folios have two red lines on both the sides.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Śambhu.

Begins.—tol. 1<sup>b</sup>

श्रीधनंतराय नमः ॥

कालज्ञानं कलायुक्तं शंभूना तत्प्रभाषितं ।

देहिना ज्ञायते मृत्युं यद्भिर्मासैर्यथाग्रतः ॥ १ ॥

कालः सृजति भूतानि कालं संहरते प्रजाः ।

कालः क्षतेषु जागर्ति कालो हि दुरीतिक्रमः ॥ २ ॥ etc.

Ends.—fol. 17<sup>b</sup>

कुंभघशीर्षायुधदृष्टदेहिनां

समानि रूपं समनाय रूपं

यदी सूत्रपातको बिभंति तैल

अलु बिद्वप्रमाणं सुभवस्तु रूपं ।

भवेत्तदा जौररापरम्पता च

मृत्यु न स्वस्थि नरस्य रोगिणां ॥ ७ ॥

Colophon at the end—इति सूत्रविद्वपरीक्षासंपूर्णं ॥

References.— See No. 45.

कूटमुद्गरः ,

Kūṭamudgara

सटीकः

with comm.

No. 51

913.

1884-87.

Size.—  $9\frac{9}{10}$  in. by  $4\frac{9}{10}$  in.

Extent.— 8 leaves ; 11-15 lines to a page ; 28-38 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing very good ; paper is thin and slightly worn out. The text and the commentary are by the same author. It is a small treatise of 22 verses which would be unintelligible without a commentary.

Age.— Sam. 1876.

Author.— Mādhava.

Begins.—( text ) fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

कफबातौ वातकफौ वातः पित्तं च वृद्धिसमौ

त्रिभिरायैस्त्रिभिरन्त्यैस्त्रिभिराद्यापरैस्तदन्यैश्च ॥ १ ॥

,, —( comm. )

श्रीगणेशाय नमः श्रीगुरुवे नमः मधुराम्ललवणकटुतिक्तकषायाः षड्रसाः

तत्र त्रिभिरायैर्मधुराल्मलवणैः कफबातौ यथाक्रमं वृद्धिशमौ ॥ etc.

Ends.—(text ) fol. 8<sup>b</sup>

क्षीरमिव वारिमिश्रं विमज्ज्य हंसैस्तु पीयते यद्वत् :

हित्वा दोषमशेषं गुणमिह गुणिनो ग्रहिव्यंति ॥ २१ ॥

मिषजा माधवेनेदं किञ्ज्ञानेनाल्पदर्शिना ।

यत्किञ्चिदुक्तमज्ञानात्तत् क्षमध्वं मनीषिणः ॥ २२ ॥

इति कूट<sup>०</sup> माधवोक्तः संपूर्णः ॥

,, ( comm. )

इति माधवविरचितं कूटमुद्गरग्रंथं संपूर्णः १ संवत् १८७६ शा. १७४१

का. मिति फाल्गुनकृष्ण ९ भौमवासरे लिखितं रामनारायणेन पठनार्थः

शुभं भूयात्

References.—( 1 ) Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
i, 113<sup>b</sup> ; ii, 23<sup>a</sup> and 194<sup>b</sup> ; 25<sup>b</sup>.

(2) Printed Editions :—( 1 ) With a new commentary by  
Kṛishṇa Śāstri Bhāṭavadekar, Bombay, 1884.

( 2 ) Translated and edited by D. J. Rubern Jayatunga.  
Revised by the Revd. M. Nanissara. Sanskrit and Sinhalese.  
Colombo, 1889.

कूटमुद्गरः ,

Kūṭamudgara

सटीकः

with comm.

No. 52

924.  
1891-95.

Size.— 12 in. by 5 $\frac{3}{4}$  in.

Extent.— 6 leaves ; 11-12 lines to a page ; 50 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writ-  
ing good ; paper is thick, old, musty and worn out : edges  
are in a decaying condition ; on borders 4 lines on each  
side in black ink. Text is given in the centre of the page  
with commentary above and below it.

Age.— Sam. 1818.

Author.— Mādhava.

Begins.—(text) fol. 1<sup>b</sup>

उद्देश ॥ कफवातौ वातकफौ यातः पित्तं च वृद्धिशमौ । etc.

,, —( comm. )

श्रीगणेशाय नमः ॥ कफवाताविति । मधुराम्ललवणकटुतिक्तकषायाद्याः  
षड्रसाः ।

etc. same as is No. 51.

Ends.—( text ) fol. 6<sup>a</sup>

यत्किञ्चिदुक्तमज्ञानात्तद् क्षम्यं मनीषिणः ॥ २० ॥ इति माधवविर-  
चितः कूटमुद्गरः संपूर्णः । श्री । शुभमस्तु लेखकपाठकयोः । रामः ।

Ends.—( comm. )

एतेन विनयत्वमुक्तं । अन्यत्समानं ॥ २० ॥ इति कूटमुद्गरटिप्पणिका  
समाप्ता ॥ संवत् १८१८ पौषसुदि १४ शनौ लिखितं विशधरेण

References.— See No. 51.

कूटमुद्गरः

Kūṭamudgara

सटीकः

with comm.

No. 53

912.  
1884-87.

Size.—  $9\frac{7}{10}$  in. by  $4\frac{1}{10}$  in.

Extent.— 6 leaves; 13 lines to a page; 38 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing fairly legible; borders are decorated with two rows of lines in black ink on each side, one row consisting of two lines and the other of one; benedictory phrase, verse numbers and the word टीका (preceding the commentary of each verse) and the last colophon tinged with red pigment. The author of the text and commentary is the same; paper is old and musty.

Age.— Appears to be old.

Author.— Mādhava.

Begins.—fol. 1<sup>a</sup>

श्रीचिदघनानंताथो जयति ॥  
कफवातौ वातकफौ वातः पित्तं च वृद्धिशमौ । etc.  
same as is No. 51

Ends.—fol. 6<sup>a</sup>

भिषजा माधवेनेदं किंजानेनाल्पदशिना ।  
यत्किंचिदुक्तमजान तत्क्षयमध्वं मनीषणः ॥  
किंजानेननियं जातेन अ( fol. 6<sup>b</sup> )ल्पदशिना अल्पाध्ययनेन एतेनात्मनः  
साविनयत्वत्वमुक्तं ॥ इति माधवविरचितः कूटमुद्गरः ॥ १ ॥

References.— See No. 51.

कूटमुद्रः सटीकः

Kūṭamudgara with comm.

No. 54

213.

A. 1883-84.

Size.— $6\frac{1}{10}$  in. by  $3\frac{1}{10}$  in.

Extent.—28 leaves; 6 lines to a page; 16 letters to a line.

Description.—Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing good; paper is of a very thin variety; copy is almost correct; no specific marks to distinguish the text from the commentary, both of which are by one and the same author.

Age.—Appears to be old.

Author.—Mādhava.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

कफवातौ वातकफौ वातः पित्तं च दृद्धिशमौ । etc.

same as in No. 51

Ends.—fol. 28<sup>a</sup>

भिषजा माधवेनेदं किंज्ञानेनाल्पदर्शिना ।

यत्किञ्चिदुक्तं मज्ञानात्तक्षमध्व मनीषिणः ॥ १८ ॥

किंज्ञानेन निद्यज्ञानेन अल्पदर्शिना अल्पाध्ययनेन । एतेनात्मनः सवि-  
नय त्वमुक्तं ॥ इति श्रीमाधवेविरचितः कूटमुद्रः समाप्तश् शुभमस्तु.

References.—See No. 51.



कूटमुद्रः

Kūṭamudgara

सटीकः

with comm.

No. 55

885.
1887-91.

Size.— 10 in. by 4 $\frac{1}{10}$  in.

Extent.— 2 leaves ; 18 lines to a page ; 45 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; paper is old and musty ; three lines in red ink on each border ; signs of punctuation, verse numbers and the last colophon in red ink ; text in the centre and the commentary above and below it. Verses 7, 8, 14, 17 and 18 of Ms. No. 51 are missing here. The commentary is also summarised. There is no commentary on the last two verses.

Age.— Appears to be old.

Author.— Mādhava.

Begins.—( text ) fol. 1<sup>a</sup>

कफवातौ वातकफौ वातः पित्तं च वृद्धिसमौ ।

,, —( comm. )

प्रथमं षड्रसाः । स्वाद्वल्लवणकटुतिक्तकषायकाः कफवातावायैस्त्रिभिः  
स्वाद्वल्लवणैः वृद्धिसमौ वातः कफो वृद्धिं वाति वातः शमं वाति etc.

same as in No. 51

Ends.—fol. 2<sup>b</sup>

भिषजा माधवेनेदं किञ्ज्ञानेनाल्पदर्शिना ।

यत्किञ्चिदुक्तमज्ञानात्तत् क्षमध्वं मनीषिणः ॥ १७ ॥

इति माधवविरचितं कूटमुद्रसंपूर्णम् ॥ श्रीरस्तु ॥

References.— See No. 51.

कूटमुद्रः

Kūṭamudgara

सटीकः

with comm.

No. 56

$$\frac{886.}{1887-91.}$$
Size.—  $8\frac{9}{10}$  in. by  $4\frac{1}{8}$  in.

Extent.— 13 leaves ; 9 lines to a page ; 25-26 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; borders decorated with rows of double and single lines in red ink ; benedictory phrase, punctuation marks, the word टीका preceding the commentary of each verse and the colophon are in red ink. Text and commentary by the same author. Text not very correct. Text of the last verse not given.

Age.— Sam. 1804.

Author.— Mādhava.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

कफवातौ वातकफौ यातः पित्तं च वृद्धिशमौ ।

etc. same as in No. 51.

Ends.— fol. 13<sup>a</sup>

किंज्ञानेन निचिज्ञानेन अल्पदर्शिना अल्पध्यायतेन यतेनात्मनः सचिनयत्व-  
मुक्तं ॥ २२ ॥ इति माधवविरचितकूटमुद्रो ग्रंथः ॥ संवत् १८०४ का वर्षे  
माघकृष्ण द्वितीया लीपतं वोझा पुस्यालीरामः पठनार्थं व्यासजी श्री-  
दोलतरामजी शुभं भवतु

Reference.— See No. 51.

गन्धककल्प  
and  
पारदकल्प  
from रुद्रयामल

Gandhakakalpa  
and  
Pāradakalpa  
from Rudrayāmala

No. 57

198.  
1992-7.

Size.— 12 $\frac{7}{10}$  in. by 6 $\frac{3}{10}$  in.

Extent.— 190 leaves ; 12 lines to a page ; 35-37 letters to a page.

Description.—Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; paper is worn out and in a decaying condition ; there are two different numberings of pages, one at the right-hand corner of the *b* side of a page and the other is in the centre of the right-hand border. The former has repeated numbers 81, 115 and 163 and hence the final page number is 187. The latter has forgotten No. 169, and hence the final page number is 191. On folios 133-145 (corner number) bad ink is used which has blackened the whole surface of the page. The work consists of two parts (गन्धककल्प and पारदकल्प) of the 28th chapter of रुद्रयामल. Colophon on fol. 50<sup>b</sup> reads— इति श्रीरुद्रयामले पार्वतीप्रण्णे अष्टाविंशतिमे पटले गन्धककल्पे गन्धकफलसमाप्तः । The beginning of fol. 51<sup>a</sup> is— श्रीगणेशाय नमः । यस्यानन्दभवेन मंगलकरं ना संभावितेन स्फुरत् धाम्नो तेन रसायनेन करुणाविक्षाब्जुधासिंधुना । भक्तानां प्रभवप्रसहतिजरा-रोगादिरागात् क्षणात् शान्तिर्याति जगत्प्रधानमिषजे तस्मै नमो पारदे ॥ १ ॥

Age.— Appears to be old.

Author.— ( from रुद्रयामल ).

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीमहालक्ष्मै नमः ॥ अथ रुद्रयामले गन्धककल्प आदिपत्र ॥ २३ ॥ अध्याय ॥ ८ ॥ कमि अरु मध्य का पत्र ॥ १४ ॥ कमि सो मिषणा दा बुधैः (corrected on the top margin क्रमतः कथिता युक्तिः) सेवनीया सदा बुधैः ॥ १७ ॥ पद्या (corrected as श्वा on the top) त् मासमेकं स्थ (cancelled) फलं (तेन supplied, on the top) सार्द्धं समंततः पद्या (corrected on the top श्वात्) क्रमे (corrected as मोत्) क्रमेणैव क्षीयते धातुरुत्तमैः ॥ १८ ॥ etc.

Ends.— fol. 187<sup>b</sup> ( corner numbering )

प्रसन्ना जायते सत्य षोडशी षोडशाक्षरी ।

पठने पारदं बंधं नान्यथा वचनं ममः ॥ २३ ॥

तस्मात्ते यत्नपूर्वेण मंत्रज्ञेन सदैव ही ।

पठनीयं परं बंधं गीतं मेव न संशयः ॥ २४ ॥

द्रष्टिर्मार्गगतं ते च पुस्तकं नित्यनित्यशः ।

दशवर्णाद्रसेत्युन्यं लभते नात्र संशयः ॥ २५ ॥

इति श्रीकृष्णायामले पार्वतीप्रश्ने पारदकल्पे अष्टाविंशतिपटले रसकल्प-  
समाप्त मिति

References.— This work is not referred to by Aufrecht in his Catalogus Catalogorum.

B-Descriptive Catalogues :— One गन्धककल्प is mentioned in the Madras Oriental Mss. Catalogue Vol. 23, No. 1337 ; and the beginning or end of it does not tally with our Ms. which is a fragment.

Printed Editions :— Edited and published by Vaidya Jādavji Tricumji Ācharya, 2 Vols. Bombay 1911, 15. ( Āyurvedīya granthamālā, No. iii ).

गदानिग्रह

Gadanigraha

No. 58

589.

1899-1915.

Size.— 9½ in. by 4½ in.

Extent.— 357 leaves ; 11 lines to a page ; 32-33 letters to a line.

Description— Country paper ; Devanāgarī characters with वृष्टमात्रा ; hand-writing good ; it is a complete Ms. of the work. Paper is old, musty and very much worm-eaten. The work is divided into 2 parts. First part consists of six topics of ( 1 ) वृत्त, ( 2 ) तैल, ( 3 ) झूर्ण, ( 4 ) छटिका, ( 5 ) and ( 6 ) अवलेह. The second part contains nine topics—( 1 ) काय, ( 2 ) शल्य, ( 3 ) शालाक्य, ( 4 ) द्युततन्त्र, ( 5 ) बालरोग, ( 6 ) विष, ( 7 ) रसायन, ( 8 ) बाजीकरण and ( 9 ) पंचकर्मविधि. Our Ms. seems to have been utilised for his edition by Jādavaji Triukumji.

Age.— Sam. 1666 ; Caitra-kṛṣṇa 2, Bhṛḡudina.

Author.— Sodhala.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

ओं नमो धन्वंतरये ।  
करकिशलयसंगी यस्य पीयूषकुंभः  
परममरवधूनां भूयसे मंगलाय ।  
स खलु निखिलदुग्धाम्भोधिरेतनेषु रत्नं  
हरतु दुरितराशीनास्तु धन्वंतरिर्व्वः ॥ १ ॥

तथा च

त्रिभुवनजनरोगघ्नाससंघासज—( eaten up by worm )  
ऽमृतभृतधृतकुंभोद्गीर्णहस्तायुधश्रीः ।  
अमरमाथितदुग्धाम्भोधिरेतद्विद्वदयोऽसौ  
विदलतु दुरितोद्यानाघवैद्या धियो वः ॥ २ ॥  
नानास्तानिकृतैः श्लोकैः सोढलेनाल्पमेधसा ।  
विबुधप्रेतिबोधाय ग्रथ्यते गदनिग्रहः ॥ ३ ॥ etc.

Ends.— fol. 357<sup>b</sup>

न दूषयति यद्दोषान् समानोदीरयत्यपि ।  
समीकरोति च कुद्धांस्तत्संशमनमुच्यते ॥ १८ ॥  
इति श्रीवैद्यसोढलग्रथिते गदनिग्रहे पंचकर्माधिकारः समाप्तः । ग्रंथाग्रं  
२० ॥ समाप्तोऽयं गदनिग्रहः ॥ एवं ग्रंथाग्रं ४३१ ॥  
यावता शेषनागेन ध्रियते शिरसा रसा ।  
पठ्यमानं हृद्यैस्ताव जीया पुस्तकमुत्तमं ॥  
एवं सर्वसंक्षया ग्रंथाग्रं १३४०८ ॥ शुभं भवतु ॥ कल्याणमस्तु । सवत्  
१६६६ वर्षे चैत्रमासे कृष्णपक्षे द्वितीयायां पुण्यतिथौ भृगुदिने लिखि-  
तोऽयं ग्रंथः ॥

यादृशं पुस्तके दृष्टं स्तादृशं लिखितं मया ।

यदि शुद्धमशुद्धं वा मम दोषो न दीयते ॥

लेखकपाठकयोः शु.

References.— ( 1 ) Mss.— A—Aurecht's Catalogus Catalogorum :—  
i, 145<sup>a</sup> ; iii, 31 ( Ms. No. 59 of our library ).

B—Descriptive Catalogues :—

Mitra's Catalogue of Bik. Mss. No. 1394. B. B. R. A. S.

Cat. Ms. No. 211.

( 2 ) Printed Editions :—

Edited in 2 parts by Vaidya Jadavaji Triakumji,

Bombay, 1911, 1915.

गदनिग्रह

Gadanigraha

No. 59

888.  
1887-91.Size.— 11 in. by 5  $\frac{7}{10}$  in.

Extent.— 241 leaves ; 12 lines to a page ; 30 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing bad and not uniform ; paper is very old, musty and worm-eaten ; all the corners and sides are giving away ; it starts with folio 1<sup>b</sup> and the last folio is numbered as 302 ; folios 44-100, 132, 133 and 224 are missing ; it is a fragment which stops with the 4 lines in the beginning of क्षुद्ररोगचिकित्सा under शल्याधिकार, in the 2nd part of the work. This Ms. also is perhaps used by Vaidya Jāḍavaji Tricumji for his edition.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Sodhala.

Begina.—fol. 1<sup>b</sup>

ॐ नमः श्रीधन्वंतराय ॥

करकिशल्यसंगी यस्य पीयूषकुंभः

परममरवधूनां भूयसे मंगलाय ।

स खलु निखिलदुग्धांभोधिरत्नेषु रत्नं

हरतु दुरितराशीनां धन्वंतरिर्व्वः ॥ १ ॥

etc. same as in No. 58

Ends.— fol. 302<sup>b</sup>

अथातः क्षुद्ररोगचिकित्सितं व्याख्यास्यामः ॥ तत्राजगल्लिकामामां जलौ-  
काभिरुपाचरेत् । शुक्तिसौसाष्टिकाक्षारकलकैश्च लेपयेन्मृदु ॥ श्लेष्मविद्राधिकल्पेन  
जपेच्चानुशयीं भिषक् । विवृत्तामिन्द्रवृद्धां च गर्हभां जालगर्हभां ॥ हरिवेल्लिकां  
गंधनामां जयेत्पित्ताविसर्पवत् । मधुरौषधसिद्धेन सर्पिषा नाशयेद्वृणं ॥ रक्तावसे-  
केर्बहुभिः स्वेदनैरपतर्पणैः । जयेद्विदारिकालेपैः शिशुदेवद्रुमोद्भिदैः ॥ पनसिकां  
कच्छपिकां

## गुणसंग्रह

Guṇasaṁgraha

No. 60

349.  
1880-81.Size.— 10 in. by 3 $\frac{9}{10}$  in.

Extent.— 95 leaves ; 7 lines to a page ; 32 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters with पुष्टमात्रs ; hand-writing good ; borders are decorated with double lines in black ink ; marks of punctuation, topic-headings and the colophons are tinged with red pigment. The work deals with the qualities of herbs and other eatables. The author belongs to Rāyakabāla family and was the pupil of Asoḍha. Paper old, musty, worn out and worm-eaten.

Age.— Sam. 1469 = 1413 A. D.

Author.—Soḍhala.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

ॐ नमः श्रीधन्वंतरये ।  
 तमः समुद्रसंमग्नलोकाकर्षणकर्मठं ।  
 करानां निकरं दध्यात्तारणात्तरणिः स्वयं ॥  
 मंदानामगदंकारः स एव सकलोल्लुमान् ।  
 सुधाधामौषधीशोऽपि क्षीणोऽयं श्रयते क्षणे ॥  
 तं नमस्यं नमस्कृत्य देवदेवैर्नमस्कृतं ।  
 सोढलोऽसोढशिष्यौघक्लेशोऽक्लिष्टमहं क्रमात् ।  
 द्रव्यावलीबिहीनेषु हीनवर्गक्रमेषु च ।  
 अनादिनामनिर्वाणग्रंथेष्वर्थकदर्शितं ॥  
 शिष्यसंघं समालोक्य हृदि जातदयोदयः ।  
 अग्निवेशादिकान् ग्रंथान् विचार्य विदितान् मुहुः ॥  
 छिन्नं छिन्नादिकैर्वर्गैर्हृत्स्थं द्रव्यादिनामभिः ।  
 नानातंत्रयिसंवादिसंदेहादिनिवर्तकं ॥  
 बाललीलावगम्यार्थं नातिसंक्षिप्तविस्तरं ।  
 रसवीर्यविपाकाद्यैर्युजाति गुणसंग्रहम् ॥ etc.

Bnds.— fol. 94<sup>b</sup>

योह्यशेषगुणसंग्रहवेत्ता वैद्यद्वंद्वरतामधिरूढः ।

सर्ववस्तुषु हिताहितदर्शी सौऽगिनां भवतु मंगलहेतुः ।

आयुर्वेदसुधारहस्यरसिकीसाहित्यसौहित्यधी-  
 ज्योतिःशास्त्रविचारसारचतुरो यो लक्षणे दक्षणः ।  
 श्रीमान् रायकवाल्वंशातिलकः स्फारोपकारोद्यतो  
 जीयान्नित्यमसावसोदललितः प्रज्ञोज्ज्वलः सोदलः ॥

इति भिषग्वरश्रीसोदलकृते गुण ( fol. 95<sup>a</sup> ) संग्रहे मिश्रिकाध्यायः  
 समाप्तः ॥ श्रीः ॥ स्वस्ति संवत् १४६९ वर्षे प्रथम आषाढमासे शुक्लपक्षे पञ्चम्यां  
 तिथौ रविदिने अथेह वीरमग्रामे महाराय श्रीकान्हडदे विजयराज्ये साधुर-  
 ज्ञातीय राऊलसीधखत वजाकस्य अध्यनाय श्रीगौडज्ञातीय महंदांफाकेन  
 निघंटस्य पुस्तकं लिखितं ॥ श्रीः ॥ मंगलमस्तु ॥ शुभं भवतु । लेखकपाठकयोः  
 ॥ श्रीः ॥

References.— ( 1 ) Mss—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
 i, 155<sup>a</sup> ; the only entry by Aufrecht and perhaps refers to  
 our Ms. Another Ms. of गुणसंग्रह, No. 61 exists in this  
 library.

गुणसंग्रह  
 ( निघण्टु )

(Gūṇasaṅgraha  
 ( Nighaṇṭu )

No. 61

927.  
 1884-87.

Size.—10 $\frac{7}{10}$  in. by 5 $\frac{1}{2}$  in.

Extent.—79 leaves ; 12 lines to a page ; 34 letters to a line.

Description.—Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writ-  
 ing legible ; benedictory phrase, topic-headings, topic end-  
 ings and colophons tinged with red pigment ; paper is old,  
 worn out and musty. On the left-hand top-margin, each  
 page bears निघण्टुः सोदलकृत. The work is really गुणसंग्रह,  
 another copy of which (No. 60) exists in this library.  
 Our Ms. has the introductory portion ( fol. 1<sup>b</sup> to 3<sup>a</sup> )  
 which is missing in the other Ms; after this both are identi-  
 cal. Our Ms. again stops 3 $\frac{3}{4}$  verses before the other Ms.  
 which ends at the proper place. At the end our Ms. adds  
 कोदलपत्र and a वाजीकरण medicine. Fol. 53 is missing.



Age.— Sam. 1782.

Author.— Sodhala.

Begins.— folio 1<sup>b</sup>

श्रीमहागणाधिपतये नमः ॥

जयति जगदेकदीपस्तमोनदीपांतरालपतितस्य  
कलयति कर्षणकर्मणि करनिकरं विश्वंविश्वस्य ॥ १ ॥

भेषजोनाम कुशलो वैद्या नो वेत्ति वैद्यकं शास्त्रं  
तस्मात्सारतरौषधनाम्नां संग्रहमिमं बक्षिम् ॥ २ ॥

सप्तम्यंतं च नामादौ प्रधमांतान्यतः परं  
प्रत्येकं भेषजं ष्वत्र क्रमोद्यं नामसंग्रह ॥ ३ ॥  
नामानि भेषजैकस्य संगतानि च बहूनि च ॥  
एकमेव तथा नाम बहुभेषजसंगतं ॥ ४ ॥ etc.

Ends.— fol. 79<sup>a</sup>

भेषजाद्यतभोग्यं वस्तुषु यत्प्रमादवशितोपि विस्मृतां स्वादतस्त (fol.  
79<sup>b</sup>) दिह भूतिकैः गुणैः शिष्यागदितया बुधैः ॥ १ ॥

वच्छगोत्रान्वयः स्वच्छवैद्यानंदनचंदन  
शिष्यसंघदयालुः श्रीरायकबालवंशज ॥ २ ॥  
सोढालाख्यो भिषग्भानुपादपंकजपदपदः  
चिकित्सां चकारेमं समग्रं गुणसंग्रहं ॥ ३ ॥  
विकारोपेक्षयया पंच सप्त वा दश वा भिषक् ॥  
तुल्यविकारहंत्रीणि भेषजानि बहून्यपि ॥ ४ ॥

समाहृत्य पचेत्तैलं-

Colophon and date इति श्रीसोढलकृतनिघंटुः संपूर्णः संवत् १७८२  
वर्षे शाके १६४६ प्रवर्त्तमाने महामांगल्यकप्रदमासोत्तममासे माघमासे शुक्ल-  
पक्षे तिथौ १ रविवासरे लिपतं व्यास वकसराम भागचंद्र पठनार्थं सुम-  
मस्तु ॥ कल्याणमस्तु ॥ मंगलं ददातु ॥

References.— See No. 60.

चक्रदत्तसंग्रहः  
निश्चलकरविरचित-  
प्रभासहितः

Cakradattasaṅgraha  
with  
Niścalakara's comm. Prabhā

No. 62

620.  
1895-1902.

Size.— 10 $\frac{3}{10}$  in. by 4 $\frac{7}{10}$  in.

Extent.— 637 leaves ; 12 lines to a page ; 48 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; several hand-writings, but all good ; there are double rows of lines in red ink on borders—one row of three lines and the other of one line. The text is given in the centre of the page and the comm. above and below it. *Pratīkas* and topic headings tinged with red pigment. Paper is very thin and strong. Some pages are yellow-coloured and thicker than the rest. The name of the commentator is Niścalakara. Some folios are worm-eaten.

Age.— Sam. 1814.

Author.— Cakradatta.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

( comm. )— पंचसूतप्रपञ्चेन पंचगोचरचारिणे ।

पंचात्मपंचवक्त्राय निःप्रपंचात्मने नमः ॥ १ ॥

„ — ( text ) fol. 1<sup>b</sup>

गुणत्रयविभेदेन मूर्तित्रयमुपेयुषे ।

त्रयीभुवे त्रिनेत्राय त्रिलोकीपतये नमः ॥ १ ॥

Ends.— fol. 637<sup>a</sup>

गौडाधिनाथरसवत्यधिकारपात्र-

नारायणस्य मनयः क्षमनोत्तरंगात् ।

भानोरथ प्रस्थितलोभबली कुलीनः

श्रीचक्रदत्त इह कर्तृपदाधिकारी ॥

यः सिद्धियोगलिषिताधिकसिद्धयोगा-

नत्रैव निक्षिपति केवलमुद्धरेद्वा ।

भट्टत्रयत्रिपथवेदविदा जनेन

दत्तः पतेत्सपदि मूर्द्धनि तस्य शापः ॥

इति श्रीचक्रदत्तसंग्रहः वैद्यकग्रंथः संपूर्णमगमत् । संवत् १८१४ वर्षे  
मिती चैत्र शुक्ल द्वितीयायां तिथौ ॥ लिपी कृता श्री-(erased but may  
be deciphered as गवालियरनगरमध्ये) शुभं भूयात् ॥

References.—(1) Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
i, 174<sup>b</sup>.

B—Descriptive Catalogues :—Mitra's Catalogue of Bikaner  
Mss, p. 634, No. 1388. I. O. Catalogue 2674-5 (only  
the text).

(2) Printed Editions :—

(1) Calcutta, 1872.

(2) Calcutta, 1916.

(3) Meharchand Lachmandas, Lahore, 1928.

चक्रदत्तसंग्रह  
निश्चलकरविरचित-  
प्रभासहितः

Cakradattasaṅgraha  
with  
Nīścalakāra's comm. prabhā

No. 63

889.  
1887-91.

Size.—10½ in. by 4½ in

Extent.—637 leaves ; 12 lines to a page ; 50 letters to a line.

Description.—Country paper ; Devanāgarī characters ; two hand-  
writings ; (i) foll 1-478 and 579-637, (ii) foll. 479-578 ;  
first one is very neat clean and good and there is the same  
fine thin quality of paper for both the portions ; second  
one is very bad and paper is also of a coarser quality.  
Borders are decorated with double rows of 3 lines and one  
line in red ink. The first, the central and the last letters  
of the text are tinged with red pigment. Topic-headings,  
*pratikas* and colophons in the commentary are also tinged  
with red pigment.

Age.-- Sam. 1784.

Author.— Cakradatta.

Begins.-- (com.) fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

पञ्चभूतप्रपञ्चेन पञ्चगोचरचारिणे ।

पञ्चात्मपञ्चवक्त्राय निःप्रपञ्चात्मने नमः ॥ १ ॥ etc.

„ — (text) fol. 1<sup>b</sup>

गुणत्रयविभेदेन सूर्तित्रयमुपेयुषे । etc.

same as in No. 62.

Ends.— fol. 636<sup>b</sup>

गौडामिधानरसवत्यधिकारिपात्र etc.

same as in No. 62

The date and the name of the Scribe--संवत् १७८४ वर्षे  
मिती मिगसिर मास शुक्लपक्षे संतमीतिथौ ७ गुरुवारे ॥ लिखतुः मथेन  
वैणीदासशुस्तिका ॥ श्रीवीकानेरमहानगरमध्ये ॥ श्रीधन्वातराय नमः ॥  
तैलाद्रक्षेज्जलाद्रक्षेद्रक्षेच्छिथिलबन्धनात् । परहस्तग (fol. 637<sup>a</sup>) ताद्रक्षे-  
देवदति पुस्तका ॥ १ ॥ इति श्रीचक्रदत्तसंग्रहः संपूर्णसमाप्तः । ग्रंथ २९००  
वैद्यकशास्त्रः ॥

Reference.— See No. 62.

## चरकसंहिता

Carakasamhitā

No. 64

925.

1891-95.

Size.— 11 $\frac{4}{5}$  in. by 5 $\frac{1}{5}$  in.

Extent.— 402 leaves; 11 lines to a page; 47 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; several hand-writings, all quite legible. Paper is very old, brittle, musty and worn out. It has been patched up at several places. Foll. 109, 136, and 362 are missing though there is no break in the text. Foll. 277<sup>b</sup> and 316<sup>b</sup> are blank.

Fol. 405, which is unnumbered, is impossible to locate. This is a complete Ms. of *Caraka-saṃhitā* except a few pages at the end of सिद्धिस्थान. It has got all the 8 स्थान (1) सूत्रस्थान foll. 1<sup>b</sup>—94<sup>a</sup>; (2) निदानस्थान foll. 94<sup>a</sup>—110<sup>b</sup>; (3) विमानस्थान foll. 110<sup>b</sup>—146<sup>b</sup>; (4) शारीरस्थान foll. 146<sup>b</sup>—180<sup>a</sup>; (5) इन्द्रियस्थान foll. 180<sup>a</sup>—210<sup>a</sup>; (6) चिकित्सास्थान foll. 210<sup>a</sup>—364<sup>a</sup>; (7) कल्पस्थान foll. 364<sup>a</sup>—377<sup>a</sup> and (8) सिद्धिस्थान foll. 377<sup>a</sup>—404<sup>b</sup>. Colophons are tinged with red pigment.

Age. — Appears to be very old.

Author. — Caraka.

Begins. — fol. 1<sup>b</sup>

अग्निणेशाय नमः श्रीधन्वंतरये नमः अथातो दीर्घजीवतीयमध्यायं  
व्याख्यास्यामः ॥ इति ह स्माह भगवानात्रेयः । etc.

Ends. — fol. 404<sup>b</sup>

अत ऊर्ध्वं वृष्यतमान्नेहान्वक्ष्यामः । शतावरीगुडूचीक्षुविदार्यामलक-  
द्राक्षासर्जूरानां यंत्रपीडितानां रसप्रस्थमेकैकं तद्वत् घृततैलाभ्यंगगोमहिष्यजा-  
क्षीराणां च द्वौ द्वौ दद्यात् जीवकर्षभकमेदामहामेदात्वक्षीरीशृंगाटकमधू-  
लिकामधूकोच्चलापिप्पलीपुष्करवीजनीलोत्पलकंदपुष्पपुडरीककेसरकल्कान्  
वृषतश्च

References. — (1) — A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 184<sup>a</sup>; ii, 37<sup>a</sup> and 199<sup>b</sup>; iii, 39<sup>b</sup>.

B—Descriptive Catalogues :— I. O. Catalogue Nos. 2637—2643.

Mitra's Catalogue of Bikaner Mss., p. 635, No. 1390.

B. B. R. A. S. Catalogue, No. 172.

Madras Oriental Mss. Library Cat. No. 13090.

(2) Printed Editions—(1) Nirṇayasāgara Press, Edited by Vaidya Jādavji Tricumji, Bombay, 1935. (Second Edn.).

(2) Edited by Narendranātha Śāstri, Punjab Sanskrit Book Depot, Lahore, 1929.

## चरकसंहिता

Carakrasaṁhitā

No. 66

368.  
1882-83.

Size.— 11 in. by 4½ in.

Extent.— 49 leaves ; 8 lines to a page ; 38 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; with पृष्ठमात्राs hand-writing very good ; borders are decorated with four lines in black ink on each side. Paper is old and very much worm-eaten ; right-hand border is completely destroyed in some of the pages. The Ms. deals with शारीरस्थान of चरकसंहिता and is complete.

Age.— Appears to be old.

Author.— Caraka.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

अथातः कतिधापुरुषीयं शारीरं व्याख्यास्यामः ॥ विमानस्थानमेतत्तु  
यथावत्परिसमाप्यते । इति ह स्माह भगवानात्रेय कथिधापुरुषो धीमन् धातु-  
भेदेन भिद्यते । पुरुषः कारणं कस्मात्प्रभवः पुरुषस्य कः । etc.

Ends.—fol. 48<sup>b</sup>

शारीरं चिंत्यते ( fol. 49<sup>b</sup> ) सर्वं देवमानुषसंपदा ।

सर्वभावैर्यतस्तस्माच्छारीरं स्थानमुच्यते ॥

इति श्रीचरकसंहितायां शारीरस्थाने जातिद्वितीयं नामाष्टमोऽध्यायः ।

समाप्तं चेदं शारीस्थानं चतुर्थं ॥ ग्रंथाग्रं ११९८ ॥ श्रीः ॥

Reference.— See No. 64.

## चरकसंहिता

Carakasamhitā

No. 67

118.  
1866-68.

Size.— 12¼ in. by 3⅞ in.

Extent.— 405 leaves ; 8 lines to a page ; 60 letters to a line.

11 [ Vaidyaka ]

Description.— Modern paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good. It is a modern copy by Bālakr̥ṣṇa done in Śaka 1789=1868 A. D. It is full of lacunae and mistakes. The arrangement is also not in proper order; for example—सूत्रस्थान foll. 1-110 ; रसायनपाद begins with new numbering and is mixed up with वाजीकरण and both end on fol. 20<sup>a</sup> where a part of निदानस्थान is introduced. Then इन्द्रियस्थान again starts with new numbering ; its first chapter is not given ; it ends on fol. 13<sup>b</sup> where again अभयामलकीय of रसायनपाद is introduced. Then starts निदानस्थान with new numbering and is mixed up with चिकित्सास्थान. The latter ends on fol. 193<sup>a</sup> ; कल्पस्थान ends on fol. 226<sup>b</sup> and then comes सिद्धिस्थान. The book is half-leather bound.

Age.— 1868 A. D.

Author.— Caraka.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥ ओं नमः श्रीपरमात्मने पुरुषोत्तमाय ॥ अथातो दीर्घजीवतीयमध्यायं व्याख्यास्यामः ॥ इति ह स्माह भगवानात्रेयः ॥ etc.

Ends— fol. 260<sup>a</sup>

अग्निवेशकृते तंत्रे दृढबलप्रतिसंस्कृते सिद्धिस्थानं चरकसंहिता समाप्तः॥ सिद्धिस्थान ( fol. 290<sup>b</sup> ) मेकपिडेन शतवाष्टाधिष्ठानि ॥ समाप्तं चरकं चरकमित्यपि ॥ शुभमस्तु । राम राम राम राम हरे कृष्ण हरे कृष्ण कृष्ण हरे हरे यादृशं पुस्तकं दृष्ट्वा तादृशं लिखितं मया । यदि शुद्धमशुद्धं वा मम दोषो न दीयते ॥ १ ॥ शके १७८९ प्रभवनामसंवत्सरे क्षेत्र कोला० नृसिंहात्मज बाल०

इदं पुस्तकं अंकाहिधराधरभूमिते शके १७८९ प्रभवनाग्नि हायने चैत्र-सितद्वादश्यां लेखनेन समाप्तिं समनीनयत् ॥ ग्रंथसंख्या १००४० सर्वाणि प्रकरणानि संमील्य संपूर्णस्य ग्रंथस्य संख्या १४०४१. इदं पुस्तकं रुकडी-करेत्युपनामक गणे शास्त्रिणा यथाप्रति अशोधि ॥

Reference.— See No. 64.

## चरकसंहिता

Carakasamhitā

No. 68

534.  
1892-95.

Size.— 12½ in. by 4⅔ in.

Extent.— 454 leaves ; 9 lines to a page ; 43 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; several hand-writings ; all legible ; double lines in red ink on borders ; सूत्रस्थान and चिकित्सास्थान have marks of punctuation in red ink. Some pages are coloured yellow. The Ms. consists of 8 parts with new page-numbers. Arrangement is faulty.

I सूत्रस्थान foll. 1-100 ; II निदानस्थान foll. 1-20 ; III विमानस्थान foll. 1-14 ; IV इन्द्रियस्थान mixed up with शारीर-स्थान foll. 1-36 ; V शारीर and विमान mixed up ; foll. 1-41 ; VI सिद्धिस्थान foll. 1-32 ; VII कल्पस्थान foll. 1-19 ; VIII रसायनपाद, वाजीकरण and चिकित्सास्थान foll. 1-193. The name of the Scribe is Baijanātha. Paper is worn out.

Age.— Saka 1725 = 1804 A. D.

Author.— Caraka.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥ ओं नमः परमात्मने पुराणपुरुषोत्तमाय नमः ॥  
अथातो दीर्घजीवितीयमध्यायं व्याख्यास्यामः ॥ इति ह स्माह भगवानात्रेयः ॥  
etc.

Ends.— fol. 193<sup>a</sup>

अग्निवेशकृते तंत्रे चरकप्रतिसंस्कृते

चिकित्सितमिदं स्थानमष्टमं परिपूर्यते ॥ २२९ ॥

इति श्रीचरकसंहितायां चिकित्सितस्थाने वातरक्तचिकित्सितं नाम सप्त-  
विंशोऽध्यायः ॥ २७ ॥ ६ ॥ समाप्तं चेदं चिकित्सितस्थानं षष्ठमं ॥ पंचविंश-  
त्रिंशुशाके मासि मार्गे सिते तरे ॥ सप्तम्यां मंदवारेषु वैजनाथेन लिख्यते ॥ १ ॥

Reference.— See No. 64.



## चिकित्साकलिका

Cikitsākalikā

No. 69

915.  
1884-87.

Size.— 10 $\frac{2}{3}$  in. by 4 $\frac{1}{2}$  in.

Extent.— 19 leaves; 15 lines to a page; 42 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing good; double lines in red ink on each border; benedictory phrase, verse numbers and colophons tinged with red pigment; paper is old, musty and worn out. It is based on *Caraka*, *Suśruta*, *Vāgbhaṭa*, etc. and is a handy compendium for beginners. It consists of 406 verses. The author was the son of *Vāgbhaṭa* and father of *Candraṭa*. Another name of this work is *Yogamāla*.

Age.— Appears to be old.

Author.— Tīsaṭa.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

सूर्याश्विधन्वंतरिसुश्रुतादीन् भक्त्या नमस्कृत्य पितृश्च पादान् ।  
कृता चिकित्साकलिकेति योगैर्मांसा सरोजैरिव तीसटेन ॥ १ ॥  
हारीतसुश्रुतपरासरभोजभेदभृग्वग्निवेशचरकादिचिकित्सितोक्तैः ।  
एभिर्गणैश्च गुणवद्भिरतिप्रसिद्धैर्धन्वंतरीयरचनारुचिरप्रपञ्चैः ॥ २ ॥  
स्वल्पश्रुतस्य भिषजः किल सुश्रुतादिशास्त्रोदधौ मतिरबोधदृढप्रसूढा ।  
अस्मद्विधग्रथितयोगसमुच्चये तु बभ्राति बुद्धिमद्बुधः सुभिषग्वरो वा ॥ ३ ॥  
etc.

Ends.—fol. 19<sup>b</sup>

इति कथितमिदं सपुष्पिताग्रा-

चरणचतुष्टयवेष्टनेन शिष्टैः ।

अभिशमितसकृत्यवायभाज-

मिह खलु योगचतुष्कमाप्रकल्प्यः ॥ ३ ॥

पिबति यः पयसातृकशो घनत्रिकटुकं मधुकं बहुपुत्रिकां ।

अतिबलामथ नागबलामिह हि नागबलः स एमात् भवेत् ॥ ४ ॥

एषा चिकित्साकलिका सदर्थं गंधाभिषक्षट्पदभृंगसेव्या ।  
 निरूपिता दत्तशतैश्वर्यतुर्भिर्योगैः शृंगजैरिव तीक्ष्णेन ॥ ५ ॥  
 जातैर्विशाला बहुशुश्रुतादिशास्त्रोदधौ योगविशेषरत्नैः ।  
 आस्तां चिरं सद्युणकण्टिकेव कंठे स्थिता वैद्यमहीपतीनां ॥ ६ ॥  
 इति श्रीतीक्ष्णसूत्रं समाप्तं ।

References.— ( 1 ) Mss.— A—Autrecht's Catalogus Catalogorum :—  
 i, 186<sup>a</sup> ; ii, 38<sup>a</sup> and 199<sup>b</sup> ; 40<sup>a</sup>.

B—Descriptive Catalogues :—

Mitra's Catalogue of Bikaner Mss. p. 636, No. 1391.  
 B. B. R. A. S. Catalogue, No. 174.

I. O. Catalogue Ms. No. 2708 ( योगतरङ्गिणी ) and No.  
 2709 ( योरत्नाकर ) refer to चिकित्साकलिका.

( 2 ) Printed Editions :—

Edited by J. Jolly in Z. D. M. G., 1906, pp. 413-68.

## चिकित्साकलिका

Cikitsākalikā

No. 70

621.  
 1895-1902.

Size.— 10 in. by 4 $\frac{2}{3}$  in.

Extent.— 36 leaves ; 10 lines to a page ; 36 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; borders have three lines in red ink on both sides ; topic-headings, topic endings and the colophon are tinged with red pigment. Between foll. 2<sup>b</sup> and 3<sup>a</sup>, verses 22-27 $\frac{1}{2}$  are wanting. Paper is very old, musty, worn-out and worm-eaten. Dampness has almost obliterated the writing. Fol. 1<sup>a</sup> with another leaf pasted has a description of Śikharinī and Pūrṇapolī ( two sweet-meat dishes ) in a different hand. The text has got several extra verses which are not found in other Mss. On fol. 36<sup>b</sup>, after the date follow 3 verses which have no connection with the text and which are added by someone in a different hand.

Age.— Śaka 1500 = 1579 A. D.

Author.— Tīsaṭa.

Begins.—

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीधन्व ... ... सुश्रुतादीन्भक्त्या  
नमस्कृत्य पितु...

Same as in No. 71.

Ends.— fol. 36<sup>b</sup>

कषायस्याढकं दत्त्वा घृतस्य कुडवं तथा ।  
०षणे हस्तु मा....शौरक्तसमुद्भवं ॥  
वातिकं पित्तकं चैव श्लेष्मिकं सन्निपातक  
ये च दुर्नामजातानि ना...द्विविधानि च भवन्तिती सिद्धं ॥ इति वाजी-  
करणं समाप्तं ।

शके १५०० बङ्गुधान्यसंवत्सरे आश्विनवदि ७ गुरौ लिखितमिदं पुस्तकं

References.— See No. 69.

## चिकित्साकलिका

Cikitsākalikā

No. 71

916.  
1884-87.

Size.— 10 $\frac{1}{10}$  in. by 4 $\frac{1}{8}$  in.

Extent.— 19 leaves ; 14 lines to a page ; 48 letters to a line.

Description.— Thin country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; borders have four lines in black ink on each side ; numbers of verses, topic-headings and the colophon tinged with red pigment. Paper is very old, musty and thin.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Tīsaṭa.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीधन्वंतराय नमः ॥

सूर्याश्विधन्वंतस्सुश्रुतादीन् भक्त्या नमस्कृत्य पितुश्च पादाम् ॥  
etc. same as in No. 60.

Ends.— fol. 19<sup>b</sup>

( शतावरी )

पिबति यः पयसा कृतशोधनः त्रिकटुकं मधुकं बहुपुत्रिकां ॥

अतिबलामथ नागबलामिह हि नागबलः स पुमान् भवेत् ॥ ४१० ॥

इति वृत्तसंख्या ॥ बाजीकरणतंत्रं । इति श्रीवाग्भटसुततीसदविरचितायां चिकित्साकलिका समाप्ता ॥ लेखकस्य शुभं भूयात् ॥ वयप्रको

References.— See No. 69.

## चिकित्साकलिका

Cikitsākalikā

No. 72

890.  
1887-91.

Size.— 9<sup>9</sup>/<sub>10</sub> in. by 4<sup>3</sup>/<sub>10</sub> in.

Extent.— 24 leaves ; 11 lines to a page , 43 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; has got double rows of two lines and one line in red ink on both the borders ; marks of punctuation in red ink. Paper old and musty.

Age.— Sam. 1806.

Author.— Tisāṭā.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

प्रणम्य पारासरसुश्रुतादीन् ( on margin सूर्याश्विधन्वंतरि इति वा पाठः )

भक्त्या नमस्कृत्य पितृश्च पादात् ॥

कृता चिकित्साकलिकेति योगे-

माला सरोजैरिव तीसदेन ॥ १ ॥ etc.

same as in No. 69

Ends.— fol. 24<sup>b</sup>

पिबति यः पयसा कृतशोधनः त्रिकटुकं मधुकं बहुपुत्रिकां ।

अतिबलामथ नागबलां पुमानिह हि नागबलः स पुमान् भवेत् ॥ ४० ॥

सुरतरुक्तमालो व्यालदावीकराल-

स्तपनफलगणालोद्धागौरीविशालः ॥

विहितशशिकलार्द्धः सेव्यमानोतिभक्त्या

पशुपतिरिव चूर्णः सर्वकुष्ठानि हन्यात् ॥ ४०२ ॥

इति श्रीवाग्भट्टसुनुना तीसटदेवेन रचितं चिकित्साशास्त्रं ॥ अङ्घ्रि-  
गात्राणि शुद्ध्यन्ति मनः सत्येन शुद्ध्यति । विद्यातपोभ्यां भूतात्मा बुद्धिर्ज्ञानेन  
सिद्ध्यति ॥ ४०३ ॥ इति तीसटसंज्ञो ग्रंथः समाप्तः । संवत् १८०६ मिती  
माह वदी १४ दिने झिझपुरमध्ये लिखितं स्वेतांबररिषभदासेन । श्लोक-  
संख्या सवासातसे

Reference.— See No. 69.

### चिकित्साकलिका

Cikitsākalikā

No. 73

214.

A. 1883-84.

Size.— 12½ in. by 5½ in.

Extent.— 17 leaves ; 11 lines to a page ; 65 letters to a line.

Description.— Modern paper ; Devanāgarī characters ; hand-writ-  
ing very good ; written in blue-black ink ; benedictory  
phrases, double lines on each border, topic endings and the  
last colophon are in red ink. It is a modern copy.

Age.— Date of copying given on fol. 1<sup>a</sup> 27-9-91.

Author.— Tisāṭa.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ श्रीधन्वंतरये नमः ॥

प्रणम्य पाराशरसुश्रुतादीन् भक्त्या नमस्कृत्य पितृश्च पादान् ॥

etc. same as in No. 69

Ends— fol 17<sup>b</sup>

सुरतरुक्तमालो व्यालदावीकरालस्तपनफलगणालोद्धागौरीविशालः ॥

विहितशशिकलार्द्धः सेव्यमानोतिभक्त्या पशुपतिरिव चूर्णः सर्वकुष्ठानि  
हन्यात् ॥ ४१२ ॥

इति वाग्भट्टसुनुना तीसटदेवेन विरचितं चिकित्साशास्त्रं ॥ अङ्घ्रिगा-  
त्राणि शुद्ध्यन्ति मनः सत्येन शुद्ध्यति ॥ विद्यातपोभ्यां भूतात्मा बुद्धिर्ज्ञानेन  
शुद्ध्यति ॥ १ ॥ इति चिकित्साकलिका समाप्ता.

Reference.— See No. 69.

## चिकित्सासागर

Cikitsāsāgara

No. 74

428.  
1884-86.

Size.— 12 in. by 4 $\frac{2}{5}$  in.

Extent.— 37 leaves ; 11-12 lines to a page ; 30-34 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing bad and irregular ; borders have double lines and single line in black ink ; paper is old and musty. It is a compilation by the author from several works, the one most frequently referred to being *Garuḍapurāṇa*. He gives his genealogy in the beginning.

Age.— Sam. 1785.

Author.— Vatsesvara.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः । श्रीबहुकाय वालभैरवाय नमः ॥  
 देवादित्यतनूद्भवः क्षितितले श्रीमंत्रिवीरेश्वरः  
 ख्यातो भूधरदत्तमंत्रितिलकस्तस्यानुजस्तीक्ष्णधीः ।  
 तत्सूनुः सवितेव नन्दितजनो मंत्रीशहोरेश्वरो  
 विद्यावृत्तविवेकवान् सुसचिवो देवेश्वरस्तत्सुतः ॥ १ ॥  
 तस्यात्मजेन कृतिना श्रीवत्सेश्वरमंत्रिणा  
 चिकित्सासागरो नाम ग्रंथोयं कियते सुदा ॥ २ ॥  
 गरुडादिपुराणानि शुश्रुतादीन्यनेकसः ।  
 दृष्ट्वा तत्सारमाकृष्य ग्रंथेस्मिन् विनिवध्यते ॥ ३ ॥  
 चिकित्सा गारुडे प्रोक्ता हरये हरिणा यथा ।  
 तथैव आकृष्य ग्रंथेस्मिन्नाभिलिख्यते ॥ ४ ॥ etc.

Ends.— fol. 37<sup>b</sup>

अश्वगंधातिलैः शुक्लं तेन गौः क्षीरिणी भवेत्  
 रसायनं च पिण्याकं मर्च्यो यो धार्यते ग्रहे । १३  
 वृषाणां योजये शुद्धो गीतवायरतैर्वह्निः ।  
 गर्वां तु लवणं देयं ब्रह्मणानां च दध्यणा ॥ १४ ॥  
 इति चिकित्सासागरे गोवृषभादिचिकित्सा ॥

इति चिकित्सासागरग्रंथोयं समाप्तः सं १७८५ जेठ वदि १२ लि०  
धनराजेदं

References.— ( 1 ) Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
i, 186<sup>b</sup> ( our Ms. ) ;

## चिकित्सासारसंग्रह

Cikitsāsārasaṅgraha

No. 75

369.  
1882-83.

Size.— 11 $\frac{1}{4}$  in. by 5 $\frac{3}{8}$  in.

Extent.— 75 leaves ; 9 lines to a page ; 25 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writ-  
ing bold and good, but the text very corrupt. The Ms.  
contains 897 verses numbered consecutively. After each  
hundred, it starts from one. Fol. 26 unnumbered. Fol. 1  
missing. Paper is old, musty and worn out. Edges are  
worm-eaten.

Age.— Sam. 1811.

Author.— Śemasarmmacārya ( = Kṣemasarmmacārya ).

Begins.— fol. 2<sup>a</sup>

नं त्रिधा मतं तथाशुरादि दशात् स्पशात् शीतादिप्रसृतो परं ६  
जाप्या केचित्प्रकृत्यैव केचित् जाप्या उपेक्षिता ७  
क्रियया याप्यते यस्तु याप्यं व्याधित्वमादिशेत्  
न चासौ मृत्यते तेन नत्वनो चा प्रशाम्यति & etc.

Ends.— fol. 76<sup>a</sup>

हरीतकी संपीप्य माहिषं कथितं क्षीरं मेतेनोद्धर्तनं परं  
मुषवर्णं ( fol. 76<sup>b</sup> ) करं स्त्रीणां तिलकानां च नाशनं ॥ १७ ।

इति श्रीगौतमात्मजशेमसर्माचार्यविरचिते चिकित्सासारसंग्रहं  
संपूर्णं समाप्तमिति श्रीजैपुरमध्ये लिखितं ब्राह्मणगुर्जरगौडतुंडाचार्य  
पुन्य पवित्र आचार्य जी श्रीजैचंदजी तत्पुत्र चिरंजीव मुकंदराम स्वयं-  
पठनार्थं शुभं भवतु श्रीरस्तु कल्याणमस्तु यादृशं पुस्तकं दृष्ट्वा तादृशं लिखितं

मया यदि शुद्धमशुद्धं वा मम दोषो न दीयते १ संवत् १८११ वर्षे मिति  
सृगशीर सितात लेषकः पाठकयो शुभं भवतु श्रेयोस्तु

References.— (1) Mss.— A—Aufrecht's *Catalogus Catalogorum* :—  
i, 186<sup>b</sup> (the only entry by Aufrecht).

One चिकित्सासार is ascribed to क्षेमकर मिश्र by Aufrecht  
ii, 38<sup>a</sup>, on the authority of Stein's *Catalogue of Jammu*  
Mss., pp. 183 and 347. The extract given in the latter  
catalogue does not agree with our Ms.

### चिकित्सासारसंग्रह

Chikitsāsārasaṅgraha

No. 76

926.

1891-95.

Size.— 11 $\frac{1}{8}$  in. by 5 $\frac{1}{2}$  in.

Extent.— 346 leaves ; 7-9 lines to a page ; 38 letters to a page.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing  
irregular but legible ; first two folios and the last one are  
damaged and repaired on the right-hand top-corner ; the  
whole Ms. is written without any mark of punctuation and  
the topic headings are tinged with red pigment upto fol.  
213<sup>a</sup>, after which it is impossible to distinguish the heading  
or colophon from the text. The numbering of leaves starts  
1-100, then again 1-100, then 1-39, then 240-348. Foll  
128 and 136 missing. The work is one of the largest  
compilations from older works and contains very copious  
extracts from Mādhava's works. The author according to  
Hoernle ( J. R. A. S., 1909, p. 860, fn. 1 ), flourished in  
the twelfth century A. D. This Ms. is a fragment stopping  
in the middle of गलगंडाधिकार ; the text is very corrupt.

Age.— Appears to be old.

Author.— Vaṅgasena.

Begins.— fol. 1<sup>a</sup>

ॐ नमः श्रीगणपतये नमः श्रीभवानिशंकराय नमः  
नन्वा शिवं प्रथमतः प्रणिपत्य चंडि



बाग्देवतां तदनु तातपदं गुरुंश्च  
 संगृह्यते किमपि यत्सुजनास्तदत्र  
 चेतो विधातुमुचीतं सदनुग्रहेण ॥ १ ॥  
 हे दुर्जनाः परगुणेषु भवाद्रशानां  
 द्वेषः किमेष सहजो गुणतापहारी  
 याच्यापि दैन्यफलभूरिफलात्तदानीं  
 दग्धस्य मिथुनस्य विमोचनाय २  
 कांतिकोवासनियतिश्रीगदाधरसुनुना  
 क्रियते वंगसेनेन चिकित्सासारसंग्रहः ३  
 हृदि तिष्ठति यस्यैष चिकित्सासारसंग्रहः  
 स निदानचिकित्सायां न दरिद्रासौ भिषक् ४ etc.

Ends.—fol. ३४८<sup>b</sup>

महाजमोदायं तैलं  
 हरिद्रामुस्तसिंदूरशाकोटाभ्रातकैः सह  
 सार्कक्षीरं च विपचेत् आजमूत्रे च

References.—( 1 ) Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
i, 186<sup>b</sup> ; ii, 38<sup>a</sup> and 199<sup>b</sup> ; iii, 40<sup>b</sup>.

B-Descriptive Catalogue :—

I. O. Catalogue Mss. No. 2698-2700 and 6235.  
 Hoernle in the J. R. A. S., 1909, p. 860. Prof. Jolly's  
 Indian Medicine, p. 6. Burnell's Catalogue of Tanjore  
 Mss., p. 68<sup>a</sup>.

( 2 ) Printed Edition :—

- ( 1 ) Nanda Kumāra Gosvāmī's edn. Calcutta ( 1889 ).
- ( 2 ) Edited by Jibananda Vidyasagara, Second edn.,  
Calcutta, 1893.
- ( 3 ) With a Hindi Translation by L. Śaligrāma Vaiśya,  
Bombay, 1905.

## चिकित्सासारसंग्रह

Cikitsāsārasaṅgraha

No. 77

535.  
1892-95.Size.— 10 $\frac{2}{5}$  in. by 4 $\frac{3}{5}$  in.

Extent.— 537 leaves ; 12 lines to a page ; 33 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters with वृद्धमात्रा hand-writing very good ; borders have four lines in black ink on each side. It is a complete copy ; fol. 365 is repeated ; foll. 531-40 are slightly worm eaten towards the right hand side from centre ; fol. 501 is repaired with a patch towards the right-hand side from centre ; benedictory phrase, verse numbers, marks of punctuation, and topic headings and colophons tinged with red pigment ; dampness has decayed 2 folios in the beginning and 3 folios at the end.

Age.— Appears to be old.

Authoa.— Vaṅgasena.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

ओं नमः श्रीसद्गुरुचरणकमलाभ्यां ॥  
नत्वा शिवं प्रथमतः प्रणिपत्य चंडीं  
वाग्देवतां तदनु तातपदं गुरुंश्च ।

etc. same as in No. 76

Ends.—fol. 536<sup>a</sup>

प्रक्षीणबलमांसस्य लक्षणं तद्गतायुषः ॥  
देवद्विजगुरुसुहृद्बैद्यान्वा द्वेष्टि यस्य चाप्सु कफपुत्रीषरेतांसि निमज्जन्ति ।  
यस्य वा दृष्टिर्मंडले भिक्षे बिप्लुतानि रूपाण्यालोक्ते ॥ इति रिष्टाध्यायः ॥

योयं मया चिरपरिश्रमतः कथंचित्  
संबर्द्धितो जगति सिलताप्ररोहः ।  
सोयं भवेन्न यदि गोभिरलं खलानां  
छिन्नो युक्तेन नसा कोतुकमीक्षितः ॥

कृतिरियं वैद्यं श्रीगदाधरसुतवैद्यविद्याचार्यश्रीबंगसेनस्येति कथितः ॥

शुभं भवेत् ॥ श्री ॥

Reference.— See No. 76.

चिकित्सासारसंग्रह

or

वङ्गदत्त वैद्यक

Cikitsāsārasaṅgraha

or

Vaṅgadatta Vaidyaka

No. 78

352.

1879-80.

Size.— 11½ in. by 4<sup>7</sup>/<sub>10</sub> in.

Extent.— 104 leaves ; 13 lines to a page ; 42 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters, with पृष्ठमात्रा; hand-writing legible ; double lines in black ink on both the borders ; benedictory phrase, topic headings and marks of punctuation tinged with red pigment. The Ms. is a fragment of चिकित्सासारसंग्रह. Its folios are 314, 351-454. Foll. 315-350 are missing. The text of this Ms. on fol. 314<sup>b</sup>, in the beginning is identical with that of चिकित्सासारसंग्रह (No. 77) fol. 342<sup>b</sup> l. 8 to fol. 343<sup>b</sup> l. 1. The text of our Ms. from fol. 351<sup>a</sup> onwards entirely agrees with that of चिकित्सासारसंग्रह (No. 77) fol. 395<sup>b</sup>, line 4 and onwards. Hence, the Ms. should be named as चिकित्सासारसंग्रह and not वङ्गदत्तवैद्यक. It is the oldest dated paper Ms. in this library.

Age.— Sam. 1376 (= A. D. 1320 ).

Author.— Vaṅgadatta.

Begins.—fol. 314<sup>b</sup>

ॐ नमो विनायकाय ॥ ॐ नमो वैद्यनाथाय ॥

स्निग्धा सव्वर्णा ग्रथिता नीरुजा मुद्रसन्निभा ।

कफवातोत्थिता ज्ञेया बालानामजगल्लिका ॥

etc. same as in No. 77

fol. 342<sup>b</sup>, lines 8 ff.fol. 351<sup>a</sup>

रं सुदुष्टं ॥

त्रिफलाद्यं घृतं ॥

त्रिफला ज्यौषणं द्राक्षा मधुकं कटुरोहिणी ।

प्रपौडरीकं सूक्ष्मेला विडंगं नागकेसरं ॥

etc. same as in No. 77

fol. 395<sup>b</sup> lines 4 ff.

Ends.— fol. 454<sup>b</sup>

योयं मया चिरपरिश्रमतः कथञ्चित् ।

etc. same as in No. 77

fol. 536<sup>b</sup>

The last Colophon is—कृतिरियं वैद्यश्रीगदाधरसुतवैद्याचार्य-  
श्रीवंगसेनस्येति ॥ संवत् १३७६ वर्षे लौकिक फाल्गुन शुदि १३ शनौ अयेह  
बीजापुरवास्तव्य नागद्रह ज्ञातीय ठ० जालासुत ठ० रणसिंहेन  
आत्मनोऽध्ययनार्थं खड्गद्वयेन पुस्तकमलेखि । मंगलं महाश्रीः । शुभं भवतु ।  
लेखकपाठकयोः । यादृशं पुस्तके दृष्टं तादृशं लिखितं मया । यदि शुद्धमशुद्धं वा  
मम दोषो न दीयतां ॥

Reference.—See No. 76.

## चिकित्सासारसंग्रह

Cikitsāsārasaṅgraha

No. 79

891.

1887-91.

Size.— 12½ in. by 5½ in.

Extent.— 414 leaves ; 12 lines to a page ; 40 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writ-  
ing is bad and irregular from fol. 1-20, then it is bold and  
uniformly good till the end. There are two systems of  
numbering the folios, one on the left-hand top corner and  
the other on the right-hand corner. The former stops  
after 129, with another leaf bearing 129 and but for three  
and a half lines on its a side, entirely blank. The bottom  
corner numbering starts with 1 and after leaving the  
number 34 runs upto 39. Then it again starts with number  
1 and goes upto 378. Colophons and topic headings are  
tinged with red pigment. It is almost a complete copy.

Age.— Appears to be somewhat modern.

Author.— Vaṅgasena,

Begins.-- fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीधन्वंतरये नमः ॥

नत्वा शिवं प्रथमतः प्रणिपत्य चंडी etc.

same as in No. 76

Ends.— fol. 378<sup>b</sup>

योयं मया चिरपरिश्रमतः कथंचि-

त्संवर्द्धितो जगति कार्त्तिलताप्ररोहः ।

छिनो भविष्यति वचोभिरलं खलानां

तं कोतुकेन सुजना परिवर्द्धयंतु ।

कृतिरियं श्रीगदाधरवैद्यमुत्तवैद्यविद्याचार्यश्रीवंगसेनस्येति ॥

समाप्तं परिपूर्णजातोयं वंगसेनग्रंथः ॥

Reference.— See No. 76.

## चिकित्सासारसंग्रह

Cikitsāsārasaṅgraha

No. 80

219 A.  
1883-84.

Size.— 11½ in. by 5¼ in.

Extent.— 135 leaves ; 8 lines to a page ; 31 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing bold and good ; double lines in black ink on borders ; paper is very old, musty and worn out ; topic headings, marks of punctuation and colophons are tinged with red pigment. It is a fragment extending from the beginning (folio 1) to the middle of **श्वासाधिकार** (folio 170<sup>b</sup>) ; foll. 20-24, 26-29, 49, 52, 85, 95, 128 and 132-153 (= 35) are missing. Hence the actual number of folios is 170-35 = 135. It agrees at some places with another fragment in the same bundle, but the differences are many.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Vaṅgasena.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीकृष्णाय नमः ॥  
नत्वा शिवं प्रथमतः प्रणिपत्य चण्डी  
वाग्देवतां तदनु तातपदं गुरुंश्च ।

etc. same as in No. 76

Ends.— fol. 170<sup>b</sup>

वित्ता सौवर्चलक्षारपथ्यात्रिकदुहिंशुभिः ।  
समाल्लूरैर्धृतं सिद्धं सक्षीरं श्वासकासनुत् ॥  
शुकाख्यां नैचुलं फलं ॥  
काकादनी जृग्वेरं वर्षाभूर्वृहतीद्वयं ।  
पलसात्रैर्धृतं प्रस्थं पचेदेतैर्जलाढके ॥  
क उंष्णं पीतमेतदि श्वासामयविनाशनं ॥  
सुवहायं घृतं ॥  
तैलं दशगुणे सिद्धं भृंगराजरसे शुभे ।  
पीयमानं यथान्यायं श्रान्यासकासौ व्यपोहति ॥  
भृंगराज

Reference.— See No. 76.

## चिकित्सासारसंग्रह

Cikitsāsārasaṅgraha

No. 81

219 B.  
1883-84.

Size.— 11<sup>9</sup>/<sub>10</sub> in. by 4<sup>7</sup>/<sub>10</sub> in.

Extent.— 189 leaves ; 7 lines to a page ; 34 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing very good and bold ; borders are decorated with double red lines upto fol. 279. The Ms. starts with fol. 184 and runs upto fol. 372 ; topic headings, marks of punctuation and colophons in red ink upto fol. 279. After this topic headings and colophons are in red ink upto fol. 348, but there are no marks of punctuation at all ; fol. 372 ( which does not bear any number ) is a mere repetition of the

text on fol. 273 ; fol. 198<sup>a</sup> has only 3 lines and fol. 198<sup>b</sup> is blank ; fol. 272<sup>b</sup> is also blank. The Ms. is a fragment and starts with the middle of कुटजाद्यवृत on अर्शोऽरोग and it extends upto वातव्याधि. Paper is old and musty and some leaves are in a decaying state on account of dampness.

Age.— Appears to be old.

Author.— Vaṅgasena.

Begins.—fol. 184<sup>a</sup>

लकल केसर नीलोत्पलधातकीकल्कैः  
सिद्धं घृतं विधेयं झूले रक्तार्शसां भिषजा ।  
घृतश ४ पाश १६ कुटजस्य फलं त्वक् च षण्णां प्रप १ तो. २ मा.  
रती ४ वातिके रक्तार्शसि कार्य्ये ॥ कुटजाद्यं घृतं ॥  
त्रिकत्रयं वचा हिङ्गु पाठा क्षारं निशाद्वयं ।  
चव्यतिक्ताकलिङ्गाग्निशताभ्वालवणानि च ॥  
ग्रन्थिविल्वाजमोदा च गणोष्टाविंशतिर्मतः ॥ etc.

fol. 372

अथ हिक्काश्वासयोः ॥  
हिक्काश्वासातुरे पूर्व्वं तैलाक्ते स्वेद इष्यते ।  
स्निग्धैर्लवणयोगैश्च मृदुवातालुलोमनं ॥  
ऊर्ध्वाधः शोधनं शक्ते दुर्व्वले शमनं मतं । etc.

Ends.— fol. 371<sup>b</sup>

इदमेव साधितदशमूलतैलं सौगंध्यार्थं यथाशक्ति सुगंधिद्रव्यं  
गंधाम्बुचंदनाम्बुभ्यां गोलयित्वा पचेत् तिलं  
तैलश ४ दशमूलप्रप ६ क १ मा ९ र ६ पाश ६४ शोश १६ दुग्धश ८  
कल्क जीवकद्वय ऋषभकद्वय काकोलिद्वय कद्विद्विद्वि प्रक २  
वृषपुष्पाष्टवर्गादे यत्र कल्कं प्रकीर्तितं  
पलं चतुष्टयं तत्र कल्कमाहुर्मनीषिणः  
दशमूलतैलं० इति सारसंग्रहे वातव्याधिचिकित्सोपदेशः

fol. 352<sup>b</sup>

अभयानागरकल्कं पौष्करयवशूकमारिचकल्कं वा ।  
तोयेनोष्णेन पिबेच्छासी हिक्की च तच्छांत्यै ॥ ० ॥

Reference.— See No. 76.

चिकित्सासारसंग्रह

or

चिकित्सातत्त्वसंग्रह

or

चिकित्सामहार्णव

Cikitsāsārasaṅgraha

or

Cikitsātattvasaṅgraha

or

Cikitsāmahārṇava

No. 82

918.

1884-87.

Size.— 11 $\frac{3}{4}$  in. by 6 in.

Extent.— 553 + 2 leaves ; 11 lines to a page ; 30 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good. The Ms. can be divided into 2 parts (i) foll. 1-262 and (ii) foll. 263-550 ; the first part, which differs in the hand-writing and quality of paper used, is obviously of much later date than second part which is much older, more musty, brittle and almost in a decaying condition ; borders, colophons and topic-headings are in red ink ; first part has even the marks of punctuation in red ink. Foll. 306-339 are missing ; fol. 361<sup>b</sup> has only 3 lines ; fol. 455<sup>b</sup> is blank ; fol. 489 is repeated ; foll. 527-546 are worm eaten in the middle of the right-hand border. In the 4th verse, fol. 1<sup>b</sup>, the work is named as चिकित्सातत्त्वसंग्रह ; in all its colophons it is called चिकित्सामहार्णव ; and as its text entirely agrees with the Mss. of चिकित्सासारसंग्रह, I have put it under that name. After the body of the text 2 folios contain an index of the whole work. As about one-third of folio 549 is lost it is impossible to determine its exact date. The last word on fol. 549<sup>b</sup> is संबत. The beginning on fol. 550<sup>a</sup> is णवदि ७ दिने वार मंगल.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Vaṅgasena.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

ॐ नमो घन्वंतरये ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥

नत्वा शिवं प्रथमतः प्रणिपत्य चण्डी

वाग्देवतां तद्वत् तातपदे गुरुंश्च ॥

etc. same as in No. 76



Ends.—fol. 549<sup>b</sup>

- line 4. श्रीबंगसेनग्रंथिते चिकित्सामहार्णवेरिष्टाध्यायः ॥  
 5. चिरपरिश्रमतः कथञ्चित्संवर्द्धितो जगति कीर्तिलताप्ररो  
 6. यदि गोभिरलं खलानां छितः ॥ कृतिरियं वैद्यश्रीगदाधर  
 7. चार्य ७ श्रीबंगसेनस्यति ॥ अदर्शदौषान्मतिविभ्र  
 8. लिलिखे मयात्र ॥ तत्सर्वमार्यैः ॥ परिशोधनीयं प्रायेण ह्य  
 9. ति ॥ यावती शेषनागेन प्रयाताशिरसा रसा व्याच्यमानं बु  
 10. त्पुस्तकमुत्तमं । शिवमस्तु सर्वजगतः परः हितानिरता भवं  
 11. दोषाः । प्रसांतु नाशं सर्वत्र सुखी भवतु लोकाः ॥ संवत्  
 fol. 550<sup>b</sup>

गवदि ७ दिने वारमंगल ॥ शुभं भवतु ॥ यात्रिसं पुस्तकं लिखितं ॥  
 तात्रिसे लिखते मया ॥ यदि शुद्धमशुद्धं वा ॥ मम दोषो न दीयते ॥ १ ॥  
 महाराजाधिराज श्री १०८ मोहनदासजी पुस्तकं लिपीकारापिते गांगा  
 on the margin ह्यु सहदेवकै ताई ठाकुरां धर्मार्थेऽपुन्यार्थैः दत्त्वा ।  
 राज्य(?) श्रीबंगसेनग्रंथ संपूर्ण कीयौ ॥ लिखतं महातमा जैमल अलिराज ।  
 मनहरदासः स्यामदास लिपीकृतं ॥ १ ॥

References.— See No. 76.

चिकित्साशास्त्रसंग्रह

Cikitsāsāstrasaṅgraha

No. 83

919.  
1884-87.

Size.— 8<sup>7</sup>/<sub>16</sub> in. by 4<sup>3</sup>/<sub>8</sub> in.

Extent.— 59 leaves ; 11-12 lines to a page ; 22-24 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters with पृष्ठमात्रास hand-writing bad and very irregular ; paper is very old, worn out and musty ; edges have begun to decay ; single line in black ink on borders ; benedictory phrase, topic headings and colophons tinged with red pigment. From colophon on fol. 3<sup>b</sup>, viz. , इति आत्रेय भाषिते हारीतोत्तरे व्यैद्य-  
 खण्डोपशास्त्रपठनविधिः । नाम प्रथमोऽध्यायः , the name of the work should be हारीतोत्तर. The name हारीतोत्तर is repeated in other

colophons also. It is a fragment and stops abruptly in the middle of describing inauspicious things which stop one from travelling.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Hārīta ?

Begins. fol. 1<sup>b</sup>

ओं नमो धन्वंतरये ।  
 नत्वा शिवं सकलतत्त्वकलाधिरूढं  
 ज्ञात्वाऋतैकपटुलं परमात्मरूपं ।  
 रोगादिरोगशमनं दमनं स्मरस्य  
 शांतिक्षपाधिपनरं त्रिगुणात्मरूपं ॥ १ ॥  
 हिमवन्तश्चोत्तरे कूले सिद्धर्षिगणसेविते ।  
 प्रशांतमृगजाकीर्णो नानापादपशोभिते ॥ २ ॥  
 तत्रस्थं तपसा युक्तं भूतर्षूषितविग्रहं ।  
 शुद्धस्फटिकवत् शुभ्रं तरुणादित्यतेजसं ॥  
 जटाजूटाटवीमूर्तिं भासितं शुभमंडलं ।  
 आत्रेयं बहुशिष्यैस्तु राजितं तपसा व्रतं ।  
 पटुञ्छ शष्यो हारीत सर्वज्ञानमिदं महत् etc.

Ends.—fol. 59<sup>b</sup>

मार्गच्छिद्यति मार्जारं सर्पो वा कृकलासकः ।  
 गोधा वापि प्रवेशे च पदसेकं न ह्यव्रजेत् ॥  
 प्रस्खलनपादशरसौ वसनानि स्खलन्ति च ।  
 विष्टब्धं वचनं श्रुत्वा न गच्छे सिद्धिमिच्छता ।  
 गृहाणां ह्य

Reference.— ( 1 ) Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
 ii, 38<sup>a</sup> ( our Ms. The only entry by Aufrecht ).

चिकित्साज्ञान

Çikitsāñjana

No. 84

917.  
1884-87.

Size.—  $9\frac{3}{10}$  in. by  $5\frac{7}{10}$  in.

Extent.— 14 leaves ; 12 lines to a page ; 36 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; benedictory phrase and marks of punctuation in red ink ; borders decorated with double lines in red ink ; topic-headings and colophons are tinged with red pigment. On fol. 1<sup>a</sup> we find an extract from वैद्यालंकार on भावाभाव. On the margins of foll. 1<sup>b</sup> and 2<sup>a</sup> we find 20 verses ( 11 and 12 missing, otherwise the number is 22 ) on नाडीपरीक्षा written by a different hand. On foll. 2<sup>b</sup> and 3<sup>a</sup> we find the पादs of रसs and मृदुलक्षण on the margins. On the margins of foll. 5 and 6<sup>a</sup> we find some extracts from रसरत्न-प्रदीप. On the margins of fol. 7 we find extracts from रसरजलक्ष्मी. Fol. 8<sup>a</sup> is blank. On the margins of fol. 9<sup>a</sup> some prescriptions in Hindi are given. On the margins of foll. 10 and 11 we find recipes on स्तंभन. The same subject along with a charm is described on the margins of fol. 12<sup>b</sup>. Margins of foll. 13<sup>b</sup> and 14 are full of recipes on बाजीकरण.

Age.— Samvat 1816.

Author.— Upādhyāya Vidyāpati.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

सहस्रकरसंज्ञोभिधनुर्वाणमभीष्टदं ।

कार्त्तवीर्यार्जुनं वंदे रक्तांबरविष्णुषणे ॥ १ ॥

चिकित्साज्ञानतिमिरहन्त्रं नेत्रप्रसादनं ॥

मिषजां प्रीतये सूक्ष्मं सुयोगांजनमुच्यते ॥ २ ॥

ये प्राकृतैर्वैद्यवचोभिरुक्ता योगा सतां यस्तु भवन्ति मान्याः ।

प्राचां निबध्नाति वचोभिरेव विद्यापतिस्तान्बहुशोनुसृताम् ॥ ३ ॥

etc.

Ends.— fol. 14<sup>b</sup>

घनैला केशरं बिल्वं जातीफलं दलं पनं ।  
त्वक् स्थौणेयं च मधुना गुटिकास्य विधारिता ॥  
दौर्गन्ध्यमास्यगं हन्यादपि मयादिसंभवं ।

नयनसुखमनोयहोत्थस्य प्रभवति मूलमिदं मुनिप्रणीतैः ।

अतिसुगमसुसिद्धयोगवाक्यै रचितमतोजनमस्तु सर्वतुष्यैः ॥

इति श्रीमदुपाध्यायविद्यापतिकृतं चिकित्सांजनं समाप्तं ॥ संबत्

१८१६ कात्तिकमासे कृष्णपक्षे तिथौ चतुर्दश्यां शुक्रवासरे ॥ लिखितं कल्याण-  
दास हरिदासस्तथैव च । उभयो भ्रातृभ्यां च

References.— ( 1 ) Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
i, 186<sup>a</sup> ; ii, 38<sup>a</sup> and 199<sup>b</sup>.

## ज्योतिष्मतीकल्प

Jyotiṣmatīkalpa

No. 85

928.  
1891-95.

Size.— 6½ in. by 4½ in

Extent.— 5 leaves ; 10 lines to a page ; 24 letters to a line.

Description.— Modern paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; double lines in red ink on each border ; pages have been lined with pencil for writing. Paging of leaves starts with 3 and ends with 7. The Ms. contains two parts ( 1 ) ज्योतिष्मतीकल्प foll. 3-5 and ( 2 ) ज्योतिष्मतीपंचांग foll. 6-7. First part contains 46 verses and the second 29.

Age.— Appears to be modern.

Author.— Anonymous.

Begins.—fol. 3<sup>a</sup>

श्रीः ॥ ज्योतिष्म क०

कैलासशिखरासीनं देवदेवं महेश्वरं ॥

व्रणम्य परया भक्त्या देवी वत्सनमज्जयीत् ॥ १ ॥

भगवान्मानवाः सर्वे घोरैः क्लिश्यन्ति दुष्टतैः ॥  
 तेषामेव हितार्थाय सुखव्यक्तं सुखावहं ॥ २ ॥  
 येनोपायेन देवेश सर्वे तुष्यन्ति मानवाः ॥  
 येन सिद्धिर्भवेज्जतौ येन यांति परां गतिं ॥ ३ ॥  
 इति पृष्टस्तथा देव्या विमलार्थमथाब्रवीत् ॥  
 शृणु देवि महाभागे लोके विस्मयकारणं ॥ ४ ॥  
 ज्योतिष्मतीति विख्यातं रसायनमनुत्तमं ॥ etc.

Ends.—fol. 7<sup>b</sup>

ततस्तैलसमक्षीरं मधुनापि समन्वितं ॥  
 शनैर्घृदूननपाकृत्वा तैलशेषं तु कारयेत् ॥ २८ ॥  
 जातीफलं बीजपूरं कंकोलं त्वचमेव च ॥  
 एतानि समभागानि चूर्णयित्वा पलं क्षिपेत् ॥ २९ ॥  
 इति ज्योतिष्मती कल्पः ॥

References.—Aufrecht mentions only our Ms. in his *Catalogus Catalogorum*, iii, 45<sup>b</sup>.

ज्वरतिमिरभास्कर

Jvaratimirabhāskara

No. 86

1050.  
1886-92.

Size.—10 $\frac{1}{8}$  in. by 4 $\frac{2}{8}$  in.

Extent.—80 leaves; 10-11 lines to a page; 25-32 letters to a line.

Description.—Country paper; Devanāgarī characters; two hand-writings and two sorts of papers; foll. 1-52 have bold but shaky hand-writing and paper is very old, musty and worn out; borders have double lines in black ink on both the sides; marks of punctuation and colophons are in red ink; topic-headings tinged with red pigment. Foll. 53-80 are written in good hand; there are no border-lines and only the topic headings are tinged with red pigment. Foll. 69 and 76 have lacunae. There are marginal notes in the Ms. The author is Kāyastha Cāmuṇḍa, resident of Mewar, who composed this work in Sam. 1646 = A. D. 1590.

The work contains 16 chapters and gives an elaborate description and treatment of different sorts of fevers. On account of dampness several leaves are stuck together.

Age.— Sam. 1762.

Author.— Kāyastha Cāmuṇḍa.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

स्फुरत्त्रिपुरसुंदरीचरणयुग्मभाराधयन्  
प्रणम्य च रुजां रिपुं प्रथमवैद्यमभोधिजं ।

विलोक्य विविधागमान् करणवीरकुंभात्मज

श्रिकित्सितमतिं निजां प्रथयतीय चंडाभिधः ॥ १ ॥

( on margin चूडाभिधः )

कारणमंडलविततं लक्ष्मरथभेषजोद्योतं ।

ज्वरतिमिरभास्कराख्यं ग्रंथं तनुते स रोगिणस्त्रातुं ॥ २ ॥

संति यद्यपि तंत्राणि सुविस्तीर्णान्यनेकशः ।

तथापि बालबोधाय सारमुद्धृत्य लिख्यते ॥ ३ ॥ etc.

Ends.—fol. 79<sup>b</sup>

विवंधे वातजित्कर्म्म कुर्यादत्रानुलोमनं ।

मलं प्रवर्त्तयेनाहुर्त्तीक्ष्णाभिः फलवर्त्तिभिः ॥

इति विद्वधच्चिकित्सा ॥

शादे ज्वराविरेधेन यथाशास्त्रं भिषग्जितं ॥

इति अग्निसादः ॥

देशे श्रीमेदपाटे रसयुगरसभूमत्सुवर्षे दसम्यां

शुक्लयोः माश्विनस्या त्रिदशगुरुदिने योगिनीपत्रनस्य ।

भूपे श्रीराजमल्ले धिलशति वसुधामंडले कुंभसुतः

कायस्थः चंडनामा ज्वरतिमिरहरं भास्करं संविधत्तः ॥

इति श्रीकायस्थचामुंडकृते ज्वरतिमिरभास्करे सेव्यधत्तः ॥ इति का-

कायस्थचामुंडकृते ज्वरतिमिरभास्करे ज्वरोपद्रवो नाम षोडशोऽध्यायः ॥ १६ ॥

श्रीकृष्णजी सहाय ॥ संवत् १७६२ चैत्रशुद्धी १० भृगुवासरे लिपितं लक्ष्मी-

पति ओझा आत्मपठनार्थं ॥

After this follow some prescriptions in Hindi in a different handwriting.

References.— ( 1 ) Mss.— A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
i, 214<sup>a</sup> ; ii, 44<sup>a</sup> and 202<sup>a</sup> ; iii, 46<sup>a</sup>.

B—Descriptive Catalogues :—

Mitra's Catalogue of Bikaner Mss., p. 643, No. 1404.

ज्वरतिमिरभास्कर

Jvaratimirabhāskara

No. 87

892.  
1887-91.

Size.— 10 $\frac{3}{10}$  in. by 4 $\frac{3}{10}$  in.

Extent.— 75 leaves ; 9 lines to a page ; 35-44 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; borders have two rows of three lines and one line in red ink ; benedictory phrase, topic-headings and topic-endings, marks of punctuation, verse numbers and colophons in red ink. The hand-writing is bold in the beginning and gets smaller towards the end. Paper is very old, musty, worn out and brittle.

Age.— Sam. 1763.

Author.— Kāyastha Cāmuṇḍa.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीमहागणपतये नमः ॥

स्फुरत्त्रिपुरसुंदरीचरणयुग्ममाराधत्

etc. same as is No. 86.

Ends.—fol. 75<sup>a</sup>

देशे श्रीमेदपाठे रसयुगरससूक्तवर्षे दशम्यां

etc. same as in No. 86.

The date and the name of the Scribe—fol. 75<sup>b</sup>

संवत् १७६३ मार्गशिरसुदी १३ वार शुक्रवारे लिखतं मिश्र लज्जमल  
आत्मजः मिश्र रूपचंद आत्मपठनार्थं शुभं भवतु ॥ संख्या पदरासे

Reference.— See No. 86.

## ज्वरतिमिरभास्कर

Jvaratimirabhāskara

No. 88

920.
<hr/> 1884-87.

Size.—  $9\frac{1}{2}$  in. by  $5\frac{7}{10}$  in.

Extent.— 177 leaves ; 10 lines to a page ; 26 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; several hand-writings ; all bad and childish ; except on fol. 1<sup>b</sup>, and foll. 114-16, all letters have separate head-lines ; full of lacunae ; foll. 67<sup>a</sup>, 69<sup>a</sup>, 73<sup>a</sup>, 75<sup>a</sup>, 77<sup>a</sup>, 79<sup>a</sup>, 80<sup>a</sup>, 81<sup>a</sup>, 82<sup>a</sup>, 84<sup>a</sup>, 89<sup>a</sup>, 92<sup>a</sup>,  $\frac{1}{2}$  of 92<sup>b</sup>, 102<sup>a</sup>,  $\frac{1}{2}$  of 102<sup>b</sup>, 103(ii)<sup>b</sup>, 108<sup>b</sup>, 112<sup>b</sup> and  $\frac{1}{2}$  of 113<sup>b</sup> are blank. Fol. 103 is repeated ; benedictory phrases, topic-headings, verse numbers and colohpons tinged with red pigment. Paper is very old, musty, worn out and brittle. Place of transcription, Ajmer.

Age.— Sam. 1689.

Author.— Kāyastha Cāmuṇḍa.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

स्वस्ति श्रीगणपतिकुलदेव्योः प्रशादात् ॥

स्फुरत्त्रिपुरसुंदरीचरणयुग्ममाराधयन्

etc. same as in No. 86

Ends.—fol. 116<sup>a</sup>

देसे श्रीमेदपाटे रसयुगसरसमानवर्षे दसम्यां

etc. same as in No. 86.

[Date and name of Scribe—संवत् १६८९ व० शा १५५४ प्र० कार्तिक सुदि ७ बुधे श्रीगढ अजमेरमध्ये लिपीकृता । साह श्रीरेषापठनार्थे शुभं भवत् ॥ श्रीरस्तु ॥ श्री ॥ मांगलिं ददातु ॥ श्री ॥ श्री ॥ श्री ॥ श्री ॥

References.— See No. 86.



## ज्वरतिमिरभास्कर

Jvaratimirabhāskara

No. 89

455.  
1895-98.

Size.—12  $\frac{7}{10}$  in. by 6 in.

Extent.— 55 leaves ; 11 lines to a page ; 45 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; benedictory phrase, topic-headings, topic-endings and colophons tinged with red pigment. Paper is thick, old and musty. Last folio is much worn out.

Age.— Sam. 1875.

Author.— Kāyastha Cāmuṇḍa.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

स्फुरत्त्रिपुरसुंदरीचरणयुग्ममाराधयन्

etc. same as in No. 86.

Ends.—fol. 55<sup>a</sup>

देशे श्रीमेदपाटे रसयुगशरभूमानवर्षे दशम्यां

Date मिति फाल्गुण सुदी ७ संवत् १८७५ बुधवार श्री श्रीरामः ॥

श्रीसीतारामः श्रीलक्ष्मीनारायणाय नमः ॥ श्री ॥

Reference.— See No. 86.

## ज्वरनिदान

Jvaranidāna

No. 90

590.  
1899-1951.

Size.— 10  $\frac{3}{10}$  in. by 4  $\frac{1}{2}$  in.

Extent.— 14 leaves ; 10 lines to a page ; 32 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī Characters ; handwriting legible ; adorned with double rows of double lines in red ink on borders ; it is very corrupt and most of the verses

are the same as in माधवनिदान. Each verse is followed by an explanation in Hindi which is of Vraja-bhāṣā type spoken in Rājputana.

Age.— संवत् १८७३ वरषे साके १७३९ प्रवर्तमाने माघमासे शुक्लपक्षे ति १.

Author.— Anonymous.

Begins.—fol. 1<sup>a</sup>

श्रीगणेशायन्मः ॥ अथ ज्वरनिधानं ॥

एवं पृच्छति माद्रीः णां द्रस्यंते व्याधिसंकरा

तस्माद्यत्नेन सदैव रक्ष्यद्भि सिधिसुत्तमं ?

अर्थः—इह प्रकार करि मनुष्यां कै कष्ट के करिवा वाले व्याधि के संबु दिषा जै है ती कारण सौ भला बैद्य है सो यत्न करि उत्तम सिद्धि नै राषिनु है इत्यर्थः ॥ २ ॥

ज्ञातव्यो वक्ष्यते योयं ज्वरादीनां विनिश्चय

दक्षापमानसंकुच्छरुद्रनिस्वाससंभवः ॥ ३ ॥ etc.

Ends.—fol. 2<sup>b</sup>

निश्चैयणै करि ज्वरकरि छुट्यो जो पुरुष जिहकी फेरि सिर पीड न गई होइ सो पुरुष ज्वरसौ छुट्यो नही इसौ जाणि जै सो जाणजे फेरि ज्वर आसी इत्यर्थ ॥ २२ ॥

इति श्रीकश्चनिश्चये ज्वरनिदानसंपुर्ण समापत्ता ॥

तक्रकल्प

Takrakalpa

No. 91

1052.  
1886-92.

Size.— 12½ in. by 6 in.

Extent.— 3 leaves ; 20 lines to a page ; 50-51 letters to a line.

Description.— Conntry paper ; Devanāgarī Characters ; handwriting bad, but legible ; paper very old, musty and worn out ; contains 129 verses describing the medical properties of तक्र ; Scribe's name Gaṅgādhara ; folios 1<sup>a</sup> and 3<sup>b</sup> blank ; on borders double lines in black ink.

Age.— Sam. 1835, Phālgun va(di), 11.

Author.—( Ārṣam )

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः । अथातस्तत्क्रकल्पं व्याख्यास्यामः ॥  
 सुमेरोरुत्तरे शृंगे माणिरत्नविभूषिते ॥  
 सुखोपविष्टं ब्रह्माणं प्रोवाचेदं प्रजापतिः ॥ १ ॥  
 मनुजा देवदेवेश सर्वज्ञानविदां वर ॥  
 व्याधिभिर्विविधैर्ग्रस्तास्तेषां ब्रूहि प्रतिक्रियां ॥ २ ॥  
 श्रुत्वैव मनसा ध्यात्वा धर्मार्थसहितं वचः ॥  
 चिकित्सासारसर्वस्वं जगादेदं पितामहः ॥ ३ ॥ etc.

Ends.—fol. 3<sup>a</sup>

पिप्पलीवर्द्धमानं च कल्कपिष्टं पिवेच्चरः ॥  
 जठराणां विनाशाय न नान्यत्पिप्पलीसमं ॥ १२८ ॥  
 एरंडो मधुकं रास्ना वांजिगंधा पुनर्नवा ॥  
 शुष्कमूलकसंयुक्तं वातशोफप्रलेपनं ॥

इति तत्क्रमस्तुगुणाः ॥

इत्यार्षे तत्क्रकल्पं समाप्तं ॥ लि० गंगाधरेण यथादृष्टं ।

सं. १८३५ फा. व. ११

References.— ( 1 ) Mss.— A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
 i, 215<sup>b</sup>; ii, 45<sup>a</sup>. ( our ms. )

B—Descriptive Catalogues:—

One तत्क्रकल्प attributed to पराशर is mentioned in Mitra's Bikaner Mss. Cat. no. 1438, but it is different from our Ms.

त्रिशती

Trisatī

No. 92

536.

1892-95.

Size.— 8<sup>3</sup>/<sub>16</sub> in. by 6 in.

Extent.— 24 leaves ; 10 lines to a page ; 38 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writ-  
ing good ; book-form and sewn with thread ; double lines  
in black ink on each border ; benedictory phrase, verse  
numbers, topic-headings, topic-endings and colophon  
tinged with red pigment ; paper old and musty ; fol. 286  
torn out. It begins its pages with fol. No. 264 and ends  
with fol. 287. The name of the scribe is Svabhāvarāma.  
It contains only the text. There are notes on margins and  
in between the lines.

Age.— 1804 ( Śaka ? ).

Author.— Śārṅgadharma.

Begins.—fol. 284<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

उदयगिरिशिरःस्थो निद्रया मूढमेत-

ज्जगद्गदमशेषं निर्मिमीतेऽनिशं यः ।

अमिततमतमिस्रोहामदारिन्धहारि-

प्रसमरकिरणौघः स्तान्मुदे वः स देवः ॥ १ ॥

दिव्यस्त्रीकुचपत्रबल्यविरतोल्लासैकहेतुं सुधा-

पूर्णं यः कलशं दधज्जलनिधेराविर्बभूवेच्छया ।

नानाव्याधिभरातुराखिलजगज्जीवातुरायुः स्थिरं

दिश्याद्वो दुरितौघकुंजरहरिर्देवः स धन्वंतरिः ॥ २ ॥ etc.

Ends.—fol. 287<sup>b</sup>

मय्यनुग्रहबुद्ध्या वा कवित्वंश्रुतिकौतुकात्

संतः सततमेवैनामाद्रियध्वं मनोरमांश्च ॥ ३१ ॥

इति श्रीशार्ङ्गधरेण विरचितां त्रिंशतीं संपूर्णतामगात् श्रीरस्तु

युगाभ्रसिद्धौडुमिते सद्बुद्धे सुचंद्रिकासंबलिते दले च ।

शौक्रे दिने माधवे दशम्यां स्वभावरामस्त्रिंशतीमलेखीत् ॥ १ ॥

स्वबिनोदार्थं कल्याणमस्तु लेखकपाठकयोः

Reference.—See No. 93.

त्रिशतीव्याख्या  
वैद्यवल्लभा

Trisati-vyākhyā  
Vaidyavallabhā

No. 93

1053.  
1886-92.

Size.— 10½ in. by 5⅞ in.

Extent.— 71 leaves ; 10 lines to a page ; 22 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing bad and legible with difficulty ; double rows of two and one lines in yellow ink on both borders ; marks of punctuation in yellow ink which has faded everywhere ; benedictory phrase, topic-headings, topic-endings and colophons tinged with red pigment. Paper old and musty. The work is a commentary by Vallabhabhaṭṭa on Trisati or Vaidyavallabha or Jvaratrisatī by Śārṅgadhara, son of Devarāja, a *Baḍa-nagara* Gujarāṭi Nāgara Brāhmaṇa.

Age.— Śaṁ. 1832.

Author.— Vallabhabhaṭṭa.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

नमस्कृत्य महादेवं सोमं सर्वार्थसिद्धिदं ।

क्रियते त्रिशतीव्याख्या सुगधवैद्यमुदे मया ॥ १ ॥

अथ सार्द्धधरनामा वैद्यत्रिशतीनाम ग्रंथमारभते ॥

श्रीमती त्रिशतश्लोकी नानावृत्तसमन्विता ।

कविशार्द्धधरप्रोक्ता दुर्व्याख्येयाल्पबुद्धिभिः ॥ २ ॥

सर्वविघ्नपरिहाराय सर्वाभिष्टप्राप्तये सर्वरुग्वितारणाय त्र्युदिततेजोराशि  
जगत्प्रबोधकं धातारं स्तौति ॥ तस्याद्यश्लोकः ॥ उदयेति ॥ अस्य व्याख्या

Ends.— fol. 70<sup>b</sup>

मयीति सन्तः सत्पुरुषाः संततमेव निरंतरमेव एनां त्रिशतीं आत्रियध्वं  
आदरीकुरुत कीदृशीं मनोरमां पदलालत्येन प्रियां । आदरे हेतुमाह मयि विषये  
अनुग्रहबुध्या कृपाबुध्या वा । अथवा कवित्वश्रुति कविताश्रवणं तस्य कुतूहलात्  
अत्र हि अनेकछंदोराचितानि कवित्वानि सततं कुतूहलात् आदरे तु तुदादित्वा-  
( fol. 71<sup>a</sup> ). छः । श्रीः पार्थनायां लोद रिडि, यगिलङ्गुद्वयजादेशः ॥

इति श्रीवैद्यवल्लभभट्टविरचिता वैद्यवल्लभाख्या दीपिका समाप्तिम-  
गात् ॥ संवत् १८३२ कार्तिकमासे शुक्लपक्षे तिथौ ७ भौमवासरे जुगलेन  
पूर्णिकता शुभमस्तुः ॥

After this follow three verses in praise of नागानन, रामचंद्र  
and विष्णु.

References.— ( 1 ) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
i, 613<sup>a</sup> ( only text ) ; ii, 146<sup>a</sup> and 227<sup>b</sup> ; iii, 128<sup>a</sup>.

B-Descriptive Catalogues :— Peterson's Catalogue of Ulwar  
Mss. No. 1634, Extract. 417.

Mitra's Catalogue of Bikaner Mss. pp. 659 and 664 men-  
tion two comm. on Vaidyavallabha which are different  
from ours.

I. O. Catalogue, Ms. No. 2713 has only the text.

( 2 ) Printed Editions :— Edited with Hindi Translation of  
the text by Kiśori-vallabha ; Bombay, 1912.

त्रिशतीव्याख्या

or

सिद्धान्तसञ्चय

Trīṣatī-vyākhyā

called

Siddhāntasañcaya

No. 94

622.  
1895-1902.

Size.— 8 $\frac{7}{10}$  in. by 4 in.

Extent.— 230 leaves ; 9-10 lines to a page ; 27 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writ-  
ing very good ; borders are decorated with double rows or  
two lines and one line in red ink ; benedictory phrase, the  
words सूत्र and टीका, verses numbers, topic-headings, topic-  
endings and colophons in red ink. The Ms. contains  
the text of *Trīṣatī* or *Vaidyavallabha* by Śaraṅadhara with  
Nārāyaṇa's comm. which is called *Siddhāntasañcaya* in the  
last colophon, and *Siddhāntacikitsā* by Aufrecht in his Cat-  
alogus Catalogorum, ii 146<sup>a</sup>. Paper is old and musty and  
some part of the text is worn out. It is very much worm-  
eaten. Fol. 135 is repeated.

Age.— Appears to be old.

Author (Text)— Śārṅgadhara ; ( Comm. ). Nārāyaṇa.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

अंबा जगदवलंबा शंबररिपुवैरिशक्तिमंजूषा

मामबिलंबायुधमुखगीर्वाणवंदिता पायात् ॥ १ ॥

लंबोदरमवलंबे सुरनिकुरंवावलंबितं नित्यं ।

प्रभवति यस्य स्मरणं विघ्नव्यूहव्यपोहाय ॥ २ ॥

पितरं प्रणम्य कृष्णं शुरुं च नागेशमश्रजन्मानं ।

नारायणो विवृणुते त्रिशति वैद्यप्रमोदाय ॥ ३ ॥

नानाचार्यमतान्येकीकृत्यं संचायते मया ।

चिकित्साशास्त्रसिद्धान्तस्त्रिशतीविवृतिछलात् ॥ ४ ॥

इह हि सार्ङ्गधराचार्यः प्रारिप्सितस्य ग्रंथस्य निर्विघ्नसमाप्त्यर्थमासी-  
र्वादरूपं मंगलमाचरति ॥ सूत्रं ॥

उदयगिरिशिरःस्थो निद्रयाभूढमेतज्जगदगदमशोशं निर्मिमीतिनिशं यः ।

अमिततमितमिश्रोद्दामदारिद्र्यहारिप्रसमरकिरणौघस्तान्मुदे वः स देवः ॥ १  
etc.

Ends.— fol. 229<sup>a</sup>

सविनयं पंडितान्प्रार्थयते

मय्यनुग्रहबुद्ध्या वा कवित्वश्रुतिकौतुकात्

संतःसततमेवैतामाद्रियध्वं मनोरमां ॥ २७ ॥

टी० ॥ छंदोलुप्रासादे वैचित्र्यात्कवित्वश्रवणकत् ( fol. 229<sup>b</sup> ) हलपतां  
त्रिशतीं आद्रियध्वं अध्ययनाध्यापनाभ्यां आदरविषयीकुरुष्व आह-पूर्वाद्दृष्ट  
आदरे इति धातोस्तुदादित्वाच्छेरिति ह्रस्वे रियादेशे अचिश्रुधात्वित्तीयङदेशे-  
णमध्यमबहुवचनस्य.....मित्यामादेश च रूपसिद्धिरिति ।

श्रीकृष्णतातचरणात्समधीत्य शास्त्रं भ्रातृश्रवणवैद्यककलां कविनागनाथात् ।

युक्तिप्रकाशितगंभीरतरार्थमेतस्मन्नारायणो विवरणं कृतवान् त्रिशत्या ॥ १ ॥

इति श्रीकृष्णभट्टात्मजनागनाथानुजश्रीमन्नारायणबुधविरचिता  
सिद्धान्तसंचयो नाम ग्रंथ त्रिशतीव्याख्या संपूर्णमगमत् ॥ शुभं भूयात् ॥  
॥ श्रीरस्तु ॥

Reference.— See No. 93.

त्रिशतीव्याख्या  
or  
सिद्धान्तसञ्चय

Trisati-vyākhyā  
or  
Siddhāntasañcaya

No. 95

947.  
1884-87.

Size.— 12 in. by 4 $\frac{9}{16}$  in.

Extent.— 126 leaves ; 12 lines to a page ; 42 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; some of the folios have double lines in red ink on their borders ; verse numbers, topic-headings, topic-endings, pratikas and colophons are tinged with red pigment ; paper is old, worn out and musty ; foll. 1 and 126 are worn out, specially the latter one. After the text which ends on fol. 129<sup>a</sup>, some prescriptions from *Todarānanda* are given in the same hand-writing.

Age.— Sam. 1788.

Author ( Text )— Śārṅgadharma ; ( Comm. ) Nārāyaṇa.

Begina.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः श्रीशुभे नमः  
अंबा जगदवलंबा शंवररिपुवैरि शक्तिमंजूषा  
मामविलंबालंबायुधमुखगीर्वाणिर्वादिता पायात् ?  
etc. same as in No. 94.

Ends.— fol. 126<sup>a</sup>

श्रीकृष्णतातचरणान्तमधीत्यशास्त्रं भ्रातुश्च वैद्यककलां कविनागनाथात्  
युक्तिप्रकाशितगभीतरार्थमेतत् नारायणो विवरणं कृतवान् त्रिशत्याः ?  
त्रिशताविवृतिव्याजादत्र सिद्धान्तसंचये  
ग्रंथे वैद्यस्य शास्त्रस्य रहस्यं प्रतिपादितं ॥

इति श्रीमत्कृष्णपंडितात्मजमिषङ्गनारायणपंडितकृतस्त्रिद्विंशतिसंक्षेपः  
श्रीरस्तु शुभं भूयात्

Name of Scribe and date on fol. 126<sup>b</sup>

संवत् १७८८ वर्षे शाके १६५३ प्रवर्तमाने पोसवदि १३ गुरुवासरे  
लिखितं व्यास बकसरामदधीच चिरंजीव भागचंददीनाथपठनार्थ ॥

References.— See No. 94.



## द्रव्यगुणशतश्लोकी

Dravyagunaśataśloki

No. 96

370.

1882-83.

Size.— 8½ in by 5 in.

Extent.— 16 leaves ; 9 lines to a page ; 27 letters to a line.

Description.—Country paper ; Devanāgarī Characters ; handwriting very good ; benedictory phrase and the last colophon along with marks of punctuation in red ink ; there are three lines in red ink on each side of the border. First folio is slightly worm-eaten on the top.

Age.— Appears to be old.

Author.— Trimalla-kavi.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

श्रीकण्ठं गिरिजागणेशसहितं नत्वा शरण्यं सतां  
 नानाद्रव्यगुणागुणान् कथयतो ग्रंथान् विचार्य सकृत् ।  
 पथ्यापथ्यविदे गुणागुणयुतं यद्वस्तु तोयादिकं  
 तं संक्षेपतया ब्रवीति हि शतश्लोक्यां त्रिमल्लः कविः ॥ १ ॥  
 स्वाद्वल्लौ पटुतिक्तकौ कटुकषायौ चेत्यमी षट् रसा  
 द्रव्यस्था महतांशकेन रसनाव्यक्तिं प्रयाताः पृथक् ।  
 तत्राद्याः पवनं त्रयोऽभ्यवहताः श्लेष्माणमंत्यास्त्रय-  
 स्ते पित्तं तु कषायतिक्तमधुरा घ्नंतीतरे तन्वते ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. 16<sup>a</sup>

हिमाद्रेरुत्पन्ना सहस्रचितपञ्चाननरसा  
 ददानां भक्तेभ्यः प्रतिदिवसहृच्चैरमलतां ।  
 अदोषा सानन्दं गदि विरचितास्तो( fol. 16<sup>b</sup> )अनिबद्धा  
 शिवं मे नैरुज्यं जनयतु सदानन्दजननी ॥ १०१ ॥  
 इति श्रीत्रिमल्लविरचिता द्रव्यगुणशतश्लोकी समाप्ता ॥ श्रीरस्तु ॥

References.— ( 1 ) Mss.— A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
 i, 264<sup>a</sup> ; ii, 57<sup>a</sup> ; iii, 57<sup>b</sup>.

Aufrecht mentions द्रव्यगुणदीपिका on ii, 56<sup>b</sup> and 57<sup>a</sup>

B-Descriptive Catalogues.-

Burnell's Catalogue of Tanjore Mss. No. LI, p. 72<sup>b</sup>.

B. B. R. A. S., Cat. No. 175.

(1) Printed Editions :—(1) Litho edn., Benares, 1869.

(2) With a Hindi Translation by Krishnalala, Bombay, 1894.

(3) With a Hindi Trans. by Śāligrama Vaiśya, Bombay, 1897.

(द्रव्यगुण) शतश्लोकी

(Dravyagūṇa) Sataslokī

No. 97

951.

1891-95.

Size.— 10½ in. by 4½ in.

Extent.— 9 leaves ; 11 lines to a page ; 41 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; two lines in red ink on each border ; marks of punctuation in red ink ; verse-numbers, benedictory phrase and the colophon tinged with red pigment. Paper, not very old.

Age.— Appears to be old.

Author.— Trimalla-kavi.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

श्रीकण्ठं गिरिजागणेशसहितं नत्वा शरण्यं सतां ।

etc. same as in No. 96.

Ends.— fol. 8<sup>b</sup>

हि ( fol. 9<sup>a</sup> ) माद्रेरुम्यंक्षा सप्तपचितपञ्चाननरसी ।

same as in No. 96.

Colophon at the end:—इति त्रिमल्लकविवरिता शतश्लोकी

संपूर्णम्

Reference.— See No. 96.

(द्रव्यगुण) शतश्लोकी

(Dravyaguna) Sataśloki

No. 98

1097.
1886-92.

Size.— 9 in. by 5 in.

Extent.— 11 leaves; 10 lines to page; 36 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing good; two lines in red ink on each border; verse-numbers, benedictory phrase, topic-endings and the colophon are tinged with red pigment. There are explanatory notes in between the lines and on margin. Paper is old, musty and worn out.

Age.— Sam. 1843.

Author.— Trimalla-kavi.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ शतश्लोकी ॥

श्रीकण्ठ गिरिजागणेशसहितं नत्वा शरण्यं सतां, etc.

same as is No. 96.

Ends.— fol. 11<sup>a</sup>

हिमाद्रेरुत्पन्ना समुपचितपंचाननरसा, etc.

same as in No. 96.

Colophon at the end:—इति कांचनादिवर्गः इति श्रीत्रिमल्लकविरचिता शतश्लोकी समाप्तं संवत् १८४३ वर्षे भाद्रपदमासे शुभे कृष्णपक्षे तिथौ ५ पंचम्यायां चंद्रवारे लिखितं मनोरथरामकृष्ण आत्मपठनार्थः सवाहजयनगरमध्ये पत्र ११ शुभं भवतु धन्वंतराय नमः ॥ १ ॥ २ ॥

Then follows a verse on ज्वरकाथ and ज्वरहरण.

Reference.— See No. 96.

( द्रव्यगुण ) शतश्लोकी

( Dravyaguna ) Sataśloki

No. 99

915.  
1887-91.

Size.— 8½ in. by 4½ in.

Extent.— 19 leaves ; 9 lines to a page ; 23 letters to a line.

Description.—Country paper ; Devanāgarī Characters ; handwriting bad and irregular ; two lines in black ink on each border on foll. 1-8 ; the rest have no border-lines ; from fol. 5<sup>b</sup> onwards, topic-endings and topic-headings are tinged with red pigment. Paper is very old, worn out and musty.

Age.— Appears to be old.

Author.— Trimalla-kavi.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

श्रीकण्ठं गिरिजागणेशसहितं नत्वा सरण्यं सतां

same as in No. 96.

Ends.—fol. 19<sup>b</sup>

हिमाद्रेरुत्पन्ना सल्लपचितपञ्चाननरसा, etc.

same as in No. 96.

Colophon at the end:—इति श्रीत्रिमल्लकविरचिता शतश्लोकी  
संपूर्णा ॥

This is followed by—पोथी धरननाथ आगां मोली लीइ कुस-  
लौले-तिवाढी जगरामनै.

Reference.— See No. 96.

( द्रव्यगुण ) शतश्लोकी

( Dravyaguna ) Sataśloki

No. 100

916.  
A. 1887-91.

Size.— 12 in. by 5½ in.

Extent.— 8 leaves ; 12 lines to a page ; 45 letters to a line

Description. — Country paper ; Devanāgarī Characters ; handwriting good ; corrections made with yellow pigment ; paper is old and musty and the right-hand side is completely worn out resulting in the loss of 4 or 5 letters in each line of almost every page.

Age.— Appears to be old.

Author.— Trimalla-kavi.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

श्रीकण्ठं गिरिजागणेशसहितं नत्वा शरण्यं ॥ सतां

etc., same as in No. 96.

Ends.—fol. 8<sup>a</sup>

हिमाद्रेरुत्पन्ना सल्लपचितपञ्चाननरसा,

etc., same as in No. 96.

Reference.— See No. 96.

द्रव्यगुणशतश्लोकी

Dravyagunaśatasloki

No. 101

893.  
1887-91.

Size.— 10½ in. by 4⅞ in.

Extent.— 8 leaves ; 11 lines to a page ; 40-42 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; marks of punctuation, numbers of verses and the colophons in red ink ; paper is old and musty ; dampness seems to have affected the condition of paper. Short notes are given here and there on the margins.

Age.— Sam. 1768.

Author.— Trimalla-kavi.

Begins.—fol. 1<sup>a</sup>

श्रीकण्ठं गिरिजागणेशसहितं नत्वा शरण्यं सतां

etc., same as in No. 96.

Ends.— fol. 8<sup>b</sup>

हिमाद्रेरुत्पन्ना समुपचित पञ्चानतरसा

etc., same as in No. 96.

Date—सं १७६८ वर्षे पोषवदि त्रयोदश्यां

Reference.— See No. 96.

द्रव्यगुणशतश्लोकी

Dravyagūṇaśataśloki

No. 102

921.

1884-87.

Size.— 8½ in. by 4<sup>7</sup>/<sub>10</sub> in.

Extent.— 13 leaves ; 9 lines to a page ; 32-35 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; double lines in red ink on borders ; marks of punctuation and the last colophon in red ink ; fol. 1<sup>b</sup> and part of folio 2<sup>a</sup> contain notes in Hindi on the top of lines. First three folios bear the marks of पदच्छेद ( a vertical line on top ) ; paper is very old, musty and worn out. On account of dampness the left hand edges of folios 1-3 are in a decaying condition. Folio 13 has lost its right-hand top corner and left-hand bottom edge.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Trimalla-kavi.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

श्रीकण्ठं गिरिजागणेशसहितं नत्वा शरण्यं सतां

etc., same as in No. 96.

Ends.— fol. 13<sup>b</sup>

हिमाद्रेरुत्पन्ना समुपचितपञ्चाननरसा

etc., same as in No. 96.

Reference.— See No. 96.

## द्रव्यगुणशतश्लोकी

Dravyagūṇaśataslokī

No. 103

464.  
1895-98Size.— 10 $\frac{3}{8}$  in. by 4 $\frac{3}{8}$  in.

Extent.— 10 leaves ; 10 lines to a page ; 45 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing very good ; topic-headings, numbers of verses and colophons are tinged with red pigment ; paper is old but in good condition ; fol. 1<sup>a</sup> has 3 verses unconnected with the text. Fol. 10<sup>b</sup>, after the completion of the text has a prescription of प्रमेह in Hindi and after that some one has started a new work अंगपुच्छा ; the page has ten and a half verses of this work.

Age.— Bears- अब्देकाब्धिनागेलाप्रमिते इष्मेचकाश्वतिथौ पूर्तिमजीगमद्बुध-  
सुखलालाधीतये लिखिश्चक्रे मद्रंस्तात् (?) = Sam. 1749.

Author.— Trimalla-kavi.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

श्रीकण्ठं गिरिजागणेशसहितं नत्वा शरण्यं सतां

etc., same as in No. 96.

Ends.—fol. 10<sup>b</sup>

हिमाद्रेरुत्पन्ना समुपचितपंचाननरसा

etc., same as in No. 96.

Reference.— See No. 96.

द्रव्यदीपिका  
द्रव्यगुणशतश्लोकी-  
टीकाDravyadīpikā, a  
comm. on  
Dravyagūṇaśataslokī

No. 104

922.  
1884-87.Size.— 11 $\frac{3}{8}$  in. by 5 $\frac{3}{10}$  in.

Extent.— 33 leaves ; 17 lines to a page ; 38 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; single line in black ink on borders; topic-headings, *pratikas* and verse numbers tinged with red pigment ; the Ms. contains only the comm. and not the text.

Age.— Appears to be modern.

Author.— Kṛṣṇadatta son of Śivadatta.

Begins.— folio 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीधन्वंतरये नमः ॥  
 यत्कुर्मस्मरणेनापि प्रत्यूहव्यूहसागरं ।  
 नरास्तरन्ति तं वंदे सिद्धिदं श्रीगजाननं ॥ १ ॥  
 त्रिमल्लभट्टै रचितो यो द्रव्यगुणसंग्रहः ।  
 कृष्णदत्तेन तट्टीका क्रियते द्रव्यदीपिका ॥ २ ॥  
 अथ ग्रंथारंभे ग्रंथकृद्भीष्टदेवतानमस्कारमाचरन्नाभिधेयाद्यभिधत्ते ।  
 श्रीकण्ठेति । etc,

Ends.—fol. 33<sup>a</sup>

पुनः किं सदानंदजननी सतां साधूनां धनधान्यादिदानेन सुषहेतु यद्वा  
 सदैव नंदो येन सः सदानंदो गणपति निर्विघ्नसिद्धिदानेत्यर्थः ॥  
 विश्वबंदितचतुर्भुजताता ॥ वासविद्यशिवादिस्तुतस्य ।  
 कृष्णदत्तः कृतिनः कृतिरेषा । जयतामखिललोकहिताय ॥ १ ॥  
 इति श्री द्रव्यगुणशतश्लोकीटीका संपुर्णा ॥ लिखितं जगन्नाथ स्वस्ति  
 श्रीः ॥

Reference.— See No. 96.

द्रव्यावलीनिघण्टु

Dravyāvalinighaṇṭu

No. 105

895.  
 1887-91.

Size.— 12 in. by 5 <sup>3</sup>/<sub>8</sub> in.

Extent.— 54 leaves ; 11 lines to a page ; 36 letters to a line.



Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; benedictory phrase and marks of punctuation and double line on borders in red ink ; foll. 49-54 are different in hand-writing and paper ; they must have been added later on. So the date of copying given on fol. 54<sup>a</sup> seems to belong to the latter portion. The work forms the second part of Mahendra's treatise on निघण्टु. The first part (cf. Ms. No. 106) was called द्रव्यगुणरत्नमालिका which simply enumerates the different synonyms of each medicine. This is evident from—द्रव्यावलीनिबद्धानां द्रव्याणां नामनिर्णयं ॥ लोकप्रसिद्धं वक्ष्यामि यथागमपरिश्रमं ॥ verse 14 of our Ms. fol. 2<sup>a</sup>, ll. 5-6. On fol. 51<sup>a</sup>. we read the following verses ; which, along with the colophon would have the work ascribed to धन्वंतरि—

इत्याद्युक्तानि बहुशो मिश्रीकृत्य समासतः ।

उक्तं निखिलमेतद्धि निर्बुद्धज्ञानमुत्तमं ॥ ८९ ॥

भिषजां बुद्धिवृद्धचर्यं धन्वंतरिविनिर्मितं ।

इति धन्वंतरिरुक्तो निर्बुद्धः समासतः

In this connection see also Mss. Nos. 273, 107 and 106.

Age.— Sam. 1924.

Author.— Mahendra Bhogika, son of Kṛṣṇa Bhogika.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीमद्राधागोपीनाथौ विजयतां । श्रीधन्वंतरये नमः ॥

नमामि धन्वंतरिमादिदेवं सुरासुरैर्वेदितपादपद्मं ।

लोके जरारुग्भयघृत्युनाशं धातारमीशं विविधौषधीनां ॥ १ ॥

अनेकदेशान्तरभाषितेषु सर्वेष्वथ प्राकृतसंस्कृतेषु ।

गृहेष्वगृहेषु च नास्ति संख्या द्रव्याविधानेषु तथौषधीषु ॥ २ ॥

प्रयोजने यस्य तु याचितस्य तावत्स गृह्णाति यथांशु कृपात् ।

तथा निघंटांशुनिधेरनन्ता गृह्णाम्यहं किञ्चिदिहैकदेशं ॥ ३ ॥

नामोक्तमेकस्य यदौषधस्य नामापरस्यापि तदेव चोक्तं ।

शास्त्रेषु लोकेषु च यत्प्रसिद्धं न गृह्यतेसौ पुनरुक्तदोषः ॥ ४ ॥

Ends.—fol. 54<sup>a</sup>

अपस्माराभिभूतेभ्यो ग्रहास्तेभ्यस्तथैव च ।

सुर्वर्णादिरयं वर्गः षष्ठोक्तोपि यथाक्रमं ॥ ६८ ॥

धातुद्रव्यद्रवेद्रव्यमाशद्रव्यममाश्रयः ।

योगानैतान् प्रयजानः पुरुषो नित्यमात्मवान् ॥ ६९ ॥

सत्सु पूजामवाप्नोति परं चैव न निन्दति ॥

कृष्णभोगिकपुत्रेण श्वानेश्वरनिवासिनः ॥ ७० ॥

महेन्द्रभोगिकेनेयं मत्ता द्रव्यावली शुभा ।

इति श्रीनिर्घुंटरसवीर्यद्रव्यावली समाप्ता संवत् १९२४ ॥ वैशाख शुक्ल  
३ भौमे लिषत् ब्राह्मण रामकिशोरदासेन पठनार्थं लघुभ्रातृगोपीनाथशर्मणः ॥  
श्रीकृष्णो जयति

Reference.— See No. 273.

द्रव्यावली

Dravyāvali

No. 106

894.  
1887-91.

Size.— 10½ in. by 4½ in.

Extent.— 8 leaves ; 7 lines to a page ; 32 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing fairly legible ; paper very old, musty and worn out on edges ; there is a border of four lines in black ink on both the sides. This Ms. contains the first part of Mahendra's work complete. This part is called द्रव्यगुणरत्नमालिका and is finished on fol. 7<sup>a</sup>, line 4. The last verse is—योगानैतान्-  
युञ्जानः पुरुषो नित्यमात्मवान् ॥ आप्नुयादज्वरारोग्यं बलवर्णमतिस्विनः ॥  
Then द्रव्यगुणरत्नमालिका समाप्ता । After this follow — नामामि  
धन्वंतरिमादिदेवं सुरासुरैर्वदितपादपद्मम् ॥ लोके जरारुग्भयघृत्पुनाशं धाता-  
रमीशं विविधौषधीनां ॥ etc., ending with द्रव्यावलीनिविष्टानां द्रव्यानां  
नामनिर्णयं । लोकप्रासिद्धं वक्ष्यामि यथागमपारिक्रमम् ॥ on fol. 8<sup>b</sup>. This  
latter portion exactly tallies with the first 14 verses of  
द्रव्यावलीनिघण्टु, No. 105 I am, therefore, inclined to ascribe  
it to Mahendra or Mahendra Bhogika.

Age.— Appears to be old.

Author.— Madhendra Bhogika.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

( On the top margin )—

कृष्णविषेरिष्टविदारकाय । तुभ्यं जगद्धोचनलोभनाय ।

श्रीपार्श्वनाथाय सनातनाय नमो नमस्तात्पुरुषोत्तमाय ॥ १ ॥

In the text—सिद्धिः श्रीगणेशाय नमः ॥

पातु वो निकषयावामतिहेमः सरस्वती ॥

प्रज्ञेतरपरिच्छेदं वचसैव करोति या ॥ १ ॥

अनंतपारस्य विग्रह्य किंचित्सारं चिकित्सागमसागरस्य ॥

उक्तो मया संप्रति कल्पयोगैर्द्रव्यावली नाम समुच्चयोयम् ॥ २ ॥

विचार्य दोषौषधदेशकालवपुर्वयः साम्यबलाग्निमात्राः ॥

विकारहेत्वाकृतिसाध्यताश्च ततश्चिकित्सेद्भिषगामयात्तान् ॥ ३ ॥

ज्वराभिभूते षडहे व्यतीते विपक्वदोषे कृतलघनादौ ॥

यो भेषजं वैद्यवरः प्रयुंक्ते न संशयं हन्ति चिरात्स रोगान् ॥ ४ ॥ etc.

Ends.— fol. 8<sup>b</sup>

द्रव्यावलीनिविष्टानां द्रव्यानां नामनिर्णयं ॥

लोकप्रसिद्धं वक्ष्यामि यथागमपरिक्रमम् ॥

इत्यनुक्रमवर्गः समाप्तः शुभं भूयात् ॥

In a different hand follows—अथ मूर्वानामगुणा ॥

मोरटो मधुरःस्तिक्तः कफपित्तज्वरापहा ॥

वर्णविस्फोटकुष्ठामक्षुद्रदोषनिषूदनः ॥

Reference.— See No. 105.

द्रव्यावली (निघण्टु)

Dravyāvalī (Nighaṇṭu)

No. 107

1054.

1886-92.

Size.— 11½ in. by 4½ in.

Extent.— 27 leaves; 11 lines to a page; 45-47 letters to a line,

Description.— Country paper: Devanāgarī characters; hand-writing good; paper very old, worn out and musty. Corners are in a decaying condition; folio 14<sup>a</sup> has only 8½ lines

and fol. 14<sup>b</sup> is blank ; in the centre of the pages space is left out for a string to pass in order to tie up the Ms. It is incorrect and there is no proper arrangement of matter in it. For instance, fol. 3<sup>b</sup>, line 6 reads— एवं द्रव्यावली समाप्तः ॥ Then the verse नमामि धन्वंतरिमादिदेवं, etc., is identical with the first verse of वैद्यनिघण्टु, No. 273. Again, the 2nd verse of our Ms., viz., अनंतपारस्य, etc., is found in वैद्यनिघण्टु No. 273, on fol. 2<sup>b</sup> line 3.

Age.— Bears संवत् १५७२ वर्षे भादषा सुदि ११ दीतवारे.

Author.— Mahendra Bhogika.

Begins— fol. 1<sup>b</sup>

स्वति श्री ॥ ओं नमः सरस्वत्यैः ॥

या कुंदेंद्रुतुषारहारधवला या स्वैतवस्त्राशना ।

या वीणावरदंडमंडितकरा या सुध्रवस्त्रावृता ।

— ( lost ) ब्रह्मास्तुतिशंकरप्रभितिभिर्देवै सदा वादिता

सा वः पातु सरस्वती भगवती नशेषजाड्यापहः ॥

अनंतपारस्य विद्युह्य किंचित्सारं चिकित्सागमंसागरस्य ।

शक्तो मया संप्रविकल्पयोगा द्रव्यावलीनाम समुच्चयोयं ॥ etc.

Ends.—fol. 27<sup>a</sup>

बले नागे शुभे शुक्रे रासनेव सुवर्त्तते ॥

इति बहुवार्थानि ॥

अयं कृतो महेद्रेण वैद्यकृष्णस्य सूलुना ।

fol. 27<sup>b</sup> तत्र संबंधवर्ग्याढ्यो निर्धैटसगणोत्तरं ॥

द्रव्यावलीनिर्धैटसगणोत्तरं ॥ द्रव्यावलीनिर्धैटसमाप्तमिति ॥ संवत्

१५७२ वर्षे भादषासुदी ११ दीतवारे ॥ पुस्तक लिपार्हतं पंडित श्रीराणां ।

रणथंभगदमहादुर्गमध्ये ॥ लिप्यतं काइस्थ ॥ ठश्रीनातुं पुत्र नराईण...( lost ) ।

शुभं भवतु । मंगलं ददातु ॥ श्रीयरस्तु ॥

References.— ( 1 ) Mss.— A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—

ii, 57<sup>a</sup> ; iii, 57<sup>b</sup>.

See also our Ms. No. 274.

द्रव्यावलीनिघण्टु

or

निघण्टुनाममाला

Dravyāvalinighaṇṭu

or

Nighaṇṭunāmamālā

No. 108

1057.

1886-92.

Size.— 10 in. by 4 $\frac{3}{10}$  in.

Extent.— 39 leaves ; 15 lines to a page ; 40 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; it has double borders of two lines and one line in red ink on both sides. Paper is old and musty. The begining of this work is identical with the text of द्रव्यावलीनिघण्टु (No. 105). But further on, fol. 4<sup>a</sup>, verses 80 and 81 are identical with verses 68 and 69 of द्रव्यावलीनिघण्टु, fol. 54<sup>a</sup>. On fol. 4<sup>a</sup>. There is a colophon— इति द्रव्यावलीसमाप्ता, and the following text is identical with the text of द्रव्यावलीनिघण्टु from fol. 2<sup>a</sup>. But both these Mss. do not agree at the end. The present Ms. has 10 वर्गः and is ascribed to धन्वंतरि on fol. 39<sup>a</sup>.

Age.— Sam. 1743.

Author.— Mahendra Bhogika or Dhanvantari ?

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः । श्रीधन्वंतरये नमः ।

आमये सर्वसत्त्वानां मनस्युन्मत्ततां गते ।

यो विभाति नमस्तस्मै विश्वरूपाय वेधसे १

नमामि धन्वंतरिमादिदेवं सुरासुरैर्वेदितपादपद्मं ।

लोके जराकृम्यसृष्ट्युनाशं धातारमीशं विविधौषधीनां । २ ।

etc. same as in No. 105.

Ends.—fol. 39<sup>b</sup>

द्रव्याण्युक्तानि बहुशो मिश्रीकृत्य समासतः

उक्तं निखिलमेतद्धि निघण्टुर्ज्ञानमुत्तमं ३०

मिषजां बुद्धिदृष्टार्थं धन्वंतरिबिनिर्मितं

क्रमेण लिखितं ह्येतत् शास्त्रं सङ्गच्छकोविदैः ३१

इति श्रीधन्वंतरिबिरचिते निघण्टुनाममालायाम् दशमो वर्गः समाप्तः

संवद्रामाब्धिनागांबुजविकचकरे बाहुले मासि पक्षे शुक्ले गौर्या  
तृतीया बुधदिनसहिता शोभने चैव योगे  
व्यासः श्रीमालजातिः शुभकरणसुतो वर्णचंचुर्निष्ठुं श्रीमद्धन्वं-  
तरीयं हरिकरण इमं ब्यालिखत् सोकिताख्ये ॥ १ ॥

पत्तने वसमानश्च व्रजलालादिसंयुतः

क्रमेण सकलं सास्त्रं सद्गुरुणां प्रसादतः २ श्रीरस्तु

भुक्ते पथ्याभुक्ते पथ्या भुक्ताभुक्ते पथ्या पथ्या

जीर्णे पथ्याजीर्णे पथ्या जीर्णाजीर्णे पथ्या पथ्या १

भुक्त्वोपविशतस्तुंदं शयानस्य तु पुष्टता

बलं चक्रम्यमाणस्य सृत्युर्धावति धावतः २

भोजनांते शतपदं गच्छेत् यदि शय्या न लभ्यते

शय्यायां जायते रोगो यदि कांता न लभ्यते ३

पद्यत्रयम् ॥

Reference — See No. 105.

(द्रव्यावली) निघण्टु

or

निघण्टुनाममाला

(Dravyāvalī) Nighaṇṭu

or

Nighaṇṭunāmamālā

No. 109

897.

1887-91.

Size.— 10 in. by 4 $\frac{3}{8}$  in.

Extent.— 28 leaves ; 14 lines to a page ; 38 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; double borders of three lines and one line in black ink ; benedictory phrase, verse-numbers, topic-headings, topic endings and colophons tinged with red pigment. Paper old, musty and slightly worn out. It contains 9 वर्गस and is ascribed to धन्वंतरि in the last colophon. Its beginning is identical with the text of द्रव्यावली. On the left-hand top-margin it bears निघण्टु on every page, except on fol. 1<sup>b</sup>. where it reads निघण्टुनाममाला. See No. 108.

Agē.— Sarī. 1747.

Author.— Mahendra Bhogika or Dhanvantari ?

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीधन्वंतराय नमः ॥

नमामि धन्वंतरिमादिदेवं । सुरासुरैर्वीदितपादपद्मं ।

लोकै जराकृग्भयमृत्युनासं । धातारमीसं त्रिविधौषधीनां ॥ १ ॥

etc., same as in No. 105.

Ends.—fol. 28<sup>b</sup>

द्रव्याण्युक्तानि बहुसो । मिश्रीकृत्य समासत ।

उक्तं निषिलमेतद्धि । निर्घटज्ञानमुत्तमं ।

भिषजां बुद्धिदृढार्थं । धन्वंतारिविनिर्मितं ।

गङ्गुच्यादं सताह्वादि । तृतीयश्र्वंदनादिक ।

करवीरादिराम्नादि । सुवर्णादिविमिश्रय ।

विषापिविषवर्गस्तु । विषहानिवमोमन ।

इत्येवमेते क्रमसो । न वर्गा परिकीर्तिता ।

देस्यादेस्यविचारिण्यै । सस्मतसास्त्रवेदिभि ॥

इति धन्वंतरीय निर्घट समाप्ता ॥ यादृसं पुस्तकं दृष्टे सं० १७४७ जेष्ठ

वदि ११ दिने श्रीसुद्धदंतीमध्ये लिखतं प० मतिप्रियेण ॥ श्री श्री

Reference.— See No. 105.

धन्वंतरि (द्रव्यावली)

निघण्टु

No. 110

Dhanvantari (Dravyāvalī)

Nighaṇṭu

924.

1884-87.

Size.— 10 $\frac{1}{4}$  in. by 4 in.

Extent.— 44 leaves ; 14 lines to a page ; 34 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters with पृष्ठमात्रास; hand-writing good ; borders are decorated with three lines in red ink on each side ; benedictory phrase, verse-numbers, topic headings and the colophon at the end are tinged

with red pigment. A rectangular space is left in the centre of the page. This space has a beautiful flower-design in red ink. Our Ms. is identical with द्रव्यावलीनिघण्टु No. 105 Hence it ought to be ascribed to Mahendra Bhogika. Paper is old and musty. Text is very corrupt. Fol. 18 is missing.

Age.— Sam. 1698 ; Saka 1562.

Author.— Mahendra Bhogika.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

धन्वंतराय नमः ॥

नमामि धन्वंतरिमादिदैवः सुरासुरैर्वदितपादपद्मः

लोके जरारुग्भयमृतिनाशं धातारमीशं विविधौषधीनां ॥ १ ॥

etc., same as in No. 105.

Ends.— fol. 45<sup>b</sup>

अपस्माराभिधृतोभ्यो ग्रहास्तेभ्यः स्तथैव चः

etc., same as in No. 105.

Last verse is—

महेंद्रभोगिके ज्ञेयं कृत्या द्रव्यावली सुभा ।

एव धन्वंतरिमतं द्रव्यावली विनिर्मिता ॥ ४० ॥

इति श्रीधन्वंतरियो द्रव्यावलीनिर्घटः संपूर्ण संजातः मिति भद्रं संवत्  
१६९८ शा १५६२ येष्ट मारस शुक्लपक्षे चाष्टम्यां स्तिथौ षष्ठे वासरे सप्त-  
स्कंधाग्रामात् ऋषि श्रीमोहण पं० विष्णुदासेन लिपिः कृतं जलाद्रक्षेस्तेलद्रक्षे  
द्रक्षे सिथिलबंधने मूर्षहस्ते न दातव्या ह्येवं वदति पुस्तिका ।

Reference.— See No. 273.

धन्वंतरिनिघण्टु

Dhanvantari-Nighaṇṭu

No. 111

923.

1884-87.

Size.— 10 in. by 4½ in.

Extent.— 71 leaves ; 11 lines to a page ; 40 letters to a line.



**Description.**—Country paper; Devanāgarī characters with वृष्टमात्रास hand-writing very good; both borders have double lines in red ink; topic headings, topic endings, verse-numbers and the colophon are tinged with red pigment. Paper is very old, smoky, brittle and worn out. Our Ms. is identical with the Ms. of द्रव्यावलीनिघण्टु No. 105. Hence, the author of this work also is Mahendra Bhogika. The text is very corrupt.

**Age.**—Sam. 1744; Śaka 1605.

**Author.**—Mahendra Bhogika.

**Begins.**—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीसरस्वत्यै नमः । श्रीधन्वंत... (portion of the leaf torn here)  
नमामि धन्वंतरिमादिदेवं । सुरासुरैर्बेदितु पादपद्मं ।  
etc., same as in No. 105.

**Ends.**—fol. 71<sup>a</sup>

सु ( fol. 71<sup>b</sup> ) वर्णादिकमद्यांते वर्गः षष्ठ उदाहृतः ।  
धातुद्रव्यद्रव्यमांसद्रव्यसमाश्रयः ॥ इति श्रीनिर्घटशास्त्रे षष्ठः ॥ ६ ॥  
वर्ग समाप्तः ॥ संपूर्ण ॥ संवत् १७४४ वर्षे शाके १६०५ प्रवर्त्तमाने माघ-  
मासे शुक्लपक्षे तिथौ म्यां १ प्रतिपदा । सोमवासरे । शु० पं० श्री श्री श्री श्री  
श्रीरामचंद्रजी ॥ तत्पुत्र पं० श्रीसोभाचंद्रजी । तत्पुत्र केसवदास । लिपि  
कृत्वा एषा पुस्तिका । आत्माऽर्थे शुभमस्तु ॥ कल्याणमस्तु ॥ याद्वसं पुस्तकं  
दृष्ट्वा ॥ तादृशं लिपितं मया ॥ यदि शुद्धमशुद्धं वा ॥ मम दोषो न दीयते  
॥ १ ॥ लि० मालपुरामध्ये ॥ श्रीरस्तु शुभं भूः ॥

**References.**—See No. 273.

धातुरत्नमाला

Dhāturatnanmālā

from

from

अश्विनीकुमारसंहिता

Aśvinikumārasaṁhitā

No. 112

896.

1887-91.

Size.— 9 $\frac{3}{4}$  in. by 4 $\frac{1}{16}$  in

Extent.— 7 leaves ; 10 lines to a page ; 38 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; verse-numbers, topic-headings and colophon tinged with red pigment. First leaf is wanting. Right-hand side borders are worn out. The work deals with the preparation of different metals. It is a fragment. Paper is old and musty. A धातुरत्नमाला “ work on medicine in 184 verses from the Aśvinisaṁhitā ; with Marathi Translation, Poona, 1914, Vaidyaka-granthamālā, No. 1 ” is ascribed to देवदत्त, son of Hari-Gurjara.

Age.— Appears to be old.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 2\*

रे विपाके संदीपनं वीर्यकरं हि मध्ये ।

आयुःप्रदं पुष्टिकरं बलस्य पांडुक्षयं यक्ष्महं हरेन्नराणाम् ॥ ११

रक्तशांतिकरं पुष्टिं मांगल्यं प्रीतिवर्द्धनं ।

आरोग्यं पुष्टिदं श्रेष्ठं कायाग्निबलवर्द्धनं ॥ १२ ॥

इति रूप्यमारण्यगुणाः ॥ etc.

Ends.— fol. 28<sup>b</sup>

क्षयकुष्ठप्रमेहाश्च यक्ष्मातीसारविद्रधिः ।

लूता भगंदरश्चैत्रं रंकार्शः पांडुनान्यपि ॥ ६६ ॥

हरंति विविधान् रोगान् हीराको योजितो ध्रुवं ।

बंध्यापि लभते पुत्रं षंडोपि तरुणायते ॥ ६७ ॥

इति हीरकनिष्पत्तिः ॥

इति अश्विनीकुमारसंहितायां धातुरत्नमाला समाप्ताः ॥ श्री ॥ श्री ॥  
श्री ॥ श्री ॥ श्री ॥

References.— ( 1 ) Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
i, 272<sup>a</sup> ; iii, 8<sup>b</sup>.

B—Descriptive Catalogues :— Mitra's Catalogue of Bikaner  
Mss., p. 637, No. 1393.

( 2 ) Printed Editions :— Poona, 1914.

### नामगुणसारसंग्रह

Nāmaguṇasārasaṅgraha

No. 113

925.  
1884-87.

Size.— 9 in. by 4 $\frac{3}{10}$  in.

Extent.— 47 leaves ; 13 lines to a page ; 32 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible. Paper is very old and all the ends are worn out. First two lines and about  $\frac{1}{6}$  of the left-hand portion of fol. 1<sup>a</sup> is lost. A few topic-headings and marks of punctuation are in red ink. Colophons are tinged with red pigment. It is incomplete. Following are the colophons—

fol. 16<sup>a</sup>—इति नामगुणसंग्रहाभिधाने गङ्गुच्यादि प्रथमो वर्गसमाप्तः ॥

„ 21<sup>a</sup>—इति श्रीनामसंग्रहाभिधाने शने शतपुष्पादिको वर्गः द्वितीयः  
परिकीर्तितः ।

„ 30<sup>a</sup>—निघंटसारसर्वश्रे धन्वंतरिमतोद्धृते ।

चंदनादिरयं वर्गा तृतीयो नामसंग्रहे ।

„ 36<sup>a</sup>—इति नामगुणसंग्रहे निघंटसारे करवीरादिचतुर्थो वर्गः समाप्तः ।

„ 42<sup>a</sup>—इति नामगुणसंग्रहे निघंटसारे रसालादिपंचमो वर्गः समाप्तः ।

Age.— Appears to be very old.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

2nd line:— ..... त्वनिर्मिता ॥ कुंडली मंडली इयामा विशल्या  
नागकन्यका.....

3rd line:—त्सादिनी तथा । जीवन्ती मधुपर्णी च तंत्रिका च गुडूचिका ।...  
.....धारातिक्तात्रि.....

4rth line:—.....ग्राहिण्युष्णा रसायनी । दीपनी ज्वरभृद्दाहकोमला  
वातरक्तनुत् गलो गुणा । etc.

Ends.— fol. 47<sup>b</sup>

मध्याह्निके ज्वरघ्नश्च । प्रपुष्यो बहुजीवकः  
कोरटश्चाथ बंधुको हरिप्रियः सुपुष्पकः ॥  
विपुहरीतु नाम ॥  
जिगिण्यां डिगिणीजातसारा कुलकमंजरी ॥  
पार्वती मोचकी ख्याता मज्जनी गुडमज्जनी ॥  
कुलंज

References.— Aufrecht's Catalogus Catalogorum mentions only one  
Ms. and that is ours. ii, 62<sup>a</sup>.

## निघण्टुनाममाला

Nighaṇṭunāmamālā

No. 114

1056.  
1886-92.

Size.— 12 $\frac{2}{3}$  in. by 5 $\frac{3}{10}$  in.

Extent.— 82 leaves ; 6 lines to a page ; 40 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing beautiful ; double border-lines on each side of three lines and a single line in red ink ; benedictory phrase, verse-numbers upto fol. 18<sup>b</sup>, topic-numbers, topic-headings, topic-endings, marks of punctuation and colophons, in red ink. In between the lines a Hindi translation runs upto fol. 54<sup>b</sup>. That it reads the following verses on fol. 2<sup>b</sup>, goes to prove its name as द्रव्यावली—तस्माद्विधैर्दरित्येष नाति-संख्योपविस्तरः । हिताय वैद्यपुत्राणां यथावदयं प्रकाश्यते ॥ १४ ॥ द्रव्यावली-निबद्धानां द्रव्याणां नामनिर्णयं लोकप्रसिद्धवक्ष्यामि यथागमपरिश्रुतं ॥ १५ ॥ Its text in the begining is also identical with that of द्रव्यावली. Only it has no name महेन्द्र given anywhere. It has 7 वर्ग

and the colophon ascribes the work to धन्वंतरि. See also Nos. 108 and 105. On fol. 82<sup>a</sup> of our Ms., verse number 24 is identical with verse no. 70 on fol. 36<sup>b</sup> of No. 108.

Age.— Sam. 1837.

Author.— Mahendra Bhogika or Dhanvantari ?

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

नमामि धन्वंतरिमादिदेवं । सुरासुरैर्बेदितपादपद्मं ।

लोके जरारुग्भयसृत्युनाशं । धातारमीशं विविधौषधीनां ॥ १ ॥

etc. same as in No. 105.

Ends.— fol. 82<sup>a</sup>

यद्यगोधूममाषाश्व । तिलाश्रवापि नवाहिता ।

पुराणविरसारूक्षा । नहि चार्थकरा मताः ॥ २४ ॥

इति अस्त्रगुणः ॥

चंदनं कुंकुमं तुल्यं पराद्धबमभिधीयते ।

त्रिभागकुंकुमं यच्च । तदुक्तं वाद्यपुष्पकं ।

साक्षादा ( fol. 82<sup>b</sup> ) द्विमण्डुरी । तद्दद्यापयसशर्करं ।

लाजाचूर्णं समांसं च । संतर्पणमुदाहृतं ॥ २६ ॥

इति श्रीधन्वंतरिकृता निर्घटनाममालायां रसवीर्यसहितो सप्तमो  
वर्गः समाप्तः ॥ ७ ॥ मिति पोस सुदि ७ मंगलवार संबत् १८३७ का । श्री  
लिषायतं पंडित नानिगद्वास तत् सिष्य वषतराम सागा कै देहरै ॥  
लिषतं सवाई राम गौध्या ॥ श्रीरामायन्मः

Reference.— See No. 108.

निषण्डुनामावलि

Nighaṇṭunāmāvali

No. 115

66.

1907-15.

Size.— 12 in. by 4 $\frac{3}{8}$  in.

Extent.— 21 leaves ; 16 lines to a page ; 30 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; each page has double lines in red ink on all the four margins ; the page is divided into eight columns by red lines ; it is in book form and sown. Topic-headings are tinged with red pigment. The work is an alphabetical list of the glossary of medicinal plants, etc., synonyms being in Marāṭhī.

Age.— Appears to be old.

Author.— Anonymous.

Begins.—fol. 1<sup>a</sup>

अकारादिः अमृतवल्ली अमृता अमृतसंभवा	प्रारंभः गुळवेल गुळवेल गुळ	अशोकरोणी आमन्नी अंबुद	कटुकी कटु० नागरमोथे	अरिमेद अग्निमंथ अरणी	बेल टाकळ टाक०	अवलगुजा अवंध्या अश्मंतक	वावची रान कटौली आपत्रा
---	-------------------------------------	-----------------------------	---------------------------	----------------------------	---------------------	-------------------------------	---------------------------------

etc.

Ends.—fol. 21<sup>a</sup>

अथ क्षकारः क्षीरमोरटी क्षत्रिणी क्षतक्षम क्षुद्रा	सूर्याभेद मंजिष्ट खदिर रिंगणी	क्षत्रियवरा क्ष्वेडा क्षिरणी	कटुभोपळा घोसाळे खिरणी	क्षवक क्षुद्रपर्ण क्षुर क्षीरपलांडु इति क्षकारः	मोहरी मोहरी भोस मोळ कांदाभेद
---	--	------------------------------------	-----------------------------	---	---------------------------------------

etc.

निघण्टुशेष  
(द्रव्यावलीसमुच्चय)

Nighaṇṭuśeṣa  
(Dravyāvalīsamuccaya)

No. 116

429.  
1884-86.

Size.— 11 in. by 4½ in.

Extens.— 18 leaves ; 14 lines to a page ; 34 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters with पृष्ठमात्राः ; several hand-writings ; legible ; four lines in black ink on

each border ; paper is very old, worn out and musty. It is a fragment of द्रव्यावली or द्रव्यावलीसमुच्चय of महेन्द्र. See Nos. 107 and 273. Foll. 15-17 are missing. Fol. 21 is not numbered. It is complete.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Mahendra Bhogika.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

ओं नमः श्रीमहागणपतये नमः ॥ श्रीधन्वंतरये नमः ॥

आमये सर्वसत्त्वानां मनस्युन्मत्ततां गते ।

यो विभाति नमस्तस्मै विश्वरूपाय वेधसे ॥ १ ॥

नमामि धन्वंतरिमादिदेवं सुरासुरैर्वंदितपादपद्मं ।

लोके ज्वराग्भयसृत्युनाशं धातारमीशं विविधौषधीनां ॥ २ ॥

etc. same as in No. 273.

Ends.— fol. 21<sup>a</sup>

मंजिष्ठा च त्रिफलदहनकं द्वे हरिद्रे गङ्गुची

शुनिबं रक्तसारं सणदिरकटुका बाकुचीव्याधिघातं ।

शुर्वा दंती विशाला कृमिरिपुजटिला त्रायमाणा च पाठा

शामानंता पटोली समरिचमाधेः साधितोयं कखायः ॥ १ ॥

पीतो हंन्यात्समस्तान् सकलतनुगतान् वातरक्तोद्धवांश्च

कंदूविस्फोटकादीन् सकलकटिभयान् श्वित्रपामादिदोषान् ॥ २ ॥

इति माहामंजिष्ठादिः

Reference.—See No. 273.

निघण्टुशेष

Nighantusésa

No. 117

735.

1875-76.

Size.— 11 in. by 5  $\frac{3}{16}$  in.

Extent.— 20 leaves ; 11 lines to a page ; 33 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; double lines in red ink on each border ; marks of punctuation in red ink. Before and after each colophon there are flower-like designs in red ink. The Ms. contains the glossary of medicinal plants and herbs. It gives only the synonyms and is divided into 6 Kāṇḍas, viz., (1) वृक्षकाण्ड, verses 183, ending on fol. 9<sup>b</sup> ; (2) गुल्मकाण्ड, verses 104, ending on fol. 14<sup>b</sup> ; (3) लताकाण्ड, verses 45, ending on fol. 16<sup>b</sup> ; (4) शाककाण्ड, verses 34, ending on fol. 18<sup>b</sup> ; (5) तुणकाण्ड, verses 17, ending on fol. 19<sup>a</sup> ; and (6) धान्यकाण्ड, verses 15 and ending on fol. 20<sup>a</sup>. Although the work begins on fol. 1<sup>b</sup>, yet first 17 verses are missing. The author seems to be the famous Jaina ācārya Hemacandra 1092-1173 A. D.

Age.— Appears to be modern.

Author.— Hemacandrācārya.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

पुष्पः शुक्रवृक्षः शुक्रप्रियः ।

कपीतनः कर्णपूरो भंडिलः इयामवलकलः ॥ १८ ॥

पाडलनाम

पाडल्यां पाडुलास्थाल्यमोघातोयाधिवासिनो ॥

वसंतकामयोर्द्वर्ती कुंती कालवृत्तिका ॥ १९ ॥

स्वेतपाडलतानाम

अन्यस्यां तत्र त्रु श्वेता पाटला काष्ठपाटली ।

शीतला श्वेतकुंभीका कुबेराक्षी फलेरुहा ॥ २० ॥ etc.

Ends.—fol. 20<sup>a</sup>

स्तबनाम ॥ स्तवे तु गुच्छो धान्यादे ॥

धान्यनालनाम नालकांडोपरालनाम ॥

अफले त्विह फलः पलालो । कूकसीनाम ॥ धान्यात्वचि तुषे ॥ बूसी  
ब्रूसे कडंगिरः ॥ १५ ॥ इत्याचार्य श्रीहेमचन्द्रविरचिते निघंटुशेषे धान्यकांडषष्ठः  
समाप्तः इति निघंटु शेषे ग्रंथः श्रीरस्तुः कल्याणमस्तुः

वृक्षकाण्डः १ गुल्मकाण्डः २ लताकाण्डः ३ च. शाककाण्डः ४ तुण-  
काण्डः ५ धान्यकाण्डः ६ ॥



References.— ( 1 ) Mss.— A-Aufrecht's *Catalogus Catalogorum* :—  
i, 295<sup>a</sup>. ( The only entry by Aufrecht ).  
( 2 ) Printed Editions :— Published along with other works  
of Hemacandra in *अभिधानसंग्रह* ( nos. 6-10 ). Edited by  
Pandit Durgāprasāda, Kāśinātha Pāṇḍuraṅga Parab and  
Pandit Śivadatta, Bombay, 1889.

## निदानप्रदीप

Nidānapradīpa

No. 118

928.  
1884-87.

Size.— 10½ in. by 4⅔ in.

Extent.— 160 leaves ; 12 lines to a page ; 35 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters; hand-writing  
good ; double lines in black ink on borders. Benedictory  
phrase, and topic endings are tinged with red pigment.  
Paper is old, worn out, musty and worm-eaten on left  
hand side. It is written in several hands. Fol. 21 is re-  
peated, 45 missing, 105 not numbered, 106 repeated ; foll.  
118-119 and 129 are missing. Hence, the number of folios  
missing being 3, the actual number of folios is 163-3  
= 160.

Age.— Sam. 1741.

Author.— Nāganātha, son of Śrī Kṛṣṇabhṭṭa.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

सकलसुरमुनीन्द्रैरीप्सितार्थस्य सिद्ध्यै सतमखिलविभ्रोछेदकृद्भ्यायते यते यत् ॥  
निखिलनिगमवेद्याचिंत्यशक्तिप्रकाशं गणपतिपदपद्मद्वंद्वमारुधयामि ॥ १ ॥

कृते चरकहारीतस्मृतादिमनीषिभिः ॥

निदानग्रंथसंदर्भे संक्षिप्ताः पिहितश्च ये ॥

अर्थास्तेषां प्रकाशाय दीपोयं तन्यते मया ॥

निदानार्थप्रदीपेन सुखेन भिषजोमुना ॥ ३ ॥ .

प्रकाशितान्विदं त्वर्थानबोधतिमिरे हते ॥ etc.

Ends.— fol. 161<sup>b</sup>

ग्रंथं ततान बुधसंमतमेतमीड्यं  
श्रीकृष्णस्त्रितनुजाग्रजनागनाथः ॥

अस्मिन्प्रमादगलिता यदि वर्णमात्रा-  
( fol. 162<sup>a</sup> )-स्ताः सप्रधार्य विबुधाः परिशोधयतु ॥  
ध्यात्वा सुश्रुतस्वाराणादिचरकादीनां मुनीनां वचो  
मुष्यान्वोन्यविरोधसंभवहतिं कृत्वा च सम्यक्तया ।  
प्राणैषीन्द्रिययुक्तमो गुणवरः श्रीनागनाथाभिधो...

... ..( illgible ) नंदमुदां कृते न तु निदानार्थप्रदीपं वरं ॥ २ ॥

यदीह कुहचिद्भवेदनुज्ञभाषितं यन्मया

विभाव्य तदिदं वरै सुमनिभिर्विशोध्यं परं ।

न चात्र मम दूषणं परमिदं तु मे भूषणं

यतो झटिति धावतः स्खलनमेव संजायते ॥ ३ ॥

इति श्रीकृष्णभट्टात्मजनागनाथकृतो निदानप्रदीप । समाप्तः ॥

Then follows a discussion on the impurity of blood which is not a part of the work. It extends upto fol. 163 a. After which is संवत् १७४१ समये. On the right-hand margin is—

रावलरघुपतिसुतरावल आनंदरामस्येदं पुस्तकं ॥

References.—( 1 ) Mss—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
i, 296<sup>b</sup> ; ii, 64<sup>b</sup>.

B-Descriptive Catalogues :—Mitra's Catalogue of Bikaner  
Mss. p. 652.

I. O. Catalogue. No. 2671.

निबन्धसंग्रह

Nibandhasaṅgraha

No. 119

1058.  
1886-92.

Size.— 13<sup>1</sup>/<sub>10</sub> in. by 6<sup>3</sup>/<sub>10</sub> in.

Extent.— 54 leaves ; 12 lines to a page ; 40 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing very good ; correction of mistakes with yellow pigment. Paper is old and musty and the first folio is worn out. The present work is a commentary on *Suśruta's* Nidānasthāna running upto the 16th chapter. The name of the author is *Dalhaṇa*. It is a mistake to ascribe it to *Dhanvantari*, which seems to have been due to the phrase श्रीधन्वंतरये in the beginning.

Age.— Sam. 1874.

Author.— Dalhaṇa.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः श्रीधन्वंतरये ॥

हेतुलिङ्गौषधज्ञानबीजभूतेन सूत्रस्थानेन संक्षेपोद्दिष्टस्य हेतुलिङ्गौषधस्य विवरणे सर्वाण्येव स्थानानि प्रस्तुतानि तेषु च प्रस्तुतेषु स्वाधिकारिणां शल्य-तंत्रव्याधीनां हेतुलक्षणप्रतिपादकतया निदानस्थानस्यारंभः तत्रापि दोषाणां वातस्य प्रधानत्वात् । तन्व्याधेर्हेतुलक्षणाभ्यां प्रतिपादनं प्रयुज्यत इत्याह ॥ अथातो वातव्याधिनिदानं व्याख्यास्यामः ॥ etc.

Ends.— fol. 54<sup>a</sup>

रक्तेज पित्तोदित एक ( fol. 54<sup>b</sup> ) एव कैश्चित्प्रदिष्टो मुखपाकसंत इति । रक्तेन कृतापोसौ सर्वरः सदा कैश्चिदावायेर्मुखपाकैस्तशः । स वपितो-पित एक एव । न च तरः सर्वसराः किंतु त्रय एव । एते पंचषष्टिर्मुखरोगा संप्रषष्टिरिति ॥ इति निबंधसंग्रहे निदानस्थाने षोडशोऽध्यायः ॥ १६ ॥ शुभं भवतु ॥ श्रीरस्तु संवत् १८७४ श्री ग० ॥

References.— ( 1 ) Mss.— A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 296<sup>b</sup> and 729<sup>b</sup> ; ii, 175<sup>a</sup> and 234<sup>b</sup> ; iii, 150<sup>a</sup>.

B-Descriptive Catalogues :—

Mitra's Catalogue of Bikaner Mss. p. 651 No. 1421.

Burnell's Catalogue, p. 63<sup>a</sup>.

Aufrecht's Catalogue of Oxford Mss., p. 303<sup>a</sup>.

( 2 ) Printed Editions :—

Edited by Jādavji Tricumji, Bombay, 1915.

## पथ्यापथ्यनिघंट

Pathyāpathyanighaṇṭa

No. 120

923.
<hr/> 1887-91.

Size.— 8½ in by 6 in.

Extent.— 35 leaves ; 13 lines to a page ; 24 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; borders are decorated with double red lines except folios 23-24 and 27-28. Topic-headings tinged with red pigment. Although its name differs yet its text is the same as that of No. 122.

Age.—Bears—शके १७४० बहुधान्यनामसंवत्सरे कार्तिककृष्ण पंचमी सौम्यवार इदं पुस्तकं संपूर्णं ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु

Author.— Anonymous.

Begins. fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥ अथपथ्यापथ्यनिघंटं लिख्यते॥  
 श्वेतांगं श्वेतवस्त्रं शितकुसुमगणैः पूजितं श्वेतगणैः  
 क्षीराब्धौ रत्नपीठे सुरतरुविमले रत्नसिंहासनस्थं ।  
 दौर्भीपाशांकुशेष्टाभयधृतिरुचिरं चंद्रमौलि त्रिनेत्रं  
 ध्यायेत् शान्त्यर्थमीशं गणपतिममलं श्रीसमेतं प्रसन्नं ॥ १ ॥  
 सृष्ट्वा रुजः सत्त्वतमांसि विश्वं निर्माति पाति क्षपति स्वयं यः॥

etc. same as in No. 122.

Ends.—fol. 35<sup>a</sup>

निद्राभयं धूपकदुक्षुधां च विषातुगे नैव भजेत् कदाचित् ॥  
 इति विषरोगे पथ्यापथ्यविधिः ॥  
 इति पथ्यापथ्यनिघंटसमाप्तं ॥

Reference.— See No. 122.

## पथ्यापथ्यविचार

Pathyāpathyavicāra

No. 121

458.  
1895-98.Size.— 9 $\frac{1}{2}$  in. by 4 $\frac{3}{10}$  in.

Extent.— 69 leaves ; 5 lines to a page ; 22-24 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; it is supplied with notes on the tops of lines. These notes are in black ink till fol. 6, but afterwards in red ink. Upto fol. 46, the colophons are written in red ink. Folios 1<sup>a</sup> and 69<sup>a</sup> contain the list of the contents of पूर्वार्ध and उत्तरार्ध respectively. The text begins with the 12th verse of No. 122.

Age.— Bears मीति जेष्ठ बुद १ संवत् १९०९ शाके १७७४ ( = 1852 A. D. )

Author.— Anonymous.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

अथ पथ्यापथ्य लिख्यते ॥ अथ ज्वरपथ्यापथ्यं ॥

ज्ञानं विस्त्रेचं सुरतं कषायं व्यायाममभ्यंजनमंघ्रि निद्रा ।

दुग्धं घृतं वैद्यलसामिखं च तक्रं स्वरास्वादु गुरुद्रव्यं च ॥ १ ॥

etc. same as in No. 122.

Ends.—fol. 69<sup>a</sup>

निद्राभयं धूमविधिः क्षुधाश्च कटुम्लमुदनं तिक्तं च

सात्म्यदिनार्द्धकेलं विषातुरो नैव भेत्कदाचित् ॥ ६२ ॥

इति विषरोगपथ्यापथ्यं इति श्रीवैद्यकग्रंथपथ्यापथ्यसंपूर्णं मंगलं लेष-  
कानां च पाठिकानां च मंगलं मंगलं सर्वलोकानां भूयो भूयतिमंगलं भग्नपृष्ठी-  
कटिघ्नीवं बंधमुष्टि अधोमुषं कष्टिन लीषता ग्रंथंऽयत्नेन परिपालयेत् ॥ मीति  
जेष्ठ बुद १ संवत् १९०९ शाके १७७४

References.— See No. 122.

## पथ्यापथ्यविचार

## Pathyāpathyavicāra

No. 122

457.

1895-98.

Size.— 12½ in. by 6 in.

Extent.— 25 leaves ; 11 lines to a page ; 32-36 letters to a line.

Description.— Conntry paper ; Devanāgarī Characters ; handwriting good ; paper is old, musty, brittle and broken at places numbers of verses are tinged with red pigment, so are the colophons and topic-headings.

Age.— Appears to be old.

Author.— Anonymous.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ पथ्यापथ्यलिख्यते ।  
 श्रित्वा रजःसत्त्वतमांसि विश्वं निर्माति पाति क्षपति स्वयं यः ।  
 अशेषद्वंद्वारकद्वंद्वयः पायादपायान्मनुजान् गिरीशः ॥ १ ॥  
 आलोक्य वैद्यतंत्राणि यत्नादेष निबध्यते ।  
 व्याधितानां चिकित्सार्थं पथ्यापथ्यविनिश्चयः ॥ २ ॥  
 भिषक् सर्वेषु रोगेषु निर्दिष्टानि यथायथं ।  
 निदानपथ्यापथ्यानि त्रीणि यत्नाद्विहितयेत् ॥ ३ ॥  
 पूर्वं सर्वगदे कुर्यात् निदानपरिवर्जनं ।  
 तेनैव रोगाः शीर्यन्ते शुष्कनीरा इवांकुराः ॥ ४ ॥ etc.

Ends.—fol. 25<sup>b</sup>

मुस्ताशिरीषकस्तूरीतिक्तानि मधुराणि च ।  
 हेमचूर्णानि वर्गोयं पथ्यापथ्ययथाविधि ।  
 विषरोगेषु सर्वेषु प्रयोक्तव्यो विज्ञानता ।  
 क्रोधं विरुद्धाध्यशनं व्यवायं तांबूलमायासमपि प्रवातं ।  
 अम्लं च सर्वं लवणं च सर्वं संस्वेदनं तद्विविधानि तानि  
 विषातुरो नैव भजेत्कदाचित् ।

इति विषरोगे पथ्यापथ्यविधिः ।

इति पथ्यापथ्यसंग्रहः ॥

References.— ( 1 ) Mss.— A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
i, 319<sup>a</sup> ; ii, 70<sup>a</sup> ; iii, 68<sup>a</sup>.

B—Descriptive Catalogues :—

The पथ्यापथ्यविवेक described in Madras Oriental Mss. Cat.  
No. 13169 is different from our work ; so also is पथ्यापथ्यवर्ग  
No. 13295.

### पथ्यापथ्यविधि

Pathyāpathyavidhī

No. 123

538.  
1892-95.

Size.— 9 $\frac{4}{5}$  in. by 4 $\frac{1}{5}$  in.

Extent.— 13 leaves ; 16 lines to a page ; 49-50 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writ-  
ing good ; there is reddish black ink used upto fol. 6<sup>a</sup> ; the  
rest is written in black ink ; paper is old, musty and the  
ink is fading.

Age.— Appears to be old.

Author.— Anonymous.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीकृष्णचंद्राय नमः । श्रीधन्वंतरये नमः ॥

अित्वा रजःसत्त्वतमांसिविश्वं निर्माति पाति क्षिपति स्वयं यः ॥

etc. same as in No. 122.

Ends.—fol. 13<sup>a</sup>

निद्रां भयं धूम कटुक्षुधां च विषातुरो नैव

fol. 13<sup>b</sup>

भजेत्कदाचित् । इति त्रिषरोगे पथ्यापथ्यविधिः ॥

Reference.— See No. 122.

## पथ्यापथ्यविधि

Pathyāpathyavidhya

No. 124

1059.  
1886-92.

Size.— 8 in. by 4 in.

Extent.— 41 leaves ; 9-10 lines to a page ; 16-32 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing bold and good in the beginning but it gradually grows smaller and less distinct as the Ms. proceeds ; numbers of verses and colophons tinged with red pigment ; fol. 30<sup>b</sup> is blank but for स्तिर्विरेको वमनं च लंघनं स्वेदोवगाहोपि च वारिसेवनं । यवाः क्लृप्ताः प्रपुराणशाल. The text is again taken up on fol. 31<sup>a</sup> with वस्तिर्विरेको वमनं च लंघनं स्वेदोवगाहो etc. So there is no break. But the hand-writing is different from this folio onward.

Age.— Appears to be modern.

Author.— Anonymous.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

श्रित्वा रजःसत्वतमांसि विश्वं निर्माति पाति क्षपति स्वयं यः ।

etc. same as in No. 122.

Ends.—fol. 41<sup>a</sup>

क्रोधं विरुद्धाध्यसनं व्यवायं तांहुलमायासमपि प्रवातं ।

अम्लं च सर्वं लवणं च सर्वं संस्वेदनं तद्विविधानि तानि ॥

निद्राभयं धूमकटुं धां च विषातुरो नैव भजेत्कदाचित् ॥

इति विषरोगे पथ्यापथ्यविकारः समाप्ताः ॥ ६० ॥

समाप्तोयं पथ्यापथ्याख्यग्रंथः संपूर्णः ॥ ग्रंथसंख्या ६०१ ॥

श्री श्री श्री श्री श्री

Reference.— See No. 122.



## पथ्यापथ्यविनिश्चय

Pathyāpathyaviniścaya

No. 125

215.

A. 1883-84.

Size. — 8 $\frac{9}{10}$  in. by 4 $\frac{1}{2}$  in.

Extent. — 40 leaves ; 8 lines to page ; 28-30 letters to a line.

Description. — Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writ-  
good ; paper is very old, musty and brittle ; it is broken at  
places ; the text is almost correct ; there is no numbering  
of verses in the whole of Ms., nor any marks of  
punctuation.

Age — Appears to be very old.

Author. — Anonymous.

Begins. — fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

श्रित्वा रजःसत्त्वतमांसि विश्वं निर्माति पाति क्षिपति स्वयं यः ।

etc. same as in No. 122.

Ends. — fol. 40<sup>b</sup>

निदां भयं धूमविधिं क्षुधां च विषातुरो नैव भजेत् कदाचित् ॥

इति विषरोगपथ्यापथ्याधिकारः ॥ समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥

माषारनालकटुतैलजलावगाह क्षुद्राक्षरैश्च सुरतैर्निशिजागरैश्च ।

शाकाम्लमत्स्यदधिफेनिलशोकधुमैश्चक्षुः क्षयं व्रजति सूर्यनिरीणेन ॥

शुभमस्तु मंगलं चास्तु ॥

Reference. — See No. 122.

## पथ्यापथ्यविवोध

Pathyāpathyavibodha

No 126

931.

1891-95.

Size. — 10 in. by 4 $\frac{1}{2}$  in.

Extent. — 192 leaves ; 11 lines to a page ; 32 letters to a line.

Description. — Country paper ; Devanāgarī Characters ; handwrit-  
ing legible ; first two folios are very old, musty and brittle,  
the remaining in good condition. The name of the author  
is केयदेव or कयदेव,

Age.—Appears to be old.

Author.—Keyadeva or Kayadeva.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

नत्त्वैकं विश्वरूपं त्रिभुवनशरणं स्वर्गमोक्षकहेतुं

शंभुं वाग्देवतां च व्यवहरति यथा विश्वमेतन्नितांतं

यस्य ध्यानप्रसादात् प्रभवति पुरुषः सर्वकार्यस्य सिद्धिं

कर्तुं तं देवबन्धं स्फुरद्वरगवरस्फारभारं गणेशं ॥ १ ॥

भारद्वाजपवित्रगोत्रतिलक श्रीपद्मनाभोभव—

द्वेदव्याकृतिनाटकागमकथालंकारपारंगमः ।

तत्पुत्रो गुणभूषितः समभवत् श्रीशार्ङ्गनामा भिषक्

येन प्राणिगदो गदैरपहृतोऽसौ सर्वविद्यालयः ॥ २ ॥

तत्पुत्रः केपदेवोस्ति वैद्यविद्याविशारदः ।

नामरत्नाकरो येन कृतोऽन्यो नामसागरः ॥ ३ ॥

नामरत्नाकरोक्तानां द्रव्याणां च रसादिषु ।

ग्रन्थोऽयं क्रियते तेन पथ्यापथ्यविबोधकः ॥ ४ ॥

इहौषधी १ धातु २ धान्य ३ द्रव ४ मांसा ५ ज्ञ ६ मिश्रकः ७ ॥

सानेकार्था ८ क्रमादष्टाविति वर्गाः प्रकीर्तिताः ॥ ९ ॥

Ends.— fol. 192<sup>a</sup>

स्थूलस्तु पुष्टो मेदस्वी मेदुरो मांसलोऽसकः ।

तुंडिलःस्तुदिलः स्तुंदी वृहत्कुक्षिपिचांडिलः ॥

उदर्युपरिलेवाथ प्रलंबांडस्तु मुष्कलः ।

ओजः कांतिर्वलं पुष्टिस्तुष्टिः सूक्ष्मः स्मृतः ॥

इति वैद्यक्यदेवपण्डितविरचिते पथ्यापथ्यविबोधके मिश्रवर्गोऽष्टमः ८

समाप्तः ॥ ग्रन्थ सहस्रचत्वारोपरि शतमेकं ॥

References.—( 1 ) Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum:—

i, 319<sup>a</sup>; ii, 70<sup>a</sup>, iii, 68<sup>b</sup>.

B—Descriptive Catalogues:—

I. O. Cat. no. 2748.

## पथ्यापथ्यविबोध

Pathyāpathyavibodha

No. 127

898.  
1887-91.Size.— 10 $\frac{2}{3}$  in. by 4 $\frac{1}{2}$  in.

Extent.— 167 leaves ; 10 lines to a page ; 36 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; handwriting very good ; a few leaves have borders decorated with double lines, marks of punctuation. topic-headings, topic-endings and the benedictory phrases in red ink. The remaining leaves have all these things tinged with red pigment. From the verses in the beginning, which are identical with those of पथ्यापथ्यविबोध, No. 126, it is clear that the work is पथ्यापथ्यविबोध and not नेघण्टु. Fol. 130 is marked as 131. It is incomplete and there is no colophon at the end. Paper old and musty.

Age — Appears to be old.

Author.— Kayadeva.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसर्वज्ञाय नमः ॥  
नत्त्वैकं विश्वरूपं त्रिभुवनशरणं स्वर्गमोक्षैकहेतुं  
शंभुं वाग्देवतां च व्यवहरति यथा विश्वमेतस्मिन् ॥

etc. same as in No. 126

Ends.—fol. 167<sup>b</sup>

आनन्दोदरतानाहश्चोर्द्धाधो वातरोधनः ।  
नाहो याध्मानमाध्मा स्याद्वातेनोदरपूरणं ॥  
वातावरोधो विष्टंभो मलरोधो विबन्धकः ।  
आटोपः स च विज्ञेयो गुडडाशब्दकृत्सरुक् ।  
वायु विदुद्धो रक्तेन दृद्धेनाचरितः पथिः ।  
कृच्छः संदूषयेद्रक्तं तज्ज्ञेयं वातशोणितं ।  
खुडं वाताश्रवदनदूषी यौवनकंटकः ।

In: a different hand follows.

या पोथी जती गुणचंद मलारणवाला की छी सो मोलकचंदजी  
न गजी बुत्ती दीनी फेर दावो करान्ही द० जती गुणचंदका

Reference.— See No. 126.

## पथ्यापथ्याधिकार

Pathyāpathyādhikāra

No. 128

539.

1852-95

Size.— 9 $\frac{7}{10}$  in. by 4 in.

Extent.— 38 leaves ; 12 lines to a page ; 32-34 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; handwriting bad but legible ; paper is old, weather-beaten and worm-eaten ; folios 35-38 are only 8 $\frac{3}{4}$  in. in length. The names of the scribe and place are given.

लिखत बवास अवैराम गढरूपनगरमध्ये

Age.— Bears समत १८०३ मिति मागअ सुदि १४

Author.— Anonymous.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

श्रित्वा रजःसत्वतमांसि विश्वं निर्माति पाति क्षपति स्वयं यः ।

etc. same as in No. 122

Ends.—fol. 38<sup>b</sup>

निद्राभयं धूमकटुधुधां च विषातुरो नैव मजेत् कदाचित् ।

इति बिषरोगे पथ्यापथ्याधिकार ॥ ६० ॥ समाप्तोयं पथ्यापथ्याख्यग्रंथः ॥

Reference.— See No. 122.

पाकमार्तण्ड

Pākamārtanda

No. 129

932.
1891-95.

Size.— 11  $\frac{7}{10}$  in. by 5  $\frac{1}{2}$  in.

Extent.— 73 leaves ; 9 lines to a page ; 28-30 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; handwriting bold and good, but ink seems to be bad as it has made the faces of all pages sooty ; paper is very old, brittle, musty and worn out ; corners and borders in a decaying condition. This work is a collection of prescriptions from various other works and is of the same nature as पाकार्णव. The compiler wrote this work at वार्द्धी क्षेत्र on the northern bank of River Kṛṣṇā. Following lines give some information—  
 अलिखत्पाकमार्तण्डं भिषजां हितकाम्यया । यस्यावलोकनात्प्रज्ञा वर्द्धतेल्पधिया-  
 मपि ॥ ग्रंथाश्चिकित्सितान्वीक्ष्य रचितो नातिविस्तरात् ॥ कृष्णायाश्चोत्तरे  
 तीरे वार्द्धीक्षेत्रे सुशोभिते ॥ खंखाभषस्तंपवरो साधूनां सेवकः खलु ।  
 राज्ञामाश्रयवद्भिर्भिषग्वरेरेतद्वधार्यं । प्राङ्भु निर्मितवचसा संग्रहेतोः कृतः  
 प्रयासोत्तः ॥ Then follows a prescription on वाजीकरण. The Ms. starts with the परिभाषा borrowed from पाकावली (Ms. No. 134 foll. 17-18 and 45-46 are missing.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Name not clear.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

॥ श्रीकृष्णाय नमः ॥ अथ पाकावलीपरिभाषाप्रारंभः ॥

अथ पाकावलीं वक्ष्ये कङ्कृतिकादिभेषजैः ॥

विचिकित्सायतां नृणां राजसानां हिताय वै ॥ १ ॥

कषायादियोगा ज्वरादौ प्रशस्ता न ते भूभृतां श्रीमतां च प्रयुक्ताः ।

मनःप्रीतिदा रुच्यभावस्वभावादतोहं ह्रुवे पाककल्पादिरम्यं ॥ २ ॥

चिकित्सायां द्वयं सारं पाकविद्या रसायनं ॥

पाकोबलेहभेदः स्यात् स सुदः स(worm eaten) पदः ॥ ३ ॥ etc.

Ends.—fol. 77<sup>b</sup>

तां शुक्तिं परिशोष्य सूर्यकिरणात्संदीयतेभिस्तुषै-  
धानानां गजगात्पुटात्सुभिषजा तं त्वांगं संशीतजं ॥  
संचूर्ण्यौशुकगालितं किल भवेद्गुंजोन्मितं पुष्टि-  
देतत्संभनकृत्ययोनौ च पिबेत्सायं सितासंयुतं ॥  
समासतः संग्रहग्रंथेयं पाकमात्रैर्हास्यः समाप्तः ॥

References.—( 1 )—Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum:—  
ii, 74<sup>a</sup> ; iii, 71<sup>a</sup>.

पाकशास्त्र

Pākāśāstra

No. 130

1501.  
1891-95.

Size.—10½ in. by 4½ in.

Extent.—18 leaves ; 17 lines to a page ; 36 letters to a line.

Description.—Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; paper very old, musty and slightly worn out. The work deals with the preparations of different dishes at a feast. Its claim to belong to *Vaidyaka* is that it describes even the physiological effects of these preparations. It is written in Hindi and the name at the end is ज्यौनार बनाइवे की विधि = "Method of preparing (dishes at) a feast." The author seems to be जयगोविंद who enjoyed the patronage of a certain हृदयनरिंद.

Age.—Appears to be very old.

Author.—Jayagovinda.

Begins.—fol. 1<sup>a</sup>

अथ भटा बनाइवे के प्रकार ॥ भटा छोले चारि फारा करे । नरुवा  
घोर लगे राखे । जीरे लोंग घना नौनु बांढि कै भरै । और आदे के दूक घी  
मै तरिकै भरै । अरु तनक मिरचै भरै । हुंकि कै वा ठाढी तनक बांढिकै  
केसरिकै हरदी भरी फिर दालचीनी के कीला ऐसे देइ जातै हवेजन गिरै ।

बटलोही मैं घिउजब तातौ होई । तब भिंजइ लौंगैं अधेला एक भरे पानी-  
सुधां बघारि देह । तिनमें वे भटा डारि देइ बटलोही को सुह ढापि राखैं । वार  
दोइ उलछारि देइ ढकना काढि डारै । जब चुरै जानै तब घिउ पसाइ लैइ ।  
तनक टारै लालसे होंन देइ षटाही सुहाइ तौ षटाइ जरै नातरु अैसेइ राखै  
षटाइ डारै तो सुषै डारै कै तनकु रसासौ रहन देइ । नौन सब ज्यौनार मैं सैं-  
धो भलो । त्रिदोष को दूरि करै बल करै । etc.

Ends.—fol. 18<sup>a</sup>

उसेइकैं नचोइ डारीयै । तौ कछु चीमटो होइ । न निचोरीयै तौ  
कोंवरो होई ।

इति ज्यौनार बनाइवे की बिधि ॥

मांस मछरी पकवान साग सालन ॥

सब सुषसौं चिरु जीजीयो राजा हृदयनरिंद ।

यह असीछु नितु देतु है । जछु जपि जयगोविंद ॥ १ ॥

शुभं भूयाल्लेखकपाठकयोः

It is not mentioned in any Catalogue.

पाकशास्त्र

Pākaśāstra

No. 131

983.

1887-91.

Size.— 10 in. by 4½ in.

Extent.— 18 leaves ; 11 lines to a page ; 37 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters with पृष्ठमात्रास ; hand-writing good ; four lines in black ink on each border ; paper is very old, worn out and musty. On the left-hand top margin each page bears भोजनप्रक or भोजनप्र०, except the foll. 3<sup>b</sup> (भक्तप्रकः) 4<sup>b</sup> (भक्तादि०) and 14<sup>b</sup> (भोजनक०). In the last colophon we read इति श्रीभोजनप्रकरं. Hence, its name seems to be either भोजनप्रकरण or भोजनप्रकार. If former, then it might form part of some larger work having other प्रकरणस. It deals with the preparations of different dishes and gives their medicinal properties. It is entirely different from पाकशास्त्र ( No. 130 ) which is in Hindi.

Age.— Sam. 1734.

Author.— Anonymous.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ भक्तादिप्रकरणं ॥  
 जले चतुर्दशगुणे कथिते सर्वेऽरान्  
 तंडुलानंभसा धौतान् द्विस्त्रिर्वा मौक्तिकाकृतीन्  
 पृथौन्नारविस्थात्यास्य स्थिते सविबरे दृढे  
 परितो वस्त्रखंडेन विसंधिपरिवेष्टिते  
 निक्षिप्य पिंडवत्कृत्वा वर्तुलान् स्थापयेत् क्षणात्  
 यावद्वाष्पोद्धमस्तस्मान्ततस्तांस्तु शलाक्या  
 तेन छिद्रेण निक्षिप्य पचेत्तत्राथ कोमले  
 निर्म्ममं स्नातयेत्पश्चात्सर्पिस्तत्राल्पभर्षयेत्  
 क्षणमाच्छाद्य गृह्णीयाद्भक्तं राजार्हमुत्तमं ॥  
 नलस्तु ॥  
 नीरे चतुर्दशगुणे तंडुलानां च पोटर्ली etc.

Ends.—fol. 18<sup>a</sup>

अथ कदलीफलगुणाः  
 कदलीयोनिदोषास्मरक्तपित्तहरा हिमाः  
 तत्कंदः शीतलो बहयः केश्यः पित्तकफास्रजिद्व  
 अथ दाडिमफलं  
 दाडिमं दीपनं हृद्यं रोचनं नातिपिनलं  
 कषायातुरसंग्राहि विद्यात्स्वादु रमायनं ॥  
 इति श्रीभोजनप्रकरणं ॥ श्रीः श्रीः

संवत् १७३४ वर्षे चेन्नासितनवमी कर्म्मवःट्यां लिखितेयं पुस्तकम् ।

Then follows a verse about the manner of telling beads of a rosary.



## पाकार्णव

Pākārṇava

No. 132

1060.
1886-92.

Size.— 12½ in. by 5¾ in.

Extent.— 42 leaves ; 10 lines to a page ; letters 32 to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible , there are two hand-writings one, irregular and extending upto fol. 3<sup>b</sup> ; the other, a little better and running upto the end ; fol. 23 is missing ; fol. 27<sup>a</sup> is blank and fol. 27<sup>b</sup> has only two lines. It is a collection of prescriptions from numerous works, the names of which are quoted. After each prescription its serial number and the total number of verses are given. It is incomplete and very corrupt.

Age.— Appears to be modern.

Author.— Anonymous.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ पाकार्णव लिप्यते ॥  
 यो नत्वा व्यक्तिसूक्तिजगदखिलभवद्भासुर्तार्थसुक्तः  
 सू ... ( illegible ) सर्वदर्शी सकलजनमतः संस्तुतः साधुसचैः ।  
 अक्षीणः क्षीणकर्मा वचनपथमतिक्रम्य जो दूरवर्त्ती  
 स श्रीमानादिनाथस्तव दिसतु सदा मंगल पुण्यसूक्ति ॥ १ ॥  
 किं तद्वर्णचतुष्टयेन वनजं वर्णैस्त्रिभिर्भूषणं  
 आयेकेन महीद्वयेन विहगो मध्यद्वये प्राणदः  
 व्यस्ते भोजनुरंगचारि कुसमं प्राप्ते च संप्रेषणं  
 ये जानन्ति विचक्षणा क्षितितले तेषाम्यहं किंकरः ॥ २ ॥  
 ॥ इति नमस्कारः ॥

गणनाथं नमस्कृत्य सर्वविघ्नविनाशनं ।  
 सिद्धिदुष्टिप्रदातारं तम अज्ञाननाशनं ।  
 सरस्वती नमस्कृत्य नमस्कृत्य गुरुन्प्रति ।  
 पाकार्णव वयं कुर्म आयुर्वेदाशुसारतः ॥ ४ ॥

नानाशास्त्र समालोक्य एकत्रीकृतनिश्चय ।  
एतत्त्र्यंशमुखाधीत विद्वदमध्येषु शोभते ॥ ५ ॥

Ends.— fol. 43<sup>a</sup>

निसास्ता नाम पाकोयं द्वितीयो नास्ति नान्यतः ।  
महाभोगी महाकामी स्थंभः यामचतुष्टयं ॥ २३ ॥  
गोधुमनामपाकोयं स्वयं रूद्रेण भाषितं ।  
स्वयंभूता कृताप्येष पार्वत्या प्रीतवर्द्धनं ॥ २४ ॥

इति निसास्तापाकसंपूर्णं २५९७७० पुनयेरंदुपाक लिप्यते वैद्यवल्लभ-  
गंथात् प्र

References.— ( १ ) Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
ii, 74<sup>a</sup> ( the only entry by Aufrecht ).

पाकावली

Pākāvalī

No. 133

431.  
1884—1886.

Size.— 10<sup>2</sup>/<sub>8</sub> in. by 5<sup>3</sup>/<sub>8</sub> in.

Extent. — 16 leaves ; 16 lines to a page ; 36 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; corrupt text ; paper is old and musty and in a decaying condition ; all topic-headings and marks of punctuation in red ink ; borders are decorated with double red lines ; folio 16<sup>a</sup>, where the work ends, contains an index of our codex extending upto folio 10 only. Cf. Ms. No. 134.

Age.— Appears to be old.

Author.— Mādhava Upādhyāya.

Begins.— folio 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ पाकावली लिप्यते ॥ तत्रादौ ब्रह्मपुंग पाकः ॥  
पुंगं दक्षिणदेशजं दशपलोन्मानं भृशं कर्त्तयेः  
तच्छिन्नं जलयोगतो सुदुतरं संकुट्य चूर्णीकृतं ॥

तच्छर्णी पट ॥ शोधितं वसुगुणे गोशुद्धदुग्धे पचे ॥  
 द्वय्याज्यांजलिसंयुतेतिनिविडे दद्यात्तुलाध<sup>१</sup> सितां ॥ १ ॥  
 पक्वं तज्जलनात् क्षितं प्रति नयेत्तस्मिन्पुनः प्रक्षिपे ॥  
 यद्यतत्रदुदाहरामि बहुला दृष्टादरात्संहिताः ।  
 एला नागबला बला सच्चपला जातीफलालिंगिता ॥  
 जातीपत्रकमत्र पत्रकयुतं तच्च त्वचा संयुतं ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. १६<sup>a</sup>

रेतं क्षीणमलंकरोति मदनोन्मादेन मंदानलं  
 पंकस्या गुर्वशनस्य सर्वरोगसमनं पुष्टिप्रदं कामिनां ॥  
 पक्षीद्वं च परामेण तुग्गं वेगेन तारापतिः  
 कांत्यः च द्विरदं बलेन शिखिनं नादेन बुध्या बुधां । ७ ।  
 नासत्यावधरीकरोति वपुषा लावण्यलक्ष्मीजुषा ॥  
 श्रीकामेश्वरसेवया अयेति यूनः । श्रियं ॥ ८ ॥  
 इति महाकामेश्वरो मोदक ॥ एतस्य मकरे इति संज्ञा वदन्ति ॥ इति  
 श्री श्री पाकावली संपूर्ण समापता । श्रीरमतु ॥ श्रीकल्याणमशनु ॥ शुभं  
 भवतु ॥ कंपुसतगः ॥

Reference.— See No. १३५.

## पाकावली

Pākāvali

No. 134

540.  
1892-95.

Size.— 9<sup>1</sup>/<sub>10</sub> in. by 4<sup>1</sup>/<sub>10</sub> in.

Extent.— 32 leaves ; 9 lines to a page ; 30-32 letters to a line.

Description. Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; paper is old, musty and worn out ; begins with folio १<sup>b</sup> and ends with 32<sup>a</sup> ; it forms part of a larger work named आयुर्वेदप्रकाश ( two fragments of which are described in I. O. Catalogue, Mss. Nos. 2696 and 2697 ) by उपाध्याय ( full name given in I. O. Ms. 2696 as साधव ) of Saurāṣṭra-deśa ( Gujerat ), belonging to Sāravata family ( and residing at Benares. See I. O. Ms. 2696 ). The Ms. has got

marginal notes. Scribe's name is भास्करभट्ट. Our Ms. deals with the पाकावली अध्याय of आयुर्वेदप्रकाश. A fragmentary portion of our Ms. is No. 133.

Age.— Sam. 1879, Śaka 1744; Āṣāḍha Śukla, 6.

Author.— ( Mādhava ) Upādhyāya.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ पाकावली ॥  
विचिकित्सावतां नृणां राजसानां हिताय वै ।  
चिकित्सायां द्वयं सारं पाकविद्यारसायनं ।  
पाकोबलेहभेदः स्यात्स सृदुः शोधनः परः ॥ १ ॥  
अत्र शिक्षा

काष्ठौषध्यः पृथक् पाके सुगंधादिपृथग्विधा ।  
संपृष्ट्य वस्त्रसंपूते सुभयं स्थापयेद्भिषक् ॥ २ ॥ etc.

Ends.—fol. 31<sup>p</sup>

रेतः क्षीणमलं ( fol. 32<sup>a</sup> ) करोति मदनोन्मादेनमंदानल-  
यक्ष्मागुर्वशनस्य रोगसमने पुष्टिप्रदं कामि च  
फरींद्रं च पराक्रमेण तुरगं वेगेन तारापतिं  
कांत्या च द्विरदं बलेन शिखिनं नादेन बुध्या बुधं  
नासत्यावधरीकरोति वपुषा लावण्यलक्ष्मीयुषा  
श्रीक्रामेस्वरसेवया गतवया अप्पेति यनः श्रियं ॥ ६८ ॥

इति महाकामेस्वरो मोदकः । एतस्य म्लेक्षा सुफरं इति वदन्ति । इति  
सौराष्ट्रोद्भवसारस्वतकुलावतंस उपाध्यायविरचिते आयुर्वेदप्रकासे पाकावली-  
ध्यायः समाप्तः । शुभं शुभं शुभं संवत् १८७९ शक १७४४ आशाढ शुक्ल ६  
लिखितं भास्करभट्टेन आत्मार्थे परार्थे वा । शुभं भूयान् । श्रीकृष्णाय नमः  
नमः श्रीर्जयति तेतरास्य शुभं

After this some one has added उपदंशे चोवचिनीपाक along with its constituents. On fol. 32<sup>p</sup> are added the मंजिष्ठादि-पाक and चोवचिनीपाक.

Reference.— See No. 135.

## पाकावली

Pākāvali

No. 135

1061.  
1886-92.Size.— 12 $\frac{3}{10}$  in. by 5 $\frac{9}{10}$  in.

Extent.— 8 leaves ; 15 lines to a page ; 43 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; punctuation marks in red ink ; borders bear two rows of double lines in red ink on each side. This work seems to be different from पाकावली, a chapter from माधव उपाध्याय's आयुर्वेदप्रकाश. Paper is old.

Age.— Sam. 1889 ; Pouṣa-sudi 2, Saumyvāra (= Wednesday).

Author.— Anonymous.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

अंगणेशाय नमः ॥ ये पाकाः स्वीये पुस्तके न संति ते क्रोडपत्रे लिख्यन्ते  
अन्यदपि जीर्णज्वरे ॥

मधुनो द्विष्टुणं सर्पिः सर्पिषो द्विगुणा कणा ।  
कणया द्विगुणा देया सिता चात्र सुशोभना ॥ १ ॥  
सिताया द्विष्टुणं दुग्धं दुग्धेनैव समं क्षिपेत् ।  
चातुर्जातकमात्राभिः पक्त्वा कुर्याच्च मोदकान् ॥ २ ॥  
पिप्पलीमोदका ह्येते सर्वज्वरविनाशकाः ।  
रसासृष्ट्मांसमेदोस्थिस्थितं नाशयते ज्वरं ॥ ३ ॥ etc.

Ends.— fol. 8<sup>a</sup>

स्तंभने काममेकं च कामिन्या प्रीतिवर्द्धनं ॥  
कामदेवसमानं हि बलं भीमसमानं च ॥ १३ ॥  
महा आकल्लपाकोयं कथितं च पिनाकिना ॥  
मंदबुद्धिश्च सुखश्च प्रज्ञावानश्च जायते ॥ १४ ॥

इति पाकाः समाप्ताः ॥ वर्षे मिति पौषसुदी ॥ २ ॥ सौम्यवारेण समा-  
प्तोयं ग्रन्थः ॥ संवत् । १८८९ ॥ शुभमस्तु

References.— ( 1 ) Mss.— A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
i, 332<sup>b</sup> (mentions our Ms. No. 133) ; iii, 71<sup>a</sup> (mentions  
only our Ms. No. 134).

B—Descriptive Catalogues :—

I. O. Cat. Nos. 2728 and 2729 describe a certain पाकावली  
which is different from our codex.

## प्रतापकल्पद्रुम

## Pratāpakalpadruma

No. 136

1062.
<hr/> 1886-92.

Size.— ( 1 )  $11\frac{1}{2}$  in. by  $5\frac{1}{2}$  in.( 2 )  $12\frac{7}{10}$  in. by 6 in.

Extent.— 194 leaves ; 8-13 lines to a page ; 38-44 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing very good ; the Ms. has got 16 leaves giving the list of contents ; this list is written in a very bad hand and its numbers are not counted in the leaves of Ms. any further. Foll. 1-24 are  $11\frac{1}{2}$  in. by  $5\frac{1}{2}$  in. Foll. 25-178 are  $12\frac{7}{10}$  in. by 6 in. Foll. 1-33 are written in a different hand. In fact, there are three hand-writings in the Ms. ; one extends from fol. 1 to 33, another from 34 to 97 and the third from 98 to 177. Fol. 178 ( which is marked as 177, because, the real 177th fol. is unnumbered ) is again in a different hand. The unnumbered 177th folio has only  $2\frac{1}{2}$  lines on its *a* side and the *b* side has only a spurious verse. Foll. 33<sup>a</sup>-97<sup>b</sup> have colophons, pratikas and marks of punctuation in red ink. The rest of the Ms. has these items tinged with red pigment. The author is अनंत दधीचि ज्ञाति, son of केशव and he wrote the work at the command of प्रतापसिंह, king of Jaipur in 1829 Sam. (=1886 A. D. ). Another name of the work is अनंतप्रकाश.

Age.— Appears to be old.

Author.— Ananta of Dadhīci family, son of Keśavarāya.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

श्रीमन्नंदकुमारं गोपीजनवल्लभं नत्वा ।

प्रतापसुखद्रुमुत्तरं बलिस्वामो बालबोधाय ॥ १ ॥

जंबूद्वीपमहीपमस्तकमणिः प्रत्यर्थिसंकामणि-

म्लेच्छातंकतमिश्रपुष्करमणिर्यो बिभ्रचितामणिः ।

स श्रीमान् जयसिंहकः समभवच्चक्ष्णाम दिक्कामिनी  
 मायहिकरिदानलुध्वमधुपी गीतैश्वरं गायति ॥ २ ॥  
 तदात्मजो भक्तसुखप्रदैको नाम्ना नृपेन्द्रो नृपमाधवेशः ।  
 दानप्रसादेन पराक्रमेण तिरस्कृताशेषनरैर्द्रव्यैः ॥ ३ ॥  
 तस्याश्रुत्तनयः धिया जितनयः सौंदर्यशोभामयः  
 पूर्वातिप्रणयः स्वकेषु सद्यः प्रारंभसिद्धोदयः ।  
 वैरिव्यस्तभयः कृताधविलयः ख्यातिकृतार्कान्वयः  
 सद्विद्याजितसत्क्रियोजितनयः श्रीमत्प्रतापाह्वयः ॥ ४ ॥  
 परिस्फुरन्सभ्यसदृक्षभूतिः सुहृत्कुसुम्बेणिसुदः प्रसृतिः ।  
 प्रभृतसौदयकलाप्रभृतिः प्रतापते चांद्रमसीव भृत्तिः ॥ ५ ॥  
 सौम्योपि सोमवदरिब्रजहाहकोसि आजानुवाहुरपि हंसि रिपून् विदूरात् ।  
 छुल्लाब्जचारुनयनोपि दिगंतदर्शी श्रीमत्प्रताप भवदीहितमत्र चित्रम् ६  
 श्रियदुर्नंदनपादसरोजयुगं कलस्वर्गनदीमकरंदं  
 सज्जनसंततिमत्तमधुव्रतमुल्लसितांगुलीपल्लवद्वंदं ।  
 स्नेग्धविनार्जितविहुमभाजय माकरपंकजसेव्यममंदं  
 संकुश्रुतां नृपमाधविमानसमानसनामसरोवरकंदं ॥ ७ ॥  
 धर्मस्तंभैकमूलोजलनिधिविलसत्कंधयुक् तत्वशाका-  
 युक्तो नेकाक्षरालीदलयणकलितः सात्म्यपुष्पौघपूर्णः ।  
 नैरोग्यानंदद्वंदः शुभफलफालितः श्रीप्रतापाख्यसिंहः  
 कल्पद्रुः कोप्यपूर्वो जगति विजयते सर्वतो वै प्रमोदात् ॥ ८ ॥  
 हारीतपारासरसुश्रुतानां श्लोकान्समाहृत्य सुसारभूतान् ।  
 हिताय लोकस्य गदातुरस्य प्रतापकल्पद्रुम एष ग्रंथः ॥ ९ ॥  
 अनंतनामा द्विजवर्यमुख्यो दधीचिजात्युद्भवविग्रहो वै ।  
 महाशयः केशवरायसुहृः लिखामि शास्त्रं भिषजां सुखाय ॥ १० ॥  
 प्राप्याज्ञां नृपतेरहं प्रघटये ग्रंथं सुरम्यं ध्रुवं  
 यत्नं योगकृतं महायतिविदं श्रीसद्गुणोद्घैर्युतं ।  
 रोगेशादिविषांतकृत्स्वमतिभिर्व्यस्मान्नृपस्तुष्यतां  
 स श्रीपुत्रकलत्रपौत्रजसयक् सोयं चिरं तिष्ठतु ॥ ११ ॥  
 कृतुष्वेयं विधेष्वेयं विधिराख्याय देहिनां ।  
 निर्देश्यतेन्यरूपेषु विरुद्धवानिको विधिः ।

मासराशिस्वरूपाख्य भूतोर्यल्लक्षणत्रयं ।  
यथोत्तरं भजेत् वर्यं तत्र तस्य बलादिति ।

इति ऋतुचर्या

वर्षे विक्रमभूपतेर्नवयुगाष्टेदौ सिते पक्षके  
मासे चाश्वयुजे शुभे श्रवणमे भौमे दशम्यां तिथौ ।  
ग्रंथोलेखि मया प्रतापयशसेऽनन्तेन कल्पद्रुमे ।  
आप्यारोग्यमतो जना व्रजनिधेः कुर्वतु दास्यं सदा ॥

इती श्रीमन्महाराजाधिराज श्रीसवाई प्रतापसिंहजीदेवदृषाविरचितायां प्रताप-  
कल्पद्रुमचिकित्सा—अनन्तप्रकासे ऋतुविंशतितमोऽध्याय २४ चतुर्थ स्कंध  
समाप्तं श्री ग्रंथसंख्या ५१६१.

दाधीचज्जाति गेरवरधारी इत्याख्यस्यायं पुस्तगोस्ति प्रतापकल्पद्रुम एषग्रंथः

References.— ( 1 ) Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
ii, 77<sup>b</sup> ( our Ms. and the only entry by Aufrecht ).

भावप्रकाश

Bhāvaprakāśa

No. 137

901.  
1887-91.

Size.— 12½ in. by 5½ in.

Extent.— 450 leaves ; 11 lines to a page ; 50 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; paper is old and musty ; dampness and weather have spoilt many leaves, specially the last twelve folios ; borders are decorated with double red lines. It has 450 folios ; fol. 17 not marked, 21 repeated, 53 repeated and not marked. Complete copy.

Age.— संवत् १७९७ वर्षे मिति जेष्ठ शुदि १ श्रवणसरे अ ... ( disfigured )  
ध्ये लेखकपाठकयो शुभं भूयात् ॥ १ ॥ मंगलं लेखकस्यापि पाठकस्यापि मंगलं  
मंगलं सर्वलोकानां भूमिर्भूषतिमंगलं ॥ १ ॥ श्रीरस्तु शुभं मस्तु कल्याण-  
मस्तु ॥ १ ॥

Author.— Bhāvamiśra.



Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणपतये नमः ॥

गजमुखममरप्रवरं सिद्धिकरं विघ्नहर्तारं ।

गुरुमवगमनयनप्रदमिष्टकरीमिष्टदेवतां बंदे ॥ १ ॥

आयुर्वेदागमनं क्रमेण येनाभवद्भूमौ ।

प्रथमं लिखामि तमहं नानातंत्राणि संदृश्य ॥ २ ॥ etc.

Ends.—fol. 450<sup>a</sup>

ग्रंथस्यास्याध्यापकानां जनानां मध्ये नृणामादरं कुर्वताञ्छ ॥

श्रीसोमेशादित्यविप्रप्रसादायुदीर्घं सौष्यमास्तां सदैवः ॥ २ ॥

इति अष्टमप्रकरणं ॥ इति उत्तरपंडः ॥

इति श्रीमिश्रलटकतनयश्रीमन्मिश्रभावदेवविरचिते भावप्रकाश-  
संपूर्णं ॥ समाप्तोयं ग्रंथः ॥

References.— ( 1 ) Mss.— A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
i, 407<sup>b</sup> ; ii, 93<sup>a</sup> ; iii, 89<sup>a</sup>.

B-Descriptive Catalogues :—

Aufrecht's Oxford Catalogue, No. 743.

I. O. 2657-8 ; 6232.

( 2 ) Printed Editions :—

( 1 ) with Gujarati Translation by Chamanrāya Shiva-  
shankara Vaishnava, 2 Vols., Ahmedabad, 1905.

( 2 ) Bombay, 1914.

( 3 ) with Hindi Translation by Lālā Śāligrāma Vaiśya,  
Bombay, 1919.

भावप्रकाश

Bhāvaprakāśa

No. 138

454.

A. 1881-82.

Size.— 11 in. by 5 in.

Extent.— 747+4 leaves ; 10 lines to a page ; 40 letters to a line.

Description— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writ-  
ing bold and good ; three lines in red ink on each border ;  
benedictory phrases, marks of punctuation, topic-headings,

topic-endings and colophons tinged with red pigment. Each leaf has on the right-hand top corner, the name of the topic. Folios are marked on the left-hand top-corner and right-hand bottom corner. The work contains foll. 1-751, minus foll. 666-69 missing = 747; plus 4 foll. giving a list of contents. Paper is old, musty and slightly worm-eaten.

Age.— Appears to be old.

Author.— Bhāvamīśra.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

गजमुखममरप्रवरं सिद्धिकरं विघ्नहर्तारं ॥

etc. same as in No. 137.

Ends.—fol. 751<sup>a</sup>

ग्रंथस्यास्याध्यापकानां जनानां मध्ये वृणामादरं कुर्वतां च ।

श्रीशोमेशादित्यविप्रप्रसादायुर्वेसौ सौख्यमास्तं सदैव ॥

इत्यष्टमं प्रकरणं ॥ इत्युत्तरखंडः ॥

इति श्रीमिश्रलटुकतनयश्रीमन्मिश्रभावविरचिते भावप्रकाशः

समाप्तः ॥ शुभं भवतु ॥ श्रीरस्तुः ॥ कल्याणभस्तु ॥

Reference.— See No. 137.

भिषक्चक्रचित्तोत्सव

Bhīṣakcākracittotsava

No. 139

1049.  
1886-92.

Size.— 13 in. by 7<sup>3</sup>/<sub>10</sub> in.

Exten.— 48 leaves; 11 lines to a page; 25-30 letters to a line.

Description— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing good and very bold; colophons and topic-headings are tinged with red pigment; paper is old and musty; first leaf is worn out. In all its colophons, the work is called भिषक्चक्रचित्तोत्सव. It is a misnomer to name the work as

चिकित्सोत्सव, which name has not been found in the body of the Ms. The Ms. is complete, but the text is corrupt. It deals with निदान of diseases. There are two different numberings of folios from 29-48. One is 1-20 and the other is 29-48, which is later.

Age.— Appears to be old.

Author.— Hamsarāja or Hamsanātha.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

ध्यायेद्दालां प्रभाते बिकसितबदनां फुल्लराजीवनेत्रां  
मुक्तावैदूर्यगर्भैः रुचिरकनकजै भूषणैर्भूषितांगी ।  
विद्वत्कोटिर्षटाभां परमलबहुलां दिव्यसिंहासनस्थां  
गीर्देवी तस्य दासीभवति सुरवनं नंदनं केलिगेहं ॥ १ ॥  
धत्ते ते चरनांभुजं स्वहृदये मातर्नरो योनिशं  
तस्यास्ये परिवर्त्तते प्रतिदिनं वागयपद्यात्मिका ।  
लक्ष्मीतस्य गृहे स्थिता करतले ह्यक्तिःस्थिता सिद्धयो  
द्वारे तस्य बिभृषिताश्च निधयो तिष्ठन्ति नित्यं मुदा ॥ २ ॥  
जगन्मातुर्नमस्तेस्तु वरदे मंगले शिवे ।  
गुन्थकर्तुं प्रवर्त्तस्य सहायं कुरु मेनिशं ॥ ३ ॥

भिषक्चक्रचित्तोत्सवं जाड्यनाशं करिष्याम्यहं बालबोधाय शास्त्रं ।  
नमस्कृत्य धन्वंतरि वैद्यराजं जगद्रोगविध्वंसनं स्वेन नाम्ना ॥ ४ ॥ etc.

On the margin below we find the following verse—

अहमपि जगदंबे द्रश्यतां दिव्यदृष्ट्या न भवती तव हानी कापि द्रष्टेः कदाचित्  
स्वजनहितपराया शंकरस्य प्रियाया अमृतसरहृदिन्या हंसनाथो भवामि ॥ ३ ॥

Ends.— fol. 48<sup>b</sup>

अजीर्णसंभवं सूत्रं मज्जसूत्रसमं भवेत् ।

ज्वरोत्थं कुंकुमाकारं सुषिनो जलसंनिभं ॥ १० ॥

इति श्रीभिषक्चक्रचित्तोत्सवे वैद्यकशास्त्रे हंसराजकृते सूत्रलक्षणं

भिषक्चक्रचित्तोत्सवं वैद्यकशास्त्रं कृतं हंसराजन पथैर्मनोगैः ।

सुदृढपैरदोषोहरोध्वातनाशं हरेरंहितं सेविनानंदमुत्ते ॥ १ ॥

महामंगल विश्वेस मंगलेश जगत्पते ।

मंगलं कुरुते देव बाह्यदेव नमोस्तु ते ॥ २ ॥

महामंगले मंगले मंगलेश शिवे कालिकेवे मुदारे कलेशे ॥  
 शुभे बाकिलं विश्वकृच्चंद्रकांते नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ३ ॥  
 इति श्रीभिषक्चक्रचित्तोत्सवे वैद्यकशास्त्रे हंसराजकृते समाप्तम् ॥

शुभं भूयात् ॥

In a different hand follows —

श्री रामजी गुरुर्महस्तस्मादवनितलमस्माच्च सलिलं ततःखं चातोडं  
 हरितनुरुहांतस्थवहव हरिश्चित्ते तेस्ति द्विजवर ततः को गुरुतरः  
 कथं वक्तुं शक्त त्वदमितगुणान् मद्रशनया ?

References.— ( 1 ) Mss—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
 i, 412<sup>b</sup> ; ii, 94<sup>b</sup>.

## माणिपरीक्षादीनि

Maṇiparikṣādīni

No. 140

984.  
 1887-91.

Size.— 10½ in by 5 in.

Extent.— 130 leaves ; 16 lines to a page ; 45 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; paper is very old, musty, worn out and decaying ; last words in the lines on fol. 1<sup>b</sup> and fol. 130 are lost ; it is a mixture of Sanskrit and Hindi ; the latter language ( Mārwarī Hindi ) predominates ; it contains medicines and charms and from the point of view of its contents it is not at all valuable. It looks like the work of some quack. It caters for different sorts of herbs, animals, etc. Some of its contents are Kalpas of— मणिपरिक्षा, साष्ट्रिक, श्वेतार्क, नालकेर, अंलु, कंचनबीज, दक्षिणावर्तशंख, उल्लूक, कौडी ( कपर्दिका ), चिमणवडबाई, etc. काकरुल, काकनिलय, वन्द्याकल्प and so on.

Age.— Appears to be old.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

line 1. श्रीगुरुभ्यो नमः ॥

मणीनां वर्णचिह्नानि । विंदावर्त च लक्षणं । केनोपायेन ते ग्राह्या ।

वदपूज्यक... .. (lost)

line 2. तं कार्यं । किं दानं का च पत्रिका । का च भक्ति क्रियादेव । वदामि

परमेश्वरः ॥ २ श्री ईश्वरोवाच ॥ केदारभवनं गत्वा । ग ... .. (lost)  
etc.

Ends.—fol. 130<sup>b</sup>

पिबेत् वंध्याया सुतं प्रसवति ॥ वणि रविवारे पंचांग ... .. (lost)

षिकी छाया शुष्कटां ३ गोदुग्धेन दिन ३ ऽघ लेणी । इति नालपरावर्तविधि-  
संपूर्णं ॥ शुभं भवतु ॥ श्रीरस्तु ॥

References.— ( Mss. )—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— a certain मणिपरीक्षा mentioned on i, 420<sup>b</sup> ; another work named मणिपरीक्षाकल्प ii, 96<sup>b</sup> ; iii, 91<sup>a</sup>.

B—Descriptive Catalogues :—

Cf. I. O. Mss. Nos. 2618-2619.

मल्लप्रकाश

Mallaprakāśa

No. 141

435.  
1884-86.

Size.— 10 $\frac{1}{2}$  in. by 4 $\frac{1}{16}$  in.

Extent.— 54 leaves ; 9 lines to a page ; 35 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; fol. 1<sup>a</sup> has been added by some other scribe afterwards. Foll. 26-29 are missing. There are lacunae on foll. 42<sup>a</sup>, 47<sup>a</sup> and 48<sup>b</sup> ; foll. 42<sup>b</sup> and 47<sup>b</sup> are blank ; four lines in black ink on borders. This Ms. has been fully examined by Mr. P. K. Gode ( Annals of the B. O. R. I., Vol. XI, pp. 96-99 ) according to whom Kāyastha Lokanātha was composer of the work who ascribed it to his patron Malladeva of Yodhapura ; the king is identical with Māladeva of Jodhpur whose date is 1551-1568 A. D. :

Age.— Sam. 1635.

Author.— Lokanātha.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

ओं नमो गणेशाय ॥

नत्वा गोपालवालं गिरिशगणपती सारदामांजनेयं  
भाहुं रामं भवानीं निजशुरुचरणौ मानसे स्वे निधाय ।  
व्रते हस्तप्रपाटीविधिमिह गदिनामर्तिनाशाय पुढै-  
रल्पस्तां दृष्टयोगां बिहितबहुफलां लोकनाथः समासात् ॥ १ ॥  
फलंति तरवः काले वनौषध्यः स्वकालतः ।  
शकुनान्यचिरादेव दर्शयन्ति फलं वृणाम् ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. 58<sup>a</sup>

पठतु यदि चिकित्साज्ञानयोगे मनः स्यात्  
निखिलसुनिनिबद्धाः संहिता भुरिवादाः ।  
मम तु मतमिदं यत्प्रत्ययादेव रोगो-  
पशम इह चिकित्सासत्फलं संग्रहैः किं ॥ १ ॥  
निर्मथ्य मल्लदेवेन सदायुर्वेदसागरं ।  
मल्लप्रकाशनामायं कारितः संग्रहः शुभः ॥

इति श्रीकायस्थवंशावतंसलोकनाथकविविरचितः श्रीमल्लप्रकाशनामा  
ग्रन्थः समाप्तः ॥ श्रीराठौडवंसोद्भव ॥ राजिश्रीसंसारचंद्रजी तत्पुत्र राज्यश्री  
( संग्राम-तत्पुत्र on the margin ) सावलदासजी लिखावितं आत्मार्थो-  
लिखितं महातमा सकृता ॥ वाच्यमानोयं सद्गिराचन्द्रार्कं जयतुः ॥ श्रीरस्तुः॥  
कल्याणं भूयात् ॥ यादृशं पुस्तकं दृष्ट्वा तादृशं लिखितं मया । यदि शुद्धम-  
सुद्धं वा मम दोषो न दीयते ॥ १ ॥ संवत् १६३५ वर्षे शाके १५०० प्रवर्त्त-  
माने भादवा सुदि पूर्णिमापक्ष्यौ लिखितं तैलादृष्ये जलादृष्ये रक्षो शिथिल-  
बंधनं । परहस्तेन दातव्यं एवं वदति पु...

References.— ( 1 ) Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
i, 433<sup>a</sup>.

B—Descriptive Catalogues :—

Weber's Catalogue of Berlin Mss., No. 956., Vol. I, p. 295.

Mitra's Catalogue of Bikaner Mss. No. 1417, p. 649.

## मागराजपद्धति

Māgarājapaddhati

No. 142

1069.  
1886-92.

Size.— 11½ in. by 4⅞ in.

Extent.— 242 leaves ; 15 lines to a page ; 43 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing bad and legible with difficulty ; two lines in black ink on both the borders ; marks of punctuation, topic-headings, colophons and topic-endings are tinged with red pigment. The work covers all the fields of medicine including charms. Author's geneology is evident from the verses given below. Paper is extremely old, brittle, smoky, soiled with ink and dampness, decaying and worm-eaten. Many leaves are a mass of small bits. It is a fragment, the last folio bearing the number 417. The following 175 foll. are missing:— 5, 6-10, 14, 16, 23, 39, 42, 43, 52, 55-60, 81, 83, 89, 90, 92, 95, 101, 102, 116-19, 124, 128-29, 138, 147, 148, 153-60, 167, 177-238, 266-67, 269-72, 281-82, 284-85, 291-92, 294-95, 298, 302, 324-26, 369-410, 412-416. It has no end.

Age.— Appears to be extremely old.

Author.— Māgarāja.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

स्वस्ति श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥ श्रीधन्वंतरये नमः ॥

भक्तौघा प्रय... (lost) श शंङ्वाणीमनोहारिणे ॥

मत्तेभाजनधारिणे परशुनोत्रेणानिशं शालिने ॥

तीव्रं तप्तवते तप...तरते सद्बुधिमातन्वते ॥

त्रैलोक्ये वसतां यसोगणगणा श्रीधीशाय तस्मै नमः ॥

ब्रूयास्योत्सवकारिणीं शुक्विपंचीधारिणीं हारिणीं ।

संसाराणवतारिणीं तलुरुच्चा हेमस्तिरस्कारिणी ।

मत्तेभं स्वगतैर्विजित्य ललितं संचारिणीं भारतीं ।

धंदेहं चतुराननाननकृतावासां मनोभीष्टदा ॥ २ ॥

यस्मिन्बुधोत्तमाने तिमिरमयमहाकल्मकं याति नाशं ।

कोकाः सत्कर्मणश्च क्षितिरपि च तथा याति पद्मं प्रकाशं ।

बन्धो यश्च त्रिकालं तृतयसुरतनुस्तीव्रतेजा महौजा ।

कुर्यात्कल्याणमुच्चैः प्रणतजयकृते भामयो भानुदेवः ॥ ३ ॥

धृतिहिमकरपंडात्सर्वलोकप्रचंडा

विरचितजगदंडा प्रोल्लसच्चारुगंडा ।

भवजलधितरंडान्याजिनारानिभांडा

विहितदनुजपंडा चंडिका वो मुदस्ताद् ॥ ४ ॥

विचरति नानाविष्टपसर्गा वामशरीरालंकृत-(illegible)र्गा ।

रूपनिराकृततरमणीगर्वा नमितसुपर्व रक्षतु दुर्गा ॥ ५ ॥

ऋग्यदैत्यचर्जेन्द्रजालनिधने हेतुं स्फुरन् कौस्तुभं ।

सुप्रयोतितविग्रहं प्रणमितं सत्तापसैः स्नातकैः ।

ईशानद्रुहिनेन्द्रजालनिधने कांक्षितवरत्यागिनि विशुं ।

तं वंदे गरुडध्वजं भुवि महत्पाशच्छिदं योगिनां ॥ ६ ॥

यो कोर्षी ऋतिमष्टधादिविबुधोदिष्टत्रये विष्टप-

तज्यावर्म्मलसज्जरागदमिति प्रध्वंसकारी स्वभूः ।

गीर्वाणासुरदंदशूकमनुजैः प्राशंसि यः सर्वदा ।

लोकेशः श्रितिकण्ठपत्तनविभुर्धन्वतरिः पातु वः ॥ ७ ॥

गोत्रेषु प्रजुरेषु सत्वपि महत्कौशल्यगोत्रं परं ।

लोके विश्रुतमामनन्ति सुधियः सत्कोविदाः प्रत्यहं ॥

तस्मिन्नेव रवेरिवान्वयवरे रामः कृती सत्यवाक् ।

शूरः पूज्यगुणोभवत्सहगलः शांतः प्रतापोन्नतः ॥ ८ ॥

गूढस्तस्य विशुद्धवृत्रमाहिमा लोकत्रयाविकृत । त

प्रप्यातपृथुकीर्त्तिऽरिन्द्रसदृशौदार्योभवत्साहनः ॥

भास्वत्संहनेन येन रिपवो निर्वासिता वासिता

वाजिभ्वेतहिरण्यरत्नवसनान्यादाय शकत्या किल ॥ ९ ॥

विहितविविधदानः छिन्नशूपाभिमानः ।

प्रथितगुणयितानः सर्वलोकप्रधानः ॥

स विधुतपरदारः कांतिविध्वंसमारः ।

क इव पर उदारः साहनाद्वा कुमारः ॥ १० ॥

धर्म्मोभवत्साहनपुण्यराशे हत्वा दिषां येन च भर्म्मं नर्म्मं ।

दत्तं सुरद्रभ्यश्च वनीपकेभ्यो ज्ञानं परं भर्म्मं श्रुतिस्मृतीनां ॥ ११ ॥

धर्म्मात्मजो मंगटनामधेयः सुरोपमेयो विषयैरजेयः ।

जनैरमेयः सुदृशां च पेयो नेत्रैरभूदाहृतवाजिपेयः ॥ १२ ॥



संजति संजति के के न न कति कति भूपशत्रवो निहिताः ।  
 यदि मंगटकर्मदं विदुररिविनता भास्करिण्णनं ॥ १३ ॥  
 तस्यादंष्ट्रदभटः सूतः प्रतिभटक्षमापालजालपृथा-  
 बैधव्यास्तसमस्तभोगविरतिप्रारंभदीक्षागुरुः ॥  
 यः शास्त्रास्त्रविचारकर्मनिपुणोद्विक्तारिवक्ता स्फुटं  
 वृणासुत्पथगामिनां वसुमती लोके विनेता महान् ॥ १४ ॥  
 यत्कीर्त्तिं कुरुते श्रुता बुधगणं रोमांचितं मार्गण  
 स्वांताकुलशातनं वितरणं यस्य प्रतीतं जने ॥  
 यत्संख्यं मुहदां च निवृत्तिपदं धत्ते सुधापानवत् ।  
 शौर्यं चार्धभटस्य चाच्चिभटगां सर्वानिदं द्विजटान् ॥ १५ ॥  
 तस्याभटस्य तनयो विनयोन्नतोभू  
 दत्तद्विषत्परिभवो भुवि संभवाप्यः ।  
 दृष्ट्वा भवस्य विभवस्य विनस्वरत्वं  
 चित्तं भवे स निदधावपुनर्भवाय ॥ १६ ॥  
 भयंकररणांगणप्रचलदस्वराजीरज-  
 स्तमोपिहितरोदसीधुमणिदंडकौक्षेयकः ।  
 अनीनटदरीनसौ सुशिरसा रिते संभव-  
 स्तदेव हि गृहे गृहे तदवलाश्व चित्रं महत् ॥ १७ ॥  
 संभवस्य तनयस्य मनोरा संवभूव समनोहरमूर्तिः ।  
 रोहिणीरमणबंधुरकीर्त्तिः कायनिर्जितपुरुषवस्यूर्तिः ॥ १८ ॥  
 लोकेषु श्रुतिविश्रुतः कथमनोरा वण्यते पंडितैः ।  
 श्र्वंडीपूजनतत्परः स नियतं पंडैकमित्रो रणे ।  
 शत्रूणां कदनं समाप्य वदनांभोजैस्तदीयैश्च यो ।  
 हुंकारावलिरवान्वितै ग्रथितया रुद्रःस्तजा पूजितः ॥ १९ ॥  
 अर्थिप्रार्थनयानिशं सुरतरु रिक्तो जितो यजितो  
 श्रुत्या श्रुरिमनोरमे वितरति प्राप्तं शरणं सुरात् ।  
 ब्रूमश्चेदिदमन्यथा स भूयस्तदादक्षितिं  
 नायातस्तृदशालयात्कथमहो भग्नो भयं वीक्षते ॥ २० ॥  
 पुत्रो मनोरस्य मनोज्ञहास्यो भूत्कज्जालाप्योबुजमंजुलास्यः ।  
 यो याचकायब्रह्मताकिश्रीर्हिबोवतीर्णः किमु किन्नरेशः ॥ २१ ॥  
 गांभीर्यमध्वेः सुषमां सुधांशोस्तेजो रवेः सत्यमजातशत्रोः ।  
 अक्षिप्य धात्राहु विनिर्मितोयं सत्कज्जलो गौरवमादधानः ॥ २२ ॥

तत्पुत्रो वछराजो बहलकमलाराजराजो नलं यः

कांत्या स्थैर्येण मेरुं भृगुमनुलनयेनांगराजं च दानैः ।

रीत्या युद्धस्य पार्थे धिषणममलया प्रज्ञया सौधियस्य

वाकोन्म्यो वण्णयितुं विचित्रचरितं शक्तो भवेत्सूरिणां ॥ २३ ॥

व्यासं धर्मजवृत्तवर्णनकरं रामायणग्रंथक-

द्वाल्मीकिं च भविष्यभूतयदसत्सज्जं विहाय क्षितौ ॥ २४ ॥

यत्रास्ते गिरिदुर्गमंधतमसप्रायं प्रिय त्वं व्रज

तत्रादाय कलत्रपुत्रमपिदसत्सज्जं विहाय क्षितौ ॥ २५ ॥

लंवाक्य ममेदं कुरु दत्वा वा कनकं गजादिपतवातन्यादयोः संगरं  
द्वित्वा यत्किल वछराजकरवालो वैरिणां धातुकः ॥

अभवद्वछराजस्य महाराजो जनपृथः ।

बिमत्सरः सत्यसंधः परोपकृत्यजत्परः ॥

अध्यैष्ट योष्टादशमं क्षुविधा बाल्ये च कोशं कृतवां युवावे ।

अंतश्चरारीन् प्रथमं विजित्य ततो निजघ्नैरिक्कुलं समूलं ॥

तस्यासिर्मघवा बुधादपि महान विद्वद्भिरावण्यते-

रीणां लाभद एष एव नितरां मुक्तिप्रदो भूभृतां ॥

दीप्यन्ते सुरसुंदरीपरिवृता नाके परे यद्धताः ।

वर्तन्ते स्म मयाजडाः पविहिता भूमौ स्थिताः सांप्रतं ॥

संसारानित्यतां ज्ञात्वा चंचलत्वं श्रियन्तथा ॥

दाने यशशि वैकुण्ठे महाराजो मनो दधेः ॥

सत्सौदर्यकलानिधिः किल रमास्थानं विवेकस्य भू-

विद्यानिलयः परो दिजजनस्यैको महानाश्रयः ॥

सत्कीर्त्तिमलं पद मनसिजः सौदर्यभावैरहो

माद्यद्वैरिगजांकुशो भुवि महाराजात्परः कः कलौ ॥

दत्तप्रत्यर्थिप्रिश्नीपतिनिबहमहारणदावाश्रया सः ॥

सर्वासगच्छदार्थं व्रजहृदयधृतप्रार्थनादेवपृष्ठः ॥

सौरिम्लेच्छोद्यकारापतितजनमहासुक्तिदानास्पदं योः

माहात्म्यं किं ब्रह्मो वयमपिलं वछराजात्मजस्य ॥

सुतोभून्महाराजस्य गागू श्रेष्ठप्रतापवान् ।

येनैदिश चंचलेयमिति बद्धा निजैर्गुणैः ॥

प्राप्तोदयः शुभनयो विनयोनतो यो

भूपालजालपरिवंदितपादपद्मः

उद्धार्यलज्जितसपर्व्वमणिस्वरूपः ॥

प्रध्वंसितारिवनितापिलचारुभूषः ॥  
 यत्कौक्षेयकच्छिन्नशत्रुनिकरावाप्तार्थसंतोषित  
 प्राज्यार्थिव्रजगीतकीर्तिविपुलप्रस्तानभावः स्फुटं ॥  
 प्रत्यत्रि प्रतिकाननं विसृमरैर्गुविपक्षपृथा ॥  
 वक्त्रेदूदयद्विष्टिभिः प्रतिनिशं ध्वातं न विज्ञायते ॥  
 पुत्रस्तस्य विशुद्धो नाथूदेवः प्रतापवान् ॥  
 भूमा उदारचेताः श्रोतुं कोलंभवेद्वुधो नूनं ॥  
 अश्रान्तार्थिवितीयमाणवहुलाकुप्यादिदानोदक-  
 प्राग्भारांस्तुदृष्टद्विद्वानिकरैर्लोकत्रये विश्रुतं ॥  
 यः कीर्त्तिव्रतातिं त्रिविष्टपफलां वृद्धिं ह्यनैषा कृतां  
 ब्रूमः किं वयमस्य चित्रचरितं भूमिद्विचितामणेः ॥  
 युद्धि करिण्डाषण्डनदक्षः सकलवनीपकचासवः वृक्षः  
 निजगुणगणवर्द्धितसषिपक्षो नाथूदेवस्तुधीरविलक्षः ॥  
 तत्पुत्रा विनयोज्ज्वला समभवन् । प्राप्तप्रकर्षोदया  
 लोकातुग्रहकारिणो निजकुलालंकारिणो मानिनः ॥  
 सध्यांगाः सदसद्विचारनृपणाः संराधितैश्चानुजाः ॥  
 पात्रा यत्र कृतप्रभृतविभवा वैज्ञानिकास्ते त्रयः ।  
 ज्येष्ठस्त्रिपुरदासस्य दनुवरीयांश्चरूपचंद्राण्यः ॥  
 अनुस्तयोस्तृतीयोभादेवो धरातले विदितः ॥ ( Read मागादेवो ? )  
 जार्तं त्रिपुरदासस्य रम्यं पुत्रद्वयं महत् ॥  
 ज्येष्ठोऽन्यो कुंदा क्षमतिर्निचंदा च नुदस्मृतः ॥  
 श्रीरूपचंद्रमुमतेः परमप्रतीताः सर्वस्वशास्त्रकुशला जितकामरूपाः  
 ते कालिदासहरिदासयुगं मनोज्ञान्यो जेविदास इति शक्रसम-  
 स्तृतीयः ॥  
 कौशल्यनामानि कुले भुवि येवतीर्णा  
 तेषां पृथगुणालपनं महीयः ॥  
 लक्षायुतैश्च शरदां गदितुं न शक्यं  
 प्रोक्तश्चतुनरेक एकः ॥  
 निबिलपुरपुरंभीभूषणं देवभाषामहितचरितनाथवल्लयासूत य च ।  
 गुणगणभूतमागादेवमुद्यत्प्रतापं तमिह हि तुल्येत्को निरूपो भृजगत्यां  
 मागादेवः सकृदपि महानर्थितो याचकैस्ते  
 लक्ष्मीवंतः पल्लु समभवनार्थिनः कापि भूयः ॥  
 एनं त्यक्तेतरबहुवृपात् याचतामेव जन्म  
 यावज्जीवं गतमभिभूतं नो पुनर्याचकत्वं ॥

आदेष्टास्य महाकृपानसदृशो नान्योवनौ दृश्यते  
 नो दृष्टो रिपुभूभुजां द्रुधितटे कर्तुः तपः केचन ॥  
 फलाहाराहुपत्रांवरा स्वनारीकुचयो गिरिश्व शिषरे येनानितं वासिताः  
 यत्कीर्त्यामलया विज्ञान्पर शुचित्वस्पर्द्धया चंद्रमाः ॥  
 साक्षीकृत्य दिवाकरं च विजितो लोकस्य संपश्यतः ॥  
 नैवं चेन्मुषच्छालाद्युदरा ॥ द्वयोर्मालये लज्जितो  
 मंदं मंदमुपैत्य सा उडुगणै कृत्वा पुरस्तात्कथं ॥  
 समस्तगिपुभूभुजां दामिनि मंडलाग्रो लस-  
 त्करे समिति रक्षति मनिदिलोकोत्तरं ॥  
 सगर्वमदहारिणि नृधनदायि मागापुरं ॥  
 दरे सति न को विभेति हृदि वासितश्रीधरे ॥  
 एतद्दानविधित्सया विनिहितैः पाणौ द्विजानां जलैः ॥  
 दारिद्र्यद्रुम एष शुष्यतितरां तेजोभिरक्तो रिपौ ॥  
 सूर्यातिक्रमिभिर्भवत्यविरतं प्रत्यग्रपत्रान्वितो  
 मागासौर्ध्वनिधेरमेयचरिते चित्रं महद्दृश्यते ॥  
 उद्यद्वाजिपुराग्रकर्षणदलभूलब्धदैत्यालया ॥  
 यत्खडाग्रविदारितारिविगलत्कीलालधाराप्लुता ॥  
 कीर्त्तिर्वातुदियं सुमंडपदिवं निर्धाय मार्गागम-  
 त्कामं स्वर्गफला सुसिद्धिकुसुमासंगृत्य काष्ठा दश ॥  
 ज्येष्ठस्तस्य गरिष्ठो दुर्गादासः प्रभूतविनयज्ञः ॥  
 पुत्रोभवद्विपक्षान्वयतिमिराहस्करो मतिमान् ॥  
 गातालं नागराजो दिवि च सुरपतेर्वारनेंद्रः सितौ द्वा-  
 वेवं पौरानवाणी बुधजनगदितास्तिष्ठतु क्षमातलोस्मिन् ॥  
 विद्वस्त्वेवं भ्रमत्या जगदिदमपिलं पावयंत्याति शुभ्रं ॥  
 कुर्वत्योभौ नितान्तं सपदि धवलितौ दुर्गदासस्य कीर्त्या ॥  
 द्वितीयोप्यद्वितीयोभूद्भोजराजो जनप्रियः ॥  
 यमसेवंत भूपालास्त्यक्तमानमदा भूशं ॥  
 पिबेव त्वं श्वशशि भवति द्राग्विलक्षेव कस्मा-  
 दित्युक्ता सालपदिदमलं वेत्स्यवस्थां न मे त्वं ॥  
 मांगादेवेन सार्द्धं पतिरयुरुमतिकृष्टि तस्मिंश्च तुष्टे  
 नाहं नायं न बाला न च सदनमियं श्रीर्णं नो बंधुवर्गः ॥  
 यः संग्रामाग्रजाग्रप्रतिनृपतिमहाकुभिकुभस्थलेभ्यो  
 भल्लैरादाय कृत्वा सपदि वसुमतीं ध्रुविष्ठात्कलाढ्यां ॥

नाम्नेयं रत्नगर्भा पुनरिह सुमतिस्तामकार्णीयथार्थो  
 सोयं मंगा कलिंगादिविषयविजयी राजते राजसेव्यः ॥  
 हारीतं चरकं च सुश्रुतमतं वीक्षाषिलं वाग्भटं  
 वंगं तीसटमन्यश्रुरिरचितान् ग्रंथानमेयप्रभः ।  
 मागादेववृपोतिमंदाभिषजां हेतो विधातुं दधेः  
 चेतोश्चरिगदार्त्तदीनमनुजः स्तोमानुकंपाभरात् ॥  
 सिद्धैराय्यैर्यदुक्तं तदपि च निषिलं वीक्ष सारं गृहीत्वा  
 हित्वा फल्गु प्रभृतं प्रबलमतिमयो ग्रंथमेतं विधत्त ॥  
 मागादेवश्च कैश्चिद्गुणानिलयै प्राक्तनैरेव पदैः  
 कैश्चिदक्षिप्तैस्तमेवामयविहितरुजं छिद्यमानः क्रमेण ॥  
 ग्रंथेषु केष्वपि च कर्म न सम्यगास्ते  
 मात्रा च केष्वपि न रोगपरीक्षणं च ॥  
 युक्तिष्ण केष्वपि च कुत्र च नास्ति सिद्धि-  
 र्नास्ति क्रिया क्वचन नोपि न संप्रदायः ॥  
 त्रिष्टापि शेषं कमपि प्रयुक्तं स एव पाठः पुनरेव यच्च ।  
 सातुं सुषेनैव चिकित्सिकानां न दूषणं देयमेयबुद्ध्या ॥

इति श्रीकौशल्यान्वयजकुसुदप्रकाशनसत्क्षत्रियशिरोरत्नसाहिगिलकुल-  
 प्रदीपनाथराजसुतश्रीमागचंद्रदेवविरचितायां मागराजपद्धतौ स्ववंश-  
 वर्णनो नाम प्रथमोऽध्यायः ॥

Ends.—fol. 417<sup>b</sup>

ओं कामेश्वर मोहय स्वाहा ॥ अनेन मंत्रेण मधुमिश्रितजातीकुसुमसहित-  
 तांबूलं आदित्यादिने सहस्रावारमभिमंत्रितं पश्चिन्धै दातव्यं ॥ इति पश्चिनीमंत्र-  
 समुद्देशः ॥ ओं पठ २ ओं विहंगम २ ओ कामदेवाय स्वाहा ॥ अनेन मंत्रेण  
 रंभाजपुटितजातीफलमिलिततांबूलमादित्यादिने पंचशतवारनभिमंत्रितं चित्रिणौ  
 दातव्यं ॥ इति चित्रिणीमंत्रसमुद्देशः ॥ ओं हर २ ओं पठ कामाय देवाय  
 स्वाहा ॥

Reference.—Ours is the only Ms. mentioned by Aufrecht in his  
 Catalogus Catalogorum. So far as our knowledge goes this  
 work is not mentioned in any other Descriptive Catalogue.

## माधवचिकित्सित

Mādhavacikitsita

No. 143

132.

A. 1882-83.

Size.— 10 in. by 4 in.

Extent.— 102 leaves ; 9 lines to a page ; 30 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters with पुष्टमात्रs hand-writing legible ; double lines in black ink on each border ; benedictory phrases, colophons, topic-heading and some times 3 or 4 lines in a page are tinged with red pigment ; fol. 46<sup>a</sup> is blank ; paper is very old, musty and worn out on edges. The work deals with treatment of diseases and follows the order as given in माधवनिदान. The verses are numbered consecutively, beginning with one, two after each hundred. The total number of verses till fol. 101<sup>b</sup> is 1693 ; on fol. 102<sup>a</sup> the numbering is from 44, which shows that there is some break ; it is corroborated by want of connection in the texts of foll. 101<sup>b</sup> and 102<sup>a</sup>.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Mādhava, son of Candrakara.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

ओं नमः श्रावाहृदेवाय । नमा वेद्यनाथाय ।  
 अथातो ज्वरचिकित्सितं व्याख्यास्यामः ।  
 रोगानीकस्य सर्वस्य ज्वरो राजा यतः स्मृतः ।  
 तस्मात्प्रथमतस्तस्य प्रविक्ष्यामि चिकित्सितं ॥ १ ॥  
 जन्मादौ निधने च व प्रायो वसति देहिनां ।  
 अतः सर्वविकाराणामयं राजा प्रकीर्तितः ॥ २ ॥  
 मृदौ ज्वरे लघौ देहे प्रचलेषु मलेषु च ।  
 पक्वं दोषं विजानीयात् ज्वरे देयं तदौषधं ॥ ३ ॥ etc.

Ends.— fol. 102<sup>b</sup>

शुद्धेगमोक्षो लघुता विशुद्धिर्जीर्णलक्षणं ।  
 तदा भेषजमादेयं । स्याद्विषवदन्यथा ॥ ५५ ॥  
 न चैकांतेन निर्विष्टोप्यत्रापि निवसेत् बुधः ।  
 स्वयमप्यत्र भिषजां तर्क्ये बुद्धिमता भवेत् ॥ ५६ ॥

उत्पाद्यते हि सावस्था देशं कालं बलं प्रति ।

यस्यां कार्यमकार्यं वा । कर्म कार्यं च वर्जयेत् ॥ ५७ ॥

इति चंद्रकरात्मजवैद्यराजमाधवविरचिते चिकित्सासूत्रपरिभाषासूत्र-  
सहितं माधवचिकित्सितं समाप्तमिति ॥ शुभं भवतु ॥

References.— ( 1 ) Mss.— A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
i, 449. ( It is the only entry by Aufrecht ). It is not  
*Rugviniscaya* as Aufrecht notes but different from it, for  
it deals with treatment also which *Rugviniscaya* does not.  
The author of *Rugviniscaya* is Mādhava son of Indukara,  
while our author is Mādhava, son of Candrakara. It is  
probable that they are identical.

माधवनिदानस्य

Mādhavanidāna's  
comm.

व्याख्यामधुकाशः

Vyākhyānadhukōśa

No. 144

945.  
1884-87.

Size.— 10½ in. by 3½ in.

Extent.— 155 leaves ; 12 lines to a page ; 34-35 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters with पृष्ठमात्रास  
hand-writing good ; paper old, but in good condition ;  
begins with folio 1<sup>b</sup> and ends with folio 192<sup>a</sup> ; folios  
131-170 missing ; 1st folio written in different hand ; some  
scribe has revised and filled in the lacunae on fol. 65<sup>b</sup>, l. 4 ;  
fol. 114<sup>b</sup>, l. 10 ; and fol. 126<sup>a</sup>, l. 5 by adding three extra  
folios bearing the numbers 65, 114 and 126 respectively ;  
leaves have blank squares in the centre of each page with a  
hole for the string.

Age.— Bears Sam. 1420, Āṣāḍha Sudi 2, Ravi( vāra ).

Author.— Vijayarakṣita.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

स्वस्ति श्रीगणेशाय नमः ॥

शशिरुचिरहरार्द्धव्यक्तशक्तार्द्धदेहो

दिशतु घनघनाभः पद्मनाभः त्रियं चः ।

त्रिदशसरिदशीतद्योतिजा वारिमध्य-

भ्रमिभवमिव नाभौ वारिजं यस्य रेजे ॥ १ ॥ etc.

Ends.— fol. 192<sup>a</sup>

जिह्वाग्रहणेनैव मूत्रग्रहणे सिद्धे समध्यतुग्रहणत्वप्रतिपादनार्थं पृथगुपा-  
दानं । अनेन श्लोकेन समदोषः समाग्निश्रेत्यादेः श्लोकस्य एक एवार्थो निबि० ॥  
इति आरोग्यशालीयवैद्यपतिविजयरक्षितविरचिते व्याख्यामधुकोषे विषनिदानं  
समाप्तमिति । समाप्तश्राव्यं मधुकोशकृतिः पंडितश्रीविजयरक्षितस्य ॥ ह्युभं  
भवतु लेखकपाठकयोः सं० १४२० वर्षे आषाढसुदि २ रवौ ॥

References.-- ( 1 ) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
i, 527<sup>b</sup> ; ii, 124<sup>a</sup> ; iii, 112<sup>b</sup>.

B-Descriptive Catalogues :—

I. O. Catalogue 2668-9.

( 2 ) Printed Editions :—

( 1 ) with Hindi Ṭikā, Edited by Raghunātha Prasāda  
Sītārāma, Bombay, 1884.

( 2 ) with comms. of Vijayarakṣita, Śrīkaṇṭhadatta and  
Vācaspati Vaidya ; edited by Jādavaji Tricumji, Ācārya,  
Bombay 1920.

( 3 ) Saggio di versione del “ Mādhavanidāna ” [ Translated  
in part by ] Mario Vallauri, Giornale della Società Asiatica  
Italiana, 26 ( 1913-4 ), 253-290.

माधवनिदान with  
व्याख्यामधुकोश

Mādhavanidāna  
with Vyākhyāmadhukośa

No. 145

1067.  
1886-92.

Size.— 11 $\frac{7}{10}$  in. by 6 in.

Extent.— 103 leaves ; 13-14 lines to a page ; 28 letters to a line.



Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; folios 1-5 bear two rows of double lines on the borders ; topic-headings, *pratikas* and marks of punctuation in red ink ; folio 50<sup>a</sup> blank and 50<sup>b</sup> written only on half the page, after which there is lacuna ; fol. 103<sup>a</sup> torn on right-hand corner and the text is missing ; Ms. gives the text of Mādhavanidāna in the centre of page with the comm. above and below it ; it is a fragment which stops with the 3rd verse of the अपस्मारनिदान ; fol. 103<sup>b</sup> blank ; fol. 1<sup>a</sup> bears the legend पोथी बंदकी । in the centre of the page.

Age.— Appears to be modern.

Author.— ( Text ) Mādhava ; ( Comm. ) Vijayarakṣita.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

( Comm. )

श्रीगणपतये नमः ॥

शशिरुचिरहरार्द्धव्यक्तशक्तार्द्धदेहो

दिशतु धनघनाभः पद्मनाभः श्रियं वः ।

त्रिदशसरिदृशीतयोतजावारिमध्य-

भ्रमिभंवमिष नामौ वारिजं यस्य रेजे ॥

( Text )

श्रीगणपतये नमः ॥

प्रणम्य जगदुत्पत्तिस्थितिसंहारकारणां ॥

स्वर्गापवर्गयोर्द्वारं त्रैलो-

( next line ) ॥ क्यशरणं शिवं ॥

Ends.—fol. 103<sup>a</sup>

( Text )

कंपते प्रदशेहंतान्फेणोद्धामी श्वसित्यपि ।

परुषारुणकृष्णानि पश्येद्वपाणि चालिलाद ॥

( Comm. )

शुक्लेत्यादि । हृद्यांगजो हृदयरोमा चिरादित्यनेन वातपित्तयोर...(corner broken ), ( next line ) वेगमोक्ष इति सूचयति सन्वैरित्यपि रुध्रेति साञ्जिपातिकः क्षीणस्यै...

( letters lost, corner broken )—

Reference.— See No. 144.

माधवनिदान  
with  
व्याख्यामधुकोश

Mādhavanidāna  
with  
Vyākhyāmadhukośa

No. 146

376 (B).  
1882-83.

Size.— 11 in. by 5 $\frac{1}{10}$  in.

Extent.— 38 leaves ; 13 lines to a page : 40-42 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters : with  
पृष्ठमात्रास ; hand-writing good ; paper slightly worn out and  
moth-eaten ; it is a fragment starting with fol. No. 165  
and ending with fol. No. 220 ; folios 182-196, 202-204  
are missing ; begins in the middle of सूत्राद्यतनिदान and stops  
in the middle of शूकदोषनिदान.

Age.— Appears to be fairly old.

Author.— ( Text ) Mādhava ; ( Comm. ) Vijayarakṣita.

Begins.—fol. 165<sup>a</sup>

द्वार्थभावो दर्शनार्थं वातस्यैव दोषांतरालुबंधेन लक्षणमाह ॥ तस्मिन्  
पित्तान्विते दाहः शूलं सूत्रविघर्णता । श्लेष्मणा गौरवं शोफः त्रिगुणं सूत्रं घनं  
सितं ॥ तस्मिन् बस्तिकुण्डले पित्तान्विते सति दाहादिलक्षणं भवति । etc.

Ends.—fol. 220<sup>b</sup>

आह्वजेति पाठांतरे शूकपातानंतरं शीघ्रं जायते इत्यर्थः । अलजीमाह ॥  
तुल्यजां त्वलजीं विद्यात् यथा प्रोक्तां विचक्षणः । विचक्षणः अलजीं पिष्टिकां  
विद्यात् । किंश्रुतां । तुल्यजामिति । प्रमेहपिष्टिका अलजी

Reference.— See No. 144.

माधवनिदानस्य  
व्याख्यामधुकोशः

Mādhavanidāna's  
Vyākhyāmadhukośa

No. 147

621.  
Viśrāma (i).

Size.— 16 in. by 6 $\frac{7}{10}$  in.

Extent.— 56 leaves ; 11 lines to a page ; 48-50 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good and bold ; incorrect ; a fragment from folio 3<sup>a</sup> upto the middle of 54<sup>b</sup> ; folios 18 and 19 missing ; starts with the comm. on the 3rd verse of the 1st ch. of माधवनिदान and extends upto the middle of राजयक्ष्मनिदान ; there are 4 separate leaves ( marked by me as I, II, III and IV ), out of which I, II and III<sup>a</sup> bear the text of the comm. on नेत्ररोगनिदान and III<sup>b</sup> and IV are blank ; paper is old and brittle and is patched at different places.

Age.— Appears to be fairly old.

Author.— Vijayarakṣita.

Begins.— folio 3<sup>a</sup>

( 3 letters in the beginning disfigured by ink ) मित्यर्थः महाबुद्धयोतिविस्तरदुरधिगमनानातंत्राध्ययनक्षमाः नाल्पबुद्धयः । महाधिया-मप्यनासादितदुरूहोपादेया etc.

„ — fol. I<sup>a</sup>

नेत्ररोगनिदानं ॥ एते च नयनरोगाः वातपित्तकफरक्तसंनिपातागंतुना षट्सप्तभिः यदाह सुश्रुतः तैस्तैस्त्रिभिस्त्रिंशदुक्ताः कफेनाभ्यधिकास्त्रयः । रक्तजाः षोडश ज्ञेयाः सर्वजाः पंचविंशतिः etc.

Ends.— fol. 54<sup>b</sup>

तज्जनितो यक्ष्मा कथं त्रिदोषज इति चेदुच्यते वातप्रकोपादेकाग्निदुग्धा कफपित्तयो प्रकोप इत्याहुः हेतुचतुष्टय इत्येनासंख्येय हेतव उक्तचतुष्टयेतर्भ वतीति दर्शयति शेषादिनानाशब्दवाच्यत्वेनास्य सुश्रुतोन्वयमकाशीत् यथ संशोषणाद्रसादीनां शोष इत्यभिधीयते ॥

„ — fol. III<sup>a</sup>

तत्र निमग्नरूपमित्यादिना सत्रणशुक्रलक्षणं निमग्नरूपं हि भवेद्धि कृच्छ्रे सूक्ष्मेव विद्धं प्रतिपाति भाति ये द्वे सावं त्रये दुष्टमतीव यच्च तत्स-त्रणं शु-  
त्रणं शु-

Reference.— See No. 144.

माधवनिदानस्य

Mādhavanidāna's  
comm.

व्याख्यामधुकोशः

Vyākhyāmādhukośa.

No. 148

376 A.

1882-83.

Size.— 11 in. by 4½ in.

Extent.— 47 leaves ; 11 lines to a page ; 42-43 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing bad and difficult to decipher ; paper worn out, musty and moth-eaten ; a fragment beginning with fol. 102 and ending with 148<sup>a</sup> ; begins in the middle of भग्ननिदान and ends with शिरोरोग ; folio 148 pasted with scraps of paper on *b* side ; name of scribe wiped out with ink ; hand-writing different on different pages.

Age.— Bears Saṁ. 1555, Caitra-sudi 2, Somavāsara.

Author.— Vijayarakṣita.

Begins.— fol. 102<sup>a</sup>

च्यते अस्थिविशेषो अत्र भंगोऽभिप्रेत इति । स च कांडे भग्ने विभ्रुक्ते  
वास्थनीति न दोषः प्रसारणाकुंचनवर्त्तनोद्यागिति । etc.

Ends.— fol. 148<sup>a</sup>

शिराधनामिति वचनात् । किमस्य चिकित्सायाह्वकं । पाने नस्ये च  
सर्पिः स्याद्वातधूमधुरैः सृतमितिति । ततश्च समीरणपाने न संगतः ॥ कल्याण-  
मस्तु ।

संवत् १५५५ वर्षे चैत्र सुदि द्वितीया सोमेवासरे ( name besmeared with ink ) साध्यज्जात्मनः पठिनार्थं पुस्तकं लिखितं तथा परोपकारार्थं  
शुभं भवतु ॥

References.— See No. 144.

माधवनिदानटीका

Mādhavanidānatikā

आतंकदर्पण

Ātanikadarpaṇa

No. 149

460.
1895-98.

Size.— 11 in. by 5½ in.

Extent.— 210 leaves ; 13 lines to a page ; 33 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing very good ; it has borders of double lines in red ink ; paper is old and worm-eaten ; folios 1-3 are repaired. The work is a commentary on माधवनिदान or रुग्णनिश्चय of माधव. The *pratikas* are tinged with red pigment.

Age.— Sam. 1841.

Author.— Vācaspati.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीमहागणाधिपतये नमः ॥ श्रीशुभे नमः ॥ अधुनाऽतंकदर्पणो  
लिष्यते ॥ श्रीः ॥

तुलशीकुसुमं दधत्तमालप्रतिमं बल्लविगोपवाससक्तं ॥

किमपि त्रिभुवनैकमूलकंदं परमानंदमहो महं स्मरामि ॥ १ ॥

श्रीहस्मीरनरेश्वरः समभवद्दीरः प्रतापानल-

ज्वालाजालकरालदग्धयवनप्राग्भारह्युष्केधनः ॥

यस्य प्रौढसमांगणेष्वपि यशः स्वलोककल्लोलिनी-

कल्लोलामलमंगनाः सुमनसां गायन्ति रोमाञ्चिताः ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. 210<sup>b</sup>

सुभाषितं तत्र यदस्ति किञ्चित् तत्सर्वमेकीकृतमत्र यत्नात् ।

विनिश्चयेत्सर्वरुजां तृणां ना यन्माधवेनैदुकरात्मजेन ॥

यत्कृतं सुकृतं किञ्चित्कृत्वेनं रुग्णनिश्चयं ।

सुचंतु जंतवस्तेन नित्यमातंकसंतति ॥

इत्यातंकदर्पणे निदानाव्याख्यायां विषयनिदानं समाप्तं ॥ शुभं भूयात् ॥

संवत् १८४१ मिति माह सुदि १४ चंद्रे लिपितं पूर्णतामगात् ॥ लिषायतं  
वैद्यचंद्रभाटुनाम्ना शुभं भूयात् ।

लिषितेन निदानेन माधवेनैव माधवः ।

प्रीयता गोकुलेशस्य स्वर्गवैकुण्ठः प्रभुः ॥

श्रीमद्रोकुलनाथस्य पादौ नत्वा प्रसन्नधीः ।  
 दर्शनानन्दसुखतो नैति पाप्यपि दुर्गतिं ॥  
 कृष्णः कृष्णसखो मह्यं प्रीयतां कृष्णया वृतः ।  
 कृष्णभक्त सदा देवः सर्वे पायाज्जगत्प्रभुः ॥

References.— ( 1 ) Mss.— A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
 i, 41<sup>a</sup> and 527<sup>b</sup> ; ii, 124<sup>a</sup> and 222<sup>a</sup> ; iii, 112<sup>b</sup>.

B—Descriptive Catalogues :—

Aufrecht's Cat. of Oxford Mss. No. 746 ; I. O. Catalogue  
 Nos. 2662–7.

( 2 ) Printed Editions :—

Edited by Chhotu-pati Śarmā, Bombay 1913.

माधवनिदानं  
 आतङ्कदर्पणसहितं

Mādhavanidānam  
 with Ātaṅkadarpaṇa  
 38.  
 1868–69.

No. 150

Size.— 10½ in. by 4½ in.

Extent.— 450 leaves ; 8 lines to a page ; 30 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing very good ; two lines in red ink on each border ; marks of punctuation in red ink ; pratikas, topic-headings, topic-endings and colophons tinged with red pigment. Fol. 112 is missing. The Ms. contains text with commentary.

Age.— Appears to be old.

Author.— ( text ) Mādhava ; ( comm. ) Vācaspati.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥  
 तुलसीकुष्ठं दधत्तमालप्रतिमं बल्लविगोपबालसक्तं

etc. same as in No. 149.

Ends.— fol. 451<sup>a</sup>

यत्कृतं सुकृतं किञ्चित्त्वैत्वेनं रुग्निनिश्चयं ॥  
 मुञ्चंतु जंतवस्तेन नित्यमातंकसंगतिं ॥ २ ॥  
 इत्यातंकदर्पणे निदानव्याख्यायां रोगसंग्रहाध्यायः समाप्तः ॥  
 भयपृष्टीकटिग्रहीवाबद्धमुष्टीरथोमुखं ॥  
 कष्टेन लिखितं ग्रंथं यत्नेन परिपालयेत् ॥  
 संवत् ॥

Reference.— See No. 149.

## माधवनिदान

Mādhavanidāna

No. 151

1070.  
 1886-92.

Size.— 10 in. by 5 in.

Extent.— 126+1 leaves; 7 lines to a page; 28 letters to a line.

Description. — Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing very good, but it has deteriorated in the last ten leaves; benedictory phrase, verse numbers, topic-headings, topic-endings and colophons are tinged with red pigment. After fol. 9, an extra leaf containing explanation of हेतुव्याधि has been added. Paper is old and musty. A few leaves have two lines in red ink on each border. Occasionally there are some notes on the margin and in between the lines.

Age.— Appears to be old.

Author.— Mādhava.

Beginn.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ( in red ink )  
 प्रणम्य जगदुत्पत्तिस्थितिसंहारकारणं  
 स्वर्गापिबर्गयोद्धारिं त्रैलोक्यशरणं शिवं १

etc. same as in No. 144.

Ends.—fol. 127<sup>a</sup>

यत्कृतं सुकृतं किञ्चित्कृत्वैनं रुग्निनिश्चयं  
 सुचंचतु जंतवस्तेन नित्यमातंकसंततिः १४९  
 इति श्रीमाधवकविविरचितं माधवनिदानं संपूर्णम् श्रीरस्तु श्रीः

Reference.— See No. 144.

**माधवनिदानस्य  
 सुबोधिनीटीका**

A comm. on Mādhavanidāna  
 called Subodhinī

No. 152

934.  
 1891-95.

Size.— 13½ in. by 5 1/10 in.

Extent.— 38 leaves ; 7 lines to a page ; 47 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; marks of punctuation with red ink ; paper not very old. The work is a short and concise gloss on difficult portions of माधवनिदान. The author is a Māthura Kāyastha.

Age.— Sam. 1899.

Author.— Vā(?)deva Māthura.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

गणेशं हृदि संस्मृत्य नमस्कृत्वा सरस्वतीं

निदानटीकां कुर्वे कठिनांशेषु सुबोधिनीं ॥ १ ॥

योगर्द्धिवलात्त्रैकालज्ञानदर्शी पुरुषः । मुनिरुच्यते तेषां वचनैः । नियोगो  
 नियोजनं अथवा आज्ञा अस्मदुपकाराय ग्रंथः । क्रियतां एवंभूता प्रार्थनेत्यर्थः ।  
 उपद्रव उक्तं चरके

व्याधेरुपरि यो व्याधिर्भवेदुत्तरकालजः ।

अनुक्रमविरोधी यः । स उपद्रव उच्यते ।



Ends.— fol. 37<sup>b</sup>

बलिनः पुष्टपुरुषस्य क्षुब्धमनसः कामात्संचलितमनसः निरोधात् क्लेश्य  
भवति मर्मछेदात् वीर्यबाहिशिराछेदात् ।

इति श्रीसुबोधन्यां कठिनाशनिदानटीकायां सुबोधनी टीका शंपूर्णः ।  
यादृशं पुस्तकं दृष्ट्वा तादृशं लिखितं मया ॥ यदि शुद्धमशुद्धं वा मम दोषो  
न दीयते ।

टीका माधवकारस्य निदानस्य सुबोधनी

लेखिता वादेवेन (?) माथुरेण रुजार्जिते ॥ १ ॥

मासानामुत्तममासे फालगुणे मासे क्रष्णपक्षे । तिथौ । द्वादस्यां  
युरवासरे । संवत् । १८९७ । मंगलं लेषकानां च पाठकानां च मंगलं । मंगलं  
शर्वलोकानां भूमी ( fol. 38<sup>a</sup> ) भूपालमंगलं । लिपितं आसाराम कायस्थ ॥

माधवनिदान

Mādhavanidāna

No. 153

216.

A. 1883-84.

Size.— 10½ in. by 4½ in.

Extent.— 82 leaves ; 10 lines to a page ; 35 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanagari characters ; hand-writing good, but for foll. 1-7 and 10 which are added in a different hand afterwards ; on each border two to four lines in red ink on foll. 1-58 and in black ink on the rest ; foll. 1-7 have marks of punctuation, page numbers and the word निदान on the left-hand top-margin of each leaf in red ink ; the remaining folios have the word नीदा. on the left-hand top-margin ; marks of punctuation at the end of each chapter are in red ink and the colophons are tinged with red pigment ; paper is very old, worn out and musty. Several leaves are stuck together.

Age.— Sam. 1666.

Author.— Mādhava.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥ शिवाय नमः ॥

प्रणम्य जगदुत्पत्तिस्थितिसंहारकारणं ॥

स्वर्गापवर्गयो द्वारं त्रैलोक्यशरणं शिवं ॥ १ ॥

etc. same as in No. 144.

Ends.—fol. 82<sup>a</sup>

यत्सूत्रं श्रुतं किञ्चित्कृत्वै नमः पिनिश्रव्यं ।

मुञ्चन्ति जंतवस्तेन नित्यमानंदसंततिं ॥ इति

श्रीमाधवविरचिते सर्वोपरिरोगामाहनिदानसमाप्तम् । शुभमस्तु । संवत् १६६६ समये आषाढ शुद्धि ति ३ सनिवासरे । लिखितगिरिधरविद्यार्थिपठनार्थं । परउपकारयाः । छि० नय आगरे । कृष्णप्रशादात् ॥ श्रीगुरुप्रसीदात् । यदं-पुस्तकं दृष्ट्वा तदंसं लिखिते मया । यदि शुद्धविशुद्धं च मम दोषो न दियते ॥ १ ॥ जदी अछरणं...मात्राहिनं जदी भवेत् । ततः छिमिताय देवी प्रसिद्धतु प्रमेश्वरी । २ । श्रीनृसिंहाय नमः ॥

Reference.— See No. 144.

## माधवनिदान

Mādhavanidāna

No. 154

933.

1891-95.

Size.— 17<sup>7</sup>/<sub>10</sub> in. by 6 in.

Extent.— 77 leaves ; 6 lines to a page ; 60 letters to a line.

Description.— Country paper ; Bengali characters ; hand-writing legible : a rectangular space is left in the centre of each page for the passage of thread ; first few leaves have marginal notes ; paper is very old, musty and completely worn out on edges. The text on fol. 77<sup>b</sup> is quite illegible.

Age.— Appears to be very old.

Age.— Mādhava.

Begins.— fol. 2<sup>b</sup>

ओंनमः शिवाय ।

प्रनम्य जगदुत्पत्तिस्थितिसंहारकारणम् ।

स्वर्गापवर्गयोर्द्वारं त्रैलोक्यशरणं शिवं ॥ etc.

Ends.— fol. 77<sup>a</sup>

यत्कृतं किञ्चित् कृत्वैनं रुग्विनिश्चयं ।

मुञ्चन्तु जन्तवस्तेन नित्ययातंकसंततिं ॥

इति रुग्विनिश्चयं सम्पूर्णं ॥ श्री...वनचंद्राय नमः । ओं नमो भगवते  
नारायणाय ॥ ओं नमः श्रीमत्यै जयदुर्गायै नमः ॥ Then follow mis-  
ellaneous verses in praises of Durgā, etc.

Reference.— See No. 144.

माधवनिदानं  
आतङ्कदर्पणसहितं

Mādhavanidāna  
with Ātaṅkadarpaṇa

No. 155

903.

1387-91.

Size.— 10 in. by 4½ in.

Extent.— 125 leaves ; 18 lines to a page ; 45 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; first 48 folios have double borders with three lines and one line in red ink ; the rest of the pages have no border : fol. 125 missing ; stops in the middle of विषरोग-निदान. It has no marks of punctuation. Text is accompanied by commentary.

Age.— Appears to be old.

Author.— ( Text ) Mādhava ; ( Comm. ) Vācaspati.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगुरवे नमः ॥

तुलसीकुसुमं दधत्तमालप्रतिमं बल्लविगोपवालसक्तं ।

etc., same as in No. 149

Ends.— fol. 126<sup>a</sup>

एवमन्योपि जातिव्यतिकरा जह्याः द्विद्विरूपिण इति द्वयोर्योपस्तद्वत्  
इत्यर्थः व्यंतरा इति पाठेऽप्ययमेवार्थः भोगीप्रभृतिभिः कृतदंशेषु वातादीनां  
लिङ्गमाह

दंशो भोगिकृतः कृष्णः सर्ववातविकारकृत् ॥

Reference.— See No. 149.

**माधवनिदानं  
आतङ्कदर्पणसहितं**

Mādhavanidāna  
with Ātaṅkadarpaṇa

No. 156

624.  
1895-1902.

Size.— 10 in. by 4  $\frac{1}{10}$  in.

Extent.— 181 leaves ; 13 lines to a page ; 50 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing very good ; double rows of three lines and two lines in red ink on both the borders ; pratikas, topic-headings, topic-endings and colophons tinged with red pigment ; paper is very old, musty, worn out, worm-eaten and newly patched at several places.

Age.— Sam. 1764.

Author.— ( Text ) Mādhava ; ( Comm. ) Vācaspati.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

तुलसीकुसुमं दधत्तमालप्रतिमं बह्वविगोपवालसक्तं ।

etc., same as in No. 149.

Ends.— fol. 181<sup>a</sup>.

यत्कृतं सुकृतं किञ्चित्कृत्वैनं रुग्निनिश्चयम्

मुञ्चंतु जंतवस्तेन नित्यमातंकसंततिम्

इत्यातंकदर्पणनामनिदानव्याख्यानं संपूर्णं ।

ग्रंथा ग्रंथ टीका ६००० मूल सूत्र १७०० सर्व मीलने ७७०० संख्या

छै सं १७६४ वर्षे पोषसित पौर्णमास्यां तिथौ शनिवासरे लिखतं मोहण-  
विजैः ।

Reference.— See No. 149.

## योगचिन्तामणि

Yogacintāmaṇi

No. 157

371.  
1882-83.

Size.— 9 in. by 5 in.

Extent.— 15 leaves ; 9 lines to a page ; 27 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; double lines in red ink on borders ; benedictory phrase, marks of punctuation, verse-numbers, topics and the colophon are tinged with red pigment. Paper is old and musty. It is a small work containing 151 verses and dealing with general remarks on patients, etc., क्वाथs, चूर्णs, छटिकाs, क्षारs, अवलेहs, and रसs. It is ascribed to धन्वंतरि.

Age.— Sam. 1842.

Autor.— Dhanvantari.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

संम्यक् रोगस्य विज्ञानं वेदनायाश्च निग्रहः ॥

एतत् वैद्यस्य वैद्यत्वं न वैद्य प्रभुरायुषः ॥ १ ॥

कुचिलं कर्कशं दीनं स्वाधितं स्वयमागतं ॥

पंच वैद्या न शोभ्यते धनवंतरिसमा यदि ॥ २ ॥

आमाशयस्थो हत्वाग्निं सामो मार्गान् निधापयन् ॥

विदधाति ज्वरं दोषं तस्माल्लघनमाचरेत् ॥ ३ ॥ etc.

Ends.—fol. 15<sup>a</sup>

पारदाद्युतलविगंधकैः भाग्युग्ममारिचेन मिश्रितं ॥

तत्रजातिफलमर्द्धभागकैः चिंचणिलरसेन भावितं ॥ १५० ॥

मासमात्रमनूपानयोगिकं सद्यमेव जठराग्निवर्धितं ॥

सेविता सकलरोगनासिनि रांमबाण्युटिका रसायनि ॥ १५१ ॥

इति रांमबाण्यमात्रा ॥

इति धन्वंतरिविरचीतं योगचिन्तामणिनामग्रंथ स्माप्तं ॥ शंवत् १८४२ ना  
भाद्रपदमासे शुक्लपक्षे द्वितीया अशुवाशरे शमाप्तं ॥

References.— ( 1 ) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
i, 477<sup>a</sup> ; [iii, 102<sup>b</sup>.

## योगचिन्तामणि

Yogacintāmaṇi

No. 158

1407.  
1891-95.Size.— 9<sup>7</sup>/<sub>16</sub> in. by 5 in.

Extent.— 166 leaves; 10 lines to a page; 33 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing good; double borders on each side of two lines and a single line in red ink; benedictory phrase and marks of punctuation in red ink; topic-headings tinged with red pigment. Last colophon in red ink. Sanskrit text is followed by Gujarati Translation. On the last page, after the name of the scribe follow 5 lines which give the portions of medicine allotted to different people including *Dhanvantari*. Paper is very good. Translator's name is *Narasimha*.

Age.— Sam. 1801.

Author.— Harṣakīrtisūri.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

नमः श्रीविघ्नविच्छेदे ॥

यत्र चित्रा समायांति । तेजांसि च तमांसि च ।

महीयः सदहं वंदे । चिदानंदमयं मह्यः ॥ १ ॥

सिद्धौषधानि पथ्यानि । रागद्वेषरुजां जये ।

जयंति यद्वच्चांस्यत्र । तीर्थकृत्स्तोस्तु वः श्रिये ॥ २ ॥ etc.

Same as in No. 159.

Ends.—fol. 165<sup>b</sup>

यथा योगप्रदीपोस्ति पूर्वं योगशतं यथा ।

तथैवायं विजयतां योगचिन्तामणिध्विरं ॥ ६ ॥

श्रीमन्नागपुरीय तपागच्छीयहर्षकीर्तिसूरिसंकलिते श्रीयोगचिन्तामणिवैद्यक-  
सारसंग्रहे मिश्रकाव्यायसप्तमः संपूर्णः ॥ १७ ॥ श्रीधरतरंगच्छीयवाचना-  
चार्य्यरतनराजगणेशिष्यगणकशास्त्राय नरसिंहकृतः बालाबोधः समाप्तः  
तत्समाप्तो समाप्तोयं श्रीयोगचिन्तामणिनामा वैद्यकशास्त्रं संपूर्णं ॥ संबत् १८०१  
फाल्गुणमासे शुभे शुक्ले पक्षे तिथौ द्वितीया भृगुवासरे लिषि पूर्णं ॥ लिषितं  
महात्मा फकीरदासलक्षणयतीमध्ये ॥ श्रीरस्तु ॥

Reference.— See No. 159.

## योगचिन्तामणि

Yogacintāmaṇi

No. 159

625.

1895-1902.

Size— 8  $\frac{3}{16}$  in. by 5  $\frac{1}{2}$  in.

Extent.— 187 leaves ; 15 lines to a page ; 15 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; several hand-writings ; all legible ; from fol. 1 to 105, topic-headings, topic-endings and colophons are tinged with red pigment ; from fol. 106 to 189 they are written in red ink. Foll. 8-9 are missing. The Ms. is written in book form and not in *pothi* form. The author is the well-known Jain monk Harṣakīrtisūri, disciple of चन्द्रकीर्ति of Nagpur Tapagaccha. Paper is old, worn out, musty and worm-eaten. Foll. 187-189 have lost their right-hand top corners. There are occasional notes on the top of lines. Another name of this work is वैद्यकसारोद्धार.

Age.— Sam. 1881.

Author.— Harṣakīrtisūri.

Begins.— fol. 1<sup>a</sup>

श्रीगुरुभ्यो नमः

श्रीसर्वज्ञं प्रणम्यादौ मानकीर्तिगुरुन्ततः

योगचिन्तामणिं वक्ष्ये बालानां बोधहेतवे १

यत्र विव्रासमायांति तेजांसि च तमांसि च

महीयस्तदहं वंदे चिदांनन्दमयं महः २

सिद्धौषधानि पथ्यानि रागद्वेषरुजां जये

जयन्ति सद्वाचांस्त्रय तीर्थकृत्सोस्तु वः श्रिये ३

जगत्त्रितयलोकानां पापरोगापनुत्तये

यद्वाक्यभेषजां भाति श्रीजिनः स श्रियेस्तु नः ४

पाकः १ ज्वर्ण २ गुटी ३ काथ ४ घृत ५ तैल ६ समिश्रकाः

अध्यायाः सप्त वक्ष्यन्ते ग्रंथेस्मिन् सारसंग्रहे ५

प्राप्ताः प्रसिद्धिं सर्वत्र सुखबोधाश्च ते यतः

अतः पुरातनैरेव पाठैः संग्रह्यते मया ६

नूतनपाठे विहितेनादरामिह पण्डिताः यतः कुर्युः

तस्मादार्षवचोभिर्निबध्यते न त्वसामर्थ्यात् ७ etc.

Ends.— fol. 188<sup>b</sup>.

न रोगाणां क्रम कोपि न निदाननिरूपणं

केवलं बालबोधाय योगाः केपि निरूपिताः ८०

सूरीश्वरप्रवरसिंहसिरोवतंस श्रीचंद्रकीर्तिगुरुपादयुगप्रसादात्  
गभीरचारुतरुवैद्याकसारशास्त्रं श्रीहर्षकीर्तिरतुलं विदधे प्रबध ८१

विचार्य पूर्वसास्त्राणि हर्षकीर्त्याहसरिणा

किंचिदुद्धृतये स्मैतेद्रहस्यं वैद्यकार्णवात् ८२

आत्रेयसुश्रुति परासरवाग्भटाश्वि हारीतृदभृगु ( fol. 189<sup>a</sup> )

मेढवराभिधेयाः

.....पाकविज्ञास्तेषां मतं.....यं ८३

यथा जनानामिह बांलितार्थान् चिंतामणिः पूजयितुं समर्थः

तथैव सद्गुणजभूरियोगात् श्रीजोगचिंतामणिरापि कीर्ति ८४

यथा जोगप्रदीपोस्ति पूर्वं योगसतं तथा

तथैवायं विज्ञयतां योगश्चिंतामणिश्चिंतामणिश्चिरम् ८५ ॥

इति श्रीमन्नागपुरीय तयोगणनायक श्रीहर्षकीर्तिसूरिसंकलिते वैद्यक-  
सारोद्धारे श्रीयोगचिंतामणौ मिश्रकाध्यायः समाप्तः संवत् १८११ मिति  
श्रावण कृष्णा ११ शुभंभूयात् मंगलं ददास्तु.

References.— ( 1 ) Mss—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
i, 477<sup>a</sup> ; ii, 111<sup>a</sup>, and 219<sup>a</sup> ; iii, 102<sup>b</sup>.

B—Descriptive Catalogues :—

Mitra's Catalogue of Bikaner Mss. p. 666, No. 1450.

( 2 ) Printed Editions :—

( 1 ) With Gujarati version by Pūrṇacandra Śarmā. Edited  
by M. R. Jaguṣṭe, Ahmedabad. 1st Edn., 1898 ; 2nd  
Edn., 1908.

( 2 ) With Marathi Translation. Edited by V. G. Sadekar,  
Khānāpur, 1907.



## योगचिन्तामणि

Yogacintāmaṇi

No. 160

595.

1899-1915.

Size.— 10 in. by 4 $\frac{2}{3}$  in.

Extent.— 65 leaves ; 18 lines to a page ; 48 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; double borders on each side of two lines and a single line in red ink ; benedictory phrase, topic-headings, topic-endings, verse numbers and colophons are tinged with red pigment. Sanskrit text is followed by Gujarati translation. Paper is old and musty. Folios 1 and 65 have been repaired.

Age.— Appears to be old.

Author.— Harṣakīrtisūri.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीधन्वंतरये नमः

यत्र वित्रासमायांति तेजांसि च तमांसि च

महीयस्तदहं बंदे चिदानंदमयं मदः १

etc. Same as in No. 159.

Ends.— fol. 65<sup>b</sup>.

यथा योयप्रदीपोस्ति etc. Same as in No. 159.

Colophon at the end— श्रीमन्नागपुरीयतपोगच्छीयश्रीहर्षकीर्तिसूरिसंकलिते  
श्रीयोगचिन्तामणौ वैद्यकसारसंग्रहे मिश्रकाध्यायः सप्तमः समाप्तः ॥ इति  
श्रीयोगचिन्तामणिः संपूर्णः ॥

Reference.— See No. 159.

## योगचिन्तामणि

Yogacintāmaṇi

No. 161

436.

1884-86.

Size.— 11 $\frac{7}{10}$  in. by 4 $\frac{2}{3}$  in.

Extent.— 175 leaves ; 6 lines to a page ; 32 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; several hand-writings, but all bold and good ; on borders sometimes there are double black lines, sometimes red lines ; marks of punctuation are in red ink. Except for a few folios, where they are in red ink, the topic-headings, topic-endings and colophons are tinged with red pigment. Last colophon is in red ink. In between the lines runs the Gujarāṭī translation named *Bālabodha* by *Narasimha*. Foll. 3-4 are missing. Paper is old, worn out and musty.

Age.— Sam. 1795.

Author.— Harṣakīrtisūri.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

ओं सिद्धेभ्यो नमः।

यत्र विज्ञासमायांति तेजांसि च तमांसि च । etc.

Same as in No. 159.

Ends.— fol. 177<sup>b</sup>.

यथा योगप्रदीपोस्ति, etc. Same as in No. 159.

Last Colophon. इति श्रीमन्नागपुरीयतपागङ्गीय श्रीहर्षकीर्तिसंकलिते श्रीयोग-  
चिंतामणिवैद्यकसारसंग्रहे मिश्रीकाध्यायः समाप्तः ७ इति योगचिंतामणि  
संपूर्णः ॥ श्रीः ॥ संवत् १७९५ आषाढसुदि ६ मंगलवारे आचार्य जी  
श्रीक्षेमकीर्तिजी तद् सिख्य पण्डितजी श्रीगोवर्द्धनदासजी तद् समीपिवासिना  
टोडरमल तेन इदं योगचिंतामणिनाम ग्रंथि लिपिकृतं ॥ श्रीरस्तु ॥ कल्याण-  
मस्तु ॥ श्रीः

Reference.— See No. 159.

योगतरङ्गिणी

Yogataranginī

No. 162

930.

1884-87.

Size.— 12 $\frac{7}{16}$  in. by 4 $\frac{1}{2}$  in.

Extent.— 70 leaves ; 12 lines to a page ; 40 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters : hand-writing legible ; double borders of two lines and one line in black ink : foll. 1-40 have topic-headings, topic-endings, *pratikas*, names of authors or works and colophons tinged with red pigment. Paper is old, worn out and musty. Foll. 27-32 are missing. The work is a collection of prescriptions from various authors. It is wanting in the introductory chapter called ग्रंथावतारिका.

Age.— Appears to be old.

Author.— Trimallabhaṭṭa.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ परिभाषा ॥  
 न मानेन विना युक्तिर्द्रव्याणां जायते क्वचित् ।  
 अतः प्रयोगकार्यार्थं मानमत्रोच्यते मया १  
 मानं च द्विविधं प्रोक्तं कालिगान्मागधि तथा ।  
 ... ..न्मागधं श्रेष्ठमिति मानविदो विदुः २  
 त्रसरेणुर्द्धैः प्रोक्तः त्रिंशता परमाणुभिः ।  
 त्रसरेणो...यैर्नाम्ना वंशी निगद्यते ३ etc.

Ends.—fol. 76<sup>b</sup>

कर्कशः कदमलस्तब्ध । स्वग्रामी स्वयमागतः  
 पञ्च वैद्या न पूज्यन्ते धन्वंतरिसमा यदि ॥  
 स्वार्थं चापि परार्थमादर तथा दृष्ट्वा चतुःपञ्चषान्  
 ग्रंथान् वैद्यकृतान् प्रसिद्धपथगान् भट्टैस्त्रिमल्लभिधैः ॥  
 एषा योगतरंगिणी समभिधा सध्वीकृता संहिता  
 संक्षिप्ता सुरसा मुखेन सुचिरं जीयादनेका समाः ॥  
 इति श्रीयोगतरंगिण्यां त्रिमल्लभट्टग्रथितायां चिकित्सानाम तरंगः समाप्ता  
 ॥ ग्रंथ २०५०

References.— ( 1 ) Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—

i, 477<sup>b</sup> ; ii, 111<sup>a</sup>, 219<sup>a</sup> ; iii, 102<sup>b</sup>.

B—Descriptive Catalogues :—

Peterson's Catalogue of Ulwar Mss. No. 1654, Extract.  
421. I. O. Cat. No. 2708. B. B. R. A. S. Cat. Nos.  
183-84.

( 2 ) Printed Editions :—

Edited by Hanumanta Pādhye Śāstrī; Ānandāśrama Sanskrit  
Series, No. 71., Poona, 1913.

योगतरङ्गिणी

Yogataranginī

No. 163

1071.

1886-92.

Size.— 11½ in. by 5¾ in.

Extent.— 104 leaves ; 12 lines to a page ; 27 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writ-  
ing legible ; four lines in black ink on each border ; marks  
of punctuation, topic-headings, topic-endings and colo-  
phons are tinged with red pigment ; paper is very old,  
brittle and musty ; on left-hand top-margin of each page  
we read योगत० or योग० . It is wanting in the introductory  
chapter called ग्रंथावतारिका.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Trimallabhaṭṭa.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ परिभाषा ॥

न मानेन विना युक्तिर्द्रव्यानां जायते क्वचित् ॥

अतः प्रयोगकार्यार्थं मानमत्रोच्यते मया ॥ etc.

Same as in No. 162.

Ends.— fol. 104.

स्वार्थं चापि परार्थमादरतथा दृष्ट्वा चतुः पञ्चषात् etc.

Same as in No. 162.

Colophon at the end :— इति श्रीयोगतरङ्गिण्यां त्रिमल्लभट्टप्रथितायां

चिकित्सा नाम त्रैतरेयसमाप्तः ॥

Reference.— See No. 162.

## योगतरङ्गिणी

Yogatarāṅgiṇī

No. 164

935.  
1891-95.

Size.— 11  $\frac{3}{8}$  in. by 5  $\frac{1}{2}$  in.

Extent.— 108 leaves ; 11 lines to a page ; 44 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; four lines in black ink on each border ; some of the leaves have all the four margins coloured with yellow pigment ; there are no marks of punctuation in foll. 1-54 ; benedictory phrase, verse numbers, authorities quoted, topic-headings, topic-endings and colophons tinged with red pigment. Paper is very old, musty and worn out. Fol. 103 is missing.

Age.— Sam. 1703.

Author.— Trimallabhaṭṭa.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

कपोलविगलल्लोलदानपानीयपिच्छिलं

भ्रमद्भ्रमरभांकारं वंदेहं द्विरदाननम् ?

etc. Same as No. 166.

Ends.—fol. 109<sup>a</sup>

स्वार्थं चापि परार्थमादरतया दृष्ट्वा चतुः पञ्चमान् etc.

Same as in No. 166.

Colophon at the end—

इति योगतरङ्गिण्यां सङ्कितचिकित्सानाम् तरंगः योगतरङ्गिणी समाप्ताः।

छ छ ॥ संवत् १७०३ समये माघवदि अष्टमी लितितं काश्यां ग्रंथं योग-  
तरङ्गिण्यां समाप्तम्

Reference.— See No. 162.

## योगतरङ्गिणी

Yogatarrigini

No. 165

217.

A. 1883-84.

Size.— 10 $\frac{3}{10}$  in. by 4 $\frac{1}{2}$  in.

Extent.— 164 leaves ; 10 lines to a page ; 32 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; several hand-writings, all legible ; two lines in red ink on each border, benedictory phrase, names of authorities quoted, topic-headings, topic-endings and colophons are also in red ink on foll. 1-133 ; the remaining leaves have no borders, and topic-headings, etc., are tinged with red pigment. The Ms. is complete and has got introductory chapter also. Paper is old and musty. Fol. 19 repeated and fol. 73 is missing.

Age.— Sam. 1741.

Author.— Trimallabhaṭṭa.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

कपोलविगललोलदानपानीयपिच्छिलं etc.

Same as in No. 166.

Ends.— fol. 164<sup>b</sup>

स्वार्थं वापि पदार्थं मादरतया दृष्टा चतुर्पंचपान् etc.

Same as in No. 166.

Scribe's name, etc.

शौवर्णागसुधाकरैः सुघटिते जाके शिवायास्थितौ  
माघे मासि द्विजाधिपात्मजदिने पक्षे च कृष्णामिधे ।  
योगानां च तरंगिणी गह्वर्युदीच्यां दिशि  
देवीदत्त उपालिलेख नगरेनूपे सुहृद्भिरुते २ ॥

शुभमस्तु कल्याणमस्तु श्रीरामजीसहाय रामराम श्रीरामश्रीराम श्रीराम.

संवत् १७४१ लेखन.

References.— See No. 162.

## योगतरङ्गिणी

Yogataranginī

No. 166

905.  
1887-91.

Size.— 12 in. by 5½ in.

Extent.— 83 leaves ; 14 lines to a page ; 40 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; double borders of three lines and one line in red ink on each side ; benedictory phrases, marks of punctuation, names of works quoted, topic-headings, topic-endings and colophons in red ink. Fol. 85<sup>a</sup> has got beautiful designs on all the margins, a circle with decorations in the centre and red-line borders on all sides. Paper is very old, brittle and decaying. A point of special historical interest is that the scribe records a contemporary event, Aurangzeb's stay at Agra when the copy was prepared. Foll. 55 and 81 are missing.

Age.— Sam. 1727.

Author.— Trimallabhatta.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीधन्वंतराय नमः । श्रीसरस्वतेनमः ॥

कपोलविगल्लोलदानपानीयपिच्छिल ॥

अमङ्गमरभांकारं वंदे द्विरदनाननम् ॥ १ ॥

आपस्तंबस्यारवेलोपनाम्नो धाम्नो भासां कौण्डपल्लीभवस्य ॥

तैलंगस्य प्रीतिभाजो गिरीशो काशीवासं कुर्वतो भूरिकीर्तिः ॥ २ ॥

राज्ञां मान्यस्यात्र शिगणभट्टस्यासीत्युजो वल्लभो वेदविद्यः ।

तस्यासीरन् सूनवोमी त्रिमल्लो रामो गोपश्चेतिनाम्ना त्रयोपि ॥ ३ ॥

तेषु त्रिमल्लभट्टेन नाम्ना योगतरंगिणी ॥

चिकित्सा लिख्यते भूरिश्रुत्योऽन्यः ॥ स्वपरार्थिना ॥ ४ ॥ etc.

Ends.— fol. 85<sup>a</sup>

स्वार्थं चापि परार्थमादरतया दृष्ट्वा चतुः पंचषात्

ग्रंथान् वैयकृतान् प्रासिद्धपथगान् भट्टैश्चिमल्लामिधैः ।

एषा योगतरंगिणी समभिधा साध्वी कृता संहिता

संक्षिप्ता सरसाङ्गुखेन सुचिरं जीयादनेकाः समाः ॥ ह्रां ॥

इति श्रीयोगतरंगिण्यां त्रिमल्लभट्टग्रथितायां षडतुचिकित्सानाम तरंगः ॥ सबत  
१७२७ ॥ वृक्षे साके पंद्राशैवाणंवा १५९२ ॥ प्रवर्त्तमाने महामांगले मास  
उत्तममासे पोषमासे सुक्लपक्षे तिथौ द्वादशी १२ मंगलवासुरे । कृतगानक्षित्रे  
योगत्रगणी संमाप्ता संपूर्ण साह जाति पंडेलवाल गोत्र वैद्य उद्वा तत पुत्रयुगम  
पदारथ दुरगावकस् मुथरा कान्हा दीपचंद भामजी रामा रूपा  
घणराज ॥ तस्य पुस्तग लिष्यतं च दीपचंद ॥ पातिसाह औरंगजेव  
आगरै मुकाम

Reference.— See No. 162.

## योगदीपिका

Yogadīpikā

No. 167

931.

1884-87.

Size.— 13 in. by 4 $\frac{3}{10}$  in.

Extent.— 20 leaves ; 11 lines to a page ; 40 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters : hand-writing bold and good ; borders are decorated with double lines in black ink. Paper is old, worn out and with the right-hand border worm-eaten. Benedictory phrases, verse-numbers, topic-headings and endings and colophon are tinged with red pigment. The work seems to be a compilation of some one. On fol. 20<sup>a</sup>, a list of contents is given in a tabular form. Is the author's name असूत ? See verse No. 419 given below.

Age.— Sam. 1770.

Author.— Anonymous.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः । ॐ नमो धन्वंतराय ॥

गणेश्वरं तामपि हंसगाभिर्नी विरञ्चिनारायणपार्वतीपतिं ।

धन्वंतरि शुश्रूतवाग्भटादिकान् प्रणम्य सम्यक् परमप्रमोदतः ॥ १ ॥



ततः सारं समुद्धृत्यः श्रुश्रुतादपि वाग्भटात् ।  
 हरीतादग्निवेशाच्च करिष्ये योगदीपिकां ॥ २ ॥  
 दक्षापमानसंकुद्धरुद्रनिः श्वाससंभवः ।  
 ज्वरोष्ठधा पृथग्द्वंद्वसंघातांगुलकः स्मृतः ॥ ३ ॥ etc.

Ends.— fol. 19<sup>a</sup>

सरस्वतीलब्धवरप्रसादात् चिकित्सितं चैतदुदारितंमया ।  
 नानाप्रकाराणि च भेषजानि शुद्धासमानानि च निश्चितानि ॥ ४१६ ॥  
 श्रुश्रुतादपि शास्त्रा च सारं नूनं मयोदितं ।  
 भेषजस्नेहपानानां कृतेयं योगदीपिका ॥ ४१७ ॥  
 धन्वंतरिं काशिराजं देवीदासमथाश्विनौ ।  
 अच्युतं चामृतं चैव स्मरेद्भोजनकर्मणि ॥ ४१८ ॥  
 अमृतोक्तौ सुसंपूर्णे योगेस्मिन् शास्त्रसंग्रहे ।  
 शतानि त्रीणि चत्वारि साधकानि कृता ( rest is worm eaten ) (419)  
 अनुष्टुप् श्लोकसंख्या च षट्शतानि चतुर्दशौ ।

- योगदीपिकया मानं कृतेयं च भिषग्वरै ॥ ४२०  
 — ( worm eaten ), fol. 20<sup>a</sup> धन्वंतरये वैद्यकसारसंग्रहे योगदीपिका  
 समाप्ताः ॥ संवत्सरपूर्णाद्रिसप्तैदु १७७० मिते फागु— चम्यां श्रीसूर्यवासरे  
 महात्मा वर्धमान तत्पुत्र विद्याविनोद तस्यात्मज धनराजेन लिखतमि  
 — वाचना

References.— ( 1 ) Mss.— A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
 A योगदीपिका ascribed to धन्वंतरि is mentioned on i, 477<sup>b</sup>;  
 ii, 111<sup>a</sup> ( our Ms. ); iii, 102<sup>b</sup>.  
 B—Descriptive Catalogues :—  
 Aufrecht's Catalogue of Leipzig Mss. 1210.

योगनिधान

Yoganidhāna

No. 168

932.  
 1884-87.

Size.— 11 $\frac{1}{4}$  in. by 5 in.

Extent.— 43 leaves ; 15 lines to a page ; 47 letters to a line.

**Description.**— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good. Foll. 1-18 are in a very good hand, but after this the writing becomes bad and is written by a different person. Benedictory phrases, topic-headings and topic-endings, marks of punctuation, verse numbers and colophons are in red ink. Borders have double rows of two lines each (in red ink) on each side. Upto fol. 18<sup>a</sup>, between each pair of rows there is a thick yellow line. The Ms. is written in *Prākṛta Gāthas*. It is very difficult to know the name of the author. Paper is very old, soiled, musty, broken on edges and oily on the left-hand side.

**Age.**— Appears to be very old.

**Author.**— Anonymous.

**Begins.**— fol. 1<sup>b</sup>

स्वस्ति श्रीगणेशाय नमः । श्रीकृष्णान्मः । श्रीबाक्बादनीन्मः ।

ओं नमो आमोसहिपत्ताणं । ओं नमो खेलोसहिपत्ताणं ।

ओं नमो जल्लोसहिपत्ताणं । ओं नमो सव्वोसहिपत्ताणं ॥

नमह सुरासुरनमियं ॥ परमपरं मायमंडियसरीरं ॥

विग्घंभुरासिपुत्तं ॥ गणोसरं सव्वसिद्धीए ॥ १ ॥

ससिहरतु सारसुत्ता । सुकुडसरोयद्वियासयासं ।

ताअइ निम्मलगुणगणदा । जगदंब सरस्सई नमह ॥ २ ॥

नमह धणंतरिदेवं । जस्स पप्ताएण विज्जयं फुरइ ।

जेण सुराण विसंघो । निरुवं काऊण निडुइं नीतु ॥ ३ ॥

साहित्ततक्कविद्यय । अगव्ववेयाइं सयलसंघाइं ।

एए जाणंति जणा । ताण नमो गरुवंगरुवाण ॥ ४ ॥

दइणूण दोसविहुरं । लायेलोयाण अत्थधणहीणं ।

ताण चिणिच्छाहेउं करुणाए किंपि जंपेमि ॥ ५ ॥

जे केवि गरुअदोसा अम्हाण मणे जेय यट्ठाइ ।

ताण उच्चासणत्थं जंपिख लहुयाइं जोयाइं ॥ ६ ॥

जाण वि विद्ययलेसं विट्ठाणपरंपराण सुणिऊण ।

सव्वं पच्चयसारं । बसकुसरहियं च सव्वं च ॥ ७ ॥

कत्थवजोएससुव्वं कत्थवमंतेहि दोसनिग्रहणं

जं जं मिजत्थवसुयं जंपिख तं तंपि सव्वंपि ॥ ८ ॥ etc.

Ends.— fol. 42<sup>b</sup>

घरि मढि देउलमग्गे । खित्तेह थाइ याइ उपविट्ठे ।

वद्यभये संपत्ते । पंचरिसीनाम ररकंति ॥

तानि यथा जेह्नुनिश्च सुमंतश्च । वैशांपायनमेव च ।

पुलस्तिपुलहश्चैव पंचैते वज्रवारणा ॥ ? ॥ इति

fol. 43<sup>a</sup> योगनिधानेऽज्ञानिविद्युत्पातरक्षणोऽध्यायः ॥

इति योगनिधानं समाप्तं । लेषकस्य सुभं भूयात्.

After it is follow the prescriptions of लवणभास्कर, दावानलरस, etc. which do not form any part of the work.

References.— ( 1 ) Mss.— A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
Only entry is ii, 111<sup>a</sup> ( our Ms. ).

## योगनिबन्ध

Yoganibandha

No. 169

933.

1884-87.

Size.— 11 in. by 4<sup>3</sup>/<sub>10</sub> in.

Extent.— 183 leaves ; 10 lines to a page : 38 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; four lines in black ink on both the borders. Topic-headings and endings are tinged with red pigment. The Ms. is a fragment ; first five folios and folios 77, 88-90, 133, 163 and 173 are missing ; fol. 179<sup>a</sup> is blank. It abruptly stops on fol. 195<sup>b</sup>. The author is Haripāladeva, whose name indicates him to be some ruling chief. At the end of each topic he gives his name in a verse. For example on fol. 164<sup>a</sup> we read—  
कृत्वायासमनल्पकल्पनिगमश्चा  
वैद्यशास्त्रागमप्रातस्यार्थविचारणात्पटुमतिश्चक्रे चिकित्सामिमां । सर्वज्ञो  
हरिपालकर सुधी वृज्यो वृपानां यथा शाम्येधक्षममहागदोतिविषमः सोपद्रव-  
स्तक्षणात् इति राजयक्ष्माचिकित्साप्रकाशः. The text is very corrupt. Paper is old, worn out and musty. There are many lacunae in it.

Age.— Appears to be old.

Author.— Haripāladeva.

Begins.— fol. 6<sup>a</sup>

स्मृतः । द्विधात्वपन भेदे स्मृतः संवत्सरस्त्वसौ । पुनर्द्विधा भवेच्छोथनित्य  
स्थितभेवेदकः विकारो धातुवैषम्यं देहजं दुःखमेव वा । परिशिष्टे निदानानि  
विस्तरस्तस्य वक्षसे । आप्रतश्चोपदेशेन प्रत्यक्षकरणेन च । अनुमानेन च  
व्याधीन्सम्यग्विधा चिकित्सकः । etc.

Ends.— fol. 195<sup>b</sup>

कुशः काशानलो दर्भः काण्डेषुसृणसंज्ञकं ।  
तृणजं पंचमूलं तु कफानिलहरं स्मृतं ।  
पिहितं भवे छर्द्दने मेव चाप्राप्तेन निवप्रसवोदकेन ॥  
सर्वास्तु वृष्णास्वपवापिपेतुं कुर्याद्विधितैर्विनान सन्ति ॥  
राजीरकान्यार्द्रकसृंगवेरसौवर्चलान्यर्द्धजलप्लुतानि ।

म

References.— Aufrecht mentions only our Ms. in his Catalogus  
Catalogorum—ii, 111<sup>a</sup>.

योगरत्नमाला

Yogarātnamālā  
with

गुणाकरविरचितविवृतिसमेता

Guṇākara's Comm. विवृति

No. 170

1314.  
1886-92.

Size.— 6 $\frac{1}{10}$  in. by 4 $\frac{1}{2}$  in.

Extent.— 25 leaves ; 11 lines to a page ; 24 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writ-  
ing good ; double lines in red ink on borders ; benedictory  
phrase, topic-hending and colophons tinged with red pig-  
ment. The Ms. contains the text of Nāgārjuna's Yoga-  
ratnamālā and Guṇākara's commentary on it. It is incom-  
plete and runs upto the 78th verse.

Age.— Appears to be modern.

Author.— ( Text ) Nāgārjuna ; ( Comm. ) Guṇākara.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

विमलमतिकिरणानिकरप्राभिन्नसच्छिष्यकमलसंधाताः ॥

सकलभुवनैकदीपा जयन्ति गुरुभास्करा भुवने ॥ १ ॥

गुरुचरणकमलममलं प्रणम्य नागार्जुनप्रणीतायाः ।

विवृतिं सुखसिद्धयै वक्ष्येहं योगरत्नमालायाः ॥

इह शास्त्रारम्भे आचार्यनागार्जुनपादाः शिष्टसमयपालनार्थं, etc.

Same as in No. 175

Ends.— fol. 25<sup>b</sup>

दिग्बसनादिषु विधिना गृहीतमसिते हि नागनीमूलं ।

तक्रेण तस्य पानात् क्षपयति चातुर्थिकं चातुर्थिकं घोरं ॥ ७८ ॥

अथ भूतनाशनं ॥ ओंकारचक्रं हुं फुद् इति स्वरूपासिद्धमसुं मंत्रं ।

गोगवलविडाले शकृत् चक्रं न्यासेन हस्तविन्यस्य ग्रहमोक्षणं प्रकुरुते मंत्रोयं

सूतडामरे प्रसिद्धः ॥ २

Reference.— See No. 175.

योगरत्नमाला

Yogaratanmālā

with

गुणाकरविरचितविवृतिसमेता

Vivṛti of Guṇākara

No. 171

1017.

1891-95.

Size.— 8 $\frac{3}{16}$  in. by 4 $\frac{1}{2}$  in.

Extent.— 22 leaves ; 13 lines to a page ; 35 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; double borders of four lines in red ink on each border ; benedictory phrase, *pratikas*, marks of punctuation and colophons in red ink ; paper old, worn out and musty. The text is in the centre of each page with the commentary above and below it. It is incomplete ; fol. 21<sup>b</sup> torn on left-hand top-corner and fol. 22<sup>a</sup> on right-hand top-corner, which is repaired.

Age.— Appears to be old.

Author.— ( Text ) Nāgārjuna ; ( Comm. ) Guṇākara.

Begins.— fol. 1<sup>a</sup>

( Comm. )

श्रीगणेशाय नमः ॥ गुरुचरणकमलमनल प्रणम्य नागार्जुनः प्रणितायाः ॥  
दिदृति सुखावबुद्धयै वक्ष्येऽहं योगरत्नमालायाः ॥ १ ॥ etc.

Same as in No. 175

( Text )

श्रीगणेशाय नमः ॥

विमलमतिकिरणनिकरप्रभिन्नसच्छिष्यकमलसंवाताः etc.

Same as in No. 170

Ends.—fol. 22<sup>b</sup>

( Comm. )

शास्त्रमुपसंहरन्नाह ॥ छर्विति ॥ गुरुणां यन्मुखं वक्त्रकमलं ततोः धिगतं परि-  
भातं गुरुभिः सुप्रसन्नैर्यन्ममाग्रे एकांते उपदिष्टं सन् मया ज्ञातम् । etc.

( Text )

गुरुमुखतोऽधिगतं यत् शास्त्रांतरतश्च यन्मया ज्ञातं ॥

अनुभवमार्गे नीत्वा. तन्मध्यात्किञ्चिदिह दृष्टम् ॥ १३९ ॥

Reference.— See No. 175.

योगरत्नमाला

Yogaratanmālā

with

गुणाकरविरचितविवृतिसमेता

Vivṛti of Guṇākara

No. 172

464.

1884-86.

Size.— 9½ in. by 6 in.

Extent.— 23 leaves ; 14 lines to a page ; 26 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; paper is extremely worn out, specially, the last folio ; top-margin on the right-hand side worm-eaten and gone. The Ms. contains the text as well as commentary. On the left-hand margin, every page bears योगरत्नावलि

सटीका or यो० १० टी० . The last colophon of the text also reads इत्याचार्यश्रीनागार्जुनयोगरत्नावली समाप्ता. But it is a mistake ; the work is योगरत्नमाला.

Age.— Appears to be old.

Author.— ( Text ) Nāgārjuna ; ( Comm. ) Guṇākara.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

( Comm. )

श्रीगुरुगणपतीष्टदेवताचरणकमलेभ्यो नमः ॥

गुरुचरणकमलममलं प्रणम्य नागार्जुनप्रणीतायाः ॥ etc.

Same as in No. 175

( Text )

श्रीगणेशाय नमः ॥

विमलमतिकिरणानिकरप्राभिन्न etc.

Same as in No. 174

Ends— fol. 23<sup>b</sup>

यदशुद्धमिह निरूपितमायस्तत्क्षम्यतां प्रसार्द मे etc.

Same as in No. 175

Colophon at the end :— इति श्रीसिद्धघटीश्वेतावरपंडित श्रीगुणाकर-  
विरचिता श्रीनागार्जुनप्रणीतयोगरत्नमालालघुविदितः समाप्ता ॥ श्री॥  
लै(?)गडग्रामवास्तव्यजोतिर्विदोपनामक रा(?)म संकरेण लिखितोयं ग्रंथः ॥

References.— See No. 175.

योगरत्नमाला

Yogaratanmālā

गुणाकरविरचितविवृतिसमेता

with  
Vivṛti of Guṇākara

No. 173

690.

1895-1902.

Size.— 9½ in. by 4½ in.

Extent.— 47 leaves ; 7-8 lines to a page ; 34 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing very beautiful ; the text is written in bold characters in the centre of the page ; commentary above and below it in

smaller characters ; paper is old, worn out and leaves are worm-eaten. On the left-hand top-margin of each page is यो० २० .

Age.— Sam. 1845.

Author.— ( Text ) Nāgārjuna ; ( Comm. ) Guṇākara.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

गुरुचरणकमलममलं प्रणम्य नागार्जुनप्रणीतायाः । etc.

Same as in No. 172.

Ends.— fol. 47<sup>a</sup>

यदशुद्धमिह निरूपितमार्यास्तत्क्षम्यतां प्रसादं मे etc.

Same as in No. 172.

Date, etc. संवत् १८४५ मीति फाल्गुन वदो दशमी ॥ रामकृष्णगोपालः ॥

Reference.— See No. 175.

योगरत्नमाला  
( आश्चर्ययोगमाला )

Yogaratanmālā  
( Āścaryayogamālā )  
with  
Gujarati rendering

गुर्जरभाषानुवादसहिता

No. 174

554.  
1892-95.

Size.— 10 $\frac{4}{5}$  in. by 4 $\frac{7}{16}$  in.

Extent.— 7 leaves ; 17-19 lines to a page ; 55 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing bad but legible ; benedictory phrase, verse numbers, topic-headings, topic-ending and colophons are tinged with red pigment. The Ms. contains 117 verses. The comm. is named as अमृतरत्नावलीटीका. The comm. is in Gujarati and ascribed to Guṇākara. The date of composition of the comm. is given as 1296 Sam. The text is corrupt and is mixed up with the commentary hopelessly.

Age.— Appears to be old.

Author.— ( Text ) Nāgārjuna ; ( comm. ) Guṇākara.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>



श्रीमहाहनुमंताय नमः ॥

गुरुचरणकमलमनघं प्रणम्य नागार्जुनप्रणीतायाः ।

विवृतिं विरच्य सरलां वक्षेहं योगमालाया । १ ।

विमतिकिरणनिकरं प्रभिन्नसच्छिष्यसंकलसंघाताः ।

मदनेकनकप्रदीपं जयति गुरुभास्करा भुवने ॥ २ ॥ etc.

Ends:— fol. 7<sup>b</sup>

अथादृशीकरणं कृष्णधन्त्राने शनिवारं बंधन करान्दूह तरीये रविवारं  
सूर्योदये लीजई नग्न थइने पछे ते धन्त्रकाष्ट सात आदित्यवारपर्यंत त्रिवटें  
चोवटानी भूमि मां डटीइ पछे सातमें रविवारें ति हांथी लीमें लेईने कृष्णचौद-  
सिनी मध्यनिशायें इमशानना वह्निथी वालीने रक्षा कीजें पछे ते रक्षा प्रथम-  
प्रसूता स्यामा गायत्री धीमध्ये मथीने नेत्रांजनकीजें तो अदृश्यकरण गुरुष होयें  
सत्यमेव थाइं इणें प्रकारिं नागार्जुनाचार्येण प्ररूपिता आश्रययोगमाला ।  
एमध्ये महामंत्रविद्यासाधनतंत्रप्रयोगसर्व सत्यकरीनें लघ्याछें । एवस्तु अगोप्य  
अगोचरथी राषवी कोईनें देषाडवी नही ॥ इति श्रेयः ॥

References.— See No. 175.

## योगरत्नमालाटीका

Commentary on  
Yogaratanmālā

No. 175

947 (2).  
1887-91.

Size.— 8 $\frac{9}{16}$  in. by 5 $\frac{1}{2}$  in.

Extent.— 27 leaves ; 19 lines to a page ; 24 letters to a line.

Description.— Country paper ; Śāradā characters ; hand-writing very good ; paper is of thin variety. The Ms. contains only the commentary of Guṇākara, who was a Śvetāmbara Jain, on Yogaratnamālā or Āscaraymālā. According to Aufrecht this comm. was composed in 1240 A. D. The date given in the concluding portion of our Ms. is Vikrama Sam. द्वादशानवषष्टिः which obviously is a mistake for द्वादशानवषष्टिः = 1296 = 1240 A. D. The date of copying the Ms. is 20 = Sam. 1701 = 1645 A. D.

Age.— ( Saptarṣi Sam. ) 20 = 1645 A. D.

Author.—Gupākara.

Begins.—fol. 20<sup>a</sup>

ओंनमो भगवते शितिकण्ठाय । श्रीगुरुवे नमः ॥

श्रीगुरुचरणममलं मलं प्रणम्य नागार्जुनप्रणीतायाः

विवृतिं सुखावबुध्यै वक्ष्येह योगरत्नावलिमालायाः ।

इह शास्त्रारंभे आचार्यनागार्जुनपादाः । शिष्टसमयपालनार्थं शास्त्रस्योपादेयतां दर्शयितुं गुरुपादनतिं कुर्वन्तः प्रथममार्यामाहुः ॥ विमलेति । विमला चासौ मतिश्च सैव किरणनिकरस्य जगतः लक्षणया समस्तलोकस्य ज्ञानावबोधाय दीपप्रायाच्च गुरवो भास्कराः सूर्यतुल्या भुवने लोके जयंति सर्वोत्कर्षेण वर्तते इत्यर्थः ॥ १ ॥ etc.

Ends.—fol. 45<sup>b</sup>

यदशुद्धमिह निरूपितमार्यास्तत् क्षम्यतां प्रसादं मे ।

कृत्वा विशोध्य ( fol. 46<sup>a</sup> ) तां यत्केन श्रुतिं प्रसादानिवहेदन ॥ ४४ ॥

अस्य स्मरणाय मया विवृता नागार्जुनप्रणीतयः ।

आश्चर्यरत्नमाला अग्रेतनवृद्धटीकातः ॥ ४५ ॥

श्रीमन्नूपविक्रमसमये द्वादशनवषष्टिरङ्कितवर्षे

रचिता गुणाकरेण श्वेताम्बर भिक्षुणा विवृतिः ॥ ४६ ॥ इति श्रीयुगाकरेण विरचिता योगरत्नमाला समाप्ता । शुभमस्तु सर्वेषां । शिवमस्तु । शिवमस्तु । शिवमस्तु । संवत् २० वै०वति सप्तम्यां शनौ ॥

References.-- ( 1 ) Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
i, 478<sup>a</sup> ; ii, 111<sup>a</sup> ; iii, 102<sup>b</sup>.

B—Descriptive Catalogues :—

Mitra's Catalogue of Bikaner Mss. page 628. Aufchrecht's Catalogue of Oxford Mss., p. 322<sup>b</sup>. Peterson also describes a Ms. of योगरत्नमाला in his Third Report, p. 313. The text of योगरत्नमाला I. O. Catalogue, No. 6172.

योगरत्नसमुच्चय

Yogarathnasamuccaya

No. 176

147.  
A. 1882-83.

Size.—10 in. by 5½ in.

Extent.—229 leaves ; 10 lines to a page ; 28 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing bold and legible ; two lines in black ink on each border ; verse numbers, names of authorities quoted and colophons are tinged with red pigment. Paper is very fragile, worn out and musty. The codex consists of 6 parts which are as follows.

I. योगरत्नसमुच्चय—fol. 1-128 ; fol. 100 repeated with second fol. 100<sup>b</sup> blank ; fol. 115 is missing ; total number of actual leaves 127. It forms the first 5 chapters of the work which contains 8 chapters. Benedictory phrase, marks of punctuation with verse numbers, topic-headings, etc., in red ink, on foll. 1-61.

II. योगरत्नसमुच्चय—fol. 15-261 ; foll. 61 and 101-261 missing No. of actual leaves 81. It contains the last 3 chapters.

III. Seven unidentified leaves, with no numbers.

IV. Five unidentified leaves, with foll. 6-8, 10 and 13.

V. Fragments of fol. 11 and another unidentified leaf ; actual leaves 2.

VI. One entire leaf marked 107(?) ; 2 fragments, one of leaf 98 and another of a different leaf. Total No. of leaves 106.

Age.— Date given at the end of Part II, Sam. 1815.

Author.— Candrāṭa, son of Tisāṭa.

### Part I

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

अंगिणेशाय नमः ॥

भक्त्या प्रणम्य दिनकरमुद्योतितसकलदशादिशाभोगं ॥

वैद्याश्विनौ सुरेज्यौ भिषग्वरं तीक्ष्णं पितरम् ॥ १ ॥

उद्धृत्यामृतवत्सारमायुर्वेदमहोदधेः ।

क्रियते चंद्रटेनैष योगरत्नसमुच्च ॥ २ ॥

घृत-तैल-झूर्ण-खटिका-बलेह-गदशांति-कर्म-कल्पाख्यैः ॥

अधिकारैः प्रत्येक वस्तुसंख्यैर्भूषितो भुवने ॥ ३ ॥

Ends.— fol. 128<sup>b</sup>

तयथाग्निबलं खादेत्कासकमिज्वरापहं  
हृत्पांडुरोगवैषम्यदौर्बल्यानाहदर्शनं  
कसेल्लकाख्यो लेहोयं बलपुष्टिविवर्द्धनं

हारीतात् कसेल्लकाबलेहः ॥

इति श्रीतीसटसुतचंद्रविरचिते योगरत्नसमुच्चये अवलेहाधिकारः ॥४१॥  
हीवै पंचमौध्याय ॥ ५ ॥ अथासवाधिकार आरभ्यते ॥

### Part II

Begins,— fol. 15<sup>a</sup>

कुंडलीसुस्ताधन्वयासकवासकैः ॥

भूर्निबर्निबात्रिफलापर्पटैश्च सुतं जलं ॥

पीतं विस्फोटकान् हंति पक्कापक्कान् मुदारुणान् ॥ etc.

The 6th Ch. गदशांत्यधिकार ends on fol. 65<sup>b</sup> where the Colophon is—इति योगरत्नसमुच्चये गदशांत्यधिकारे वाजीकरणमंत्रं ॥

The 7th Ch. पंचकर्माधिकार ends on fol. 80<sup>a</sup> where the Colophon is इति श्रीतीसटसुतचंद्रविरचिते योगरत्नसमुच्चये पंच कर्माधिकारः ॥ After this

अथ पंचकर्माधिकारानंतरं कल्पाधिकार आरभ्यते ; the 8th Ch कल्पाधिकार ends on fol. 261<sup>a</sup>, for which see below.

N. B. There seems to be a gap of 160 leaves between fol. 100 and the following which beares the No. 20061 = 261.

Ends.— fol. 261<sup>b</sup>

first two lines are illegible

इति चारणाक्यप्रोक्तः कुष्टकल्पः ॥

इति श्रीतीसटसुतश्रीचंद्रविरचिते योगरत्नसमुच्चये कल्पाधिकारः ॥ समाप्तोयं  
योगरत्नसमुच्चयः ॥ संवत् १८१५ वर्षे भाद्र्वा १५ रवी इदं पुस्तकं पात्री  
उद्देभाण लिखिकं पुत्रपते ॥ उद्देपुरनगरमध्ये राणा श्रीराजसिंघजी ॥  
॥ शुभं भवतु ॥

After this 5 lines in different hand dealing with a वृत्त on a female disease.

### Part III

Begins.—First leaf. a side

सचोदकेन सुवर्णरूप्यादिराग्नितातैर्लोष्टैः कृतं वा  
सिकितोपलैर्वा जलं सुषोष्णं त्रैस्य चास्य त्रणवत्चिकित्सा  
भगंदरोपद्रुतयाधुलंधनैर्विरचनैः शोणितमोक्षसाधनैः  
उपाचरंतयपतर्पणादिना क्रमेण पाकं न गतं यदाभवेत् etc.

It seems to be a part of गदशांत्यध्याय of योगरत्नसमुच्चय.

Ends.--Last leaf. *b* side.

अशिशोरपि नश्यति गुदजा कृमयः क्षणात् ॥ विदुसारात् ॥  
मल्लतकास्थिस्वरसंवि-गर्द्धन सयुतं  
सूर्यतप्तं लिहेद्युक्त्यासिद्धं कृमिविनासनं  
लिह्यात् क्षौद्रेण बडंगचूर्णं

#### Part IV

Begins.--- fol. 6<sup>a</sup>

च शंसपुष्पी ॥

त्रिफलाया रस सूत्रे गवां क्षीरे च लावणा ॥  
क्रमेण चेंगुदी क्षारे किंशुकक्षार एव च ॥  
तीक्ष्णयसस्य पात्राणि वह्निवर्णानि शामयेत् ॥  
चतुरंगुलदीर्घाणि तिलोद्वेदतनूनि च ॥ etc.

This also seems to be a part of गदशांत्याधिकार

Ends.-- fol. 13<sup>b</sup>

कालजंघा शिरपिस्य बुष्प श्लेष्मातकत्वचः ॥  
कृतमालकपत्राणि वाजिगंधाप्रियंगवः ॥  
प्रदेहः कफवीसर्पे

#### Part V

Begins.— fol. 11<sup>a</sup>

1st line धेन कारवेल्लयोदकेन वा कांतारकस्य पौढस्य कोशागारस्य वारसं

2nd line अंभमनार्थे प्रजोजयेत् दंती तृन्महाश्यामा कंपिल्लकटुकाहया

3rd line तैलेनैरुंजनेन वा युक्तविरेचन सयः पंक्तिशूलनिवारणं त्रिफ etc.

This also seems to form part of गदशांत्यध्याय.

Ends.— Another leaf. *b* side.

निदिग्ध कां चामलकप्रमा..... धुना च युक्तां लिहन्नर श्वास-  
निपीडितो श्वासं जयत्ये

#### Part VI

Begins.— fol. 107 (?)<sup>a</sup>

र्द्धप्रस्थमेव च क्षमा(?)साप(?)गुडान कुर्यां सहिक्राज्वरापहान् यक्ष्माणं

तमकं श्वासं रक्तपित्तहलीमकं शुक्र—क्षयं तृष्णां हन्युः कर्श्यं च कामलं ॥ etc.

Ends.— fol. 107 (?)<sup>b</sup>

शतावरी—रल्या च पाठा भार्गी हरेणुका ॥  
एतानि समभागानि सूक्ष्मचूर्णा—रयेत्  
यावत्पेतानि चूर्णा

References.— (1) Mss.— A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
i, 478 ; ii, 111<sup>a</sup>

B—Descriptive Catalogues :—

Mitra's Catalogue of Bikaner Mss. p. 66, No. 1451,

## योगरत्नसमुच्चय

Yogoratnasamuccaya

No. 177

1072.

1886-92.

Size.— 10 in. by 4½ in.

Extent.— 26 leaves ; 8 lines to a page ; 36 letters to a line.

Description.— Country paper ; Jain Devanāgarī characters with वृष्टमात्रास; hand-writing very good ; four lines in black ink on each border ; benedictory phrase, topic-headings, marks of punctuation, names of authorities quoted and topic-endings tinged with red pigment. Paper is very old, musty and worn out, specially the first and the last leaves. In between the lines explanatory notes in Gujarātī are added. The Ms. forms the 3rd chapter, चूर्णाधिकार, of the work. It is incomplete. Foll. 11 and 17 are missing.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Candraṭa, son of Tisaṭa.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

ॐ नमः श्रीविघ्नराजाय नमः ॥

श्रीयोगरत्नसमुच्चये चूर्णाधिकारः प्रारभ्यते

हिंशु त्रिकदुकं पाठां हृषामभयासदी ।

अजमोदाजगंधे च तित्तिडीकाम्लवेतसौ ।

दाडिमं पौष्करं धान्यमजाजी चित्रकं वचां ।

द्वौ क्षारौ लवणे द्वे च चव्यं चित्रकचूर्णयेत् ।

चूर्णमेतत्प्रयोक्तव्यं अक्षपाने निरत्ययं ।

प्राग्भक्तमथवा पेयं मधेनोष्णोदकेन वा । etc.

Ends.—fol. 28<sup>b</sup>

किरातं तित्तकतित्ता गह्वची अभया घना ।

धन्वथात्रायमाणं च क्षुद्रा झुंगी महूषधं ॥ १ ॥

पर्पटं पिप्पलीमूलं पुष्करं मागधी सदी ।

पटोली च समं चूर्णं षोडशांगप्रकीर्तितं ॥ २ ॥

ज्वरे जीर्णौ विनाशाय विषमं संक्षिपातके ।

धातुदोषे अरुचके वातपित्तकफापहं ॥

हंतिकुष्ठपुष्टिकविग्रहं । उष्णोदकेन सयुद्धेत ॥ ३

इति षोडशांगसूत्रं ॥ १२२ ॥

Reference.— See No. 176.

योगरत्नाकर

Yogarātnākara

No. 178

596.

1899-1915.

Size.— 12 in. by 4 $\frac{1}{10}$  in.

Extent.— 333 + 18 leaves ; 11 lines to a page ; 50 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; two lines on each border and marks of punctuation in red ink ; topic-headings, topic-endings and colophons tinged with red pigment. It is full of many corrections made with yellow pigment erasures ; 18 leaves contain a list of its contents. The text after this is from fol. 1 to 239, with foll. 89-92, 231-32 missing. It is an anonymous work on medicine which quotes निर्णयसिन्धु. For detailed descriptions and a complete list of authorities quoted, see India Office Catalogue Ms. No. 2079.

Age.— Śaka 1730.

Author.— Anonymous.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

अगीगणेशाय नमः ॥ श्रीकालभैरवाय नमः ॥ श्रीकृष्णाय नमः ॥

अदित्तात्रयाय नमः ॥

शिवं हरिं विधातारं तत्पत्नीं तत्सुतान् पुरुषान् ॥

नत्वा समस्तग्रन्थदृष्टान्तये मंगलाय च ॥ १ ॥

अन्नदो जलदश्चैव आतुरस्य चिकित्सकः ॥

अयस्ते स्वर्गमायांति विना यत्नेन भारत ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. 339<sup>a</sup>

यावद्व्योमनि विषमं वरमणेरिदोश्च विद्योतते ॥

यावत्सत्यपयोधियः सगिरियः ॥ स्तिष्ठन्ति पृष्ठे भुवः ॥

यावच्चावनिमंडलं फणिपतेरास्ते फणामंडले

तावत्सद्भिषजः पठंतु परितो श्रीयोगरत्नाकरः ॥

इति श्रीवैद्यशास्त्रे योगरत्ने परोपकारसमाप्तः ॥ श्रीराम जइ ।

यादर्शं पुस्तकं दृष्ट्वा तादृशं लिखितं मया । यदि ह्युद्धमह्युद्धं वा मम दोषो न विद्यते ॥

भग्नपृष्ठिकटिग्रीवस्तब्धदृष्टीरधोमुखः । कष्टेन लिखितं ग्रंथं यत्नेन प्रतिपालयेत् ॥ इदं पुस्तकं खासगत.....(erased) उपनाम व.....(erased) ॥ हस्ताक्षर गाढागिळोपनामकरामचंद्रात्मजगंगाधरेण लिखितं ॥ शके ॥ १७३० ॥ विभवानामसंवत्सरे उत्तरायणे आषाढ ह्युद्ध तृतीया तद्दिने योगरत्नाकरपुस्तकलेखन ( प्रकारः on the margin ) समाप्तः ॥ श्रीहरिप्रसन्न ॥

References.— ( 1 ) Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—ii, 1111<sup>a</sup>.

B—Descriptive Catalogues :—

I. O. Catalogue, No. 2709. B. B. R. A. S. Cat. No. 185.

( 2 ) Printed Editions :—

Edited by Kṛṣṇa Rāmacandra Navre, Bombay, 1907.

योगरत्नावली

Yogarātnāvalī

No. 179

937.  
1891-95.

Size.— 8½ in. by 4 in.

Extent.— 131 leaves; 9 lines to a page; 32 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing legible; some of the leaves have thick red line encased in two black lines on each border. The Ms. has two parts; (i) foll. 1-65 which mainly deals with Tantric formulas and breaks in the middle after giving 3 letters of verse No. 437, on fol. 65<sup>a</sup>; (ii) foll. 1-66 with fol. 25 repeated and fol. 26 wanting. The work has 9 chapters. It gives charms



in tables on certain leaves. The chapters given are I. विष-  
निग्रह ending on fol. 24<sup>a</sup>; II. ग्रहादिसाधन incomplete. V.  
वैद्यक. in second part ends on fol. 32<sup>b</sup>; VI. रसायनविधि ends  
on fol. 40<sup>a</sup>; VII. उद्यानविधि ends on fol. 52<sup>b</sup>; VIII. कालविज्ञान  
ends on fol. 63<sup>a</sup>; and IX. सूतबंधादि ends on fol. 66<sup>a</sup>.

Age.— Sam. 1857.

Author.— Śrīkaṇṭhaśambhu or Śrīkaṇṭhapāṇḍita.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीमहागणपतये नमः ॥

शैवानंद विधाय नमनं तमजयामरं जगत्पूज्यं ।

मणिमंत्रौषधितत्वं येन कृतं तं हरं नत्वा ॥ १ ॥

योगरत्नावलीनाम हृद्या श्रीकण्ठशंभुना ।

क्रियते सारमादाय पक्षिराजादितंत्रतः ॥ २ ॥

यं नामस्मरणाद्भ्यातलगता नागा अनन्तादयः

सुमिस्थितुदिवस्थिता अपि भवन्त्यर्द्धक्षणे निर्विषाः ॥

शाकिन्यो ग्रहभूतराक्षसगणा नश्यन्ति रौद्रज्वरा-

स्तं देवं विभुशेखरं गणगुरुं श्रीपक्षराज हरं ॥ ३ ॥

सुबोधसंक्रमं सारं संप्रदायसन्वितं ॥

सलक्षणं सुसंक्षिप्तं शास्त्रं प्रायोतिदुर्लभं ॥ ४ ॥

ग्रन्थं नव परिच्छिदै मितै पंचशांताधिकैः ॥

द्विसहस्रशतं संख्या विज्ञेयानुष्टुभा इह ॥ ५ ॥

प्रवक्षामि परिच्छेदे प्रथमे विषतंत्रकं ॥

ग्रहाणां शाकिनीनां च द्वितीये दर्पसाधनं ॥ ६ ॥

काम्यकर्माणि मंत्रांश तृतीये च चतुर्थके ॥

कौतूहलान्यसंख्यानि पंचमे वैद्यकं वरं ॥ ७ ॥

कल्पाद् षष्ठे रत्नानि सप्तमेष्टेकालज्ञानप्रबंधादिनवक्रमात् ॥ ८ ॥ etc.

Ends.—fol. 66a

लोहोत्थापनं ॥

श्वेतांकुलशिफावारि पिष्टुखल्वे दिनत्रयं ॥

उदिताश्वान्धसूषायां सूतो भस्मत्वमाप्नुयात् ॥ १ ॥

प्रत्यहं राक्तिका पंच भक्षयेन्मधुसर्पिषा ॥

यस्तस्य तु गुणा वक्तुं शक्यं तेन समाः शतं ॥

इति श्रीपरमशैवाचार्य श्रीश्रीकण्ठशिष्यपंडितविरचितायां योगरत्नावल्यां  
नवमः परिच्छेदः समाप्तः ॥ शुभं भवतु ॥ श्रीरस्तु ॥ सं. १८५७ मा. आ. १३

References.— (1) Mss.— A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
i, 478<sup>b</sup> ; ii, 111<sup>a</sup> ; iii, 102<sup>b</sup>.

B—Descriptive Catalogues :—

I. O. Catalogue, Ms. No. 2761.

## योगरत्नावली

Yogaratanāvalī

No. 180

945.  
1887-91.

Size.— 11½ in. by 3½ in.

Extent.— 34 leaves ; 15 lines to a page ; 44 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; two hand-writings, one upto fol. 33 and the other till the end ; former legible, latter bad ; two lines in black ink on each border ; from fol. 35 to the end, verse numbers and the colophon on fol. 39<sup>b</sup> are tinged with red pigment. The number of foll. is 1-44 with the following leaves missing—12, 13, 14, 16, 18, 23, 29, 31, 34 and 36. Paper is very old, musty and worn out ; fol. 37 is torn on the right-hand border. The Ms. forms the first three chapters of योगरत्नावली, with part of the fourth. The only colophon found, on fol. 39<sup>b</sup> reads—इति परमशैवाचार्य श्रीश्रीकण्ठशिष्यपंडितविरचितायां योगरत्नावल्यां समीहितार्थसाधनमंत्रांशकनानायांत्ररक्षाधिकरो काम्यकर्मविधिः नाम तृतीयः परिच्छेदः . It is incomplete.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Śrīkaṇṭha-Śambhu.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीपरदेवतायै नमः ॥

सूक्तिः कापि महेश्वरस्य महती यत्तुल्यमूलादधस्तुर्वीतुंगफलावतीष शतषा  
ब्रह्मांडकोटिस्थिता ॥

यन्मानं न पितामहो न च हरिर्ब्रह्मांडमध्यस्थितो जानात्यन्यसुरेषु कैव गणना  
सा संततं बोधताम् ॥ १ ॥

क्षीरांभोध्यतिमंथनोत्थितविषज्वालाकुलं मंदरं

दध्ना सुत्कारवाः सुरासुरगणाः पेतुर्महीं मूर्छिताः ॥

येनाह्वाय विबोधिताः प्रशमितं कंठे धृतं तद्विषं

स व्यालोज्ज्वलहारभासुरवपुः श्रीनीलकंठोषताम् ॥ २ ॥

नित्याद्वंद्विधायिनमनंतमजरामरं जगत्पूज्यं ॥

मणिमंत्रौषधितत्वं येन कृतं तं शिवं नत्वा ॥ ३ ॥

योगरत्नावली नाम कृता श्रीकंठशंभुना ॥

क्रियते सारमादाय पक्षिरत्नादितंत्रतः ॥ ४ ॥

शिवो रुद्रश्च भूतेशः पक्षिराजोऽथ तुंबुरुः ॥

सर्वतंत्रविधातारः पंचापि परमेष्ठिनः ॥ ५ ॥

अजारूपो बहुरूपश्च हंसश्चित्रह इत्यपि ॥

कृतादिषु क्रमातंत्रव्याख्यातरश्च देशिकाः ॥ ६ ॥

यन्नामश्रवणाद्रसातलगता नागास्त्वनंतादयो etc.

Same as in No. 179.

Ends.— fol. 44a

मृगान्विता दंती बालजिह्वा सरोचना ॥

पुष्पे कृतो विधानेन तिलको लोकवदयकृत् ॥ ६१ ॥

प्रियंगुरोचना नागकेसरं च मनः शिला ॥

अजिताक्षो नरो नाय—

Reference.— See No. 179.

योगरत्नावली

Yogarātnāvalī

No. 181

938.

1891-95.

Size.— 8 in. by 5½ in

Extent.— 18 leaves ; 18 lines to a page ; 20 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing bad ; two lines in black ink on each border ; from the middle of fol. 1<sup>b</sup>, marks of punctuation, charms and

*pratikas* are in red ink ; two systems of pagination, one in the centre at the top-margin of left-hand side page, which runs from 1 to 18 ; the other on the left-hand top-margin has १ for the first leaf and subsequently 21-36 ; the last leaf being torn at the corner has no number. Paper is very old, worn out and musty. The work is a strange mixture of charms and medicines which deal with वाजीकरण and the like. It is incomplete. Is it possible to identify its author with Rāma, son of Vallabha and brother of Trimalla, the author of योगतरङ्गिणी?

Age.— Appears to be very old.

Author.— Rāma(?).

Begins.— fol. 1<sup>a</sup>

श्रीमते रामानुजाय नमः ॥

नरसिंहभानु तुलकं प्रवक्ष्ये भाषायां रामः ॥

विदधाति योगरत्नावलीविवरसीतुरीयांशे ॥ १ ॥

दिनकरससिभासा साध्यमोहान्धकारि

हृदयकुहरलीनां प्राणिनां तु भक्तिभाजां ॥

सकलमयहरंती ज्ञानमुदीपयंती

जयतिशुवन तु शुभिं भुरिभावा भावानी ॥ २ ॥

महेंद्रजालमुडीशं भीमवेतालडामरं

वेतालहृदयं घोरं मुडीशोत्तरमीश्वरं ॥ etc.

Ends.— fol. 18<sup>b</sup>

पंडत्वहनानि

सतिलं गोक्षुरञ्जुर्णं गीक्षीरेण पाचितं सतिलं

मधुनातुल्यं यु—पंडत्वनाशकं ॥

गोक्षुरसूलाभ्यासादनवरतं तालसूलाभ्यासात् ॥

वातातारिसूलाभ्यासा नियतमिदं पाति खंडत्वं ॥

यः पिबति बारिणं पृष्ठा पत्राणि तुरंगमंधायाः ॥

नित्यं तृतस्यायुस्त्वविनाशमापोत्य चिरे

References.— ( i ) Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
i, 478<sup>b</sup> ; ii, 111<sup>a</sup>.

योगशतकं

Yogaśataka

सटीकं

with

Commentary

No. 182

597.

1899-1915.

Size.— 10½ in. by 4½ in.

Extent.— 61 leaves ; 16 lines to a page ; 32 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; edges of all leaves coloured with red ink ; benedictory phrase, *pratīkas*, topic-heading, topic-endings, colophon, etc., are tinged with red pigment. There are notes on the margin. There is no mark of punctuation anywhere. Many of the leaves are stuck together. The work is fully described in I. O. Catalogue, Mss. Nos. 2756-2757. Our Ms. is a commentary by रूपनयन, but as the last few lines seem to be dropped by the copyist, we do not find the name here. It is, however, given in I. O. Ms. No. 2757. Prof. Bendell notes 2 editions of the text in Sinhalese characters. The Berlin Cat., Nos. 959-60, and Burnell, Tanjore Mss., p. 67<sup>b</sup>, ascribe the text of the योगशतक to 4 वररुचि.

Age.— Sam. 1849.

Author.— Anonymous.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

नमः कण्ठोन्नसत्कोतिपुञ्जपल्लवशालिने

जगत्त्रितयनिर्माणपूर्णकुंभाय शंभवे १

चिरं जयंति हेरं वकपोलमद्वीचयः

भज्जन्मशुकरव्यूहव्याहारसुखराश्रियः २

योगायोगार्थतत्त्वज्ञैः प्रयुक्ताः स्तुर्बादच्छिद्वः

तेषु टीकामतः कुर्मः संगतिं स्यात्सतां यदि ३

सारत्वाशारदृष्टीनामल्पत्वादल्पमेधसां

उपयुक्तमिदं सूक्तमुक्त येषां भविष्यति ४ etc.

Ends.— fol. 61<sup>b</sup>

एतदनंतरोक्तं बुद्धवाचाप्यनुक्तं अन्यदप्यनुक्तं स्वयं बाह्यं विकारेषु  
मतिमान् भिषगौषधं प्रयोजयेदिति संबंधः ननु कथमनुक्तं शास्त्रे प्रमा ॥ इति  
श्री योगशतटीका संपूर्णः ॥ श्री संवत् १८४९ रा मीती वैशाख शुद्ध ९  
दिने सौमवारे लिखितं जती नीतकूसल श्री वीकानेरमध्ये यादृशं पुस्तकं  
दृष्ट्वा तादृशं लिखितं मया यदि शुद्धमद्युद्धं वा मम दोषो न दीयते १  
श्रीरस्तुः

References.— ( 1 ) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
i, 479<sup>a</sup> ; ii, 111<sup>b</sup>, 219<sup>a</sup> ; iii, 103<sup>a</sup>.

B-Descriptive Catalogues :—

I. O. Catalogue Mss. Nos. 2756-57. Burnell's Cat. of  
Tanjore Mss., p. 67<sup>b</sup>. Weber's Catalogue of Berlin Mss.  
No. 959-62.

( 2 ) Printed Edition :—

( 1 ) Published (with a Sinhalese paraphrase by Don A. de S.  
Devarakkhita) by M. P. Perera ; 4th Edn., Colombo, 1877.

( 2 ) Edited by Batuvantudave Colombo, 1886.

योगशतक

Yogaśataka

No. 183

367.  
1882-83.

Size.— 9½ in. by 5¾ in.

Extent.— 14 leaves ; 14 lines to a page ; 42 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writ-  
ing legible ; double lines in black ink on both borders ;  
benedictory phrase, verse-numbers, topic-headings, topic-  
endings and the last colophon are tinged with red pigment ;  
paper is old, worn out and musty. The real name of the  
work is योगशतक. Aufrecht ascribes the authorship to  
विदग्धवैद्य, but it is doubtful whether it is a proper name or  
simply means a clever vaidya. After the termination of the

text, there is a prescription of अग्निकुमाररस. In a general way, the work deals with different sorts of diseases and their treatment.

Age.— Sam. 1779.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

कृत्स्नस्य तंत्रस्य गृहीतधाम्नश्चिकित्सितादिप्रसृतस्य दूरम् ॥  
 विदग्धवैद्यप्रतिपूजितस्य करिष्यते योगशतस्य बंधः ॥ १ ॥  
 परीक्ष हेत्यामथ लक्षणानि चिकित्सितज्ञेन चिकित्सिकेन ॥  
 निरामदेहस्य हि भेषजानि भवंति युक्तान्यमृतोपमानि ॥ २ ॥  
 छिन्नोद्भवांबुभरधन्वयवासविश्वै-  
 र्दुःस्पर्शपर्वटकमेघकिराततितैः ॥  
 मुस्ताटरूपकमहौषधधन्वयासैः  
 काथं पिबेदनिलपित्तकफज्वरेषु ॥ ३ ॥ etc.

Ends.— fol. 14<sup>b</sup>

अर्थेष्वलभ्येष्वकृतप्रयत्नं कृतादरं नित्यमुपेयिवत्सु ॥  
 जितेन्द्रियं नाशुतपन्ति रोगास्तत्कालयुक्तं यदि नास्ति दैवं ॥ १३ ॥  
 कालोलूकलो विषया मनोज्ञा धर्म्याः क्रियाः कर्म सुखानुबंधिः ॥  
 सत्त्वं विषयं विषदा च बुद्धिः भवंति धीरस्य सदा सुखाय ॥ १४ ॥  
 गुणाधिकं योगशतं निबध्य प्राप्तं मया पुण्यमनुत्तमं यत् ॥  
 नानाप्रकारामयनिदधत् क्लृप्तं जगत्तेन भवत्वरोगं ॥ १५ ॥  
 इति श्री आयुर्वेदशास्त्रे वृद्धयोगशतसंपूर्णे ॥ लेखकपाठकयोः ह्यभं ५०  
 Date of Copying—संवत् १७७९ वर्षे शके १६४४ प्रवर्तमाने  
 उत्तरा० सुखे वसंतरौ माघमासे शुक्लपक्षे ६ बुधे लिखितोऽयं ग्रंथः ॥

References.— See No. 182.

योगशतकटीका

Commentary on  
Yogaśataka

No. 184

934.  
1884-87.

Size.— 10½ in. by 4⅞ in.

Extent.— 6 leaves; 16 lines to a page; 44 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible, four lines in black ink on each border ; benedictory phrase, *pratikas* and topics are tinged with red pigment ; paper is old, musty and worn out.

The work is a commentary by पुर्णचन्द्र on योगशतक. This commentary ascribes the authorship of योगशतक to वररुचि. Unfortunately it is not complete and so we have lost the colophon which might have thrown some more light on the author and the commentator. It runs upto the verse 65 (= 165), line 7, fol. 11<sup>a</sup> of the Ms. No. 185. The scribe makes very little difference between the मात्रा of आ and ई, e. g., शा and झी are written identically.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Pūrṇacandra.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीधन्वंतराय ॥

श्रीचंद्रमौलिं प्रणिपत्य सूर्क्षा समंतभद्राय जनाय हेतोः ।

श्रीपूष्णसेनः सुखबोधनार्थं करिष्यते योगशतस्य टीका ॥ १ ॥

सर्वे जीवानामाहारात् वातशीतातपवर्षविषमासननिद्रादिभिर्यिध्य उत्पद्यन्ते तेषां व्याधीनां प्रतीकारार्थं पुरा सर्वज्ञभाषितात् वैद्यशास्त्रस्य सार-  
योगात् गृहीत्वा योगशतं कर्तुकामो वररुचिः शास्त्रस्यादौ प्रतिज्ञां करोति ॥  
कृत्स्नं ॥ etc.

Ends.— fol. 6<sup>b</sup>

स्वप्नं दिवांमधेति । दिना स्वप्नं यन्मधुरं माक्षिकं च शालिगोधुनादयः  
शीतलं गुडादिकं अन्यत् वस्तु मत्स्यादिकं च ग्रं(?) गुडद्रव्यहारः मल्लं जंबी-  
रादिकं तिलेक्षुपयोविकारैः पल्लादिभिः इक्षुविकारैः रससक्तगुडसर्करादिभिः  
स्निग्धमात्रा दिक् अतितृप्तलालतया अधिकभोजनं प्रत चैत्रवैशाखस्तत्र श्लेष्म-  
प्रकोपमुपजाति ॥ तदेवेति ॥ एवं दोषा चातपित

Reference.— See No. 182.



## योगशतटीका

Yogaśatātīkā

No. 184 A

221.  
A. 1883-84.

Size.— 8½ in. by 3½ in.

Extent.— 39 leaves ; 8 lines to a page ; 25 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters : hand-writing legible with difficulty ; two lines in black ink on each border ; topic-headings tinged with red pigment ; paper very old, very worn out and musty ; foll. 12, 21, 25-26 are missing. There is an unnumbered leaf between foll. 28 and 29. It is incomplete.

The present codex is a commentary by Pūrṇasena on *Yogaśataka* or *Yogaśata* ascribed to Vararuci. Another copy.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Pūrṇasena.

Begins.—fol. 1<sup>a</sup>

श्रीगणपतये नमः ॥

श्रीवर्द्धमानं प्रणिपत्य सूद्धी सामंतभद्राय जनाय हेतोः ।

श्रीपूर्णसेनैः सुखबोधनार्थं प्रारभ्यते योगशतस्य टीका ॥ १ ॥

अथ जीवा अनादिनिधनास्तेषां जीवानामाहारवातशीतातपवर्षा-  
विषभासननिद्रादिभिव्याधया उत्पद्यन्ते तेषां व्याधीनां प्रकारा ये पुरा सर्वज्ञ-  
भाषितास्तेभ्यो वैद्यशास्त्रस्य सारं गृहीत्वा योगशतं कर्तुकामो वररुचिः  
शास्त्रादौ प्रतिज्ञां करोति । etc.

Ends.— The end cannot be copied as the letters are quite illegible.

Reference.— See No. 184.

## योगशतक

Yogaśataka

No. 185

1073.  
1886-92.

Size.— 12¼ in. by 5⅞ in.

Extent.— 11 leaves ; 11 lines to a page ; 41 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; double rows of three lines and two lines in red ink on each border ; some verse-numbers, marks of punctuation, topic-endings and the colophon in red ink ; notes on margins in black ink. Paper very old, musty and worn out on borders.

Age.— Appears to be old.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगुरुभ्यो नमः ॥

कृत्स्नस्य तंत्रस्य गृहीतधाम्नां ॥

चिकित्सिताद्विप्रकृतस्य दूरं ॥

चिदग्धवैद्यप्रतिपूजितस्य ॥

करिष्यते योगशतस्य बंधः ॥ १ ॥

परिक्ष हेत्वामयलक्षणांनि

चिकित्सितं येन चिकित्सकेन

निरामदेहस्य हि भेषजानि

भवन्ति युक्तान्यसृतोपमानि ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. 11<sup>b</sup>

गुणाधिकं योगशतं निबन्धय ।

प्राप्तं मया पुण्यमनुक्तं यत् ॥

नानाप्रकारामिव पंडश्चूतं

कृत्स्नं जगत्तेन भवंत्वरोगा ॥ ७७ ॥

इति योगशतक समाप्तं ॥ श्रीः श्रीकृष्णो जयतुः ॥

हिंस्वार्द्रमरिचं जीरं हरिद्रा धान्यकं तथा ।

क्रमेण द्विगुणं सर्वं वेसवारमिदं शुभं ॥ १ ॥

स्तोकेन वारिणा पिष्टं सर्वं तत् बल्यगालितं ।

मात्रया व्यंजने देयं काशमर्द्धं च तत् स्मृतं ॥ २ ॥

Reference.— See No. 182.

## योगशतकं

Yogaśataka  
with

## सटीकम्

Commentary

No. 186

1074.  
1886-92.

Size.— 9½ in. by 4½ in.

Extent.— 15 leaves ; 8 lines to a page ; 28 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing bad ; double border rows three lines and one line, in red ink ; commentary which is very short above and below the text in the centre of the page. First 5 leaves missing. Foll. 19 and 20 have no border-lines. Paper is very old. The last colophon इति श्री अभिभविरचितं योगशतं समाप्तः, suggests that the author of the commentary was अभितप्रभ, a Ms. of which is in India Office Catalogue, No. 2756. But our comm. is in Hindi.

Age.— Sam. 1897.

Author.— Anonymus.

Begins.— ( comm. ) fol. 6<sup>a</sup>

हीगल्यज बिडलवण सुंडी जिरु हरड पुष्करमूल उपलोड ३४ इती  
हिंम्वादि चुर्ण करंजन पत्र—  
( text )

हीगुग्रगंधाबिडसुंडीजाजिहरीतकीपुष्करमूलकुष्टं  
भागोतरं झूर्णतमेतदिष्टं गुल्मोदराजिर्णाभिश्चुकासु ३४  
इति हींम्वादिचुर्णं

Ends.— fol. 19<sup>b</sup>

बुध्यैतदन्यपि यत्रहुक्तमेतत्

श्रुत्या स्वयं समधिगम्य यथाशुक्लं ॥

रोगेषु भेषजमनस्यमति विदध्यात् ॥

शा( fol. 20<sup>a</sup> )हिंस्त्रं हि किञ्चिदुपदेशलवं करोति ॥१३॥

शुणाधिकं योगशतं निबध्य प्राप्तं मया पृथगमुद्धृतं यत् ॥

नानाप्रकारायमनिबद्धतं कृत्स्नं जगत्तेन भवत्वरोगं ॥ १. १४ ॥

Colophon given above. संद १८९७ ना श्रावणवदी ४ वार  
शमौ ॥ लखीतं गद्वेगीरज्यानंद ॥ श्री । श्री । श्री । श्री ॥ फ० ॥ २० ॥  
स० ॥ व० ॥

Reference.-- See No. 182.

## योगशास्त्र

Yogasāstra

No. 187

906.  
1887-91.

Size.— 8 $\frac{7}{10}$  in. by 4 $\frac{1}{2}$  in.

Extent.— 59 leaves ; 9-10 lines to a page ; 32 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī charaters ; hand-writing good ; double lines in red ink on borders ; topic-headings, verse-numbers and colophons tinged with red pigment. It is a compilation by the author from different medicinal works. Following are the colophons at the end of chapters—

fol. 7<sup>a</sup>. इति श्रीयोगशास्त्रे सुश्रुतमते आनन्दसिद्धकृतं योगमालाकाथा-  
धिकारः समाप्तः । इति प्रथमोऽध्यायः ॥

fol. 9<sup>b</sup>. इति श्रीयोगशास्त्रे योगज्ञाने आनंदसीद्धकृतं रसरत्नाकरमतः रसाधि-  
कावज्जक्षार समाप्तः ॥ द्वितीयोऽध्यायः ।।

fol. 20<sup>a</sup>. इति योगशास्त्रे योगज्ञाने आनंदसिद्धकृतं चर्कमतं चूर्णाधिकारः ।  
समाप्तस्तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

fol. 30<sup>b</sup>. इति योगशास्त्रे गुटिकाधिरे चतुर्थेऽध्यायः ॥

fol. 38<sup>a</sup>. इति श्रीयोगशास्त्रे योगज्ञाने अबलेहाधिकारः समाप्तः ॥

fol. 40<sup>a</sup>. इति योगशास्त्रे विरेचनाधिकारः ॥

fol. 41<sup>a</sup>. इति योगशास्त्रे जनाधिकार समाप्तः ॥

fol. 43<sup>b</sup>. इति श्रीयोगशास्त्रे घृताधिकार समाप्तः ॥

fol. 46<sup>b</sup>. इति श्रीयोगशास्त्रे आसवपुटपाटयोः फांटाधिकारः ॥

fol. 50<sup>a</sup>. इति योगशास्त्रे तैलाधिकारः ।

fol. 99<sup>a</sup>. इति श्रीयोगशास्त्रे योग्यायोग्यज्ञाने रसरत्नाकरमतं आनंदसिद्धकृतं  
धातूनां शोधनमारणविधिसंपूर्णं ॥

The Ms. incomplete. From colophons it appears that the author had named it as योगज्ञान also. Paper is very old, musty and dampness has worn out all right-hand edges.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Ānandasiddha.

Begins.— fol 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

नमामि धन्वंतरिमादिदेवं सुरासुरैर्वंदितपादपद्मं ।

लोके ज्वरारुग्भयमृत्युनाशं धातारमीशं विविधौषधीनां ॥ १ ॥

पानीयं न तु पानीयं पानीयेन्य-देशये ॥

अजीर्णं कथिते चामे पक्वे जीर्णे च नेतरः ॥ २ ॥

नानादेशोद्भवं वारि सविषं भवति ध्रुवं ॥

स्वच्छं कतकमुक्तायैः शीतं दोषाय न क्वचित् ॥ ३ ॥ etc.

Ends.— fol. 59<sup>b</sup>

पूर्वभाद्रपदे मोक्ष उत्तरे द्वित्रिपंचकं ।

रेवत्यां दशरात्रं स्यादश्विन्यामेकवासरं ॥

प्राणैर्वियुज्यते नित्यं भरण्यां नात्र संशयः ।

सप्तविंशतिनक्षत्रं व्याधिसंख्येत्युदीरितं ॥ ८ ॥

इतिनक्षत्ररोगगणनासंपूर्णं ॥

References.— Aufrecht mentions only our Ms. in his Catalogus Catalogorum, iii, 103<sup>a</sup>.

It is referred to in आनन्दलहरी, I. O. Catalogue, Ms. No. 2622.

## योगसमुच्चय

Yogasamuccaya

No. 188

461.  
1895-98.Size.— 12 $\frac{3}{16}$  in. by 5 $\frac{1}{2}$  in.

Extent.— 107 leaves ; 5 lines to a page : 33-34 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good and bold ; sufficient space is left between the lines ; paper is old ; numbers of verses and topic-headings tinged with red pigment. After verse 7, a Hindi commentary runs between the lines. The author is निधि or नवनिधिराम ( according to Hindi comm. ) and the date of composition is Sam. 1812=1756 A. D. This work is based upon the following works—शाङ्गधर, योगशत, योगचिन्तामणि, वैद्यसागर, रसमंजरी, संनिपातकलिका, लक्ष्मणोत्सव, वैद्यबल्लभ, वैद्यविनोद and वैद्यजीवन.

Age. — Sam. 1886.

Author. Nidhi or Navanidhirāma.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

वंदेहं श्रीश तु धन्वंतरिं वै देवादेवैरचिताह्वज्युग्मं ।

त्रैलोक्ये विख्यातमानन्दकंदं कर्तारं चाप्यौषधीनां मधीशं ॥ १ ॥

गणाधीशं नमस्कृत्य कांक्षितार्थस्य सिद्धिदं ।

वैद्यानां सुहितार्थाय वक्ष्ये योगसमुच्चयं ॥ २ ॥

त्रिलोक्यानेकशास्त्राणि बहुयोगनिरूपणः ।

कृतो मया समुद्धृत्य संरभृतं सुवैद्यगात ॥ ३ ॥ etc.

Ends.— fol. 107<sup>a</sup>

अथ आत्रेयादानंदभैरवो रस ॥

शुद्धं सूतविषयोषट्कणं घृतसत्त्वकं ।

निंबपल्लवतोयेन मर्दयेद्याममात्रकं ॥ ८१ ॥

मिरचिवाभा वटी खादे संनिपातनिवारकं ॥ ८२ ॥

इति आनन्दभैरवरस ॥

युग्मंदुवस्विदुमितेद्वंदुं भौमे नभे शुक्लत्रयोदशीषु

निधिरुतो (fol. 107<sup>b</sup>) योगसमुच्चयोयं ग्रंथो चिरं तिष्ठतु मंगलार्थे ॥ २८३

इति श्रीयोगसमुच्चये संकीर्णयोगनिरूपणो नाम पंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥ सं.

१८८६ कार्तिकवादे ५ लि० रघुनाथगुर्जरगोडब्राह्मण भव आत्मपठनार्थं सनाई

जयपुरमध्ये महाराज श्रीसवाई जयस्यंघराज्ये शुभस्थान

References.— ( 1 ) Mss.— A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
iii, 103<sup>a</sup> ( our Ms. ).

योगसमुच्चय

Yogasamuccaya

No. 189

940:  
1891-95.

Size.— 9<sup>3</sup>/<sub>10</sub> in. by 4<sup>1</sup>/<sub>2</sub> in.

Extent.— 127 leaves ; 6 lines to a page ; 24-26 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing very good and beautiful ; borders are decorated with two rows of red lines—first containing 3 lines and the second row, one. All topic-endings, colophons and marks of punctuation are in red ink. It is a complete copy and appears to be modern. In all its colophons the author is called नवनिधिराम, son of महात्मन साहिमल्ल. A Hindi commentary runs upto the 3rd line of fol. 54<sup>b</sup>, and is written between the lines.

Age.— Appears to be modern.

Author.— Navanidhirāma.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणपतिदेवाय नमः ॥

वंदेहं श्रीं तु धन्वंतरिं वै ।

देवादेवैरर्चितां ह्यञ्जयुग्मं ।

त्रैलोक्ये विख्यातमानन्दकंदं ।

कर्त्तारं चाप्यौषधीनामधीशं ॥ १ ॥ etc.

Same as in No. 188

Ends.—fol. 126<sup>b</sup>

युग्मेदुवस्वीदुमितेन्द ( fol. 127<sup>a</sup> ) वृंदे ।

भौमे नभे शुक्लत्रयोदशीषु ।

निधिरुतो योगसमुच्चयोयं ।

ग्रंथो चिरं तिष्ठतु मंगलार्थे ॥ २८३ ॥

इति श्रीमन्महात्मनसाहिमल्लात्मजेन नवनिधिरामेण विरचिते योगसमु-  
च्चये संकीर्णयोगनिरूपणो नाम पञ्चमवृंदः ॥ ५ ॥

॥ शुभमस्तु ॥ श्रीरस्तु ॥ श्रीरामजी ॥

References.— See No. 188.

## योगसुधानिधि

Yogasudhānidhi

No. 190

105.

1881-82.

Size.— 9½ in. by 4½ in.

Extent.— 117 leaves ; 10 lines to a page ; 28 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing bold and legible ; double lines in red ink on borders. Benedictory phrase, marks of punctuation and colophons are also in red ink. The work consists of 16 chapters called कलास and deals with diseases and treatment of children. Paper is very old, musty, brittle and worn out. Half of folio 117 is lost.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Bandīmīśra, son of Jagadīśa.



Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

नत्वा धन्वंतरिं भस्माचिकित्माक्षीरनीरधी ।

विलाक्य बुद्ध्या बहुशः कलांभिः समलंकृतः ॥ १ ॥

गदघर्मीर्त्तवालानां ॥

सुखाय भिषजां तथा ॥

क्रियते वादिमिश्रेण ॥

भोगं योगमुधानिधिः ॥ २ ॥

पूर्वं तु द्विजराजवंदितपदः ॥ श्रीमान्मतां वल्लभः ॥

स्फूर्जद्गोत्रधरो बभूव भिषजां ॥ मान्यस्म नारायणः ॥ ३ ॥

कल्याणोऽस्य सुतन्ममस्तुवनानन्दैकहेतुस्ततो ॥

जातोऽसौ जगदीश्वरो भुवि गतो विष्णोरिवांशः स्वयं ॥ ४ ॥

वदीमिश्रेणात्मजेनास्य सोऽयं ग्रन्थः पुंसां व्याचिवाधाय वद्धः ॥

सर्वे योगाः यन्त्रमंत्रादयोऽस्मिन्सिद्धा एव श्रीभवानीवरेण ॥ ५ ॥ etc.

Ends.— fol. 116<sup>b</sup>

तंडुलिपिकमूलानि

fol. 117<sup>a</sup>

1. 1. ... .. मालो प्र ॥ संपदंष्ट्रे तु पाययंतु ॥ ७ ॥

2. ... .. णञ्जकैः ॥ दशैते यां विषं हन्ति । जगमं

3. ... .. त्मजचादिमिश्रकृते । योगमुधानि-

4. ... .. करणसंकोचनशूलनिवारणकिक्किसक-

5. ... .. स्तनशोथनीवारणस्तन्यजनशोधनाचिकि-

6. ... समाप्ता ॥ १६ ॥ श्रीरस्तुः ॥ कल्याणमस्तुः ॥

References.— ( 1 ) Mss.— A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
i, 480a ; ii, 112a.

## रत्नसागर

Ratnasāgara

No. 191

---

1075.  
1886-92.

---

Size.— 10 $\frac{1}{8}$  in. by 5 $\frac{4}{8}$  in.

Extent.— 63 leaves ; 14 lines to a page ; 36 letters to a line.

Description.— Country paper ; Śārādā characters ; hand-writing ing very beautiful ; double lines in black ink on both the borders ; topic headings, topic endings tinged with red pigment. On left hand top margin, each folio has रत्नसागर or abridged रत्नसा० written. Most unfortunately the scribe never numbered the leaves ; nor is there any other clue ( just as verse numbers or chapter endings ) to determine the priority of one leaf to another. Somebody has tried to write page numbers afterwards and he has added microscopic figures ( arbitrarily ) to the right-hand bottom of the folios. Six leaves are unnumbered and the erratic nature of other numbers may be judged by the following numbers in order foll. 2-13, 1-6, 33, 39, 43, 44, 43, 45, unnumbered, 101, 50, 35, 50, 24, 23, 22, 26, 17, 28, 32, 19, 35, 34, 48, 47, 46, 58, 57, 31, unnumbered, 15 unnumbered, 36, 36, 41, 40, 30. 29, 40, 52, 54, 53, unnumbered, 35, 4, unnumbered. The work is a compilation from various works which it quotes.

Age.— Appears to be modern.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 2<sup>a</sup>

विमिश्राः ।

पानीयभक्तेन तदङ्गपिष्टो लेपः कृतो दद्रुगर्जेन्द्रसिंहः ।

चक्रदत्तात् ॥

प्रपञ्चाटस्य बीजानि धात्रीसर्पिरसः स्तुही ॥

सौवीरपिष्ट दद्रुणामेतद्वर्तनं हितं ॥ वृंदात् ॥

चक्रमर्दस्यैकभागो द्वौ भागौ शालितंदुलात् ॥

आमलक्याश्च भागौ द्वौ लेपोयं दद्रुनाशनः ॥ etc.

Ends.--Last leaf. *a* side.

परी श्वित्रापहं चैव नीलं नाम महाघृतं ॥

कृष्टानि हन्ति सर्वाणि कपालव्याधिनाशनं ॥

नीलघृतं वैद्यालंकारात् ॥

काकाद्वा मययंतिका च मुरसा सम्यक् संयोजिता

स्वेतास्तु त्रिफलाढकत्रयुता यो (*b* side) ज्यास्तुला-

भागिका ॥

दंतीचित्रककाकमाचिबुरुणक्षुद्राहग्निद्राद्वयै-

रेभिश्चापि सकौटजैः सखदि

References.--The only entry in Anfrecht's *Catalogus Catalogorum* is ii, 115<sup>a</sup> which is our ms.

रसचिन्तामणि

Rasa-cintāmaṇi

No. 192

1076.  
— 1886-92.

Size.— 10 in. by 4½ in.

Extent.— 32 leaves ; 9-10 lines to a page ; 44-45 letters to a line.

Description.—Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing in old style but legible ; it is a very old ms. and worn out on all sides ; dampness at sometime before seems to have made a few leaves stuck together ; writing there is illegible ; it is incomplete and the name of the author is written by some late scribe on the margin of fol. 32<sup>b</sup>. The name of author is known by the following colophon found on fol. 19<sup>a</sup>

इति श्रीमदनंतदेवविरचिते रसचिन्तामणौ श्वित्रे सत्यप्रतीकार ॥

Age.— Appears to be very old.

Author.— Anantadeva.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

सिद्धि श्रीगणेशाय नमः ॥

श्रीरसचिंतामणिं जयत्यमरवंदिता । त्रिपुरशुंदरीव देवता विभोगविभवा-  
न्विता । परमतस्त्वचिंतान्विता । उपाधिरहिताहिता । सकलमास्त्रनिर्द्धाग्निः ।  
प्रयत्नपरवंचिता । त्रिभुवनैकमानामता ॥ १ ॥

रसचिंतामणिर्द्धामा । रसरत्नकण्डका ।

भवत्यत्येष मे ग्रंथ । श्रीमतो हस्तपुस्तकान् ॥ २ ॥ etc.

Ends --- fol. 32<sup>b</sup>

अथ षड्विंशतिर्लोह । किट्टितोपि च गंधकान् ।

शंखचूर्णस्य दातव्या । चतुर्विंशदधो पुनः ।

भवति स्येन कालस्य । भागवज्जी (?) पयोयुताः ।

कुट्टित्वाभ्रसंमर्दे । मदनाभं यथा भवेत् ।

रक्षां वा बालुकां वापि । वस्त्रे वक्षां च पोटली ।

तस्यां उपर्यधो मूषां । कुरुते छद्दढां शुभां ।

निर्वाणान्तां च निर्माय । शोषयत्वा खने...

References.-- ( I ) Mss.—A-Aufrecht's Catalogue Catalogorum:—  
i, 494<sup>b</sup> ; ii, 115<sup>b</sup>.

B-Descriptive Catalogues:—

Quoted in Tōḍarānanda, Weber's Catalogue of Berlin Mss.,  
Vol. I, p. 289.

( 2 ) Printed Editions:—

with Hindi Trans. by Muralīdhara Śarmā. Edited by Jivara-  
mā Kālidāsa, Bombay, 1911.

रसचिन्ता मणि

Rasa-cintāmaṇi

No. 193

1077.

1886-92.

Size.— 10 in. by 4 $\frac{2}{5}$  in.

Extent.— 15 leaves; 13-14 lines to a page; 15-46 letters to a line.

Description.—Country paper; Devanagari Characters; handwriting in old style, but legible; Ms. very old, worn out on all sides and paper is brittle; it is the same as No. 192 and is likewise a fragment.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Anantadeva.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीधन्वंतराय नमः ॥  
जयत्यमरबंदिता त्रिपुरसुंदरीदेवता  
विभोगविभवान्विता परमतस्त्वचिन्ताचिता ।  
उपाधिरहिता हिता सकलसामानिर्द्धारिता  
प्रपंचपरिपंचिता त्रिभुवनैकमाना मता ॥ etc.

Ends.— fol. 15<sup>b</sup>

तोलकानां शतं सूतं पूर्वमादाय सद्दिने ।  
स्थापयेदन्तिदत्तस्य भाजने सुदृढे शनैः ।  
पंचकं स्थाप्य पुष्पानि यातीपुष्पानि यानि च ।  
शतपात्री भवत्यत्रा पुंन्नागकुसुमानि च ।  
नववेलस्य पुष्पाया । पाटलाय धनानि च ।  
वकुलस्य च रमाणि । जथालाभं प्रकल्पयेत् ।  
बहूनि निर्मलान्यत्र । गृहस्थानं ... ..

Reference — See No. 192

## रसनानिग्रह

Rasanānigraha

No. 194

601.

Viś 1.

Size.— 9 $\frac{1}{8}$  in. by 4 $\frac{1}{2}$  in.

Extent.— 2 leaves ; 6-7 lines to a page ; 29 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing very good and neat ; borders decorated with two rows of double lines in red ink on each side. The letters ग, शा and न of श्रीगणेशाय नमः, and marks of punctuation are in red ink. Fol. 1<sup>a</sup> has only । रसनानिग्रह ॥ पत्रे २ and fol. 2<sup>b</sup> is also blank. It seems to be a fragment of a work which the copyist left out after the first 5 verses.

Age.— Appears to be old.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

अर्थस्फूर्तिरमेध्यमूत्रलघुतानालस्यमुन्निद्रता

प्राणायामपटुत्वमगसमता नीरोगता तुष्टता ॥

उत्साहो वचनप्रवृत्तिरमला दूरश्रुतिर्दूरदृक्

ध्याने निश्चलता भवन्ति रसनानिग्रहो योगिनः । १ ॥

क्रियायां शीघ्रत्वं वपुषि लघुता चित्तकमले

प्रसादः सौख्यं गिरि च बलवत्तर्तिविरहः ।

गुणास्तस्यैते स्युः पुरुषतिलकस्यातिविमला

भवेच्छक्तो जेतुं रसनानिग्रहं योक्षेष्टं बलिनं ॥ २ ॥ etc.

Ends.—fol. 2<sup>a</sup>

तत्तत्स्वादलवशयातिचपलेष्वास्थां दृथा मा कृथा

जिह्वे चर्वितचर्वणेषु विषयव्रातेषु संतापिष्टु ।

चेन्नित्यं रसमीदृशे रसयितुं तज्जापयामः शिवा-

कांताख्यामृतसुत्तरोत्तरनवं तापापहं पीयतां ॥ ५ ॥

Reference.— Aufrecht's Catalogus Catalogorum, i, 495<sup>a</sup> (our Ms.). This is the only entry.

रसपद्धति ( सटीका )

Rasapaddhati  
with Comm.

No. 195

372.  
1882-83.Size.— 9<sup>3</sup>/<sub>10</sub> in. by 4<sup>2</sup>/<sub>5</sub> in.

Extent.— 48 leaves ; 14-15 lines to a page ; 37-38 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; text is followed by commentary on each verse ; folio No. 37 is wanting ; after 36 the numbering of leaves goes on as 38, 39 upto 49. Commentary of 3rd verse given on folio 1<sup>a</sup> ; text begins on 1<sup>a</sup>. The commentator quotes the following authorities—

रसरत्नाकर ( 4<sup>b</sup> ) ; अमर ( 5<sup>a</sup> ) ; रसरत्नाकर ( 5<sup>a</sup> ) ; अमर ( 5<sup>b</sup> ) ; रसरत्नसमुच्चय ( 6<sup>a</sup> ) ; रसरत्नाकर ( 6<sup>b</sup> ), ( 7<sup>a</sup> ), ( 7<sup>b</sup> ), ( 8<sup>a</sup> ), ( 9<sup>a</sup> ), ( 9<sup>b</sup> ), ( 10<sup>a</sup> ) ; चरकवाग्भट्टादि ( 21<sup>a</sup> ) ; रसरत्नाकर ( 23<sup>a</sup> ), ( 24<sup>a</sup> ), ( 26<sup>a</sup> ), ( 26<sup>b</sup> ), ( 27<sup>a</sup> ), ( 30<sup>a</sup> ), ( 32<sup>a</sup> ), ( 32<sup>b</sup> ) ; रसवाग्भट ( 34<sup>b</sup> ) ; अमर ( twice on 39<sup>b</sup> ) ; विष्णुभिषक् ( 41<sup>a</sup> ) ; वैद्यवरचंद्रशिखर ( 46<sup>b</sup> ) ; besides these many anonymous quotations under इत्येके, तदुक्तं, ग्रंथांतरे, etc. are given. Folio 49<sup>b</sup> gives a prescription of रामबाणगुटिका. Incomplete.

Age.— Appears to be fairly old.

Author.— The name of the author विदु ( acc. to Aufrecht विदु ) is given on fol. 11<sup>a</sup> as इति विदुपंडितविरचितेष्टौ संस्काराः । The name of the commentator is वैद्य महादेवपंडित.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ चिकित्सां विभजेत् ॥  
सा दैवी प्रथमा सुसंस्कृतिरसैर्या निर्मिता सद्रसैः  
चूर्णस्नेहकषायलेहरचिता स्यान्मानवी मध्यमा ।  
शस्त्रच्छेदनलास्यलक्ष्मणकृता चाराधमा सासुरी-  
त्यायुर्वेदरहस्यमेतदखिलं तिस्रः चिकित्सा मताः ॥ १. ॥ etc.

Ends.— fol. 49<sup>a</sup>

ब्रक्षकच्छुफलं तिलावरिजया प्रत्येकशः पालिका  
मावामा द्विपलं यवा शरपला यष्टि द्विष्टि गुला ।

कृष्णा धात्रिवलत्रयेक्षुकदलीकंदैः क्रमाद्भावये-  
त्सर्वं सप्तदिनं निवेश्य विमले पात्रे सितामिश्रितं ॥

भाषद्वंद्वमितं भजेत्तिलघृतं दुग्धेन पिष्टं पिबेत् ॥

इति वैद्यमहादेवपंडितकृते रसपद्धतिटीका समाप्ता ॥ शुभमस्तु ॥ दक्षि-  
णामूर्त्तये नमः ॥

References.— ( 1 ) Mss.— A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
i, 495<sup>a</sup> ; ii, 115<sup>b</sup>.

B—Descriptive Catalogues :—

Weber's Catalogue of Berlin Mss. Vol. 1, No. 970.

( 2 ) Printed Editions :—

( 1 ) Along with Lohasarvasva, edited by Vaidya Jādavji  
Tricumji, Bombay, 1925 (Āyurvediya-grantha-māla, No.  
XIV and XV ).

रसमंजरीतन्त्र

Rasamañjarītantra

No. 196

907.  
1887-91.

Size.— 12½ in. by 6½ in.

Extent.— 35 leaves ; 12-13 lines to a page ; 43 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing  
good ; almost correct ; the text begins with folio 1<sup>b</sup> and  
ends with folio 35<sup>a</sup> ; divided into ten chapters ( अध्याय )  
with the following colophons—

fol. 3<sup>a</sup> I इति श्रीपंडितवैद्यनाथसुतशालिनाथविरचिते रसमंजरी-  
सोधनकथनं नाम प्रथमोऽध्यायः ।

5<sup>b</sup> II इति श्रीरसमंजरीतंत्रे रसजारणादिकथनं नाम द्वितीयो-  
ऽध्यायः ।

11<sup>b</sup> III Do उपरसशोधनमारणसत्त्वपातकथनं नाम  
तृतीयोऽध्यायः ।

13<sup>b</sup> IV Do विषलक्षपरिहारकथनं नाम चतुर्थोऽध्यायः ।



fol. 17 <sup>b</sup>	V	Do	स्वर्णादिधातुशोधनमारणकथनं नाम पंच- मोध्यायः ।
29 <sup>a</sup>	VI	Do	रसनिरूपणं नाम षष्ठोऽध्यायः ।
30 <sup>a</sup>	VII	Do	दिव्यरसायनगुटिकाकथनं नाम सप्तमो- ध्यायः ॥
31 <sup>a</sup>	VIII	Do	नेत्रांजनकेशरंजनकथननामा षष्ठमोऽध्यायः ।
33 <sup>a</sup>	IX	Do	वीर्यस्तंभनादिनामनवमोऽध्यायः ।
35 <sup>a</sup>	X	इति श्रीपंडितवैद्यनाथतनश्रीशालिनाथविरचिते रसमंजरी- तंत्रे कालज्ञानादिकथनं नाम दशमोऽध्यायः ।	

The hand-writing of folios 16 to 35 differs from that of the foregoing ones. The name of the scribe is विप्र शिवलाल व्यास. Complete.

Age.— Bears Sam. 1890, Kārtika Kṛṣṇa 5, Śanivāsara.

Author.— Śalinātha, son of Vaidyanātha.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीमन्नारायणो जयति  
यद्वंडमंडलगलन्मदवारिविंदु-  
पानालसातिनिभृता लुलितालिमाला ।  
यद्वृंजितेन विनिहंति नवैद्रनीलः  
शक्तिः शिवो गणपतिः शिवमातनोतु ॥ १ ॥  
इंदीवरा भवतु यच्चरणारविंद-  
द्वंद्वे पुरंदरपुरस्सरदैवतानां ।  
वंदारुतं कलयतां सुकीरीटकोटी-  
श्रीसारदा भवतु सा भवपारदा वः ॥ २ ॥  
श्रीवैद्यनाथतनयः सुनयः सुशीलः  
श्रीशालिनाथ इति विश्रुतनामधेयः ।  
तेनावलोक्य विधिवद्विविधां प्रबंधा-  
क्षारभ्यते सुकृतिना रसमंजरीयं ॥ ३ ॥ etc.

Ends.— fol. 35<sup>a</sup>

इभवक्त्रमहं वंदे पार्श्वकुशसुशोभितं ।  
कामरूपं मदोन्मत्तं विघ्नपाशं निकृंतनं ।  
वैद्यनाथस्य पुत्रेण शालिनाथेन धीमता ।  
शास्त्रमालोक्य सुधिया रचिता रसमंजरी ॥

इति श्रीपण्डितवैद्यनाथतनश्रीशालिनाथविरचिते रसमंजरीतंत्रे काल-  
ज्ञानादिकथनं नाम दशमोऽध्यायः १० समाप्तोऽयं ग्रंथः मीती कार्तिककृष्ण ५  
शनिवासरे सँवत् १८९० का लिप्पकृतं विप्रशिबलालव्यास लिषायतं मान-  
भावमीश्रजी श्रीश्रीश्रीमोतीरामजी बासी बिडदा लाका हालवासी चोमुका  
वाचै पठै ताकु जै श्रीमन्नारायणस्वामी वंच्या श्रीरस्तु नारायणसमर्पयेद् ॥ ॥

References.— ( 1 ) Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
i, 495<sup>b</sup> ; ii, 116<sup>a</sup> ; iii, 106<sup>a</sup>.

B—Descriptive Catalogues :—

It is different from रसमंजरी described by Mitra in his  
Notices of Sanskrit Mss., Vol. VI, No. 2162. I. O. Cata-  
logue, part V, No. 2721.

( 2 ) Printed Edition :—

Edited with Marāṭhi Trans. by Tryambaka Gurnnātha Kale,  
Poona, 1915 ( Vaidyaka-grantha-mālā, No. 2 ).

रसमंजरीतन्त्र

Rasamañjarītantra

No. 197

1078.  
1886-92.

Size.— 12<sup>7</sup>/<sub>10</sub> in. by 4<sup>1</sup>/<sub>10</sub> in.

Extent.— 44 leaves ; 9-10 lines to a page ; 37-38 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writ-  
ing legible ; folios 1-4 and 34-35 are of thinner material,  
the rest being thick paper ; folios 1, 3, 4, and 34 have  
double lines in red ink on the borders ; thin paper is brittle  
and the left-hand corner of 1<sup>b</sup> is lost along with letters  
श्रीगणे out of श्रीगणेशायनमः ; many folios have single-line  
borders on both the sides ; it is the same as No. 195  
with which it agrees ; it gives v. l. at some places on the  
margin. Complete. In the colophons it is mentioned as  
रसमंजरी instead of रसमंजरीतन्त्र. Scribe's name महात्मा धनराजः.  
At the end the total of verses in the text is given as 875.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Śālinātha, son of Vaidyanātha.

Begins.— fol. 1<sup>a</sup>

... शाय नमः ॥

यङ्गुडमंडलगलन्मदवारिविंदु-  
पानालसातिनिष्ठता ललितालिमाला ।

... जितेन विनिहंति नरेंद्रनील-  
संकांशवो गणपतिः शिवमातनोतु ॥ १ ॥

इंदीदरा भव त यच्चरणारविंद-  
द्वंद्वे पुरंदरपुरःसरदेवतानां ।

वंदारुतां कलयतीसु किरीटकोटी-  
श्रीसारदा भवतु सा भवपारदा वः ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. 44<sup>a</sup>

इभवद्वत्क्रमहं वंदे पाशमंकुशशोभितं ।

कामरूपमदोन्मत्तं विघ्नपासनिकृत्तनी ॥

श्रीवैद्यनाथतनयो शालिनाथेन धीमतां ।

शास्त्रमालोक्य माकृष्य कृतेयं रसमंजरी ॥

इति श्रीपंडितवैद्यनाथपुत्रशालिनाथाविरचिते रसमंजर्यां कालज्ञानादि-  
कथनं नाम दशमोऽध्यायः ॥ १० ॥ समाप्तोऽयं रसमंजरी ॥ श्लोक ८७५ लि०

महात्मा धनराजः

Reference.— See No. 196.

रसमंजरीतन्त्र

Rasamañjarītantra

No. 198

936.

1884-87.

Size.— 11 in. by 4½ in.

Extent.— 18 leaves ; 10 lines to a page ; 40-42 letters to a line.

Description.— Country paper : Devanāgarī characters : hand-writ-  
ing good ; it is a fragment beginning with folio 2 and  
ending with folio 25 ; in the middle folios 11, 12, 16, 18,  
22 and 23 are wanting ; material is brittle paper worn out

on all sides ; it ends abruptly in the middle of नित्योदितरस,  
Ch. VI. It begins with verse 10<sup>b</sup> of 1st chapter. It is the  
same as No. 195.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Śalinātha, son of Vaidyanātha.

Begins.— fol. 2<sup>a</sup>

न तेषां सिध्यते किञ्चिन्मणिमञ्जौषधादिकं ॥ १० ॥

मन्त्रसिधो महावीरो निश्चलः शिववत्सलः ।

देवीभक्त सदा धीरो देवतार्चनतत्परः ॥ ११ ॥ etc.

Ends.— fol. 25<sup>b</sup>

रसो नित्योदितो नाम्ना ह्यशौरोगकुलांतकः

हस्ते पादे मुखे नाभ्यां गुदे वृषणयोस्तथा ॥

शोथो हृत्पार्श्वशूलं च यस्यासाध्योर्ज्ञसो हितः ।

अ... ... ..

Reference.— See No. 196.

रसरत्नदीप

Rasaratnadīpa

No. 199

1097.  
1886-92.

Size.— 8 $\frac{4}{5}$  in. by 4 $\frac{1}{10}$  in.

Extent.— 21 leaves ; 7 lines to a page ; 23 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing bad, but legible ; three lines in red ink on both the borders ; numbers of verses are somewhere given in red ink. At some places there are notes on the margins. The text is very corrupt. The author seems to belong to a royal family. He calls his ancestors as reigning at Kāṣṭhā on the banks of Yamunā. His father's name is Ratnapāla and he was in the service of his grand-father named Sādha-  
raṇa. The Ms. is incomplete. Paper is old, worn out and musty.

Age.— Appears to be old.

Author.— Rāmarāja.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

स्वस्ति श्रीस्वरस्वत्यै नमः ॥

प्रेम्बोलस्फुटनीलनीरजदलाद्वै प्रतीतिप्रदा

दृष्टिर्दोष्णिमालनीलिमगुणद्रोहण्यनन्तस्य वः ।

लक्ष्म्यास्तु सुखाय विम्बितवती याभाति लाम्बुद

श्यामे श्रीयमुनाप्रवाहजठरे लोलेव मीनाङ्गना ॥ १ ॥

जयति विदितसारः सृष्टविश्वोपकारः

प्रबलगदकुठारः संहिता कण्ठहारः ।

सकलगुणसमाजः सिद्धविद्यानिकुञ्ज-

स्त्रिपुरहरतनूजस्तेजसः स्फारिपुञ्जः ॥ २ ॥

अस्ति प्रशस्तिरिव भूरिसुवर्णफणी

काष्ठेति नाम नगरी यमुनातटान्ते ।

यस्यां नरेन्द्रतिलको हरीचन्द्र नामा

टाकात्वयैकमुकुटः क्षितिनिको वभूव ॥ ३ ॥

तस्यात्मजः क्षि( fol. 2<sup>a</sup> )तिपतिर्जगति प्रसिद्धः

साधारणो रणविनितशत्रुसेन

त्रिस्थानमाग्जमधिगम्य जगद्विरिञ्चे-

र्धृतं स्थितं च पुरवास्यकरोत्प्रतापात् ॥ ४ ॥

तस्यात्मजास्त्रय इमे विदिता जयन्ति

जायानयं समिति लक्ष्मणासिहनामा

शङ्खं विजित्य कृतवाञ्छियुकामिनीनां

वर्षाविलोचनयुगे हृदये निदाघं ॥ ५ ॥

श्रीमान्यरः सहजपाल इति तीव्रश्वन्द्रः

स्वयं सुकविलोचकैरवाणां ।

स्त्रीणां वृणां हृदयपङ्कजकर्णिकायां

तुल्यानुराग इव भाति गुणै सादा यः ॥ ६ ॥

यत्कीर्त्तिकान्तिविमलो वचसां विलासो

हारावलीव लुठति स्तुतिपाठकानाम्

कण्ठे कवित्वधनिनां मदगो नरेंद्रो

लक्ष्मीनिवासनिवानिलयो वलिवद्वयन्यः ॥ ७ ॥

fol. 2<sup>b</sup>

वंशेथ विश्वविदिते नृपरत्नपालः  
 प्रादुर्बभूव करुणावरुणालयोस्मिन् ।  
 यस्मादधृत्सूतनयो विनयाम्बुराशिः  
 श्रीरामराज इति रम्यतया श्रिया च ॥ ८ ॥  
 साधारणक्षितिपतेः सूनियोगयोगात् ।  
 संप्राप्य सेवकपदं खलु रामराजः ।  
 नानामयात्वतमसः प्रशमाय धन्यो  
 रम्यं करोति कुतुकाद्रसरत्नदीपम् ॥ ९ ॥

Ends.—fol. 21<sup>b</sup>

वृताक्त—देये—ङ्गनुष्णेन वारिणा ।  
 छिन्नाम्बुसेन्दुवासेव्यं दाहजीर्णे सुधाजलम् ॥ ४७ ॥  
 सोषणं साद्रकं रम्भाफलभृष्टं कफोत्वणे ।  
 अन्येष्वुपद्रवा जेयास्तत्तच्छातौष

References.—( 1 ) Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
 i, 496<sup>a</sup> ; ii, 116<sup>a</sup> and 220<sup>a</sup>.

B—Descriptive Catalogues :—

Our work is referred to in Yogaratnākara ( I. O. Catalogue, No. 2709 ) and Yogatarāṅgiṇī ( I. O. Catalogue, No. 2705-6 ). Weber's Catalogue of Barlin Mss., Vol. I, p. 300.

रसरत्नसमुच्चय

Rasaratnasamuccaya

No. 200

637.  
 1895-1902.

Size.—11<sup>7</sup>/<sub>10</sub> in. by 4 in.

Extent.—135 leaves ; 10-11 lines to a page ; 47 letters to a line.

Description.—Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing bad but legible ; double lines in black ink on borders ; benedictory phrase, numbers of verses, *pratikas* and colophons tinged with red pigment ; foll. 100-2 and 135 missing. Hence actual number of foll. 139<sup>9</sup>/<sub>10</sub> = 135. Paper is very old, musty, worn out and worm-eaten. The Ms.

deals with the different *Rasas* which the author has compiled from various works. Fol. 1<sup>a</sup> contains receipts of चन्द्रोदयरस and क्रमेश्वर घृत and the last words are पुरुसोत्तमेन पाठततः. The text is corrupt. I have not been able to find the real name of author, which, it is alleged, was वाग्भट्ट (See Aufrecht, Cat. Cat. I, 496<sup>a</sup> and I. O. Cat. Ms. No. 2722 ).

Age.— Sam. 1650.

Author.— Vāgbhaṭa, Son of Siṃhagupta.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीरामचंद्राय नमः ॥ श्रीवैद्यराजाय नमः ॥

यस्यानन्दभवेन मंगलकलासंभावितेन स्फुरत्-  
धाम्ना सिद्धरसायिनेन करुणावक्ष्या सुधासिंधुना ।  
भवत्यानां प्रभवप्रसृजतिजरारागादिरोगा क्षणात्  
शान्तिं यांति जगत्प्रधानभिषजे तस्मै परस्मै नमः ॥ १ ॥

आढमश्वेन्द्रसेनश्च लंकेशश्च विशारदः ।

केपालीमतमांघ्र्ययो भास्कर सूरसेनका ॥ २ ॥

रत्नपोषश्च शंभुश्च तत्त्वैको नरवाहनः ।

इंद्रदो गोमुखश्चैव कंठ्यालि व्यालिरेव च ॥ ३ ॥

नागार्जुनसुरानंदो नागबोधिर्यशोधनः ।

खड्गः कापालिको ब्रह्मा गोविदालंपको हरिः ॥ ४ ॥

सप्तविंशतिसंख्याका रससिद्धिप्रदायकाः ।

रसांकुशो भैरवश्च नंदीश्च छंद भैरव ॥ ५ ॥

मंधानभैरवश्चैव काकचंडीश्वरस्तथा ।

वासुदेवो कृषिगृंगः क्रियातंत्रसमुच्चयी ।

रसेंद्रतिलको योगी मारुकिमौलिराह्वयः ॥ ७ ॥

महादेवो नरेन्द्रश्च रत्नाकरहरीश्वरौ ।

एतेषां क्रियेतैन्वेषां तंत्राण्यालोच्य संग्रहः ॥ ८ ॥

रसनामामयघ्नानां शिक्तिस्तार्थोपयोगिनां ।

सूनुना सिंहशासकस्य रसरत्नसमुच्चयः ॥ ९ ॥ etc.

Ends.— fol. 139<sup>b</sup>

आश्चर्या कल्पितो भागो यज्ञेषु च महर्षिभिः ।

अश्विनवसिष्ठिश्च वेदेषु सुतरां प्रोक्ताः ॥ १३४ ॥

वैद्यावित्यभिनौ देवां पूज्यते विबुधैरपि ।

अजरैर्मरुर्नित्यं सुखितैरेवमाहृतैः ॥ १३३ ॥

न्याविभृन्पुनराग्रस्तैर्दुःखप्रायैः सुखार्थिभिः ।

किं पुनर्भिषक्तो मर्यैः प्रज्यास्कुर्नातिशक्तितः ॥ १३४ ॥

इति श्रीगसरत्नसमृद्धये सर्वव्याधौ रसभस्मस्य कल्पाध्यायेऽष्टाशतमः ।

३० ॥ समाप्तः भवतु १६५० वर्षे चाषाढमासे शुक्लपक्षे अष्टम्यां भोमवासरे पुस्तक—then follows a phrase which is disfigured with ink and which can be deciphered as लिपितं रत्नदास.....ज्ञातिकायस्त- श्रीवास्तव्य ॥ Then follows—प्रादुर्भूतं पुस्तकं दृष्ट्वा प्रादुर्भूतं लिपितं मया यदि सुद्धमसुद्धं वा मम दोषो न दीयते ॥ १ ॥ सुभमस्तु ॥ वक्तास्रोतायां हरिभक्तिरस्तु ॥ पुस्तक श्रीरामचंद्रो प्रीतिरस्तु ॥

References.— ( 1 ) Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 496<sup>a</sup> ; ii, 116<sup>a</sup>.

B—Descriptive Catalogues :—

I. O. Catalogue, Mss. No. 2722-4.

Mitra's Cat. of Bikaner Mss. Nos 1429, p. 656.

Cat. of Madras Oriental Mss. Library, No. 13198.

( 2 ) Printed Editions :—

( 1 ) Edited with Bengali Trans. by Devendranātha Sena-  
gupta and Upendranāthasena-gupta, Calcutta, 1915.

( 2 ) Ānandāśrama Series, Poona, No. 19.

रसरत्नकर

Rasaratnākara

No. 201

937.

1884-86.

Size.— 8 $\frac{1}{10}$  in. by 4 in.

Extent.— 42 leaves ; 11 lines to a page ; 28 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writ-  
ing legible ; topic-headings and colophons are tinged with  
red pigment. This Ms. contains रसखण्ड and रसेन्द्रखण्ड  
revised and summarised by some one who has taken many  
liberties with the text. In all its colophons it is called  
सिद्धिखण्ड by which he means रससिद्धिखण्ड mentioned on fol



39<sup>b</sup>, last but one line. On fol. 2<sup>b</sup>, line 2 we read सीसागुणाः। स्वर्गापवर्गविस्फारौ इयामरस्योदरौ दूरे भवरोगहरो घंदे चंडिकाचंद्रशेषरः ; This corrupt verse is identical with the first verse of रस-खण्ड, Ms. No. 202. It contains 15 chapters, called *paṭalas* and the work seems to end on fol. 40<sup>a</sup> after which some verses follow on तालविधि which is followed by their exposition in Hindi.

Age.— Sam. 1903.

Author.— Nityanātha Siddha, son of Pārvaṭi.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

अजन्मपापकृद्वह्नैव वह्निना दारिद्र्यदूःखकरि दारुणसिंहरूपी  
मृष्टं जरा विषधरस्य तु वैनलेय तुभ्यं १ नमामि सुखंदित सूतराज  
न निदानेन वंदेन न भेषज्यशतैरपि  
कलशस्तशरीरस्य पारदो रक्षणक्षमः २  
स्वेदे मर्दनमाहारो जारणं च्छारणं तथा  
रंजनं मारणं क्रांतं विज्ञेयादरकर्मणि ३ etc.

Ends.— fol. 42<sup>b</sup>

चावल १ तथा २ भर धरकुं उपर सौनाकी अंछठी के रणीजो धूँअ लगे  
तो फिर रूपा का पत्र धर कुं गजपुट आंच देणी तब सिद्ध होइ पाछै कस्तुरी  
त्रिकुटा कैसर वालंगमेहलखाय मात्रा चावल २ भर खाय आगे सुहावै तो  
बधती ले छुधा दुंगुणी होइ तुंगुणी बीसही दुध पविजा मई बना रहै तेजबधे  
मय्यं इति श्रीपार्वतीपुत्र नित्यनाथविरचिते रसरत्नाकरसमाप्तं श्री पत्र ४२  
श्री श्रीरस्तु कल्याणमस्तु श्रीवनेश्वराय नमः श्रीविश्वेश्वराय नमः संवत्  
१९०३ माघ बुदी ५ बुधे ग्रंथ समाप्तं पुस्तक जगन्नाथजीकी भीषीराम चंद्र-  
बीराम

References.— See No. 202.

रसरत्नाकर

Rasaratnākara

No. 202

628.

1895-1902.

Size.— 11  $\frac{7}{10}$  in. by 4 in.

Extent.— 129 leaves, 11 lines to a page: 50 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; benedictory phrases, marks of punctuation and colophons tinged with red pigment ; paper is old, musty and worm-eaten. The work originally consists of 5 *Khaṇḍas*, viz., रसखण्ड, रसैन्द्रखण्ड, वादिखण्ड, रसायनखण्ड and मंत्रखण्ड. Out of these, the present Ms. contains the first two *khaṇḍas*. The first *khaṇḍa* consists of 10 chapters and it comes to an end on fol. 19<sup>a</sup>. The end of the Ms. shows that perhaps it is not complete ; it is the 29th chapter and there is no indication of its completion nor is there any colophon. Fol. 129<sup>b</sup> contains a receipt in Marathi for burns.

Age.— Appears to be old.

Author.— Nityanāthasiddha, son of Pārvaṭi.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥ श्रीअश्विनीकुमाराभ्या नमः ।  
श्रीगुरुचरणभ्यो नमः ॥ अथ रसरत्नाकरस्य लेखनारंभो क्रीयते ॥

स्वर्गापवर्गविस्फारसागरस्यौदरोदरे ।  
भवं रोगहरं वन्दे चण्डिकाचन्द्रशेखरौ ॥ १ ॥  
रसोपरसलोहानां तैलमूढविषैः सह ।  
मुसाध्यं प्रत्ययोपेतं कथ्यते रससाधनं ॥ २ ॥  
वैद्यानां यशसेर्थाय व्याधितानां हिताय च ।  
वादीनां कौतुकार्थाय वृद्धानां देहसिद्धये ॥ ३ ॥  
मन्त्रीणां मन्त्रसिद्धयर्थे विविधाश्चर्यकारणं ।  
पञ्चखण्डमिदं शास्त्रं साधकानां हितप्रियं ॥ ४ ॥  
रसखण्डे तु वैद्यानां व्याधितानां रसैन्द्रके ।  
वादिनां वादखण्डे च वृद्धानां च रसायने ॥ ५ ॥  
मन्त्रीणां मन्त्रखण्डे च रससिद्धिः प्रजायते । etc. .

Ends.— fol. 129<sup>a</sup>

श्वासमृत्युद्भवं हन्ति सकासं नात्र संशयः ॥  
गंधकं टंकणं सिंधुकांचनीनवसारकं ॥  
सौवर्चलं यवक्षारं काचं रक्तसुवर्चलं ॥

सितं रक्तं च पाषाणं मुखकोत्थं नियोजयेत् ॥

नैवालबीजमज्जा च समं जंघीरपिण्डितं ॥

शुभं भवतु

References.— ( I ) Mss.—A-Aufrecht's Catalogues Catalogorum :  
i, 496<sup>a</sup> ; ii, 116<sup>a</sup> and 220<sup>a</sup> ; iii, 106<sup>a</sup>.

B-Descriptive Catalogues :—

Mitra's Cat. of Bikaner Mss., p. 656, No. 1430 ( रसेन्द्रखण्ड )  
I. O. Cat. Mss. No. 2673, 2679, 2708 and 2760 quote  
रसरत्नाकर. Govt. Oriental Mss. Library, Madras, Vol. 23  
Mss. No. 13199-13206. Notices of Sanskrit Mss. by Hara  
prasāda Śāstri, Second Series, Vol. 1, No. 308 ( only  
मन्त्रखण्ड ).

( 2 ) Printed Editions :—

Fourth ( रसायन ) khaṇḍa, Edited by Jādavji Tricumji, Āchārya,  
Bombay, 1913 ( Āyurvediya-grantha-mālā, No. X ).

रसरत्नाकर

Rasaratnākara

No. 203

908.

1887-91.

Size.— 11 <sup>1</sup>/<sub>16</sub> in. by 5 <sup>7</sup>/<sub>16</sub> in.

Extent.— 12 leaves ; 11 lines to a page ; 32 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writ-  
ing good ; benedictory phrase, double lines on borders and  
marks of punctuation in red ink ; topic-headings tinged  
with red pigment ; paper is old and musty. The Ms. is a  
part of the second khaṇḍa रसेन्द्रखण्ड, although it is called  
चिकित्साखण्ड. This conclusion is based upon the complete  
identity between this text and the texts of रसेन्द्रखण्डs as  
found in other Mss. It extends upto the चिकित्सा of ज्वर.  
It is full of lacunae ; the text is somewhat corrupt.

Age.— Appears to be old.

Author.— Nityanāthasiddha, son of Pārvaṭi.

Begins.—fol. 1<sup>a</sup>

श्रीकृष्णाय नमः ॥ अथ चिकित्साखंड  
 आयुरारोग्यदातारं भववैद्यं जगद्गुरुं ।  
 आदिव्याधिहरं वंदे परशक्तिं युतं शिवं ॥ १ ॥  
 चिकित्सां सुकरां वा-सर्वरोगकुलांतकं ।  
 निदानलक्षणोपेतां सर्वशास्त्रालुकारिणीं ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. 19<sup>b</sup>

स्वेदे लघुत्वं शिरसः कंडू पाको मुखस्य च ।  
 क्षवप्लुश्चानालिप्ता च ज्वरमुक्तस्य लक्षणं ॥  
 रोगाणामाधिपत्यत्वाच्चिकित्सादौ ज्वरे कृते ।  
 तस्मात्सर्वप्रयत्नेन ज्वरस्येव चिकित्सयेत् ॥

इति श्रीपार्वतीपुत्रनित्यनाथसिद्धविगचिते रसरत्नाकरे ज्वरचिकित्सा  
 नाम प्रथमोपदेशः ॥ अथ ज्वरातिसारस्य परस्परसंबंधत्वाद् अतीसारस्य  
 चिकित्सामाह

References.— See No. 202.

रसरत्नाकर

Rāsaratnākara

No. 204

924.  
1887-91.

Size.— 9<sup>3</sup>/<sub>8</sub> in. by 4<sup>1</sup>/<sub>2</sub> in.

Extent.— 24 leaves ; 14-18 lines to a page ; 45 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing very bad and legible with difficulty ; written in small letters and very closely ; single lines in black ink on borders ; topic-headings and verse-numbers tinged with red pigment ; paper is very old, musty and worn out. The text is an admixture of Sanskrit and Hindi. Foli. 11<sup>a</sup> and 14<sup>a</sup> are blank.

Age.— Sam. 1627.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

पादस्य मारणं तात्रेण । अनया युक्त्या । भवति । ताम्रस्य पत्राणि खरले पारामध्ये प्रक्षिप्य घृष्यते । पारदो पात्रे यावद्यतदनु पारदे वेधितानि ताम्रपत्राणि तत्रादाकृष्य कोरी स्थालीमध्ये क्षेपयित्वा । उपरि लवणं प्रदाय कोरी तौलडी उपरि सन्मुख कोरी तौलडी दत्वा मृत्तिकाया तउलडीद्वयस्य द्वारं रुंधयित्वा तदनु तस्य द्वारस्य वेष्टने वद्धवस्त्रं मृत्तिकायां थथेडयित्वा etc.

Ends.— fol. 24<sup>b</sup>

अतैरप्यी भवति नागवल्लीदलेन परिपक्वेन सह रती १ मात्रेण भक्षयेत् महाबलं करोति अग्निदीपनं क्रोति । नेत्रं वलीकरोति कामं करोति क्षुधां करोति निद्रां करोति । ब्रह्मराक्षसो नाम रसः । इतिरसरत्नाकरसमाप्तं । श्री पां ) name disfigured ) संवत् १६२७ ( disfigured with ink :— लिखितं पांडेपारस. . . ) इदं रसरत्नाकराभिधानं ज्ञात्वा स्वहस्तेन लिखितं ॥ वर्ष वैशाख सुदि २ शुक्रवासरे ॥ श्री ॥

रसरत्नाकर

Rasaratnākara

No. 205

1080.  
1886-92.

Size.— 12 in. by 5 $\frac{1}{4}$  in.

Extent.— 146 leaves ; 7 lines to a page ; 25 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī Characters : hand-writing good and bold ; from fol. 136<sup>a</sup>, line 5 there is another hand-writing till the end. Marks of punctuation and the colophon tinged with red pigment till fol. 9<sup>a</sup>. There is no numbering of verses or marks of punctuation from 15<sup>b</sup> onwards. Foll. 105-107 are repeated. The Ms. deals with the 3rd khaṇḍa, viz., वादखण्ड or वादिखण्ड. The text is very corrupt.

Age.— Difficult to understand the era ; appears to be modern.

Author.— Nityanāthasiddha, son of Pārvatī.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥ ओं नमः श्रीधिष्टाय नमः ॥

अथ वादखंडमाहः ॥

शृष्ट येन विदाविदामखमरुत्तेजो जलं भृगणाः  
 श संचिज्जिह्वशक्तिभैरवकला श्रीकंठपंचानना ।  
 इशे रुद्रसुरारिधातृविबुधा चंद्रार्कतारागणाः  
 शोयं पारु चराचरं जगदिदं निर्नामनामाभिदः  
 नत्वा श्रीपार्वती देवी नत्वा श्रीसिद्धसत्पति  
 रसरत्नाकरं वक्ष्ये देहे लोहो शिवं करं ॥ २ ॥

Ends.— fol. 143<sup>a</sup>

सिद्धर्गणे सुरवरैरथ सिद्धिकामै वाङ्म हठात्परममंत्रवलेन तैश्चा ।  
 तस्माद्विशिष्टमनुजै कृतमंत्रजापैः कार्यं ततो रसवरे कृतबंधनं च ॥  
 इति श्रीपार्वतीपुत्रश्रीनित्यनाथसिद्धविरचिते रसरत्नाकरे वादखंडे  
 सांगोपांगे नागवंशु युद्धाकरणं नाम अष्टादशोपदेश १८  
 अथास्मिन्शुभसंयत्सरे श्रीमद्विक्र (fol. 143<sup>b</sup>) मादित्यराज्ये चंद्र-  
 सुरप्रथ्यकदे दक्षिणायने सूर्ये ग्राष्मकृतौ महामांगल्यप्रदमासे आषाढमासे  
 शुक्लपक्षे तिथौ दशम्या भागवतसरे प्रेमदासस्य शिष्य दीनतरांमुख्ये ग्राह  
 परोपकारार्थं जयपुरनगरे ११३३८४ उं नमः शिवायः । अथ ग्रंथस्य संख्यायां  
 अष्टौ सहस्र(८८५०)हितांति च ॥ सितायां ५ बाण ५ अयस्यष्ट श्लोका १६ यं  
 षोडशो भवेत् ॥ १ ॥ वादखंडस्तृतीयं ॥ ३ ॥ रसखंडद्वितीयः ॥ २ ॥ श्री  
 रामजी

Reference.— See No. 202.

रसरत्नाकर

Rasaratnākara

No. 206

544.

1892-95

Size.— 9 in. by 6 $\frac{3}{10}$  in.

Extent.— 24 leaves ; 13-14 lines to a page ; 30 letters to a line.

Description.—Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; double lines in black ink on borders ; foll. 9<sup>b</sup> and 10<sup>a</sup> have no borders ; one-fourth of the left-hand side of fol. 9<sup>b</sup> is blank ; foll. 8<sup>a</sup> and half of 10<sup>b</sup> are also blank ; there are diagrams of pots used for cooking minerals : paper is old, musty and worn out. The Ms. contains the first khaṇḍa viz., रसखण्ड of Rasaratnākara, and a few lines of the second khaṇḍa. Colophons and topic-headings tinged with red pigment.

Age.— Appears to be old.

Author.— Nityanāthasiddha, son of Pārvaṭi.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

स्वर्गपित्रर्गविस्फारौ सामरस्योदरे

भवरोगहरौ वंदे चंडिकाचंद्रशेखरी ॥

etc. same as in No. 201

Ends.— fol. 24<sup>a</sup>

इति श्रीपार्वतीपुत्रनित्यनाथसिद्धविरचिते रसरत्नाकरे रसषडतैलपातादि-  
विशोधनं नामोपदेशः ॥ ० ॥ इति रसषडः ॥ स्वास्ति श्रीगणेशाय नमः

आयुरारोग्यज्ञातारं भववैद्यं जगद्गुरुं ।

आधिद्याधिहरं वंदे पराशक्तियुतं शिवं ॥ १ ॥

अथ सर्वसाधारणसाध्यासाध्यलक्षण

Reference.— See No. 202.

रसरत्नाकर

Rasaratnākara

No. 207

543.

1892-95.

Size.— 11<sup>3</sup>/<sub>16</sub> in. by 4<sup>3</sup>/<sub>16</sub> in.

Extent.— 164 leaves ; 9 lines to a page ; 40 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; borders decorated with double lines in red ink till foll. 110, with a few lapses ; from fol. 111 till the end, except for a few cases, there are no lines on borders. Foll. 123<sup>a</sup>, 133<sup>a</sup> and 133<sup>b</sup> (with an exception of 3 lines only) are written in red ink. Colophons and marks of punctuation in red ink. Fol. 1 is missing and has been replaced by someone with a page from रघुरंज. Foll. 4<sup>a</sup>, 5<sup>b</sup>, 19<sup>b</sup>, 23<sup>b</sup>, 36<sup>b</sup>, 75<sup>b</sup>, 85<sup>b</sup>, 106<sup>b</sup>, 146<sup>b</sup>, 150<sup>b</sup> and 159<sup>a</sup> are blank. Paper is old, worn out and musty. The Ms. seems to contain the रसखण्ड and रसद्वयखण्ड.

Age.— Sam. 1734.

Author.— Nityanāthasiddha, son of Pārvaṭi.

Begins.—fol. 2<sup>a</sup>

ये च दीपिकां रसमगले ॥ १४ ॥  
 व्याधिनां संहिता यात्र प्रोक्ता नागार्जनेन तु ।  
 उक्तं चर्पटसिद्धेन स्वच्छे वैद्यकपालिके ॥ १५ ॥  
 अनेकरसग्रंथेषु संहितास्वागमेषु च ।  
 यदुक्तं बाग्भटे चर्के स्मृते वैद्यसागरे ॥ १६ ॥ etc.

Ends.—fol. 165<sup>b</sup>

सिद्धरबटिका स्वेतजलेन सह पेययेत् ।  
 शाते नैव लेपयद्गोम जायते शंखवज्रवं ॥  
 मण्डेन रुर्बक्षुक्ताति पुनः प्रत्यपनं भवेत् ।  
 तक्रश्चानेन स्वाक्षियं कृष्णवां जाति सूर्दजा ॥  
 इति केशरजनं समाप्तं ॥

इति रसरत्नाकरे समाप्तां ॥ संबत् १७३४ वर्षे पोषवादि ६ बुधवारके दिन  
 संपूर्णसमा

Reference.— See No. 202.

रसरत्नाकर

Rasaratnākara

No. 208

941.

1891-95.

Size.— 10<sup>9</sup>/<sub>10</sub> in. by 4<sup>7</sup>/<sub>10</sub> in.

Extent.— 144 leaves ; 11-12 lines to a page ; 35 letters to a line.

Description.— Country paper , Devanāgarī characters ; hand-writing bad but legible ; irregular double lines in black ink on borders ; benedictory phrase and colophons tinged with red pigment. It is a fragment and starts with fol. 3 and the 2nd chapter ( यावन्मृतं न सिद्धं missing from the first verse ), Fol. 93<sup>b</sup> blank. Otherwise the text agrees with that of Ms. No. 207

Age.— Sam. 1621.

Author.— Nityanāthasiddha, son of Pārvati.



Begins.--- fol. 3<sup>a</sup>

.....न च मृतमनुदं मूर्छितं गंधवद्धं  
नो वज्रं मारितं वा न च गगनवधो नोपसृताश्वसिद्धः ।  
स्वर्णायं सर्वलोहं विषमपि न मृतं तैलपातो न जातः  
तावद्वैद्यः कः सिद्धो भवति बहुभुजां मंडले श्लाघ्ययोग्यः ॥ १ ॥  
अथातः संप्रविश्यामि दोषाष्टकनिवारणं ।  
इष्टिकारजनीधुमै षोडशांसै रसस्य वै ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. 146<sup>b</sup>

मंडेन सर्वशुक्लंति पुनः प्रत्ययनं भवेत् ॥  
तक्रश्चानेन स्वाक्षेपं कृष्णतां याति मूर्द्धजा ॥

इति श्रीपार्वतीपुत्रनित्यनाथसिद्धविरचिते रसरत्नाकरे केसरंजनं समाप्तं  
संवत् १६२१ ब्रक्षे चैत्रवदी ५ गुरुवासरे लीः मेघा दुलहपुत्र मुभं भवतु  
कल्पमणमस्तु श्रीरस्तु । याद्वसं पुस्तकं दृष्ट्वा तादृशं लिपितं मया जदि  
मुद्धमंमुद्धं वा मम दोषो न दीयते ॥ तैलं रक्षे जलं रक्षे रक्षे सिटलबंधणं  
मूर्षहस्ते न दातव्यं इमं वदाति पुस्तकं । मेघा पटनार्थं इदं ग्रंथं समाप्त इति  
रसरत्नाकरपार्वती... (undecipherable)

Reference.— See No. 202.

रसरत्नाकर

Rasaratnākara

No. 209

942.  
1891-95.

Size.— 8<sup>9</sup>/<sub>16</sub> in. by 4<sup>2</sup>/<sub>8</sub> in.

Extent.— 17 leaves ; 15 lines to a page ; 40 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; there are three different hand-writings, one of them being irregular ; borders have double lines in red ink ; marks of punctuation in red ink ; benedictory phrase, verse numbers and colophons tinged with red pigment. The Ms. is a fragment of the 5th khaṇḍa, viz., मन्त्रखण्ड of Rasaratnākara, although the phrase in the beginning is श्रीनागार्जुनी विद्या लिख्यते. Paper is old and musty. Fol. 13 is missing.

Age.— Appears to be old.

Author.— Nityanāthasiddha, son of Pārvatī.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

ऐं नमः श्रीनागाज्जुनी विद्या लिख्यते ॥  
यः शान्तः परमान्वयः परशिव कंकालंतको  
ध्यानानीतमनादिनित्यनिचयः संकल्पसंकोचकः ।

etc. same as in No. 209

Ends.— fol. 18<sup>b</sup>

खरसूत्रैस्तदंगारं क्षाले सुल्ल्यां निवेशयेत् ।  
काष्ठभारशतेनापि पित्तपाको न जायते ॥ २१ ॥  
मूलं तु श्वेद्यंजोत्थं । बह्वौ मंत्रकतं क्षिपेत्  
तस्यौपगिस्थितचान्नं । मासेनानापि पच्यते ॥ २२ ॥  
पिप्प

References. — See No. 202.

## रसरत्नाकर

## Rasaratnākara

No. 210

182.

Viś. 1.

Size.— 8 in. by 6 $\frac{3}{10}$  in.

Extent.— 84 leaves ; 9 lines to a page : 16 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good and bold ; double lines on borders, benedictory phrase, marks of punctuation, topic-headings and colophons in red ink. Foll. 81 and 82 are damaged on the left-hand bottom corner and some part of the text is missing. This Ms. forms the 5th khaṇḍa मंत्रखण्ड of Rasaratnākara and deals with various charms. It has got twenty chapters. The text is very corrupt. The author draws upon various tantras. There are three Mss. of this very part which have the title *Mantrasāra* (967 of 188-91 *Saraddhara*, 1007 of 1891-95, and 1083 (iv) of 1886-92). They have been put under *Tantra* section, as they are known as *Mantrasāra* in the colophons.

Age.— Appears to be modern.

Author.— Nityanāthasiddha, son of Pārvatī.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

यः शान्तः परमान्वयः परशिवः कंकालकालांतको  
यानातीतमनादीर्निर्त्यनीचयः संकल्पसंकोचकाः ।  
आभासातरभासकः समरसः सर्वात्मना बोधऽकः  
सोयं सर्वमयो ददातु जगती बीद्यादिसिध्वाष्टकं ॥ १ ॥  
या नित्या कुलकालशोभितवपु बोद्धादिना जृम्भते  
पूर्णाभं मृतकुंडलीपरपरा मंत्राधिकां सिद्धिदा  
माला पुस्तकधारिणि त्रिनयना कुंडलवर्णावला  
नित्यानंदकुलप्रकासजननि वाग्देवतामाश्रये ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. 84<sup>a</sup>

अदृश्यं जायते सत्यं देवैरपि न दृश्यते ॥  
दिग्देदमनुकामैश्च ज्यं कुले तैलपिपैः ॥  
पुष्पभा ( fol. 84<sup>b</sup> ) स्क्रयोगेन त्रिलोहेन तुष्टयेत् ॥  
धूर्द्धस्यैः खेचरत्वं स्याद्योजनानां शतावधी ॥

इति श्री ॥ पार्वतिपुत्रनीत्यनाथसीधविरचिते रसरत्नाकरे मंत्रखंडे कक्ष-  
पुटे बिंशतिमः पटलः ॥ तीला रक्षे जलात् रश्मेरक्षेसीतलबन्धनात् । परहस्ते गता  
रक्षे एवं वदति पुरतः ॥ श्री ॥

Reference.— See No. 202.

रसरत्नाकर

Rasaratnākara

No. 211

439.  
1884-86.

Size.— 10 in. by 4½ in.

Extent.— 2 leaves ; 12 lines to a page ; 40 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writ-  
ing bad but legible ; paper is old, musty and worn out. It  
is a fragment of the fourth khaṇḍa, viz., रसायनखण्ड.

Age.— Appears to be old.

Author.— Nityanāthasiddha, son of Pārvatī.

Begins.— fol. 1<sup>a</sup>

श्रीपरमात्मने नमः ॥ अथ कायाकल्प लिख्यते ॥

ब्रह्मवृक्षस्य पञ्चांगं छायाशुष्कं विचूर्णयेत् ।

मध्वाह्वाभ्यां लिहित कर्षे वर्षकेन जरापहं ॥ १ ॥

जीवत्वर्षसहस्रैकं दिव्यकायो महाबलः ।

ब्रह्मवृक्षस्य पुष्पाणि छायाशुष्काणि विचूर्णयेत् ॥ २ ॥ ctc.

Ends.—fol. 2<sup>b</sup>

त्रिफला वाकुची बीजं पिप्पलि चाश्वगंधिका

सर्वतुल्यं कृतं चूर्णं मध्वाह्वाभ्यां लिहेत्पलं ॥

संवत्सरमिदं भक्षेत जीतब्रह्मदिनत्रयं ॥

तत्र मंत्रः ॥ ओं ह्रीं ह्रीं हूं सः स्वाहा ॥ अनेन मंत्रेण भक्षयेत् ॥ इति

श्रीपार्वतीपुत्रनित्यनाथसिधविरचिते रसरत्नाकरे रसायनखंडे नानारसायन-  
कायाकल्पाविधिं संपूर्णं ॥ श्रीपरमात्मने नमः ॥ राम राम राम शिवाय नमः ॥

श्रीनारायणाय नमः ॥ श्रीकृष्णाय नमः ॥ उमापतये नमः ॥

References.— See No. 202.

रसरत्नाकर

Rasaratnākara

No. 212

414.  
1895-1902.

Size.— 10 in. by 4½ in.

Extent.— 55 leaves ; 13 lines to a page ; 40 letters to a line.

Description.— Country paper : Devanāgarī characters : hand-writing legible ; double lines in black ink on borders : benedictory phrase, topic-headings, verse-numbers and colophons tinged with red pigment ; paper is very old, musty, worm-eaten, worn out and brittle. The Ms. is a fragment of the 5th khaṇḍa, viz., the मंत्रखण्ड of रसरत्नाकर. Text not correct.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Nityanāthasiddha, son of Pārvatī

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

ओं नमोः श्रीधन्वंतराय नमः ॥

यः शांतः परमाद्वयः परासिबः कंकालकालांतको  
ध्यानातीतमनादिनित्यनिचयः संकल्पसंकोचकः ।

आभासांतरभासकः समरसः सर्वात्मना बोधकः

सोयं सर्वमयो ददातु जगतां विद्यादिसिध्यष्टकं ॥ १ ॥

etc. same as in No. 210.

Ends.— fol. 55<sup>b</sup>

मंत्रं लक्ष्मिदं जप्या भूतनाथः प्रसीदति ।

स्वभृपातालभूतानि स्मरणात्कुरुते वशं ॥

ओं नमो भूतनाथाय सप्तमस्तभूवत्भूतानि साधय च्छं ॥

इति पार्वतीपुत्रनित्यनाथलोकवशीकरणं नाम द्वितीयोपदेशः ॥ अथ

राजवश्यं ॥

कुंकुमं चंदनं चैव रोचनं शशिमिश्रितं ।

गवां क्षीरेण तिलकं राजवश्यं करं परं ॥

ओं ह्रीं ग्लः अमुकं मे वशं

References.— See No. 202.

रसरत्नाकर

Rasaratnākara

No. 213

359.

1880-81.

Size.— 9½ in. by 5 in.

Extent.— 90 leaves ; 11 lines to a page ; 30 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; three lines on borders, marks of punctuation and colophons in red ink ; foll. 78-85 have no border-lines ; foll. 47-48 missing : fol. 71 is numbered as 73 ; foll. 76-77 repeated. The Ms. is the 5th khaṇḍa, viz., मन्त्रखण्डे of Rasaratnākara. The text is corrupt and there are many lacunae. First six and a half verses are missing. Our Ms. starts with 6<sup>b</sup>.

Age.— Samv. 1743 ; Śakā 1608.

Author.—Nityanāthasiddha, son Pārvatī.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

करंकिणी मेरुतंत्रे कालचंडेश्वरीमते ॥

शाकिनीडाकिनीतंत्रे च रौद्रे उग्रहविग्रहे ॥

कौतुकीशील्यतंत्रे च ॥ क्रिया कालगुणोत्तरे ॥

हरमेखलके ग्रंथे इंद्रजाले रसार्णवे ॥ ३ ॥

etc. same as in No. 210.

Ends.—fol. 90<sup>a</sup>

पुष्पभास्करयांगेन त्रिलोहेन तु वेष्टितै ॥

मूर्ध्निस्थः खेचरत्वं म्पा योजनानां शतावधेः ॥ ६७ ॥

एते सर्वमहायोगाश्वंढा मंत्रेण सिद्धिदा ॥ ६८ ॥

इति पार्वतीपुत्र श्रीनित्यनाथसिद्धविरचिते रसरत्नाकरे मंत्रखंडे कक्षपुटी  
नाम विंशतिमोपदेशः ॥ शुभं मस्तु ॥ यादृशं पुस्तकं दृष्ट्वा तादृशं लिपितं मया  
यदि शुद्धमशुद्धं वा मम दोषो न दीयते ॥ १ ॥ शुभं मस्तु ॥ श्रीरस्तु ॥  
कल्याणम० संवत् १७४३ शाके १६०८ प्रवर्तमाने मासोत्तममार्गशीर्षमासे  
शुक्लपक्षे तिथौ अष्टम्यां शनिवासरे इदं लिपितं ॥ शुभं मस्तु ॥ चिंतामणि-  
मिश्र सारस्वतज्ञातीय तस्य सुत देवकीनंदनामिश्र इदं लिपितं ॥ जलाद्रक्षे  
थलाद्रक्षे द्रक्षे सिथलबंधनात् ॥ सूर्यहस्ते न दातव्यं एवं वदति पुस्तका ॥ १ ॥

References.— See No. 202.

रसरत्नाकर

Rasaratnākara

No. 214

248.

A. 1883-84.

Size.—8 $\frac{7}{10}$  in. by 4 $\frac{1}{2}$  in.

Extent.—77 leaves ; 6 lines to a page ; 23 letters to a line.

Description.—Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; foll. 5-77 are more musty ; colophons tinged with red pigment ; condition good. The Ms. is obviously an imperfect copy of the fifth khaṇḍa, viz., मन्त्रखण्ड of Rasaratnākara. The colophons of six chapters which differ much are given below.

fol. 14<sup>a</sup> इति श्रीपार्वतीपुत्र नित्यनाथसिद्धिविरचिते रसरत्नाकरे सिद्धिखंडे  
मंत्रसादोद्धारे सर्वव्यादिपातिवश्यं नाम प्रथमोपदेशः ।

fol. 25<sup>a</sup> इति श्रीरसरत्नाकरे मंत्रसारे आकर्षणादिस्तम्भनं नाम द्वितीयो-  
पदेशः ।

fol. 42<sup>b</sup> इति श्रीरसरत्नाकरे मंत्रसारो मोहनादिगृहकलेशनिवर्णणो नाम  
तृतीयोपदेशः ।

fol. 51<sup>b</sup> इति श्रीपार्वतीत्यनाथसिद्धिविरचिते सिद्धिखंडे मंत्रसारोद्धारे रस-  
रत्नाकरे कौतुहलोनाम चतुर्थोपदेशः ॥ ४ ॥ There is no colo-  
phon to indicate the 5th chapter.

fol. 64<sup>a</sup> इति श्रीरसरत्नाकरे प्राडकामाधनं नाम षष्ठमोपदेशः

fol. 77<sup>a</sup> इति श्रीरुद्रयामले मंत्रे रसरत्नाकरं संपूर्णं शुभं मस्तु सर्वजगं  
the rest is disfigured with ink.

Foll. 64<sup>a</sup> has only 4½ lines, Foll. 65 and 66 ( but  
for a line and a half ) are blank,

Age.— Appears to be modern.

Author.— Nityanāthasiddha, son of Pārvatī.

Begins.—fol. 1<sup>a</sup>

ओं श्रीगणेशाय नमः

ओं यः शांतः परसौद्वयः परशिवः कंकालकालांतको

ध्यानातीतमारादिनित्यनिचयः संकल्पसंकोचकः ।

as in No. 210.

Ends.—fol. 77<sup>a</sup>

पुष्पै भारकरयंगेन त्रिलोहेन तु वेष्टितैः

मूर्ध्निस्थैः स्वेचरत्नं स्याद्योजनानां शतावधिः

एते सर्वे महाभोगश्रृंङ्गा मंत्रेण सिद्धिदाः

References.— See No. 202.

## रसरजप्रकरण

Rasarājaprakaraṇa

No. 215

938.  
1884-87.Size.—  $8\frac{2}{3}$  in. by  $4\frac{1}{5}$  in.

Extent.— 80 leaves ; 7-8 lines to a page ; 18-20 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; the Ms. seems to be a fragment of which folios 80-89 are missing, because after folio 79, the next folio is numbered 90 and there seems to be no connection of the text between these two folios. The text of the Ms. is identical with the text of the I Part of the आयुर्वेदप्रकाश Ms. No. 19. The anomaly of name is difficult to understand. This Ms. is named as रसरज, whileas Ms. No. 19 bears the name of अर्कप्रकाश on fol. 1<sup>a</sup>. Again the first verse of both the Mss. suggests the name अर्कप्रकाश, but the colopoon at the end of Ms. No. 19 gives the name of आयुर्वेदप्रकाश and our Ms. bears the title of रसरजप्रकरण. Our Ms. has two dates Sam. 1730 and Sam. 1899. I agree with Mr. P. K. Gode's suggestion that 1730 might be the date of the earlier Ms. of which this is a copy.

Age.— Sam. 1899.

Author.— Mādhava Upādyaṃya ?

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः । अथ रसरजप्रकरणं ।

अथ प्रकाशकाशारविमर्षोद्भुजनीमयं ।

सच्चिदानन्दविभवं शिवयोः वपुराश्रये ॥ १ ॥

same as in Part I No. 19.

Ends.—fol. 90<sup>a</sup>

पौष्टिकं बालमायुष्यं पुत्रप्रसवकारणं ।

चतुस्रखेन देवेन कृष्णाश्रयेयस्य सूचितं ॥

इति चतुर्मुखो १ इति आयुर्वेदाध्यायोक्तस्त्रोक्ते सिद्धादिमते रसरजप्रकरणं समाप्तं । स्वागन्ध्यर्गेदु १७३० मिति सावर्णवर्षी चौथं मंगलवर संवत् १८९९ शुभं भवतु फोथी लोषी जगन्नाथजी, दोमा की, लिखता ब्रामण गोकल-  
नाथः ॥ १ ॥



References.— ( 1 ) Mss.— A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
i, 496<sup>a</sup> ; ii, 1116. ( only रसराज is mentioned in both these  
entries ).

रसराजशङ्कर

Rasarajaśaṅkara

No. 216

70.

1872-73.

Size.— 8 in. by 4½ in.

Extent.— 69 leaves ; 9 lines to a page ; 24 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writ-  
ing good ; three lines in red ink on each border ; topic-  
headings, verse-numbers and colophons tinged with red  
pigment. Paper is very old, musty and worn out. It is a  
fragment beginning with fol. 3 and breaking off on fol. 71.  
The following colophon on fol. 12<sup>a</sup> gives us the names of  
the work and the author. इति श्रीमद्वैद्यपण्डितमुद्गलसुखरामकृष्ण-  
विरचिते रसराजशङ्करे रसदशसंस्कारे मारणबंधने नाम प्रथमोलंकारः ।  
The work deals with रस and has 9 अलंकार or chapters.  
Our Ms. breaks in the middle of the 5th ch.—लोकनाथरस  
The bundle contains two extra leaves : ( 1 ) first page of  
जातिविवेक by गोपीनाथ and ( 2 ) the last page of वैद्यरत्नाकरभाष्य  
on which जातिविवेक is also written in a different hand.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Rāmakṛṣṇa.

Begins.—fol. 3<sup>a</sup>

रदः ॥

मंत्रसिद्धो महाधीरो निश्चलः शिष्यवत्सलः ॥ १३ ॥

देवीभक्तः सदा धीरो देवतायागतत्परः

सर्वस्नायविशेषज्ञः कुशलो रसकर्मणि ॥ १४ ॥

एवं लक्षणसंयुक्तो रसविद्यागुरुर्भवेत् ॥ गुरुलक्षणं ॥ etc.

Ends.— fol. 71<sup>b</sup>

लवर्गं नागरं पथ्या कणा जातीकळं पृथक्  
प्रत्येकं वत्सनाभस्य पादांशं चूर्णितं क्षिपेत् ॥ ८ ॥  
मातुलिगार्द्रकद्रावे सप्तवारं विभावयेत्

Reference.— ( 1 ) Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
i, 496<sup>a</sup> : ii, 116<sup>b</sup>.

B—Descriptive Catalogues :—

Weber's Berlin Mss. Cat. No. 965. B. B. R. A. S., Cat.,  
No. 190.

रससङ्केतकलिका

Rasa-saṅketakalikā

No. 217

1081.  
1886-92.

Size.— 9<sup>7</sup>/<sub>10</sub> in. by 5<sup>3</sup>/<sub>10</sub> in.

Extent.— 15 leaves ; 14-15 lines to a page ; 30-32 letters to a line.

Description.— Country paper : Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; sides of folios slightly worm-eaten : borders on both sides have double black lines ; number of verses given : it is an exact copy of No. 218 and has the same lacunae and arrangement. The work ends after the 5th Ullāsa which is followed by different *gūṭīs* and *rasas* which do not seem to form part of the original, the last 4 lines of folio 1<sup>b</sup>, folio 2<sup>a</sup> and the first five lines of folio 2<sup>b</sup> are written in a different hand-writing.

Age.— Author's date Sam. 1593. The Scribe is Caturviṃśati-jñāti-Bhaṭṭa Dolatarāma of Avanti and the date of copying is—  
Sam. 1830, Mārgaśīrṣa vadi 7, śul[kravāra].

Author.— Cāmuṇḍa, a Kāyastha of Nigama family.

Begins.— fol. 1<sup>a</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥  
शिवं नत्वा रसाधीशं चुङ्ककायस्थकुम्भः  
करोति रससंकेतकलिकामिष्टसिद्धिदां ॥ १ ॥

॥ अथ पारदोत्पत्तिः ॥

स्कंदसारकहिंसार्थं कैलाशे विधृतं सुरीः

रते शंभोश्चतुं रेतो गृहीतमग्निना मुखे ॥ २ ॥

Ends.— The work ends on fol. 14<sup>a</sup> thus

सर्वदेवप्रीयः सर्वमंत्रसिद्धिप्रदायकः

स्नाने वस्त्रे रतागारो धूपोयं राजवल्लभः ॥ २ ॥ इति राजवल्लभो धूपः ॥

वर्षेकाग्नितिथिमिति १५३९ चासुंडो योगिनीपुरे

रससंकेत २३ कलिकां क्रतवानिष्टसिद्धिदां ॥ ३ ॥

Colophon at the end is—इति नैगमज्ञातीयकायस्थश्रीचासुंडक्रतायां  
रससंकेतकलिकायां पुर्णतामेव पंचमोल्लासः ॥

अनलसलिलतैलश्लिष्टवंधान्यहस्ता नववसननिवासादंतरायाददायं ।

इह लिखितमशुद्धशुद्धमेवं न दृष्यं करक्रतमपराधं क्षंतुमर्हति संतः ॥

Then follows a description identical with No. 218

The end is—संवत् १८३० मास मार्गवदी ७ शुक्र० चतुर्विंशतिज्ञाति  
भद्रदोलतरामेण लिपिकृतं ॥ अवतिमध्ये । वास्तयं ॥

Then follows in different writing the following verse

मेथी मदा तथा सुंठी घात्रिगोमूत्रपिष्टितं ।

सुदूरं च तथा वज्रं लेपितं दुःखनाशनं । चोटनी की होथ

References.— See No. 218.

## रससंकेतकालिका

Rasa-saṅketakalikā

No. 218

943.

1891-95

Size.— 8½ in. by 5⅞ in.

Extent.— 22 leaves ; 17 lines to a page ; 17-18 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing shaky but legible ; sides of folios bent on corners and sides ; written in modern book-style and not in *pothi*-style ; it has several lacunae ; marginal notes are given at places ; folio 21<sup>b</sup> is blank ; folio 21<sup>a</sup> contains a prescription in Hindi instead of the text. It contains 5 ullāsas and

a fragment of some other work on Vaidyaka. The colophons are—

fol. 4<sup>a</sup> इति नैगमज्ञातीयकायस्थचासुंडक्रतायां रससंकेतकलिकायां प्रथमोल्लासः ।

fol. 8<sup>a</sup> इति कायस्थचासुंडक्रतायां रससंकेतकलिकायां द्वितीयोल्लासः ।

fol. 8<sup>b</sup> Do Do तृतीयोल्लासः ।

fol. 16<sup>b</sup> Do Do चतुर्थोल्लासः ।

fol. 19<sup>b</sup> इति श्रीनैगमज्ञातीयकायस्थचासुंडक्रतायां रससंकेतकलिकायां पूर्णतामेव पंचमोल्लासः ।

The follows a fragment dealing with different गुणैः and रसः which does not seem to form part of the work.

Age.— Sam. 1539.

Author.— Cāmuṇḍa, a Kāyastha of Nigama family.

Begins fol. 1<sup>a</sup>

शिवं नत्वा रसाधीशं चंडकायस्थकुंभम् ।

करोति रससंकेतकलिकामिष्टिसिद्धिदां ॥ १ ॥

॥ अथ पारदोत्पात्तिः ॥

स्कंदात्तारकहिंसार्थं कैलासे विधृत सुरैः ।

रते शंभोश्चतं रेतो गृहीतमग्निना मुखे ॥ २ ॥ eto.

Ends.— The work ends on fol. 19<sup>b</sup> thus—

सर्वदेवप्रियः सर्वमंत्रमिष्टिप्रदायकः ।

स्नाने वस्त्रे रतागारो धूपोयं राजबल्लभः ॥ इति राजबल्लभो धूपः ॥

वर्षेकाग्नितिथिमिते १५३९ चासुंडो योगिनीपुरे ।

रससंकेतकलिकां कृतवानिष्टिसिद्धिदां ॥ ३ ॥

इति श्रीनैगमज्ञातीयकायस्थश्रीचासुंडक्रतायां रससंकेतकलिकायां पूर्णतामेव पंचमोल्लासः ॥

अनलसलिलतैलश्लिष्टबंधान्यहस्ता नववसननिवासदंतरायाददाव्यं ।

इह लिखितमशुद्धशुद्धमेवं न दुष्यं करकृतमपराधं क्षंतुमर्हति मंतः ॥ १ ॥

Then follows the description of नागार्जुनवर्दी, शीतारिग्म, and so on. The end is—

मेथी मदा तथा सुंठी धात्रिगोमूत्रपिष्टितं ।

सुद्वरं च तथा वज्रं लेपितं दुग्धनाशनम् ॥ चोदनीं की द्रोणम् ॥

ओषधि फीरंगकी । सीदरफ मा० ६ आककी जड ६ भरी झाड बोरी  
६ भरी कटाली ६ उदकटाली ६ भरी पाणी म बांटी गोली करी हुका भरी  
पीवणी परेज महण

References.— ( 1 ) Mss.— A-Autrecht's Catalogus Catalogorum :—  
i, 496<sup>b</sup> ; ii, 116<sup>b</sup> ; iii, 106<sup>a</sup>.

B-Descriptive Catalogues :—Mitra's Notices of Sanskrit  
Mss. Vol. II, No. 910.

( 2 ) Printed Edition.— Edited and Published by Vaidya  
Jādvajī Tricumjī Acārya, Bombay, 1912. ( Ayurvediya-  
Granthamālā, No. vii ).

रससंग्रह

Rasa-saṅgraha

No. 219

— 1082.  
— 1886-92. —

Size.— 9½ in. by 4½ in.

Extent.— 6 leaves ; 11 lines to page ; 30 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing fairly legible ; very old and musty ; it is an admixture of Sanskrit and Hindi ; deals with — ( 1 ) लवणभास्कररस, ( 2 ) ज्वरादिरस, ( 3 ) भैरवरस, ( 4 ) अर्धनारीनटेश्वर, ( 5 ) वृद्धि अर्धनारीनटेश्वर, ( 6 ) बाडवानलरस, ( 7 ) अमरसुंदरीरस, ( 8 ) वृद्धि आनन्दभयरोरस, ( 9 ) वज्रक्षार, ( 10 ) ज्वरबाणरसज्वरांकुस, ( 11 ) लीलावती, ( 12 ) कनकनामरसज्वरांकुस, ( 13 ) कामेश्वररस, ( 14 ) रामबाणशुटिकारस, ( 15 ) अर्केश्वरनामरस कुष्ठको, ( 16 ) सीतारिरस, ( 17 ) इच्छाभेदीनामरसरेचन, ( 18 ) कामकैलिनामरसभोगका and ( 19 ) सागरकामदेवरस ; a fragment ; its name nowhere given in the Ms. it is named रससंग्रह perhaps because it deals with रसस.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Unknown.

Begins.— fol. 7<sup>b</sup> श्रीः

ओं ॥ अथ लक्षणभास्कररसलिप्यते ॥  
 पिपलिः पिपलीमूलं घान्यकं कृष्णजीरकं ।  
 सिंधवं धबिडं गंधं चव्यं तालीसकेसरं ॥  
 ऐतान् द्विपलकान् भागान् पञ्च भागा तु सुंचलं ।  
 मुंठी मरिचजाजीवमेकैकस्य पलापलं ॥ etc.

Ends.— fol. 16<sup>b</sup>

सूतं गंधसमं सुद्धं सूतांसंघृतताव्रकं ।  
 सुवर्चलं च सूतांसं जंबीरैर्दिनसप्तकं ॥  
 मईयेदातपे तीन्ने रुध्वा लघुपुटद्वयं ।  
 दत्त्वा दाय ततः चूर्णं सूतांसं त्रिकुटाक्षिपेत् ॥ २ ॥  
 खन्मा.....

References.— ( १ ) Mss—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
 ii, 116<sup>b</sup> ( our Ms. ).

रससार

Rasasāra

No. 220

925.  
 1887 91.

Size.— 10<sup>1</sup>/<sub>10</sub> in. by 4<sup>3</sup>/<sub>8</sub> in.

Extent.— 28 leaves ; 12 lines to a page ; 42 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; with  
 पुष्टमात्रs ; hand-writing very good ; benedictory phrases  
 and colophons tinged with red pigment ; four lines in  
 black ink on each side of the border. In the centre of  
 each page some space is left blank. The work deals with  
 mercury and is in 25 chapters. The author is the son of  
 Śūrāditya and a pupil of Dhīradeva. Paper is very old  
 and musty. First folio is slightly torn on left-hand corner.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Śrī Govindācārya.

35 [ Vaidyaka ]

Bengins.—fol. 1<sup>b</sup>.

नमः श्रीगुरुभ्यो ॥ श्रीभैरवायनमः ॥  
 गणेशं प्रणिपत्यादौ शिवं च शिवया सह ।  
 गुरुभैरवसिद्धेभ्यो योगिनिग्रहमंडलं ॥ १ ॥  
 प्रणम्य शिरसा नित्यं भक्त्या चरणपंकजं ।  
 हृदि ध्यात्वा स्थिरं देवं रसेंद्रं शिवमव्ययं ॥ २ ॥  
 आलोक्य सर्वशास्त्राणि अनुभूय यथास्थितं ।  
 सारात्सारं समुद्धृत्य संक्षेपादर्थगौरवात् ॥ ३ ॥  
 रससारं प्रवक्ष्यामि नानासिद्धैश्च भाषितं ।  
 साधकानां हितार्थाय लोकानामनुकंपया ॥ ४ ॥  
 etc.

Ends.—fol. 27<sup>b</sup>.

एतच्छास्त्रं मयाख्यातं संक्षेपाच्च सुविस्तरं ॥ २८ ॥  
 सर्वकामप्रदं चैव लोददेहस्य साधकं ॥  
 fol. 28<sup>a</sup>.  
 मोहज्ञातिसमुत्पन्न आचार्यः सहदेवकः ॥ २९ ॥  
 तदुत्पन्नस्तु यःखलुः शूरादित्यः कृती भुवि ।  
 तत्संभवः सुतः ख्यातो गोविंदः शिवबंदकः ॥ ३० ॥  
 शिष्यः श्रीधरदेवस्य रसकर्मसु कोविदः ।  
 अनुभूयेदमखिलं शास्त्रं तेन विनिर्मितं ॥ ३१ ॥  
 कृपया धातुवादीनां दीनत्वस्य विनाशनं ॥  
 अन्तर्वेदिसमुत्पन्नो ज्ञात्या सारस्वतो द्विजः ॥ ३२ ॥  
 अभयपालपुत्रोसौ धीरदेवो विवादिराट् ॥  
 जारणांतमिदं कर्म मया प्रोक्तं च यत् स्फुटं ॥ ३३ ॥  
 अनुभूतं च तत्सर्वं धीरदेवप्रसादतः ॥  
 निर्मथ्य सर्वशास्त्राणि अनुभूय पुनः पुनः ॥ ३४ ॥  
 बौद्धमतं तथा ज्ञात्वा रससारं कृतो मया ।  
 अनेकक्रमसंयुक्तो नानामतविश्रुषितः ॥ ३५ ॥  
 ज्ञेयो विस्तारितः सर्वो रससारः सुदुर्लभः ।  
 किमन्यैर्बहुभिः शास्त्रैः किमन्यैश्च रसायनैः ॥ ३६ ॥  
 रससारं च यो वेत्ति वादिराजः स उच्यते ।  
 यः कोपि साधयेद्भीरुः क्रममेकं सुशोभनं ॥ ३७ ॥

कुर्यात्सकनकां पृथ्वीं सशैलवनकाननां ।  
 इदं च परमं गुह्यं रक्षणीयं प्रयत्नतः ॥ ३८ ॥  
 कुशि — -- शिष्येभ्यो न देयस्य कस्यचित् ।  
 व्यसनोपहते चैव त्वरितं फलकाक्षिणे ॥ ३९ ॥  
 शठानां निंदकानां च गोपनीयं प्रयत्नतः ।  
 द्विजदेवार्चने नित्यं गुरुभक्तो दृढव्रतः ॥ ४० ॥  
 तस्यै शिष्याय दातव्यं पूर्वमेवच्छिवोद्वीत ।  
 शुभक्ताय शुशिष्याय विद्यादानं च कारयेत् ॥ ४१ ॥  
 पातु नो रसराजेन्द्रः सिद्धिं यच्छतु साधके ।  
 शिवप्रसादान्निर्विघ्नं रससारः कृतो मया ॥ ४२ ॥  
 प्रसीदतु रसेन्द्रो मे शिवसिद्धिं च यच्छतु ।  
 यत्प्रसादान्मया पूर्वं रससारः कृतो भुवि ॥ ४३ ॥  
 एकधा दशधा चैव शतधा च सहस्रधा ।  
 मत्प्रतप्रयोगेषु सिद्धिः ज्ञेया विचक्षणैः ॥ ४४ ॥  
 यदस्ति सर्वशास्त्रेषु तदिहास्त्यखिलं स्फुटं ।  
 यदिहास्ति तदन्यत्र नैवास्ति रसकर्मणि ॥ ४५ ॥

श्री ॥ इति श्रीगोविंदाचार्यविरचिते रससारे महारससेवाधिकारे पञ्चविंशः  
 पटलः ॥ समाप्तः ॥ श्री.

सुवर्णं रजतं ताम्रं रीरी कांस्यं तथा त्रय ।  
 सीसं च चीमरं चैव अष्टै लोहानि वक्ष्यते ।  
 ज्योतिष्मतीबृहत्यौ द्वे अंकुलत्वक् तथैव च ॥ १ ॥

॥ शुभं भवतु ॥

References.— ( 1 ) Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum —  
 i, 496<sup>b</sup> ; ii, 116<sup>b</sup> and 220<sup>a</sup> ; iii, 106<sup>a</sup>.

B—Descriptive Catalogues :—

Catalogue of Ulwar Mss. No. 1669. Extr. 427. Burnell's  
 Catalogue; p. 70<sup>a</sup>.

( 2 ) Printed Edition :—

Edited by Vaidya Jādvajī Tricumjī Āchārya Bombay, 1912.  
 ( Āyurvedīya-grantha-mālā, No. VI ).



रससार

Rasasāra

No. 221

944.  
1891-95

Size.—  $8\frac{7}{10}$  in. by  $6\frac{2}{5}$  in.

Extent.— 37 leaves ; 14-16 lines to a page ; 32 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; double lines in black ink on each border ; benedictory phrase, topic-headings and colophons are tinged with red pigment. Paper is old and worn out on all edges. Foll. 5<sup>a</sup>, 7<sup>b</sup> and half of 14<sup>b</sup> are blank.

Age.— Appears to be old.

Author.— Śrī Govindācārya.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशायनमः ॥

गणेशं प्रणिपत्यादौ शिवं च शिवया युतं ।

etc.

Same as in No. 220

Ends.—fol. 37<sup>a</sup>.

यदस्ति सर्वशास्त्रेषु तदत्रास्त्यखिलं स्फुटं ॥

यदाहन्यत्र तत्सर्वं ( fol 37<sup>b</sup>. ) मस्मिन्न सर्वकर्मणि ॥

इति श्रीगोविंदाचार्यविरचिते रससारे पञ्चविंशतिमः पटलः ॥

समाप्ताः ॥

Reference.—See. No. 220

रससार

Rasasāra

No. 222

1083 ( III ).  
1886-92.

Size.—  $9\frac{3}{8}$  in. by  $5\frac{1}{8}$  in.

Extent.— 37 leaves ; 12 lines to a page ; 28 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; Ms. written in book form and sewn with strong thread ; margins on left and right are enclosed in double rows of red lines : verse-numbers, topic-headings, topic-ending and colophons are written in red ink. Our work is a part of this Ms. which contains the following works.

I. शकुनपरीक्षा in Hindi, fol. 11<sup>b</sup>-12<sup>b</sup> ( The Ms. begins with fol. 11 ) see No.  $\frac{1083 (I)}{1886-92}$ .

II. वैद्यचिन्तामणि of Vallabhendra, foll. 12<sup>a</sup>-17<sup>a</sup> see  $\frac{1083 (II)}{1886-92}$

III. रससार foll. 17<sup>b</sup>-53<sup>a</sup> and the 23rd ch. on धातुमारण is given on foll. 6<sup>a</sup>-7<sup>a</sup>.

IV. मन्त्रसार by नारायणपुरी, foll. 53<sup>a</sup>-53<sup>b</sup>.

V. दमा क्षय की मुजर्रद सैयदबाणी, etc. in Hindi. foll. 54<sup>a</sup>-60<sup>a</sup> (see No.  $\frac{1083 (V)}{1886-92}$  ). I have named it as औषधिसंग्रह ( १ )

VI. जातक foll. 60<sup>b</sup>-64<sup>b</sup>. ( After this. the pagination is from fol. 1 ).

VII. सामुद्रिक foll. 2-4<sup>a</sup>.

VIII. औषध महाम मुजर्रद foll. 4<sup>b</sup>-5<sup>b</sup>. ( See No.  $\frac{1083 (VIII)}{1886-92}$  ).

I have named it as औषधिसंग्रह ( २ ) .

Then follows the 23rd ch. of रससार ( foll. 6<sup>a</sup>-7<sup>a</sup> ) noted above.

IX. औषध न्हारु की etc. foll. 7<sup>a</sup>-7<sup>b</sup> ( See  $\frac{1083 (IX)}{1886-92}$  ). I have named it as औषधिसंग्रह ( ३ ) .

Over work रससार starts with the second chapter. After the 22nd chapter, a note is given that chs. 23 and 24 are written further, but we find only the 23rd chapter on foll. 6<sup>a</sup>-7<sup>a</sup>. Paper is old, musty and worn out on the edges.

Age.— Appears to be old.

Author.— Śrī Govindācārya.

Begins.— fol. 17<sup>a</sup>

स्वति श्रीगणेशायनमः ॥ अथ मंत्र ॥

ओं रुद्रायनमः ओं विश्वेभ्यो नमः ओं विश्वरूपाय नमः ओं तत्पुरुषाय नमः  
ओं यक्षाय नमः ओं यद्वरूपाय नमः । ओं एकाय नमः ओं वरदाय नमः ओं  
त्रिश्रायनमः ओं बुद्धे नमः स्वावा ॥ १ ॥

Ends.— fol. 53<sup>b</sup>

शठानां निन्दकानां च गोपनीयं प्रयत्नतः ।

पातु वो रसराजेंद्रं ॥ सिद्धोमिच्छति साधके ॥ ४४ ॥

शिवप्रसादान्निर्विघ्नो । रसराजकृतो मया ॥ ४५ ॥

इति श्री गोविंदाचार्यविरचितं रससारग्रंथ समाप्तम् शुभं कल्याणं भवतु श्री

Reference.— See No. 220.

रससार

OR

( सद्योगकण्ठिका )

Rasasāra

OR

( Sadyogakanṭhikā )

No. 223

945.

1891-95.

Size.— 8 $\frac{3}{10}$  in. by 6 $\frac{1}{8}$  in.

Extent.— 23 leaves ; 17 lines to a page ; 32 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; written in book form ; benedictory phrase, topic-headings, topic-endings and the colophon tinged with red pigment ; fol. 8<sup>a</sup> blank. It deals with a few medicaments, and bestows large part of it to रस. It is incomplete. The text does not at all agree with that of other Mss. of *Rasasāra*. From the introductory verses, the name of the work appears to be *Sadyogakanṭhikā*. The name *Rasasāra* seems to have been given on the basis of the following colophon on fol. 23<sup>a</sup> — इति श्रीरससारग्रंथनिर्विघ्नं अनुसृतसंगृहीतं बहुशास्त्रसंमतं संपूर्णं ॥

Paper is old, worn out and musty.

Age.— Appears to be old.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 1<sup>a</sup>

श्रीरामायनमः ॥ श्रीगणेशायनमः ॥

ऊषधीशोमृतकरः कलावान् पातु वः सदा ॥

विषातुरो हुरो मूर्ध्नि वैद्यबुद्ध्यादधारयत् ॥ १ ॥

वृत्ततैलचूर्णमोदकगुल्लेह्यांश्च वैद्यविक्षातान् ॥

क्वाथासवासनरसान् योगात् संक्षेपतो बक्ष्ये ॥ २ ॥

दशदशकयोगरत्नैः कंठाय वैद्यबालानां ॥

सद्योगकंठिकेयं प्रोता वो हितार्थवेदेन ॥ ३ ॥

कंठे तिष्ठति यस्यैषा हृदि सद्योगकंठिका ॥

योगपाठप्रसंगेषु न दरिद्रात्यसौ भिषक् ॥ ४ ॥

etc.

Ends.— fol. 23<sup>b</sup>

एरंडतैलमथ निंवफलास्थितैलमेतद्रसायनमनामयकायकारि ।

ज्योतिष्मतिफलपलाशफलोद्भवं च तैलं बलिपलितहारि भिषक्प्रदिष्टं ॥

धात्रीफलानि पयसासनवारिणा वा छिन्नानि यः शिशिरकालसमुद्भवानि ।

निकेवलान्यथातिलैरसितैः समानि खादेदनामयवपुः स पुमा ॥

Reference.— No. Ms. of सद्योगकंठिका has been found as described in any Catalogue.

रससिद्धिप्रकाश

Rasa-siddhi-prakāśa

No. 224

1084.  
1886-92.

Size.— 11  $\frac{1}{4}$  in. by 4  $\frac{3}{8}$  in.

Extent.— 74 leaves ; 8 lines to a page ; 32-34 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; modern comparatively ; a fragment of probably a longer work ; stops in the middle of the 3rd chapter ; occasionally two folios are joined, hence folios 14, 18, 20, 22, 65, 67, 69, 71, 73 and 74 are unnumbered.

Colophon at the end of 1st ch.

fol. 42<sup>a</sup> इति श्रीसौराष्ट्रदेशोद्भवशारस्वतकुलावतंसमाधवभट्टविरचिते रस-  
सिद्धिप्रकाशे रसोत्पत्तिरसशोधनमारणे मात्रादिकथनं नाम प्रथमोऽध्यायः ॥१॥

Colophon at the end of 2nd ch.

fol. 60<sup>a</sup> इति श्रीसारस्वतकुलावतंसमाधवभट्टविरचिते रससिद्धिप्र-

fol. 60<sup>b</sup> काशे गंधकाडुपरसनिरूपणं नाम द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

Age.— Appears to be modern.

Author.— Mādhavabhaṭṭa of Sārasvata family.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

ओं नमः शिवायः ॥ अथ कश्चिद्रसविद्यासारोद्धारो लिख्यते ॥ शिवागमे ।

सुकृतस्य फलं भोगा भंगरास्ते तदाश्रयम् ॥

शरीरमपि नो नित्यं तस्मान्मुक्तौ यतेद्वयः ॥

मुक्तिर्ज्ञानात्तदभ्यासात्सम्भवत्सुस्थिरांगतः ॥

तत्स्थैर्ये न समर्थं वै मूललौहादिकौषधम् ॥

etc.

Ends.—fol. 74<sup>b</sup>.

स्वांगशीतं समुद्धृत्य सिंदूराभमयोरजः ॥

मृतं वारितरं ग्राह्यं सर्वकार्यकरं परम् ॥

इत्येकपुटीलोहभस्म ॥

अथ सूर्यतापी ॥ रसपद्धतौ ॥

शाणोद्वातमयस्तु कांतमथवा क्षिण्वार्द्धलेलीतकं दत्वाध्यंशरसं विमर्शं सलिलैः

१ भृंगा २ द्विकर्णीरसैः ३ पक्कं.....

References.— ( 1 ) Mss.— A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
i, 496<sup>b</sup>; ii, 116<sup>b</sup> ( our Ms. ).

रसार्णव

Rasārṇava

No. 225

946.

1891-95.

Size.— 13 $\frac{7}{10}$  in. by 5 $\frac{1}{10}$  in.

Extent.— 47 leaves ; 8 lines to a page ; 41 letters to a line.

**Description.**—Country paper; Devanāgarī characters; several hand-writings, bad and irregular; fol. 28<sup>b</sup> has a lacuna; there are no marks of punctuation, no sign to indicate a colophon or the end of a chapter. Only three colophons of 14th chapter (fol. 23<sup>a</sup>) of 16th chapter (fol. 32<sup>b</sup>) and 18th chapter (fol. 47<sup>b</sup>) have been found. The work is printed in Bibliotheca Indica. Paper is old and musty. It is incomplete, wanting in the beginning chapters.

**Age.**—Appears to be old.

**Author.**—Anonymous.

**Begins.**—fol. 1<sup>b</sup>

॥ श्रीरामजी ॥

एनस्तं गंधकं साक्ष्या द्रावयित्वा द्रुतं कुरु  
रसेकं मर्दयते न गतदेहं तु कारयेत्  
लेपमात्रेण तेनैव कुष्ठानष्टादशः प्रिये  
अशोभगंदरं लूता शिरोरोगं च नाशयेत् ॥  
निशाचररसे भाव्ये सप्तवारं तु तालकं  
तेनैव घातयेद्वतं तारये निर्वहेत्परं etc.

**Ends.**—fol. 44<sup>a</sup>

गृहीत्वा साधकैर्द्रस्य सिद्धलोका वसन्ति च  
दीव्यास्वानिनादि दीव्यानां भरणानि च  
रमते शतस्सहस्रं सिद्धकन्या स्मरातुरां  
तस्मिन्नेकोमाविधोयं तथैव स्थावरजंगमे  
देव यत्र विलियन्ते सिद्धिस्तत्रैव लीयते  
भूतकालाक्षको नाम चंद्रोयमुपवर्जित  
तथायं महादेवी यदा वर्तुं न शक्यते  
अनेनैकशरीरेण तथा सिद्धिर्भविष्यति ।

इति श्रीरसार्णवे रससंहियतायां हेमविघ्नोनामाष्टादशोऽंशः षटलः ॥ १८ ॥

**References.**—(1) Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
i, 497<sup>a</sup>; ii, 116<sup>b</sup>; iii, 106<sup>a</sup>.

B—Descriptive Catalogues :—

Madras Govt. Oriental Mss. Library, p. 8894, No. 13209.

## ( 2 ) Printed Editions :—

Edited by Praphulla Chandra Ray and Pandit Hariścandra Kaviratna, Calcutta, 1910 ( Bibliotheca Indica, new Series, Vol. 174. )

रसावतार

Rasāvatāra

No. 226

373.

1882-83.

Size.—  $9\frac{1}{2}$  in. by  $4\frac{7}{8}$  in.

Extent.— 108 leaves ; 12 lines to a page ; 36 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters with occasional वृद्धमात्राs ; hand-writing legible with difficulty ; first five folios have a different hand-writing ; paper is very old, musty and worn out ; dampness and age has made many folios undecipherable ; somebody has tried to restore the text at various places by re-writing the faded portions ; folios 7, 8, 10 11 are missing and folio 53 is repeated ; hence the actual number of folios is  $111 + 1 - 4 = 108$  ; folio 12 is broken on left-hand corner and folio 52<sup>b</sup> has  $4\frac{1}{2}$  lines only. In the first 18 verses the author eulogises the gods, good people and learned authors ; then he gives a gist of the contents ; after this the colophon is इति सूत्रम्.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

नमो श्रीगणेशायः ॥

मुक्षोभिचलकुंडलद्वितयदृष्टं गंडस्थलं

विचित्रमाणिमेखलं मरकतांकुरदयामलं ।

कदंबवनमध्यगं विधृतमोघनाथं महः

स्मरामि रससिद्धये विधृतशैशवं केशवं ॥ १ ॥

ग्रंथांतरात्किमपि सारतरं प्रमुखा

यथाद्वयतमतिद्वयद्वयरूपविष्टं ।

संग्रथ स्वल्पतरबुद्धजनप्रबुद्धि  
 सूत्रासृतं स्वमतिकल्पितपदयंबंधा ॥ २ ॥  
 बुधाः प्रकुर्वन्तु क्रियां मदीये ग्रंथेलपबुद्ध्या ग्रथिते समासात् ।  
 अवयकल्पोस्ति यदत्र किञ्चित् शोध्यं यतस्ते सक्रपा प्रसिद्धाः ॥ ३ ॥  
 etc.

Ends.-- fol. 111<sup>a</sup>

सम्यसिरव्योपजिह्वा तु सा ( fol. 111<sup>b</sup> ) रैश्च प्रतिसारयेत् ।  
 शिरो विरोचनै धूमै गंडूषैस्ताहुपाचरेत् ॥ ६३ ॥  
 पश्याक्षारव्योषवह्नितूर्णैर्ब्रषणके हितं ।  
 तैलं विपक्वमथवा मृक्षणे हितकारि तत् ॥ ६४ ॥

इति श्रीरसावतारेप्युपजिह्वा--( undecipherable ) धिकारः ॥

References.-- ( 1 ) Mss.--A-Aufrecht's Catalogue Catalogorum :--  
 i, 497<sup>a</sup>

B-Descriptive Catalogues :-- Mitra's Catalogue of Bikaner  
 Mss. No. 1431, p. 657.

रसेन्द्रचिन्तामणि

Rasendracintāmaṇi

No. 227

947.  
 1891-95.

Size.-- 10 $\frac{4}{8}$  in. by 5 $\frac{1}{10}$  in.

Extent.-- 67 leaves ; 12 lines to a page ; 43 letters to a line.

Description.-- Country paper ; Devanāgarī characters ; there are two hand-writings, one from fol. 1 to 60 and the other from fol. 61-68 which are added later on on modern paper ; benedictory phrase, double borders of two and one lines, marks of punctuation and colophon are in red on foll. 1-25. Foll. 26-60 have no borders or marks of punctuation ; topic-headings are tinged with red pigment. Foll. 61-68 have double borders of three and one lines, marks of punctuation and colophons in red ink. Fol. 17 is missing, although there is no break in the text.



Age.— Appears to be modern.

Author.— Rāmacandra Guha.

Begins.— fol. 1<sup>a</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

इदानीं गुहकुलसंभवश्रीरामचन्द्राह्वयो रसेन्द्रचिंतामणिग्रंथमारभमाण-  
स्तन्मूलदैवते श्रीमदंशिकामहेश्वरौ सकलजगदुत्पत्तिस्थितिप्रलयानिदानं च  
सविशेषसिद्धांतगर्भं वाचा वरिवस्यति ॥

अथ प्रकाशकासारविमर्षाब्जनीमयं ।

सच्चिदानंदविभवं शिवयोर्वपुश्रये ॥ १ ॥

लक्ष्मीयः परिमाणताया निखिलरसज्ञानदायकत्वाच्चिंतामणिरिव चिंतामणिः ।

संस्काराः परतंत्रेषु ये शूढाः सिद्धसूचिताः ।

तानेव प्रकटीकर्तुमुद्यमं किल कुर्महे ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. 67<sup>a</sup>

अरिष्टस्वप्नरोगानां वेत्ता दूतविचक्षण ।

रुजामुत्पत्तिसमये लक्ष्मौषधबुधोभिषक् ।

व्यवहारच्युताः केपि दुर्लभौषधः परे ।

अलुर्जितफलाश्रान्ये योगास्ते हि मयोदिता ।

यथा न रोचते किंचिद्भोजनं लंघनं विना ।

रसशास्त्रं विना तद्वदन्यत् शास्त्रं न रोचयेत् ।

किं द्रिद्रस्यवि ( fol. 67<sup>b</sup> ) व्याभिर्जराजीर्णस्य किं धनैः ।

आरोग्यमजरावित्तमत्र यत्नादवाप्यते ।

अहो कं चोपमीयेत शास्त्रं रसमतेन्यतः ।

यत्प्रसादेन निर्विघ्नमुत्तरंति भवार्णवं ।

सरस्वति लक्ष्मीजन्या इति जल्पन्ति दुर्धियः ।

एतच्छास्त्रं सरस्वत्यायं लक्ष्मीखलुजन्यते ।

बहुसंग्रहसंहिनामुद्धतिस्फुरदंतर्कनेन कंठधारनात् ॥

निरयामि मया रसेन्द्रचिंतामणिरब्धिद्रवतयामनर्घ्यरत्नं ।

अदुःसाध्यैरेतत्स्फुटवहुफलैः कर्मभिरयं

त्रिभाति ग्रंथो नः प्रकटगुरुसंकेतमुभयः ।

इदं वाक्यं ब्रूमः पतति नयनं चेदिह सतां

तदेव व्याहर्त्ता निजगुणगरिम्नः स्वयमसौ ।

अस्त्रांतोच्छ्रितसिद्धयो गिरिभुवः कारुण्यपात्रं रस-  
 ग्रंथं ग्रंथिलबुद्धयः प्रतिदिनं निदंति योगेश्वराः ।  
 प्रेमानंदमवर्द्धयंतु भिषजासुहृदामभ्यामश्रियो  
 राजानः करिदंत—कुलिशक्रीडाविरुधा द्रुमाः ।  
 इति रसेन्द्रचिन्तामणौ नवमोऽध्यायः समाप्तो ग्रंथः ।

Then follows the receipt of मालतीवसंतरस which is finished in the second line of fol. 68<sup>a</sup>.

Reference.— (1) Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
 i, 497<sup>b</sup> ; ii, 117<sup>a</sup> and 220<sup>b</sup> ; iii, 106<sup>b</sup>.

B—Descriptive Catalogues :—

I. O. Catalogue.

Weber's Catalogue of Berlin Mss., p. 209.

Aufrecht's Catalogue of Oxford Mss., p. 321<sup>b</sup>.

रसेन्द्रचिन्तामणि.

Rasendracintāmaṇi

No. 228

629.  
1895-1902.

Size.— 13 in. by 4 $\frac{1}{10}$  in.

Extent.— 61 leaves ; 11 lines to a page ; 50 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; there are two hand-writings on two different sorts of paper—( i ) foll. 1-46 ; ( ii ) 47-61. Foll. 1-46 have double lines in red ink on borders ; topic headings and colophons are tinged with red pigment ; the text is corrupt. Paper is old, worn out, musty and worm-eaten.

Age.— Appears to be old.

Author.— Rāmacandra Guha.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

इदानीं गुहकुलसंभवश्रीरामचंद्राह्वयो रसेन्द्रचिन्तामणिग्रंथमारभमाणस्त-  
 च्छलदेवते । etc, same as in No. 227.

Ends.— fol. 61<sup>a</sup>.

प्रेमाणं परिवर्धयंतु भिषजास्तुदामधामः श्रियो ।  
 राजन करिदंतकुं कुलीशक्रीडा विरुग्णदुमाः ॥  
 इति रसेन्द्रनितामणौ नवमोध्यायः ॥ समाप्तिश्चायं ग्रंथः ॥  
 शुभं भवतु ॥

References.— See No. 227.

रसेन्द्रचूडामाणि

Rasendracūdāmaṇi

No. 229

153.  
A 1882-83.

Size.— 10 in. by 4 $\frac{7}{10}$  in.

Extent.— 40 leaves ; 10 lines to a page ; 28 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing bold and good ; two lines in black ink on both borders ; marks of punctuation and the colophons are tinged with red pigment. First folio is missing ; fol. 30 is torn ; fol. 40 is repeated ; and a few leaves in the beginning are so worn out all round that some portion of the text is lost. It is an incomplete Ms. containing *Adhyāyas* 1-7 and part of the 8th. It deals with *rasas*. There is only one lengthy colophon from which we derive our meagre knowledge about the author ; and it is— इति श्रीकरवालमैरवपुरवरपति श्रीसोमदेवविरचिते रसेन्द्रचूडामणौ रससूत्रस्थाने रसमहिमानिरूपणं नाम प्रथमोध्यायसमाप्त. The author seems to be a royal personage ruling over *karavalabharavapura*.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Somadeva.

Begins.— fol. 2<sup>a</sup>

विभ्राणं शुभ्रवर्णं विरुग्णनवभुजं पञ्चवक्त्रं त्रिनेत्रं ।  
 दानं सूतैर्द्रशालं रसमहिमसूतं शंखभैषज्यचापं ॥

शूलं षड्भांगबाणं डमरुमसिगदाबह्निमारोग्यमालां ।  
 सत्पारिर्तिं च दोर्भे भज रत्नमहाभैरवं सर्वसिद्धये ॥  
 रसांकुशां व्याधिजरांकुशां तां । सुखप्रदात्रीं रससिद्धिकर्त्रीं ॥  
 अभीतिपाशांकुशदानहस्तां—मिरार्जी रसभैरवस्य ॥ etc.

Ends.— fol. 40<sup>b</sup>

कालदंडी त्रिपण्णीं च । रक्तपुंखादिको गणः ॥  
 रसबंधवधे शुद्धौ । विहितः शशुना स्वयं ॥  
 ब्रह्मेश्वराचरैरुग्र । स्पर्शगंधरसान्वितैः ॥  
 शोधितो मर्दितः सूतो । त्रियते वध्यते सुखं ॥  
 केवली सूपभक्तिश्च । कटुकोशातकी तथा ॥  
 द्राविणीकाकमाची चा । सिंशुकाक्षी ॥

References.— Aufrecht mentions only our Ms. in his Catalogus Catalogorum, i, 497<sup>b</sup>.

The Rasendracūdāmaṇi mentioned in the Catalogue of Govt. Oriental Mss. Library, Madras, (p. 8895, No. 13210) is different from this work as well as the one noted under— No. 230.

रसेन्द्रचूडामणि

Rasendracūdāmaṇi

No. 230

939.  
 1884-87.

Size.— 10 $\frac{7}{10}$  in. by 4 $\frac{2}{5}$  in.

Extent.— 34 leaves; 10 lines to a page; 34 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī Characters; hand-writing good; two lines in black ink on both borders; paper is old, musty and worn out; much of the ink has come to the other side of paper, hence the first 11 folios and the last one are legible with great difficulty; first folio is missing. The work deals with different रस. The author नर्किचिदेव calls himself as अवधूताचार्य in the colophons. Cf

इत्यवधूताचार्यश्रीमन्नकिंचिदेवविरचितायां रसेन्द्रचूडामणौ धातुशुद्धि-  
परिच्छेदः पंचमः । fol. 17<sup>a</sup>. The Ms. is incomplete and stops  
with the 20th verses of the 9th chapter.

Age.—Appears to be very old.

Author.—Nakiñcideva.

Begins.— fol. 2<sup>a</sup>

कः क्षमः ॥ ४ ॥

चांचल्यात्रकदायि कुत्रवसति प्रद्योतनद्योतनो  
धन्यानां निरगण्यवपुषां सद्योगिनां योगिनां ।  
साप्रतिष्ठति निस्तरंगमनासि क्षीत्रीकृते क्षेत्रके  
सर्वज्ञप्रमुखैः सहासुरसराद् मुक्त्यैमभुक्त्यैवः च ॥ ५ ॥  
नाडी.....द्वयुषि सकनकं जारणं यस्य शुद्धे  
येऽभ्य.....त्कालयोगाद्गुरुवर्गवचनं.....सारभूतं ।  
बाह्यांतर्मेलकं ये रसपततु जयोर्जार.....  
.....च कृ...सर्वदा ये ॥ ६ ॥

etc.

Ends.— fol. 35<sup>a</sup>

एभिर्लिप्त.....द्वमेन्मरंति चेदैद्रस्य वज्रं भवेत् ।  
संसक्तं कुलिशं च तत्र शतधा भिद्येत..... ।  
तद्वज्रस्य कला रसेन्द्रकनकं पिष्टिः कृता स्तंभिता  
तारे हेमकरासजेत्र...णि.....छतात्तारकृत् ॥ १९ ॥  
तद्वाज्ञस्य यवयवान्नसुपयसा माषांश्च गोधूमका-  
.....पायसं मधुघृतैर्युक्तं च सप्ताहकं ॥

वीसमुश्लोक

राजानिघण्टु or निघण्टुराज  
or अभिधानचूडामणि

Rājanighaṇtu or Nighaṇturāja  
or Abhidhānacūḍamaṇi

No. 231

926.  
1887-91.

Size.— 12 in. by 5½ in.

Extent.— 130 leaves ; 12 lines to a page ; 45-48 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; double lines in red ink on borders. marks of punctuation upto fol. 11<sup>b</sup> only are in red ink. Foll. 1 and 130 are blank. The work gives the Marāthī and Kanarese synonyms along with the Sanskrit names of medicines (cf. व्यक्तिः कृतात्रकर्णाटमहाराष्ट्रियभाषयः । अंग्रलाटादि-भाषास्तु । ज्ञातव्यास्तब्धुपाश्रयात् ॥ १७ ॥ (fol. 2<sup>b</sup>). The author introduces himself in the following verse—

कास्मिरेण कपर्दीपादकमलं द्वंद्वार्चनोपार्जित-

श्रीसौभाग्ययशःप्रतापपदविधाना प्रतिष्ठापिता ।

सेयं श्रीनरसिंहनामाविदुषा स्ववैद्यविद्यास्थिति-

पित्याप्राप्तिमुवर्णराजिरचनि चित्रोज्ज्वला पिटिका ॥ २२ ॥ fol. 2<sup>a</sup>

A more detailed knowledge about the author is got from the following colophon— इति वैद्यपतिमूर्द्धव्यरत्नाभरणश्रीमद्दिश्वरसूरिचलुश्रीकंठचरणारविंदसेवाहेवाकराजहंसश्रीकाश्मिराढ्यवंशाचार्यपरं - परान्वयवा श्रीमदीश्वरनरहरिपंडितविरचितो निघंटुराजापरनामधेयपरंपरा-पत्यभिधानचूडामणौ अनुपानादिवर्ग समाप्तः ॥ fol. 5<sup>a</sup>

Age.— Śaka era 1719.

Author.— Narasirṇha or Naraharipandita.

Begins.—fol. 2<sup>a</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीकुळदेवताय नमः ॥

यस्य निश्चसितं वेदा यो वेदोभ्यो खीलं जगत् ॥

निर्ममे तमहं वंदे विद्यातिर्थे महेश्वरं ॥

श्रीकंठाचलश्रृंगकेलिषु नदःकुंभींद्रंघ्यरव

प्राप्तोत्तमिहसंभूताब्दमिलितैः शितैः पयोबिंदुभिः ।

निर्वाणे मदसंज्वरे प्रमुदितस्तेनातपत्रश्रीयं  
विभ्राणेन निरत्ययदिशतु वः श्रीविघ्नरामो मुदं ॥ १ ॥

etc.

Ends.—fol. 129<sup>b</sup>

एको यत्र मनस्विनामचतुरो यश्च द्वयोरश्विनोऽयक्षाच्चाचतुरोऽनृपं च वदनो  
नाम्नोरिषण्णा जयि ।

एकार्थादिगुह्य नामरचना चूडामणौयस्त्रयो विशोसौ समपुरि सार्द्धममुना  
ग्रथेन वर्गो महात् ॥

इति श्रीकाश्मिरमंडलप्रसिद्धावसतिश्रीमठसिगुहाक्षास्थानस्थितश्रीनंदि-  
स्फोटाप्रसिद्धमहिमानंदश्रीसोमानंदआचार्यवंशोद्भवचतुर्दशविद्याविनोद-  
परिणतसमामद्विजवैराग्ययोग्यश्रीपरमहंसजगद्विज्ञानातीमिरमातंडश्रीचंडेश्व-  
रायपरनामध्येयश्रीराजरार्जेंद्रगिरिश्रीपादपद्मसर्वशास्त्रमकरंदामोदमुदित-  
वैद्यविद्याविशारददासविशारदमानसंहितारिधुरंधरनानाधनग्रहणसत्त्वगुणसहज-  
श्रीमद्विश्वरसूरिसूनुश्रीभद्रमृतेशानंदचरणागविंदमकरंदानदित श्रीनरहरि-  
पण्डितविरचिते निघंटुराजापरपर्यायवत्यभिधानचूडामणौ चैकार्थायभिधान-  
स्त्रयोविंशो वर्गः २३ संपूर्णश्च निघंटुराजापरपर्यायनामध्येयो ह्याभिधान-  
चूडामणोक्तम ग्रंथः यादृशं लिखितं दृष्टं तादृशं लिखितं मया यदि  
शुद्धमशुद्धं वा मम दोषो न विद्यते हे पुस्तक राजेश्री आवाजी बलाळ  
पुंडले सवनीस किले सोलापूर हस्ताक्षर रामचंद्र बाळाजि परुळेकर  
शके १७१९ पिंगलनामसंवत्सरे जेष्ठ वद्य दशमि इंदुवासरः रेवतिनक्षत्रे ग्रंथ  
समाप्तः श्रीकृष्णार्पणमस्तु श्रीरस्तु

Reference.—( 1 ) Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
i, 24<sup>a</sup>, 501<sup>b</sup>; ii, 118<sup>a</sup>; iii, 107<sup>a</sup>.

B—Descriptive Catalogues :—

I. O. Catalogue, Mss. No. 2743-44.

Aufrecht's Catalogue of Oxford, No. 765, pp. 323-24.

Catalogue of Madras Oriental Mss. Library, Vol. 23, Nos.  
13254-5.

( 2 ) Printed Editions :—

( 1 ) Benares, 1883 ( A lithographed edition ).

( 2 ) 13th Varga, edited with a German translation by  
Dr. R. Garbe ( Leipzig, 1882 ).

( 3 ) Edited by Vaidya Nārāyaṇa Śāstrī Purandare,  
Poona, 1896.

( 4 ) Edited by Ashubodha Bhattāchārya and Nity-  
bodha Bhattāchārya, Calcutta, 1899.

( 5 ) Published in Ānandāśrama Sanskrit Series.

राजनघण्टु or निघण्टुराज  
or अभिधानचूडामणि

Rājanighaṇṭū or Nighaṇṭūrāja  
Abhidhānacūḍamaṇi

No. 232

430.  
1884-86.

Size.— 12½ in. by 4½ in.

Extent.— 196 leaves ; 9 lines to a page ; 36 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgar characters ; the Ms. is written in about ten hand-writings : some are good but others are bad. Paper is also of two varieties—(i) thin variety extending from fol. 1 to 7. (ii) thick variety extending over the rest of the book. It is full of many lacunae and hence many leaves are blank—they are—fol. 167<sup>a</sup> has only 1½ lines and the rest along with 167<sup>b</sup> is blank ; fol. 171<sup>b</sup> has only ¾ of a line and the rest is blank ; fol. 172<sup>a</sup> is blank ; there is a big lacuna on foll. 175<sup>b</sup> and 184<sup>b</sup> ; fol. 176 is blank on both sides. It is decorated on borders with four lines, sometimes in black ink, at other times in red ink ; a part of the Ms. has marks of punctuation in red ink ; the colophons and *pratikas* are tinged with red pigment all throughout. It has got a list of contents covering 10 leaves which is incomplete. The text of the book occupies 186 leaves. The owner of the Ms., whose name is found on fol. 1<sup>a</sup> and 186<sup>b</sup>, is घासीराम son of मिश्रदयाम वैद्य. The work was composed in 1235-50 A. D. See Keith History of Sanskrit Literature, p. 512.

Age.— Sam. 1742 ; Śaka 1607.

Author.— Naraharipaṇḍita.

Begins.— fol. 1<sup>a</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥  
श्रीकंठाचलमेखलापरिमणत्कुर्मीद्रुध्या रद-  
प्रोतोत्तंभित्संभृताद्गलितैः शीतैरपां सिकरैः । etc.

Same as in No. 231.



Ends.— fol. 186<sup>a</sup>

एकैकार्थादिरस्यनामस्त...चूडामणौ...स्रयोविशोसौ समपुरि सार्द्धमु-  
मुना ग्रंथेन वर्गो महान् ॥ २३४ ॥ इति श्रीकाश्मीरमण्डल etc.

Same as in No. 231.

After the Colophon follows—

विदुर्दुलिपिविसर्गवीकाशंगपंक्तिभेदेदूषणह-वेगजम ॥ बुद्धिपूर्वक क्षतु-  
मर्हथ समीक्ष्य सूरयः ॥ समोह निघंटराज ॥ संवत् १७४२ शके १६०७  
ज्येष्ठ कृष्ण १० रवौ लिखितमिदं यमरोद ग्राममध्ये-स्वार्थं परार्थं च

Reference.— See No. 231.

रोगारोगवाद्

Rogāroga-vāda

No. 233

910.

1887-91.

Size.— 8 $\frac{3}{4}$  in. by 4 $\frac{1}{2}$  in.

Extent.— 9 leaves ; 12 lines to a page ; 29-30 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writ-  
ing good : marks of punctuation and topic headings are  
tinged with red pigment. It is an interesting work of a  
dialectical nature entering into a discussion of the views of  
ancient scholars of Āyurveda.

Age.— Samvat 1725.

Author.— Vīreśvara.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

अग्निगणेशाय नमः ॥

नमामि ॐ नमः सिद्धं सर्वमक्षरमण्डलं ॥

यदाश्रितसरस्वत्यारतं कोपि न गच्छति ॥ १ ॥

नमामि ग्रन्थकर्तृन्स्तान्वाणीपूर्वामहाशयान् ॥

यद्व्याख्यालेशमादाय विज्ञानं ज्ञायते नृणां ॥ २ ॥ इतिमंगलं ॥

अथ पूर्ववर्गः ॥ मंगलोक्तमार्गेण जाताविज्ञानः इष्टकायथनामग्रामवासी कान्य-

कुब्जाद्योसरिहा(?) द्विवेदरघुवंशात्मज देवीदासात्मजः ॥ आयुर्वेदाध्यायन-  
कृतश्रमः वीरेश्वरः आयुर्वेदादिसर्वशास्त्रध्यापकाध्येनृणां ग्रंथकारकाणां  
चाश्चर्यजनकं पूर्वाचार्यकृतारोगारोगलक्षणे नवीनं वाग्विलासं करोति ॥ इति  
पूर्वरंगः ॥ अथ प्राचीनरोगारोगप्रस्तावखंडनं च ॥ etc.

Ends -- fol. 1<sup>b</sup>

अथोपसंहारः । अत्र यत्र यत्र संधित्वं पुनः वाक्पुनरुक्तित्वं तत्र तत्र  
ध्रुवस्यष्टविज्ञानार्थं । भवतिचात्र ।

रोगारोगस्य वादं ये धारयत्यवलोक्य च । सरस्वत्याः प्रसादेन चिरंजीवा  
भवन्तु ते ॥ १ ॥

अत्र रोगारोगवादे आदौ नमस्कारवस्तुनिर्देशरूपं मंगलं ( fol. 9<sup>a</sup> ) मध्ये  
वस्तुनिर्देशात्मकरूपं मंगलं अंते आशीर्वादात्मकत्वं रूपं मंगलमिति मंगल-  
त्रितयत्वं मुक्तं इत्युपसंहारः । भवन्ति चात्र ।

रोगारोगस्य वादोयमुक्तो वीरेश्वरेण यत् ।

तज्ज्ञातुं शक्ति कस्यापि विरलस्य भविष्यति ॥ १ ॥

अत्र वादशब्दस्य प्रत्येकं संबन्धः तेन रोगे वादः अरोगवादश्च सिद्धं ॥

पठनं पाठनं लोके बहुः कुर्वन्ति पंडिताः ।

बोधाचरणशून्यं तत्सर्वेषु परिलक्षितं ॥

वाक्या भ्रांतिमयाः सर्वे व्याख्याता भ्रांतिचिन्मयैः ।

सत्यं यद्वस्तुतस्तत्त्वं तन्मया प्रकटीकृतं ॥

विहारीलालमिश्रस्य अर्गलापुरवासिनः ।

गौडस्य शिष्यतां याताः बहवो ब्राह्मणाः पराः ॥

तन्मध्ये श्रेष्ठतां यातो एकमेवाहमज्जुतां ।

क्षंतव्यं सर्वशास्त्रज्ञैः मल्लतं कौतुकं नवं ॥ ५ ॥

( fol. 9<sup>b</sup> )

सभायां प्राज्ञवैद्यानां प्रणतो यत्र कुत्र वा ।

आश्चर्याः संभवन्ते वा किञ्चित् किमिति सर्वदा ॥

पंचद्विसप्तचंद्राब्दे माघशुक्ले द्विभास्करे ।

रोगारोगस्य वादोयं समाप्तः मगमद्भुवं ॥ ७ ॥

इति श्रीवीरेश्वरविरचितोऽरोगारोगवादसमाप्तः ॥

References. — (1) Mss. — A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
iii, 114<sup>a</sup> ( Aufrecht mentions only our Ms. )

लक्ष्मणोत्सव

Lakṣmaṇotsava

No. 234

911.

1887-91.

Size.—  $8\frac{3}{4}$  in. by  $4\frac{1}{5}$  in.

Extent.— 218 leaves ; 9 lines to a page ; 38 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; two lines in black ink on each border ; benedictory phrase, topic headings and colophons tinged with red pigment. In the first chapter a geneology of Lakṣmaṇa is given. He was a resident of Mathura and was a Kāyastha of Māthura class. From this geneology as well as from the colophons at the end of 64 chapters in the book it will appear that Lakṣmaṇa is not the author. From the last portion it appears that a certain Kṣemaśarmā had composed a big work and Vedaśarma derived his knowledge from it and dictated it to one Dāmodara. Puruṣottama was a critic who perhaps revised and critically examined it. The work was composed in 1450 A. D.

Age.— Sam. 1767.

Author.— Vedaśarmā (?) patronised by Lakṣmaṇa.

Begins.— fol. 5<sup>b</sup>

श्रीधन्वंतरये नमः ॥

प्रणतविबुधमौलिस्फाररत्नशुगर्भा-

श्वरणनखरभासो भाति यो भक्तिभाजां ॥

दधदभिमतासिद्धये कल्पवल्लीरिवाग्रचाः

स जयति गजवक्त्रोद्गाननीरप्रसक्तः ॥ १ ॥

स्फूर्जन्मोहतमास्तिरस्कृतिरविविश्वांबुधेः सर्वदा

परे तिष्ठति यं स्पृशंति न जगद्बीजा न दोषोर्मयः ॥

साक्षात्पश्यति यश्च विश्वमाखिलं तत्त्वार्थवाचां कवि-

स्तं बंदे प्रणताखिलातिशमनं सर्वज्ञमीशं परं ॥ २ ॥

नमोस्तु धन्वंतरये समस्तजरापरातंकृतमः सवित्रे ।

दिव्यांगनासंततयौवनश्रीसंपत्तिदायास्तसाधनाय ॥ ३ ॥

यास्मिन्दुदंचयुतिरत्नबंधसौधेषु कांतावदनैः ममत्वं ।

ब्रजत्यधः प्राप्तुमिवाकलंकः पृष्टप्रकाशी सकलोपि चंद्रः ॥ ४ ॥

तस्मिन् पुरे श्रीपथनामचंचयशोविधुः सद्गुणरत्नासिंधुः ।

आस्ते शकेशो महमंदधानः सौयप्रतिक्षिप्तपराभिमानः ॥ ५ ॥ युग्मं ॥

हर्षेषु शून्येषु समीक्ष्य चित्रद्विपास्तमाकुंचितानिश्चलांगाः ।

पराक्रमे भांति यदीयवैरिपुंरंशु सिंहा अपि चित्रतुल्याः ॥ ६ ॥

नमन्महीभृद्वज्रमौलिमालास्खलत्परागारुणपादपद्मे ।

तस्मिन् क्षितौ राज्यपदं दधाने ग्रंथः कृतः श्रीमहमंदधाने ॥ ७ ॥

आस्ते पुरी सर्वजगत्प्रसिद्धां निवासलोभादिव यत्र विष्णुः ।

जन्माददे स्वर्वसतीर्षिहाय त्रैलोक्यबंधा मथुरेतिनाम्ना ॥ ८ ॥

तस्यामभूत्सकलकायचयाभिरामः ।

कायस्थवंशसरसीरुहकाननार्कः ॥

कामाधिकोत्तमधनार्चित्तमार्गणौघौ ।

भास्वद्गुणौघमाहिमो द्युनागनामा ॥

तस्यात्मजो लोहड्डनामधेय आसीत्सदा सज्जननेत्रपेयः ।

... .. पुण्यात्ममध्ये प्रथमाभिधेयः ॥ १० ॥

तत्पुत्रः सद्देव इत्यनुगतः क्षमादेवसेवोभव-

द्विज्ञाने सहदेव एव किमसौ सद्धर्मबंधुः सदा ।

लोकालोकबिलोकने परिपटुः कीर्तिर्निर्यायाखिल-

क्षोणीमंडलमंडने मलयजालेपातुकाराभवत् ॥ ११ ॥

सत्पुज्यः सहदेवसूनुर्भवद्दामोदरो नामतो

यो दामोदरपादपंकजरते स्वांतद्विरेफः सदा ।

गांभीर्येण सरित्पानिं वितरणैः कल्पद्रुमं धैर्यतो

मेरुं देवगुरुं धिया च जितवान् यक्षेश्वरं संपदा ॥ १२ ॥

तस्मात्समुद्रादिव धर्मदेवश्रद्धोऽयथाभूत् कृताविप्रसेवः ।

सौंदर्यसंतर्जितकामदेवः सदा हृदि स्थापितवामदेवः ॥ १३ ॥

जातो यो धर्मदेवात्सकलगुणानिधिर्धर्मदेवादिवाभूत्

पार्थाग्र्यः पार्थिवाग्र्यादरविविधमहारत्नसन्मानमात्रं ।

सोजलं भूमिदेवाऽर्पिताविविधवस्तुर्धर्मवृक्षं सुसुलं

चक्रे संकल्पनीरैर्द्विविरकुलवरः खेतलः प्रोज्जितश्रीः ॥ १४ ॥

रैपालस्तनयोस्य सद्गुणगणोदंचयशोमंडलो

जातोसौ दिविरोत्तमः कविवरस्वांतोक्ततल्पप्रभः ।

आयास्तेखिलसंपदामधिपदं धर्मश्रियामाश्रयः  
 साधूनामवाधिः समस्तसुहृदामास्थानकंसाद्विषां ॥ १५ ॥  
 तस्याभवद्गजपतिर्द्विजराजकांतिः पुत्रोपरः स्थिरयशः स्थिरराजनामा ।  
 दासूक इत्यवरजः सुगविप्रदासो लोकत्रयोद्धृतसुरत्ननिभास्त्रयस्ते ॥ १६ ॥  
 कीर्त्तिर्भाति जगत्रये गजपतेर्विद्वन्सुदा धारिणी  
 शत्रुगलानाविधायिनी गुणगणस्वच्छांबुसुद्राहिनी ।  
 शीतांशोः पद्मिभाविनी शुचितया भूयो जगत्पायिनी  
 साधुस्वांतानिवासिनी सुरपतेराश्वर्यसंदायिनी ॥ १७ ॥

आसुस्त्रयो गजपतेः प्रथितोः पृथिव्यां

पुत्राः पवित्रचरिताः खल ( ल ? ) कामराजः ।

ख्यातस्ततोऽयमरासिंह इति प्रसिद्ध-

स्तस्यानुजो विदितजालपनामधेयः ॥ १८ ॥

पुत्रा पवित्रचरिताः स्थिरराजनाम्नो ।

जातास्त्रयोप्यमितैर्विक्रमविक्रमश्रीः ।

ज्येष्ठोपरः पृथुगुणैकानिधिः पृथुश्रीः ।

कीर्त्यानुजो धनदाजिह्वनराजनामा ॥ १९ ॥

पद्मापतिपदांभोजभ्रमरीभूतमानसः ।

श्रीमान् भ्रमरराजोभूद्दासूकस्यात्मसंभवः ॥ २० ॥

ज्येष्ठः सुते गजपतेरपि कामराजो नो

कामराजवशगोद्विजकामधामा ।

यः सद्गुणार्जितयशः शशिमंडलेन

प्राकाशयत्सुकाविकैरवकाननानि ॥ २१ ॥

कामराजसुतौ जातौः ख्यातौ कीर्त्या यथा सुरौ ।

अभूदुद्धरणो ज्यायान्महीचंद्रोनुजस्तयो ॥ २२ ॥

प्राप्तोदयो गजपतिप्रवरोदयाद्रेः स्फूर्जत्प्रभावमहिमामरासिंहभातुः ।

उत्सादयन्नापि समस्ततमः प्रवृत्तिं चित्रं न जातु जनतापमयं करोति ॥ २३ ॥

येनाकारि समस्तमानसमलत्यागौ रतिं बध्नता

शांतौ यैव भवार्णवैकतरणिस्तत्त्वार्धधीराहता ।

येनाकारि निजापरैक्यपातिना ब्रह्मैकशर्मोदयः

श्रीमान्सोमरासिंह एष जयति क्षोणौ सुकल्पद्रुमः ॥ २४ ॥

येनाशेषशकोत्तमात्प्रबिलसत्प्रौढप्रतापानल-

ज्वालालीढसमस्तवैरेनिबहारण्यात्पदं योश्नतं ।

लब्धा श्रीर्महर्षिर्दधानसुवृत्ताः प्रत्यर्थकांतातनो-

द्वचञ्चद्रपराभवाय सततं सौख्येण सूर्यायितं ॥ २५ ॥

यो लाडमाख्यजननीशुभकल्पवत्याः प्रादुर्भवन् प्रसवमुस्तवकाभिराम ।  
अर्थिब्रजोचितविचित्रफलेथ धाम क्षोण्यां स भाति दिविरो-  
मरसिंहनामा ॥ २६ ॥

येनाप्रापि दयालुना क्षितितले वंदीः समस्ता धने-  
नित्यं भोचयिता विभक्तिरमणीलीलाकराक्षोत्सवः ।  
सिक्तो धर्मतरुर्निजाश्रितजनेष्वातन्वता रत्नजां  
दृष्टिं सोमरसिंह एष भवतात्कल्याणपात्रं सदा ॥ २७ ॥  
दाने कल्पद्रुमो यः परहितकरणे भास्करः सिंधुराजो  
गंभीर्ये चापि धैर्यं सफलजनिसुखां तापनाशे शशांकः ।  
तिष्ण्यांभौधौ निमज्जललितवृषतरिगौरवे रत्नसानः  
श्रीमान्कायस्थवर्यो भवतु बहुसुदामास्पदं सोमरश्रीः ॥ २८ ॥  
तस्य द्वौ तनयौ प्रशस्तविनयौ ज्ञातौ सदा सद्गुणैः  
ख्यातौ सृष्टिधरो धरासुभगतौ किं भानुचंद्रादुभौ ।  
सर्वाशापरिपूरणोचितवस्तुभास्वत्प्रतापोज्वलौ  
ज्येष्ठोलक्ष्मणसंज्ञकः समभवत्तस्यानुजो रावणः ॥ २९ ॥  
सर्वाज्ञाः परिपूरयन् परिहरन् लोकेषु तापव्यथां  
शुण्यं दूधमनोव्रजानपि सदा हस्तोदकैः पोषयन् ।  
दृष्टिं सत्कमलोपमामपि शुभां मुञ्चत्सदा रावणां-  
भोदश्वित्रमिदं न यत्प्रकुरुते कापि क्षितौ दुर्धनं ॥ ३० ॥  
विश्वप्रशस्तमहिमा गुणरत्नमिधु-  
त्रैलोक्यवन्द्यपरमोत्तमधर्मबंधुः ।  
दिक्कामिनां हृदयमंडनकीर्तिहार  
प्रोद्भाति रावण इति क्षितिलोकसार ॥ ३१ ॥  
प्रसूतोमरसिंहाव्पात कासारात्कमलोपम ।  
लक्ष्मणो भाति भूलोके करुणावरुणालयः ॥ ३२ ॥  
जयति सदासि दक्षः क्षिताविद्वेषिपक्षः  
फलितसुकृतदक्षः स्वीकृतश्रेष्ठपक्षः ।  
यशसि विहितरक्षः सत्कृतात्मीयपक्षः  
सुधनविजितयक्षो लक्ष्मणः कल्पदक्षः ॥ ३३ ॥  
यस्योदारविवेकमंदरगिरिप्रभुब्धनानागुणाः  
कूपारोत्थयशोविधुर्धवलरंज्रैलोक्यमुज्जुभते ।

अर्धिब्रातचकोरलोचनसुदं कुर्वन्नपीत्यद्भुतं

यन्मित्रोदयमीहतेत्र जनवां तापं हरन् सर्वदा ॥ ३४ ॥

सौंदर्येण मनोभवो न हि यतो नो संयमिद्वेषण-

श्वंद्रो नैव यतः कलंकरहितो द्रोपि नैको यतः ।

भूमौ संचरतीति वामनयनाचेतोहरन्नक्षमा

वक्तुं यं कवयोपि स क्षितितले प्रोद्भासते लक्ष्मणः ॥ ३५ ॥

प्राग्लीनो जलधौ चिरं तदनु यो जातः सुमेरोः शिरो

वांछामात्रफलप्रदोतिकठिनस्तद्वच्च कल्पद्रुमः ।

वांछातीतवसुप्रदोपि च मृदुर्नम्रः सदा लक्ष्मणः

त्रैलोक्ये प्रकटीभवन्निजगुणैस्तेनोपमेयः कथं ॥ ३६ ॥

त्रैलोक्यप्रसरत्सुकीर्तिसलिला भ्राजत्सुशीलोद्भूत-

द्वाचिब्रातपावित्रिताखिलजगत्प्रासूत जं निर्मलं ।

देवी भोलिकसंज्ञका सुरसरिप्रोवात्रिबर्गोदयं

धर्मं मूर्त्तमिवोदितं स जयति श्रीमान् सदा लक्ष्मणः ॥ ३७ ॥

येनाकारि जनात्तिहारिणि नवग्रामे शुभा दीर्घिका

नित्यं सज्जनमार्गैकवसतिर्यो धर्मशालां व्यधात् ।

सोयं सर्वजनान् विलोक्य विविधातंकार्दितान् लक्ष्मणः

कर्तुं तान् विरुजः कराते करुणासिंधुर्निबध्नुः शुभं ॥ ३८ ॥

दृष्ट्वा ह्यधुतवाग्भटात्रिचरकाचार्योदिताः संहिता

भेदाचार्यमृतं विलोक्य बहुश श्रीनित्यनाथादिभिः ।

प्रोक्तं चापि विचार्य सर्वमाखिलं सारं गृहीत्वा ततो

ग्रंथं नाम सुलक्ष्मणोत्सवमिमं ब्रूते सुधार्लक्ष्मणः ॥ ३९ ॥

ग्रंथे शुभेपि राचिते सुधिया खलानां

स्यादेव दूषणकथावसरस्तथापि ।

चंद्रमलेपि धरणिप्रतिबिंबयोगः

प्रोक्तो जनैरमुतवृष्टिकरः कलंकः ॥ ४० ॥

संत्येव निर्मलगुणाः सदसाद्विवेकं

कुर्वन्ति ये परगुणान् प्रथमांति संतः ।

संत्येव दुग्धजलभेदविधानदक्षा—

स्तन्वन्ति मानसगुणामपि ह्युग्रपक्षा ॥ ४१ ॥

इति श्रीमाथुरकायस्थवंशावतंसामरसिंहात्मजलक्ष्मणप्रथिते लक्ष्मणोत्सवे वंश-  
वर्णनं प्रथमोल्लासः ।

Ends.— foll. 217<sup>a</sup>—218<sup>a</sup>

औदार्यगंभीर्यविवेकधैर्यदाक्षिण्यशीलादिगुणैककेतोः ।

ज्येष्ठस्तनूजोमरसिंहनाम्नः सर्वार्तिदुःपारसमुद्रसेतोः ॥

द्वौ भागौ तुषदग्धस्य चैकं बलमीकसृत्तिका ।

लोहकिट्टस्यभागैकं श्वेतपाषाणभागकं २

नरकेशां समं किञ्चित्छागीक्षीरेण पेपयेत् ॥

यामयुग्मं दृढं मयं । तेन मूषा च संपुटे । ३

शोष्य पश्चाद्रसं क्षिप्य तत्काले संस्मरुध्य च ॥ ४ ॥

आयुर्वेदपयोनिधैरभिनवं पीयूषसारं सुधी

नीत्वायं प्रकटीकरोति सकलं श्रीक्षेमशर्मा भिषक ।

तस्माद्विदुमुदीरयन्तकपस्यद्वेदशर्मा न किं

तं सम्यग्लिखति स्म चेति च वरोव्यासस्त दामोदरः ॥ ५ ॥

क्षोणी धन्वंतरिः साक्षादभवत्पुरुषोत्तमः ।

क्रियमाणनिबन्धस्य युक्तायुक्तविवेचकः ॥ ६ ॥

इति श्रीमाथुरकायस्थवंशावतंसामरसिंहात्मजश्रीलक्ष्मणनामप्रथिते लक्ष्म-  
णोत्सवे ग्रंथे मिश्रकवर्गकथनं नाम चतुःषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६४ ॥ समाप्तोयं  
लक्ष्मणोत्सवग्रंथः ४००० । अथ शुभसंवत्सरे श्रीविक्रमार्क गताब्दानि १७६७  
वर्षसमये चैत्रमासे कृष्णपक्षे तिथौ पंचम्यां चंद्रदिने श्रीमदाचार्यवर्यधुर्य्य-  
गच्छुक्कट श्रीमदाचार्य (name erased) छात्रपूज्य परमपूज्य शूरवीर  
धीरगंभीरदांत इत्यादि सप्तविंशतिगुणविराजमान श्री (name erased)  
तस्यावलोकनार्थमिदं छजमल्लेन लिपीकृतं कर्णपुर्या ॥ ॥ श्रीरस्तु  
शुभमस्तु ॥

References.— (1) Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—

i, 537<sup>a</sup>; ii, 222<sup>b</sup>; iii, 114<sup>a</sup> (our Ms)

B—Descriptive Catalogues :—

Mitra's Catalogue of Bikaner Mss. p. 646.

Catalogue of Ulwar Mss., Extract 430, p. 160.



## लघनपथ्यनिर्णय

Laighanapathyanirnaya

No. 235

630.  
1895-1902.

Size.— 10½ in. by 4⅞ in.

Extent.— 34 leaves ; 8 lines to a page ; 25 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; double lines in black ink on borders ; verses are numbered ; paper is old, worn out and musty. It is an interesting work which quotes from about 25 authorities ( mentioned below ). Unfortunately, the text is very corrupt. Although the author uses first person about himself, he never discloses his name. In the last few folios, topics are sometimes introduced in Hindi. The authorities quoted are—

( 1 ) वैद्यसर्वस्व, ( 2 ) वैद्यविनोद, ( 3 ) वैद्यसंजीवन, ( 4 ) ज्वरतिमिर-  
भास्कर, ( 5 ) भावप्रकाश, ( 6 ) अमृतसागर, ( 7 ) कालज्ञान, ( 8 ) हारीत  
( 9 ) चिकित्सासुत, ( 10 ) दामोदरग्रंथ, ( 11 ) सुश्रुत, ( 12 ) वाग्भट,  
( 13 ) चरक, ( 14 ) तंत्रांतर, ( 15 ) वृद्धसुश्रुत, ( 16 ) वैद्यसारसंग्रह,  
( 17 ) हितोपदेश, ( 18 ) आचार्यमत, ( 19 ) बंगसेन, ( 20 ) मेढग्रंथ,  
( 21 ) माधवनिदान, ( 22 ) टोमरानंदग्रंथ, ( 23 ) सिद्धांतशिरोमणि, ( 24 )  
आनंदमाला, ( 25 ) रूपकारग्रंथ, and ( 26 ) क्षेमकुतूहलग्रंथ. Com-  
posed in Sam. 1792.

Age.— Appears to be old.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीधन्वंतराय नमः । अथ लघनपथ्यनिर्णयग्रंथलिख्यते ।

श्रीसर्वज्ञं नमस्कृत्य । त्रयतापनिवारक ॥

चतुरगतिप्रवर्त्ता च । सर्वसौख्यप्रदायक ॥ १ ॥

परमा परं ज्योति । शिवदानंदमयं महं ।

अज्ञानद्वान्तनष्टस्यात् केवलग्यानदायकं ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. 35<sup>b</sup>

प्रत्यावृत्तौ दहेवेहं । शुष्ककाष्ठं निवानिलः ॥

तस्मात्कार्यप्रतीकारौ ॥ ज्वरमुक्तेन जंतुना ॥ ८७ ॥

गृह्वभिस्स्यं दत्तात्मान्य । भोजनात्पुनरागतः ।

लंघनोष्णोपचारा ॥ दिविधिपुद्गोक्तमाचरेत् ॥ ८८ ॥

ईति श्रीलंघनपथ्यनिर्णयग्रंथ संपूर्णः ॥ लिखितं माणिकराम साकंभरे मध्ये  
पठनार्थं ॥ शुभं भूयात् ॥ कल्याणमस्तु ॥

References.— (1) Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :  
i, 542<sup>a</sup> ; ii, 223<sup>a</sup> ; iii, 116<sup>a</sup>.

B—Descriptive Catalogues :

Catalogue of Ulwar Mss. No. 1675. "There is a copy of  
this work in Hultzsch Collection, Oxford." Extract 429.

वाग्भट-सूत्रस्थान

Vāgbhaṭa's Sūtrasthāna

No. 236

219.

A 1883-84.

Size.— 11 <sup>2</sup>/<sub>5</sub> in. by 4 in.

Extent.— 160 leaves ; 5 or 6 lines to a page ; 32 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writ-  
ing fair and legible ; paper is very old, musty, completely  
worn out and brittle ; requires very careful handling on  
account of its decaying condition ; a complete copy of the  
Sūtrasthāna with a comm. running upto the middle of the  
4th chapter and ending on fol. 16<sup>a</sup> ; folio 30 has its corner  
repaired by patching ; borders bear double-line rules in  
black ink.

Age.— Appears to be one of the oldest paper Mss. in the library.

Author.— Vāgbhaṭa.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

ओं स्वस्ति श्रीगणेशाय नमः ॥

रागादिरोगान् सततानुषक्तान्शेषकायप्रसृतान्शेषान् ।

औत्सुक्यमोहारतिदान् जघान योपूर्ववैद्याय नमोस्तु तस्मै ॥ १ ॥

अथात आयुष्कामीयमध्यायं व्याख्यास्यामः ॥ इति ह स्माहुरात्रैवाद्यो  
महर्षयः ।

Ends.— fol. 160<sup>b</sup>

अतिदग्धे द्रुतं कुर्यात्सर्वं पित्तविसर्पवत् ।

स्नेहदग्धे भृशतरं रूक्षं तत्र तु योजयेत् ॥

समाप्यते स्थानमिदं हृदयस्य रहस्यवत् ।

अत्रार्थाः सूचिताः सूक्ष्माः प्रतन्यन्ते हि सर्वतः ॥

इति श्री आयुर्वेदरसायने सूत्रस्थाने क्षाराग्निकर्मविधिरध्यायः त्रिंशत्तमः ॥

इति श्रीवाग्भटे सूत्रस्थानः संपूर्णः ॥ शुभं भवतु लेखकपाठकयोः ॥ श्री श्री श्री ।

References.— (1) Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
i, 35<sup>b</sup>, 731<sup>a</sup> ; ii, 7<sup>b</sup> ; iii, 8<sup>b</sup>.

B—Descriptive Catalogues :—

Oxford Cat. Nos. 741-742.

Madras Oriental Mss. Cat. Nos 13072-82.

(2) Printed Editions :—

(1) Edited by Āṇṇā Moresvar Kunte, 2nd edn., Bombay, 1891.

(2) Aṣṭāṅgahsdaya with Hindi Trans. by Krishnalala, Muttra, 1910.

(3) Aṣṭāṅgahrdaya, Published by Motilal Benarsides, Lahore, 1933.

विचारसुधाकर

or

अशोघ्नसुधाकर

No. 237

Vicāraśūdhākara

or

Aśoḡhnasudhākara

307.

Viś. 1.

Size.— 7<sup>3</sup>/<sub>10</sub> in. by 4<sup>7</sup>/<sub>10</sub> in.

Extent.— 22 leaves ; 9 lines to a page ; 17 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; topic headings tinged with red pigment. Paper is very old and musty. The Ms. has actually 22 folios, but some one has changed the 22nd folio into 23rd and inserted a new 22nd folio which is in a different hand and

contains a prescription on piles on one side and on the other side has some charms. The Ms. has been fully discussed by Mr. P. K. Gode in the Annals of the B. O. R. I., Vol. XII, pp. 287-89. The author flourished in the reign of the sixth Peshwa Raghunātha Rao.

Age.— Śaka 1687

Author.— Raṅgajyotirvid.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

विघ्नेशमृत्युंजयभास्करांबानासत्यधन्वंतरिवाग्भटादीन् ।  
 प्रणम्य दुर्न्नामगदप्रणाशप्रयोगपूगं विविधं प्रवक्ष्मि ॥ १ ॥  
 अनुभवान्कतिचित्कतिचिद्गुरोः कतिचिदाकरशास्त्रविचारतः ।  
 विधिविचारसुधाकरनायकं विरचयामि भिषग्वरतुष्टये ॥ २ ॥  
 निदेशतः श्रीरघुनाथरायप्रतापभानोर्जगतीश्वरस्य ।  
 द्विजादिनानाभिषजां मतानि संगृह्य ब्रह्माभि बहुप्रकारान् ॥ ३ ॥  
 etc.

Ends.— fol. 21<sup>b</sup>

तंदुलीयकशाकं च चक्रमर्दकशिथुकान् ॥  
 कोशातकीचित्रकाणां शाकः सर्वांशनाशकः ॥  
 मधुस्नेही प्रयोगोप्युपयुक्त एव ॥ इति श्रीमज्जगतीतलस (fol. 23<sup>a</sup>.)  
 कलभृच्चक्रचूडामणि श्रीमद्रघुनाथरायप्रतापार्कनिदेशकरंगज्योतिर्वि-  
 द्विरचितविचारसुधाकरः समाप्तिमगमत् ॥ श्रीरस्तु ॥  
 प्राथितमूर्यविधिज्ञसुतः सुधीर्गणितवैद्यकशास्त्रविशारदः ॥  
 असहृदुग्रगुदामयशातनं व्यरचयद्विविधार्तिहरं मुदा ॥ १ ॥  
 शैलघांतिरसभूमिते शके मार्गशुक्लरविनायके तिथौ ॥  
 भूमिनंदनदिवे व्यरीरचन्सद्विचारणसुधासुधाकरं ॥ २ ॥  
 श्रीसांबार्षणं ॥ श्रीरस्तु ॥

References.— This is the only Ms. noted by Aufrecht in his Catalogus Catalogorum, I, 570<sup>a</sup>.

## विवोधसार

Vibodhasāra

No. 238

1086.  
1886-92.

Size.— 8½ in. by 4½ in.

Extent.— 15 leaves ; 11 lines to a page ; 30 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; benedictory phrase, verse numbers, marks of punctuation and the colophon at the end in red ink ; borders have two rows, one of three lines and the other of one line—all in red ink. The Ms. deals with the properties of herbs and eatables. The Scribe, Joshī Mathurā dāsa seems to be a Gujarati as is evident from the names of some eatables and the following two legends found on fol. 1<sup>a</sup>

पोथी विवोधसारनि रा. श्रीहरीशंकर—( illegible ) रा. गणपतीजीपे  
हरजीवनने लिषवा आपिति ते छे.

पोथी रूपजीजोसिने दुवे हरजीवनै आपी मीती श्रावण सुदी ८ संवत्  
१७२७.

Age.— Sam. 1693.

Author.— Anonyms.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

सिधिः श्रीगणेशाय नमः ॥

इक्षुः शीतो गुरुः क्षिग्धो मधुरो रसपाकयोः ।

जीवनो दृढणो दृष्यः कृमिसूत्रकफप्रदः ॥ १ ॥

सरः संतर्पणो वल्यो ह्लादी पित्तास्रनाशनः ।

ओजस्यो वातजिह्नुक्तमाशो वातप्रकोपन ॥ २ ॥

तस्याग्रं स्वादु कटुम्लं त्वक् स्वादुलवणा मता ।

दंतोत्कृष्टो रसः श्वेता तुल्यो रुच्यः कफप्रदः ॥ ३ ॥ etc.

Ends.— fol. 15<sup>b</sup>

भृष्टैरपक्वैर्गोधूमैरुलूवो लुं व्यलं विका ।

उलूवा लघवो रूक्षा कफमेदो विवर्द्धनाः ॥ दृढगी ॥

इति विबोधसार ॥ ग्रंथ ३०० ॥ संवत् १६९३ आश्विन मासे कृष्णपक्षे ४  
बुधवासरे लिखतं जोसी मथुरादास.

References.—Autrecht's Catalogus Catalogorum, ii, 136<sup>b</sup>. has got only this entry.

### वीरसिंहावलोकः

Virasinhāvaloka

No. 239

585.  
1899-1915.

Size.—10<sup>9</sup>/<sub>10</sub> in. by 4<sup>7</sup>/<sub>10</sub> in.

Extent.—128 leaves ; 10 lines to a page ; 40 letters to a line.

Descriptions.—Country paper ; Devanāgarī Characters ; handwriting good ; double lines in black ink on borders ; benedictory phrases, topic-headings, topic-endings, marks of punctuation and colophons tinged with red pigment. Paper is in an extremely worn-out condition, some of the leaves can hardly stand handling ; colour of the paper is musty and dampness has rendered much of the text illegible. Fol 80 is repeated ; foll. 118-122 are missing ; fol. 125<sup>a</sup> is blank. A part of fol. 1, and parts of several foll. till 22 are lost. The author is the Tomara Prince Virasimha who dictated this work to a Kāyastha, named Sāraṅga. The work deals with astronomy, ritual and medicine. The work was composed in 1383.

Age.—Sam. 1658.

Author.—Virasimha.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

1st line—ओंनमः शिवाय ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥ यच्च  
भुवन ... ..

2nd line—नां परं यच्चैकनिकेतनं च पयसां बीजं यदेकं मतं सत्रेण्यग्निद्व-  
तस्य वेदविदितं स्थानं च यत्सर्वदा तद्वः पा—

3rd line—नातनं हरिमहः स्तस्वप्रबोधोदयं । १ । दैवज्ञागमधर्मशास्त्र-  
निगमायुर्वेदद्वन्द्वोदधीनामथ्य स्फुरदान्मबुद्धि—

4th line—णा विश्वोपकारोज्ज्वलं । आलोकाद्युत्तमातनोति विबुधैरासेव्य-  
मत्यद्भुतं श्रीमत्तोमरदेवधर्मतनयः । श्रीवीरसिंहोत्पत्तिः । २. etc.

Ends.— fol. 132<sup>b</sup>

श्रीदेवशर्मात्मज एष धीरः स्वशस्त्रसंतापितशत्रुवीरः ॥

श्रीवीरसिंहः क्षितिपालसिंहः शास्त्रत्रयाद्ग्रंथमिदं विधत्ते ॥ ३ ॥

वीरसिंहावलोकस्य पुस्तकं विबुधादृतं ।

वीरसिंहाज्ञया धीमान् सारंगो दिविरा(रो?)लिखत् ४

दैवज्ञधर्मशास्त्रज्ञ वैद्यकज्ञपरीक्षितं ।

पुस्तकं वीरसिंहाय सारंगो व्यलिखत्तुधीः ॥ ५

इति श्रीवीरसिंहावलोके ग्रंथपरिपूर्णः समाप्तः ॥ सवत् १६५८ वर्षे  
आषाढ शुदि १३ शुक्रवासरे अयेह वारितापी वास्तव्य काका० । नाथा  
सुत शोमजी अनुवाचनार्थे लिखितं तथा परोपकारार्थं शुभं भवतु । दीर्घायु-  
रस्तु । शिवमस्तु । लेखकपाठकयोः कल्याणं देयात् ॥ वीरसिंहग्रंथ पत्र १३२  
संपूर्णं ॥

References.— ( 1 ) Mss—A-Auftecht's Catalogus Catalogorum:—  
i, 596<sup>a</sup> ; ii, 142<sup>a</sup> and 226<sup>b</sup> ; iii, 125<sup>a</sup>

B-Descriptive Catalogues :—

Mitra's Catalogue of Bikaner Mss. P. 495, No. 1063.

I. O. Catalogue, Mss. Nos. 2684 and 6233.

( 2 ) Printed Editions :— Bombay 1888.

वृन्दसंग्रहशेष

Vṛnda-saṅgraha-śeṣa

No. 240

942.

1884-87.

Size.— 11½ in. by 4½ in.

Extent.— 76 leaves ; 9 lines to a page ; 44-45 letters to a line.

Description.—Country paper ; Devanāgarī characters with पृष्ठमात्राः ;

hand-writing legible ; paper very old, musty, worn out and moth-eaten ; bears double numbering of folios ; one system of 1 to 76, another of 182 to 257 ; folio 1<sup>a</sup> contains extraneous matter not pertinent to the text ; incomplete ; quotes various works and authors ; its name along with the double numbering of folios indicates that it is perhaps a supplement to Vṛndasaṅgraha.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Balibhadra.

Begins.— fol. 1<sup>a</sup>

ओं नमो धन्वंतरये ॥  
 नत्वा विष्णुपदं वैद्यबलिभद्रेण लिख्यते ।  
 वृंदसंग्रहशेषोऽयं व्यवहारोपयोगिकः ॥  
 गुणवद्वैद्यरोगार्त्तभैषज्यपरिकर्मणां  
 प्रवृत्तिर्या(?)तु साम्यार्था चिकित्सेत्याभिधीयते ॥ etc.

Ends.— fol. 76<sup>b</sup>

सविषा वर्जयेत्ताभिः कंठूपाकज्वरभ्रमाः ।  
 विषपित्तास्रनुत्कार्ये तत्र शुद्धाम्बुसंभवाः ।  
 निर्विषाश्चाविलक्ष्यावा वृत्ता नीलोद्धराजयः ।  
 कषायपृष्ठास्तन्वंग्यः किञ्चित्पीतोदराश्च याः ।  
 ता अप्यसम्यक् चमनात् प्रततं च निपातनात् ।  
 सी.....

Reference.— ( 1 ) Mss—A—Aufrecht's Catalogue Catalogornm :—  
 li, 143<sup>b</sup>.

The only Ms. mentioned by Aufrecht.



## बृन्दसंग्रह

Vṛndasaṅgraha

No. 241

941.  
1884-87.

Size.— 14 $\frac{1}{2}$  in. by 6 in.

Extent.— 141 leaves; 11 lines to a page; 48-50 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing good; almost correct; paper very old and worn out; folios are torn at the ends; very delicate condition; text contained in folios 1-135; diseases are named first and then different medicines follow; following are the topics dealt with—

(1) ज्वर, (2) ज्वरातीसार, (3) अतीसार, (4) ग्रहणी, (5) अर्श, (6) अग्निमांश, अजीर्ण and विशूची, (7) कृमि, (8) कामला पांडुरोग, (9) रक्तपित्त, (10) राजयक्ष्मा, (11) काश, (12) हिक्का and श्वास, (13) स्वरभेद, (14) अरोचक, (15) छर्दि, (16) वृण्णा, (17) सूर्छा, (18) मद, (19) दाह, (20) उन्माद, (21) अपस्मार, (22) वातरक्त, (23) ऊरुस्तंभ (24) आमवात, (25) शूल, (26) परिणाम शूलान्नद्रव, (27) उदावर्त and आनाह, (28) गुल्म, (29) हृद्रोग, (30) सूत्रकृच्छ्र, (31) सूत्राघात, (32) प्रमेह, (33) स्थूल, (34) उदर, (35) प्लीहा, (36) शोथ, (37) वर्ध्मेष्टि, (38) गलगण्डमाला, ग्रंथि, अर्बुद and अपची, (39) श्लीपद, (40) विद्रधि (41) व्रणशोथ, (42) कुष्ठव्रण, (43) भग्न, (44) नाडीव्रण, (45) भगंदर (46) उपदंश, (47) शूलदोष, (48) शीतपित्त, (49) अम्लपित्त, (50) विसर्प and विस्फोट, (51) मसूरिका, (52) क्षुद्ररोग, (53) मुखरोग, (54) कर्णरोग, (55) नासारोग, (56) नेत्ररोग, (57) शिरोरोग, (58) प्रदर, (59) योनिव्यापदा, (60) स्त्रीरोग, (61) बालरोग, (62) विष, (63) सिद्धियोग (64) बाजीकरण, (65) ज्वर, (66) स्वेद, (67) वमन, (68) विरेचन, (69) अनुव्यवन, (70) वस्ति, (71) निरुह, (72) भूम, (73) नस्य, (74) अरिष्ट and (75) स्वस्थ. Scribe's name कासीराम ग्रंथसंख्या ४७५० पत्र १३५. Another name of this work is सिद्धियोग. See Ms. No. 443 of 1884-86.

Age.— Sarh. 1734.

Author.— Vṛnda.

Begins.— folio 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः । श्रीसरस्वत्यै नमः ॥  
 ध्यात्वा शिवं परमतत्त्वविचारवेद्यं ।  
 चण्डीमभीष्टफलदां सगणं गणेशं ॥  
 धन्वंतारिं मुनिवरं मुनिस्तुतादी- ।  
 नात्रेयमुग्रतपसं मनसा प्रणम्य ॥ १ ॥  
 नानामतप्रथितदृष्टफलप्रयोगैः ।  
 प्रस्ताववाक्यसहितैरिह सिद्धियोगः ॥  
 वृन्देन शुद्धमतिनात्महितार्थिनायं ।  
 संलिख्यते गदविनिश्चयजक्रमेण ॥ २ ॥

Ends.— folio 135<sup>a</sup>

सम्यक्प्रयोगः सर्वेषां सिद्धिमाख्याति कर्मणां ।  
 सिद्धिराख्याति सर्वैश्च गुणैर्युक्तं भिषक्मतां ॥  
 इति विविधमुनीनां वाक्यमालोक्य यत्नान्  
 स्वमतपरमतैर्वाख्यातिसिद्धिः प्रयोगैः ।  
 ग्रथित इह मयायं संग्रहो वृन्दनाम्ना  
 सपदि स हि लिखित्वा सिद्धियोगः समाप्तः ॥  
 शुभानि संतु ॥ संवत् १७३४ आश्विनवदि १३ शुक्रे कासीरामेण  
 लिखितमिदं पुस्तकं स्वार्थे परार्थे च ॥  
 यादृशं पुस्तकं कृत्वा तादृशं लिखितं मया ।  
 यदि शुद्धमशुद्धं वा मम दोषो न दीयते ॥

ग्रंथसंख्या ४७५० पत्र १३५ मुकाम..... ( letters pasted, but  
 on the margin बासीनरवर ) कै राहमैवालो बाग ॥ ग्रहिया देवदारु मर-  
 हठी के फूल सो पानी मै घसि बालकके मुखभीतर लगाइये निनवा जाइ ॥  
 किं वा ग्रहिया देवदारु पानी सौ घसि लगावना मुखमेतदुपुं ॥ श्रीरामाय  
 नमः ॥

on fol. 135<sup>b</sup>

चुंदमूलपत्राणि १३५ ग्रंथसंख्या ४७५० ॥ श्रीमन्महृगोवर्द्धनेशात्म  
 वेणीमाधवस्येदं पुस्तकं रु. ७॥ लि.

Reference.— (1) Mss.—A-Aurecht's Catalogus Catalogorum:— ii,  
 142<sup>b</sup>. under सिद्धयोग, see i, 717.  
 (2) Descriptive Catalogues:—Aufrecht's Oxf. Cat., Nos. 750,  
 849 and 850. Under सिद्धयोग, see I. O. Catalogue No.  
 2672.

## वृन्दसंग्रह

Vrindasaṅgraha

No. 242

1088.  
1886-92.

Size.— 10½ in. by 5½ in.

Extent.— 109 leaves; 10-11 lines to a page; 40-41 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing bad but legible; incorrect; paper very old, musty and worn out; several hand-writings; folio 18<sup>b</sup> has 6 lines only; 6th line at the bottom reads पत्र १०—छूटे है (= 10 leaves are left); incomplete; it is really a miscellaneous work on medicine with Sanskrit verses followed by Hindi translation; its only claim to the title वृन्दसंग्रह are (1) the legend वृन्दसंग्रह found on fol. 1<sup>a</sup> and (2) the identity of its second verse with the first verse of वृन्दसंग्रह No. 241; there is no colophon anywhere to indicate authorship.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Unknown.

Begins.— folio 1<sup>b</sup>

ओं सिद्धिः ॥ श्रीगणेशाय नमः । सरस्वत्यै नमः ॥

उद्यच्छवीनजनजदशुतिराततेतु ॥

राकल्पकल्पितमनोरमकेशदेशः ॥

कूजस्तु केकिनिबहेषु कृतावधानो ।

गोपांगनापरिव ( lower half lost ) तो हरिस्तु श्रुत्यैः

श्री धन्वंतराय नमः ॥

ध्यात्वा शिवं परमतत्त्वविचारवैद्यं ।

—ढीमाभिष्टफलदं शरणं गणेशं ॥

नत्वा तर्हि मुनिवरं मुनिश्श्रुतायदित्र ।

आत्रेयमुग्रतपसां मनसां प्रणम्य ॥

सूतार्कगंधचपलाजयपालातिका ।

पथ्या त्रिबिच्यविषति एकजं समांसं ॥

समर्थवज्रपयसा मधुनार्यपलवै ।

त्रैलोक्यडंबररसोबिनवज्वरेषु ॥ etc.

Ends.— folio 109<sup>b</sup>

एतानि समभागानि त्रिगुणभांडे निधापयेत् ।  
 पलाद्धं सुपञ्जितं तथोष्टं चात्र भोजनं ॥  
 वलीपलितपालित्वं प्लीहसोढ्यं थ पीनसं ।  
 भगंदरामृत्रकृच्छ्राभ्यां अस्मरी च विहयपि ॥  
 अष्टादशैव कुष्ठानि त्वचाष्टगुदरानि च ।  
 प्रमेहं च महाव्याधि पंचकासा सदारुनं ॥  
 अजीत्यर्धतपारो.....

वैद्यकग्रंथ

Vaidyakagrantha

No. 243

1066.  
1887-91.

Size.— 7 $\frac{3}{10}$  in. by 9 $\frac{1}{2}$  in.

Extent.— 159 leaves ; 20 lines to a page ; 20 letters to a line.

Description.— Country paper ; Kanarese characters ; hand-writing very hasty and almost illegible ; the Ms. is bound in book-form in cloth. Apart from 159 leaves assigned to the text, 42 leaves in the beginning and 7 leaves at the end have served as the Accounts book of the owner. These extra pages contain the names of patients, date, medicine, price etc. The text is in Kanarese language with Sanskrit verses interspersed here and there. The name of the author is unknown. It is ascribed to पूज्यपाद, perhaps on account of the following verse found on fol. 82<sup>a</sup>.

यिदं गन्धकरसायेन सर्वलोकोपकारणं सर्वभूतहितार्थाय पूज्यपादेन  
 भाषितं ॥ The Madras Oriental Mss. Catalogue Vol. XXIII, mentions पूज्यपाद as the author of औषधयोगग्रंथ (p. 8818), निदानमुक्तावली (p. 8857), मदनकामरत्न (p. 8875), रत्नाकराऔषध-  
 योगग्रन्थ (p. 8880), रसरत्नाकर (p. 8892), रुदन्यादिकल्प (p. 8898) and वैद्यसारसंग्रह (p. 8919). In the colophon of निदानमुक्तावली we read— श्रीमज्जठरदेशिकमन्त्रवादषड्भाषाकविचक्रवर्तिश्रीपूज्यपाद-  
 स्वामिविरचिते सिद्धान्तिभाष्ये अरिष्टनिदानोद्वादाशोध्यायः ॥

Age.— Appers to be old ; the date आषाढ शुद्ध १३ is mentioned, but not the year.

Author.— Pūjyapāda (?)

Begins.— fol. 1<sup>a</sup>

श्रीविकरागायेन्मः ॥

विक्रमसं आषाढ शुद्ध १३ लि

आदौ सर्वेषु रागेषु नाडी जिह्वा च सूत्रकं ।

परीक्षेत्सततं वैद्यो तदिदानीं निगद्यते ॥

टी० ॥ वैद्यनु समस्तरोगगण्डलि मोदलु नाडियनु नागयनु । मुखवनु  
सूत्रवनु परीक्षए नोडुवहु । आनाडिक्रमवेकेंदरे ।

सव्येतरकरांशुष्टे मूले सूक्ष्मसमाकृतं ।

धमनीगमनीलल्लोधुतनाडी तु सर्वदा ॥ etc.

Ends.— fol. 15<sup>a</sup>

कर्पूर चूर्ण पच कर्पूर ३ गक्क लवंग ६ कुसुंब्री २ मेणसु ८ गक्क  
चव्या ९ गक्क यनु चूर्णिंसी सम शर्करे बेरसि हनु १ के १ गक्क सेविसल्ल  
हि सर्वासा शुलम अश्वेदधि अरोचक क्षयखासहरा ।

वैद्यकपद्धति

Vaidyakapaddhati

No. 244

1089.  
1886-92.

Size.— 10½ in. by 5½ in.

Extent.— 102 leaves ; 12 lines to a page ; 28 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters , hand-writing good ; paper is old and musty ; first four folios are slightly eaten by worms on the right-hand top. Topic headings are tinged with red pigment upto fol. 39. It is a compilation and deals with all aspects of medicine. The name of the author's father is *Śaṅkara* and of mother is *Rohiṇī*.

Age.— Appears to be old.

Author.— Kāśīnatha.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

स्वास्ति श्रीगणेशाय नमः ॥

श्रीधन्यंतरिनामानं परमानंदमीश्वरं ॥

सर्वदेवयुतं वंदे सर्वविघ्नोपशान्तये ॥ १ ॥

शुश्रुतादिमुनीन्मत्वा स्ववैद्यादिचिकित्सकान् ॥

आयुर्वेदस्य सारोयं काशीनाथेन कथ्यते ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. 102<sup>b</sup>.

त्रिफलारजनीनुस्तं नालिकां वटरोहकं ।

सूचीपुष्पं च लोभ्रं च वालं चैषां शनैः पचेत् ॥

कल्केस्तैले च तैलस्य स्वतो दुर्गंधशान्तये ।

तैलसूक्ष्मां..... ॥

शंकरः शंकरः साक्षात् रोहिणी रोहिणी यथा ।

पितरौ यस्य तस्येयं काशीनाथस्य पद्धतिः ॥

इति काशीनाथकृता वैद्यकपद्धतिः समाप्ता ॥

Reference.— Aufrecht's Catalogus Catalogorum— ii, 145 mentions only our Ms. Another Ms. of it exists in this library ; see No. 245

वैद्यकपद्धति  
( आयुर्वेदसार )

Vaidyakapaddhati  
( Ayurvedasāra )

No. 245

586.  
1899-1915.

Size.— 9<sup>7</sup>/<sub>10</sub> in. by 5<sup>7</sup>/<sub>10</sub> in.

Extent.— 179 leaves ; 9-11 lines to a page ; 24 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; all the edges are coloured with red ink ; some folios have double lines in black ink on each border. Benedictory phrases, verse-numbers, topic headings, topic endings and colophons are tinged with red pigment. Paper is old and worm eaten. The name of the work is वैद्यक-पद्धति. It deals with all the topics of आयुर्वेद.

Age.— Appears to be old.

Author.— Kāśinātha.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीकृष्णः ॥ श्रीहरि ॥ श्री ॥ श्रीरामः ॥  
 श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीधन्वंतराय नमः ॥  
 ... ... परमानन्दमीश्वरं ॥  
 सर्वदेवयुतं वंदे सर्वबीजोपशान्तये ॥ १ ॥

Same as in No. 244

Ends.— fol. 179<sup>a</sup>

संकरः शंकरः साक्षा ॥ द्रोहिणी रोहिणीव च ॥  
 पितरौ यस्य तस्येयं काशीनाथस्य पद्धतिः ॥ १ ॥  
 इति श्रीकाशीनाथकृता वैद्यकपद्धतिः संपूर्ण ॥ श्रीरस्तु ॥

Reference.— See No. 244.

### वैद्यकयोगचन्द्रिका

Vaidyakayogacandrikā

No. 246

763.  
 1882-83.

Size.— 12½ in. by 5<sup>7</sup>/<sub>10</sub> in.

Extent.— 150 leaves ; 6 lines to a page ; 34 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; colophons and topic headings are tinged with red pigment. Paper is very old, musty and brittle. It deals with materia medica and has 38 chapters. “ The author studied medicine at Benares under the tuition of two brothers *Nageśa* (*Naganātha*) and *Nārāyaṇa*, and had three elder brothers *Gaṇeśa*, *Raghunātha* and *Rāma*, and a younger brother, *Viṭṭhala*. ” I. O. Cat. Ms. No. 2753, pt. V, p. 982<sup>a</sup>. His name is *Lakṣmaṇa Paṇḍita*, son of *Datta*.

Age.— Śaka 1778 = 1857 A. D.

Author.— Lakṣmaṇa.

Begins— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ योगचन्द्रिकाग्रंथं लीख्यते  
विश्वोत्पत्तिस्थानसंहारहेतुं ।  
...देवैरादिदेवान् स्मृतं तं ॥  
संदिग्धार्थोदन्वदुत्तास्नावं ।  
बंदे देवं प्रत्यूहाटवीदावभीडे ॥ १ ॥  
कृतं यदीयं सुकृतं बवंति ।  
त्रेतावितानेपि यमाहुरग्न्यं ॥  
जिज्ञासुसद्वापरहृत्कलिघ्नं ।  
तं दत्तसंज्ञं पितरं नतोस्मि ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. 150<sup>a</sup>

अभीरुयष्टीमधुकं त्रिकंटबलात्रयं यः पयसा विशुध्यः ।  
भजेत्स योषाशतसंगदोषामुखेषु दोषाकरवद्विभाति ॥ ९ ॥  
इति वाजीकरणतंत्रं अतिगूढं बुधलक्ष्मणनिर्मितौ तु वाजीकरयोगा इति  
योगचन्द्रिकायां समाप्तोऽयं ग्रंथः शके १७७८ नळनामसंवत्सरे जेष्ठवद्य १२  
रविवासरे हे पुस्तक रामचंद्र सखाराम गीजरे याचे या ग्रंथाचि प्रत  
भाडभटजी पुराणीक बोरजाइ वाडिकर याची अहे ॥

References.— (1) Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i,  
477<sup>a</sup>; ii, 1111<sup>a</sup>.

B—Descriptive Catalogues:—

I. O. Catalogue Nos. 2753-4

Mitra's Catalogue of Bikauer Mss. p. 665, No. 1449.

„ Notices, Vol. I, p. 96. Ms. No. CLXXIX.

वैद्यकसमग्र

Vaidyakasaṅgraha

No. 247

\*943.

1884-87.

Size.— 9½ in. by 5 in.

Extent.— 19 leaves ; 11 lines to a page ; 32 letters to a line.



**Description.**— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; benedictory phrase, topic headings and topic endings tinged with red pigment. The name given to the work and in its beginning is ग्रंथसंग्रह. It mentions योगरत्न-समुच्चय ( fol. 4 ), शार्ङ्गधर ( fol. 16 ), and रसरत्नाकर ( fol. 16 ). It deals with रस only. On fol. 20<sup>b</sup> some prescription is written in a different hand. Fol. 13 missing. Paper is old and worm-eaten.

**Age.**— Sam. 1857.

**Author.**— Anonymous.

**Begins.**—

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ ग्रंथसंग्रहः ॥

अथ शिलाजतुकरणम् ॥

मुख्यं शिलाजतुशिलासूक्ष्मखण्डं प्रकल्पितम् ॥

निःक्षिप्यात्पुष्पपानीये यामेकं स्थापयेत्सुधीः ॥ १ ॥

मर्दयित्वा ततो नीरं शृङ्गीयाद्वल्लगालितम् ॥

स्थापयित्वा च मुत्पात्रे धारयेदातपे बुधः ॥ २ ॥ etc.

**Ends.**—fol. 20<sup>a</sup>

चूर्णाभः प्रतिसार्यः स्यात्तेजः स्यात्काथवस्थिरः ।

इति क्षारद्वयं धीमान् युक्तकार्येषु योजयेत् ॥ ६७ ॥

इति क्षारकल्पना ॥ इति रसविषोपविषात्रसत्त्वक्षारकल्पनाकथनम् ।

समाप्तोऽयं ग्रंथसंग्रहः ॥ सं० १८५७ ज्येष्ठ शुक्ल ७ गुरुवारे ॥ शुभमस्तु सर्वज्ञगताम् ॥

औदुम्बरार्कवटदुग्धपलं पलं च ।

लाक्षापलं पलचतुष्टयचुम्बकं च ॥

संकुट्यमानमतसीपलतैलमिश्रं ।

श्रीपारदस्य मरणे मदनाख्यमुद्रा ॥ १ ॥

इति मदनमुद्रा ॥

**Reference.**—Autrecht's Catalogus Catalogorum:— i, 610<sup>b</sup>; ii, 146<sup>a</sup>.

## वैद्यकसार

Vaidyakasāra

No. 248

633.

1895-1902.

Size.— 9½ in. by 6½ in.

Extent.— 25 leaves ; 20 lines to a page ; 18 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing beautiful and bold ; marks of punctuation, topic headings, topic endings, benedictory phrases and colophons are written in red ink. The Ms. is written in book-form. On one side of each page there is a three lined border in red ink ; on the other side, apart from the border lines, there is a column, with  $\frac{3}{4}$  of inch space in between, made up of double red lines ; the intervening space is coloured yellow. Paper is very old, musty and worn out. Language is Hindi of Southern Rajputāna adjoining Gujrat. Foll. 16 and 19 are missing.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 1<sup>a</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसारदायन.....( lost )

वैद्यकसारग्रंथ लिख्यते ॥ प्रथम पाक.....( lost )

मपाकलिख्यते ॥ सालम मिश्री पैसा १० भरी.....( lost )

फाल पैसा दोइ भर २ । छपेद मुसली पैसा ३ । भर । गेवरू पैसा २ ।

भर । निरखुडी पैसा । २ । भर । etc.

Ends.— fol. 27<sup>a</sup>

व्योरा षोलणा पेसाबका

रेवंत जूणी टां ३ साकर टां ३ फटकडी मासो १ सरब मेला करनै  
बांटजे पछै गाहरा दुध सौं पावजे तो समाधि होइ । इति प्रकार पंढरो  
संपूरण ॥ १५ ॥ इति श्री आगमती बिसकंदरी किताब . .... ( disfigured  
by ink ) पू दायका कमती चौदहई इलमकी आगमती बिसकंदरी वैद्यक-  
सारग्रंथ संपूरण ॥ श्री ॥

References.— This work is not mentioned by Aufrecht in his Catalogus Catalogorum.

## वैद्यकसार

Vaidyakaśāra

No. 249

$$\frac{377.}{1882-83.}$$
Size.— 10 $\frac{3}{10}$  in. by 4 $\frac{3}{10}$  in.

Extent.— 7 leaves ; 11 lines to a page ; 32 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; in the beginning of the work there are 5 blank leaves ; in the last colophon, as well as in the 1st verse the work is known as शंकर or शंकरशतं. The only place where this work is named as वैद्यकसार is the following colophon on folio 5<sup>a</sup>. इति श्रीशंकराख्ये वैद्यकसारे पायनादिकायाधिकारस्तुतियः॥

Age.— Appears to be old.

Author.— Rāma. (See verse No 1 described below)

Begins.— fol. 1<sup>a</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

स्वस्थं लोके स्मरणममलं देववैद्याश्विनी तौ ।

रोगग्रस्थो वदति क्रपया ब्राहि मां रोगसिंधौ ॥

तस्मै दद्यादभयमिति तं वैद्य धन्वतरि न्वं ।

नत्वा रामोखिलसुखकरं शंकराख्यं प्रवक्ष्ये ॥ १ ॥

द्यूतं प्रश्नो हृदयकलना नाटिकारोगलक्षण-

मद्यं दाघौ विमनविमलं स्नहनं स्वेदनं च ॥

रक्तं लेपोद्धमनवटकौ पाचनकाथधूपौ ।

नस्यं द्यूर्णोद्ध्वलनरसनोदीर्घतुण्याप्रपथ्यं ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. 7<sup>b</sup>

जायंती शतशृंगशैलशिखरे श्रीचंडिका संस्तुतेः ।

श्लोकः वैद्यकसंज्ञकै सुललितै वृत्तै विचित्रैपदैः ॥

भक्तानां गदनाशनाय विमलं श्रुत्वा मया प्रार्थिता ।

दत्तां शास्त्रमिदं द्यूतं तु यशसाश्रीशंकराख्यं शतं ॥ ३७ ॥

इति श्रीशंकरशतं समाप्तं ॥ श्री

References.— (1) Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum:— i, 611<sup>a</sup>.

Printed Editions:—

वैद्यकसारसंग्रह ग्रंथ with a Hindi Trans. by Vasatirama, son of Śaligrāma. Edited by Raghuvamśa Śarmā, Bombay 1896.

वैद्यकसारसंग्रह  
or हितोपदेश

Vaidyakaśārasaṅgraha  
or Hitopadeśa

No. 250

1090.  
1886-92.

Size.— 12 in. by 5 $\frac{7}{10}$  in.

Extent.— 45 leaves ; 12-13 lines to a page ; 36-40 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing bold and legible ; paper very old, musty and worn out ; right-hand corner of folio 1<sup>b</sup> lost and letters are missing ; folios 17<sup>a</sup>, 39<sup>b</sup>, half of 40<sup>a</sup>, half of 45<sup>a</sup> and 45<sup>b</sup> are blank ; fol. 1<sup>a</sup> bears तिशालसः पुष्टिदीर्यकरारोग्य । कारिणो मधुरा मता ८ याष्टिकः सर्वदोषघ्न । शामको— (lost) क्षलवातलः कंशुकोद्रवनीचाराः कफपित्तहता मता ९ Name of Scribe साधुरामदास दादूपंथी.

Age.— Sam. 1791, Mārgaśīr-kṛṣṇapakṣa 8, Guruvāsara.

Author.— Śrīkaṇṭhapāṇḍita or Śrīkaṇṭhaśambhu.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीधन्वंतरये नमः ॥

line 1 भक्तेभ्यो भुवनाधिपत्यवगदं देवैर्महेंद्रादिभिः.....(lost.)

line 2 दकोटिमणिभिः प्रोद्घुष्टपादांबुजं । etc.

The Same as in No. 251.

Ends.— fol. 44<sup>b</sup> and 45<sup>a</sup>

मुक्ताफलैरिव य ( fol. 45<sup>a</sup> ) नैः शुचिभिः सुवृत्तैः ।

संपूरिता विमलकांतिगणेन युक्ता ॥

श्रीकण्ठपंडितकृतिर्बुधकंधरासु ।

मुक्तावलीव लुठतां रुचिरा चिराय ॥ १२ ॥

इति श्रीपरमशैवाचार्य श्रीकण्ठपण्डिताविरचिते वैद्यकसारसंग्रहे हितो-  
पदेशे नास्मिन् बालकस्त्रीरोग (शस्त्रघात On the margin) व्रणनाडीरीचि-  
सर्पकंकडूदद्रुक्तपित्तापस्मार--(lost) दुरोगबहिदग्धश्वेतपित्तसर्पवृष्टाश्वि-  
कप्रतीकारो (नाम on the top) दशमः समुद्देशः संपूर्णः समाप्तः २०  
(lost) था ग्रंथ सं. १२५० संवत् १७९१ वर्षे मार्गशिरमासे कृष्णपक्षे तिथौ  
५ अष्टमी गुरवासरे लालसोटमध्ये ॥ लिपिकृतं साधुरामदासेन दादूपंथी  
लिषायितं स्वामी पुरणदास निरंजणी ॥ श्रीरामजी सदा सहाय है जी ॥  
In a different hand is added कृष्णाचार्याणां विमर्शार्थं

References.— See No. 251

वैद्यकसारसंग्रह  
or हितोपदेश

Vaidyakaśārasaṅgraha  
or Hitopadeśa

No. 251

912

1887-91.

Size.— 10 $\frac{3}{8}$  in. by 4 $\frac{2}{5}$  in.

Extent.— 41 leaves ; 11 lines to a page ; 40 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters with पृष्ठ-  
मात्रास ; hand-writing good ; verse-numbers tinged with red  
pigment ; paper very old, musty and worn out ; work  
divided into ten chapters called समुद्देशः ; fol. 1<sup>a</sup> gives a list  
of contents ; the author calls himself as परमशैवाचार्य and  
names his work as वैद्यकसारसंग्रहे हितोपदेशनाम्नि.

Age.— Appears to be old.

Author.— Śrīkaṇṭhaśambhu or Śrīkaṇṭhapāṇḍita.

Bengins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीधन्वंतरये नमः ॥

भक्तेभ्यो भुवनाधिपत्यवरदं देवैर्महेंद्रादिभिः

शश्वत्स्वर्णकिरीटकोटिमाणिभिः प्रोष्टृष्टपादांजुजं ॥

संसारभ्रमभीतशांतमनसा ध्यायंति संयोगिने

स्तं वंदे शशिखंडमंडितजटाजूटं ध्रुवं धूर्जटिं ॥ १ ॥

आधिव्याधिहरं नितप्रियकरं नित्यप्रभावाकरं ।  
 चंद्रालंकृतशेखरं तृणमिव क्रोधाग्निदग्धस्मरं ॥  
 भीमांधासुरसः स्मरं गजरुणक्रीडाविजातादरं ।  
 वंदे दिव्यभुजंगभूषणधरं विश्वेश्वरं शंकरं ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. 41<sup>b</sup>

मुक्ताफलैरिव घनैः शुचिभिः सुदृप्तै-  
 रापूरिता विमलकांतियुगेन युक्ता ॥  
 श्रीकण्ठपंडितकृति ब्रुधकंधरासु  
 मुक्तावलीव लठतां रुचिरा चिराय ॥ २५ ॥

इति श्रीपरमशैवाचार्य श्रीकण्ठपंडितविरांचिते वैद्यकसारसंग्रहे हितोप-  
 देशनाम्नि बालकस्त्रीरोगशस्त्रंघातरोगव्रणनारीविसर्पकंदूददूरकपित्तापस्मारं-  
 पांद्ुरोगवह्निदग्धश्वेतपित्तसर्पदंष्ट्रविषवृश्चिकप्रतीकारः ॥ दशमः समुद्देशः  
 संपूर्णो ग्रंथः । संख्या १२५० ॥

References.— (1) Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum:— i,  
 611<sup>a</sup>, 667<sup>b</sup>; ii, 146<sup>b</sup>; iii, 128<sup>a</sup>.

B— Descriptive Catalogues:—

I. O. Cat. No. 2691.

वैद्यकसारसंग्रह  
 or हितोपदेश

Vaidyakasārasaṅgraha  
 or Hitopadeśa

No. 252

957.  
 1891-95.

Size.— 12<sup>2</sup>/<sub>8</sub> in. by 5<sup>1</sup>/<sub>8</sub> in.

Extent.— 48 leaves ; 12-13 lines to a page ; 32-34 letters to a line

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writ-  
 ing fair and legible ; paper old, eaten by mice and the Ms.  
 is in a dilapidated condition ; left-hand side top 5<sup>1</sup>/<sub>8</sub>" by 1.2"  
 deep is eaten up by worms ; it has been restored perhaps  
 at the library ; folios 1<sup>a</sup> and 48<sup>b</sup> are blank.

Age.— Sam. 1811.

Author.— Śrīkaṇṭhaśambhu or Śrīkaṇṭhapāṇḍita.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

1st line                      उँनमः स ( Some letters lost after it ) नाधिपत्यवरदं  
देवैर्महेंद्रादिभिः

शश्वत्स्वर्णकिरीटकोटिमाणभिः

2nd line                      प्रोदष्टृष्टपादांजुं ससारभ्रमभीतिभीतमनसो ध्यायंति यं योगि-  
नस्तंबदे शशिखंडमंडितजटाजू etc.

The Same work as No. 251

Ends.— fol. 49<sup>a</sup>

colophon at the end— इति परमशिवाचार्यश्रीश्रीकंठपंडितवि-  
रच्यते वैद्यकसारसंग्रहे हितोपदेशनाम्नि बालकस्त्रीरोगशस्त्रघातरोहणनाडी-  
व्रणविसर्पकंडूद्वुरक्तपित्त अपस्मारपांडुरोगवह्निदीपनवह्निदग्धप्रतीकारश्वात-  
पित्तसर्पविषकंदविषट्श्विकविषप्रतीकारनामा दशमः समुद्देशः । ग्रंथाग्रंथ  
१३०० संवत् १८११ ॥

References.— See No. 251

वैद्यकसारसमुच्चय

Vaidyakaśārasamuccaya

No. 253

1091.  
1886-92.

Size.— 10½ in. by 4½ in.

Extent.— 102 leaves ; 17 lines to a page ; 42 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writ-  
ing good ; there are no marks of punctuation ; foll. 43-54  
have double borders of red lines ; foll. 51-101 have topic  
headings and colophons tinged with red pigment. The  
author has based his work on muslim and Hindu systems  
of medicine. It is written in Hindi for his Brahmin disciple  
. *Khusāla*, at Śrīpura in the reign of *Raja Kīśorasimha* a  
subordinate to *Hararat Sahib Alam Shah*. The book is  
divided into 6 parts called *Makālas*, which deal with  
( 1 ) structure of body, ( 2 ) causes of body, ( 3 ) diseases  
of body, ( 4 ) Definition and diagnosis of bodily diseases,  
( 5 ) Treatment of diseases and ( 6 ) Materia medica. The

Ms. is incomplete and stops in the middle of the 5th part. Paper is old. Although the date of composition is given yet the year is not given.

Age.— Appears to be old.

Author.— Śivarāmaji Kāyastha.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणाधिपतये नमः ॥

गणपति सरसति गुरुचरण नमन विघ्न सब जात ॥

ज्यों दिनकरपरकासतैं तससमूह न रहात ॥ १ ॥

सकल पुनानि तिबन की हिकमत समुझनकाजु ॥

शिवराम कायथ लिखी हुकम पाय महाराजु ॥ २ ॥

परमात्मा पुरुषको नमस्कार करों तिनसो सब श्रेष्ठि उपजी है अंतमे उसही में समावैगी उनतों हिकमती अनेक प्रकार की संसार में प्रगट भई हैं तिन हिकमतसों बाहिर कबू बात रही नहीं चार प्रकारकी श्रृष्टि पांच तत्वसों पेदा करी हैं कांती पांती की श्रृष्टि मादनी धातकी श्रृष्टि नवाती वृक्षादिक की श्रृष्टि बांती जीवकी श्रृष्टि पांतीकी श्रृष्टि में पृथ्वीतत्व है धात की श्रृष्टि अग्नितत्वसैं हैं वृक्षकी श्रृष्टि जलतत्वसैं है जीवकी श्रृष्टि पवनतत्व सैं हैं आकासतत्व पाली हैं तिन मे ए सब माय रहे हैं सबश्रृष्टिमें जीवकी श्रृष्टि सुष्यहे तिनमे अनेकभेद हैं तिनमें मनुष्यको श्रेष्ठ राष्यो हे मनुष्यमें विवेकबुद्धि विशेष हे सो मनुष्यके कारनैं तीन विद्या परमात्माने बनाइ हे एक तो ग्यानकी दूजी विद्या धर्मकी तीजी विद्या हिकमतकी औषधकी जन्मकी तिन तीनो विद्यामे जन्मकी विद्या बडी हे इनसो देहकी रष्याके जन्म बनि आवैं देही निरोग रहैं तो धर्मग्यान दोनों सधैं इनकारनतैं हिकमती तवा बलिकी सब हकीमोके कहैं माफक ग्रंथ विचार भाषाकरी जिनसो सागिरद सिताब समझे श्रीहजरतसाहिब आलमस्याहके अहदमे श्रीमहाराजाधि- राज राजा श्रीकिसोरसिंघजी बहादुर छत्रीकुलगोडवंसावतंसके राजमे नगर श्रीपुरमध्ये मिति जेठ सुदि ५ मंगलवारके दिन शिवजीराम- कायस्थ मोड़नैं बहोतेक तिब्ब हिकमतिकी सारवस्तु संग्रहकरी वैद्यक- सारसमुच्चय ग्रंथ शिष्यपुसालनाम ब्राह्मणसनावदके पढने कों बनाया etc.



Ends.— fol. 101<sup>b</sup>

एक सप्सके ( fol. 102<sup>a</sup> ) पिंडुरिमें घाव बहोतपडे तिनसे पीप वहे  
दरद बुजालि बहोत होती ही इस आजार को हकीम कीडामकडा कहे महे-  
रीसोजेके आजारमे कही सो तीन दिन ताई तीन २ बार लगावे तिससे पीब  
बाहती थंभी घावमाहे पूरी आया पुजली मिटगई ओर ओषध्यां की चाहनां  
न रही

References.— This Ms. is not noticed by Aufrecht in his Catalogus  
Catalogorum.

वैद्यकसारसमुच्चय  
( रससिंधु )

Vaidyakaśārasamuccaya  
( Rasasindhu )

No. 254

634  
1895-1902.

Size.— 10½ in. by 4½ in.

Extent.— 137 leaves ; 10 lines to a page ; 40 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters with occa-  
sional पृथमात्रास; hand-writing legible ; the Ms. is in an  
extreamly decaying condition ; paper is very old, worn  
out and worm-eaten ; specially in the beginning the leaf-  
numbers have been eaten by worms, and that makes it im-  
possible to know which leaves are missing. It is a frag-  
ment, 28 folios of which are missing from different places.  
It is also incomplete. Upto folio No. 114, topic-headings,  
marks of punctuation and colophons are tinged with red  
pigment. On borders two lines in black ink are drawn  
on each side. It is a work dealing with रसस and has quoted  
the following works :—

रसरत्नावली, रसचंद्रिका, नीलकण्ठ, ग्रंथांतर, रसदीपिका, रसरत्नाकर,  
रसरहस्य, काकचंडेश्वरमत, भवानीमत, स्वछंदशक्त्यागम, रसदर्पण, रसा-  
सूत, सूतमहोदधि, स्वसंवेद्य, रसाणर्व, रसराजलक्ष्मी, श्रीमदौम, रसमुक्ता-  
वली and रसेन्द्रमंगल. The following colophons could be tra-  
ced:— on leaf 5<sup>a</sup> — इति पंडितमहादेवविरचिते त—विट्ठलविरचिते  
रससिंधुरसशोधनजाराधिकारः प्रथमः ॥ On leaf 12<sup>b</sup> इति गलगंडपदां-

कितमहादेवपंडितविरचिते रससिं.....सन रसग्रहणाजलयोगाधिकारः  
 त्रेतीयः ॥ On leaf 23<sup>a</sup>- इति गलगंडपदांकितमहादेवतनयपंडितविट्ठल-  
 विरचिते रससिंधौ दृतादिलक्षणाधिकारः ॥ On leaf 40<sup>b</sup> इति पंडित-  
 विट्ठलविरचिते वैद्यकसारसमुच्चये रससिं.....प्रकरणं. It will thus  
 be evident that the work should be called रससिंधु, for वैद्यक-  
 सारसमुच्चय is given in one colophon only.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Viṭṭhala, son of Mahādeva-galagaṇḍa.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

ॐ नमो गणेशाय ॥  
 यत्कर्णतालमृदुलानिलचंचलानि  
 कल्हारचंपकविनिर्मितपूजनानि ।  
 दातुं नतेभ्य इव भाति गणेश्वरोऽसौ  
 क्षुत्त्यैर्भवत्वविरतं करुणामृतौघः ॥ १ ॥  
 दोषोपशान्तिकरणं हरणं ज्वराणा-  
 मारोग्यदाननिरतं सततं जनानां ।  
 लोकोपचारचरितं करुणारसेन  
 तं श्रीविचारभिषजं समुपाश्रयेहं ॥ २ ॥  
 जयति मृदितसर्पस्तंभमंत्रोघदर्पः  
 प्रबलगदविनाशः सेविधिध्वस्तनाशः ।  
 शिव इव निजमंत्रः संहितायोगमंत्रः  
 स्त्रिपुरहरतनूजः स्तेजसः स्फारखुंजः ॥ ३ ॥

Ends.— fol. 165<sup>b</sup>

सतैलं भक्षणात्तस्य वर्षात् चिरवं लयं व्रजेत् ।  
 गोदुग्धं बीजपत्रस्थं अत्र पथ्या दापयेत् ॥  
 भल्लातको द्वापि सुधार्कमूलं गुजाफलं ॥  
 ऋषणं शंखचूर्णं च तुत्थं च कुष्ठं लवणानि पंच ।  
 क्षार

References.— Aufrecht does not mention वैद्यकसारसमुच्चय but notes  
 रससिंधु in his Catalogus Catalogorum, i, 496<sup>b</sup>. This Ms.  
 is not noted in any other Catalogue.

## वैद्यकसारोद्धार

Vaidyakasāroddhāra

No. 255

1092.

1886-92.

Size.— 10 in. by 4 $\frac{3}{8}$  in.

Extent.— 18 leaves ; 15 lines to a page ; 39-40 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; text incorrect ; fragment of a bigger work containing 7 chapters ; the Ms. contains first chapter complete and breaks off in the middle of नारायणचूर्ण on fol. 18<sup>a</sup> which contains 2 $\frac{1}{2}$  lines only ; fol. 18<sup>b</sup> blank ; work is in Sanskrit with a commentry in Hindi ; following is the only colophon which throws light on the names of the work and its author ; fol. 12<sup>a</sup> इति श्रीनागपुरीयतपोगणराजः हर्ष-कीर्तिहरिसंकलिते वैद्यकसारोद्दारे प्रथमो पाकमध्यायः ? Then begins चूर्णाधिकारः ; we can safely say that the Ms. breaks in the middle of the 2nd chapter. The author is Jain because he invokes तीर्थकृत् and जिन. This work is otherwise called योगचिन्तामणि—See under योगचिन्तामणि No. 159.

Age.— Appears to be modern.

Author.— Harṣakīrti Śūri.

Begins.— fol. 1<sup>a</sup>

यत्र विज्ञासमायांति तेजांसि च तमांसि च ।  
 महतीयस्तदहं वंदे चिदानन्दमयं महः ॥ १ ॥  
 सद्बौषधानि पथ्यान् रागद्वेषरुजां जये ।  
 जयं तिर्ये द्वचांस्यत्र तीर्थकृत्स श्रियेस्तु वः ॥ २ ॥  
 जगत्रितयलोकानां पापरोगापनुत्तये ।  
 यद्वाक्यभेषजं भाति श्रीजिनः स श्रियेस्तु नः ॥ ३ ॥  
 पाक १ चूर्ण २ गुटी ३ काथ ४ घृत ५ तैल ६ समिश्रकाः ।  
 अध्यायाः सप्त वक्ष्यंति ग्रंथेस्मिन् सारसंग्रहे ॥ ४ ॥ etc.

Ends.—fol. 18<sup>a</sup>

अथ नारायणनामा चूर्णः ।

द्वौ क्षारौ लवणानि पञ्च हृषाधान्याजगंधा सढी

व्योषाजाज्यपक्वचिका कृमिजितः कंकुटकुटग्रय ।

उग्रग्रंथिककारवीमिसियुतं योज्यं फलानां त्रयं  
 मूलं पुष्करजं यवान्यपि भवेव( ०१६ )तानि तुलान्यथः । १ ॥  
 त्रिवृद्धशालेद्विगुणेश्वदंती त्रिसंगुणा सायवतिक्तिका भवेत् ।  
 चतुर्गुणाचूर्णसुदाहृतं जनैरिदं हि नारायणमौषधं बुधैः ॥ २ ॥

References.— See No. 159.

वैद्यकसारोद्धार  
 (योगचिन्तामणि)

Vaidyakasāroddhāra  
 (Yogacintāmaṇi)

No. 256

547.

1892-95.

Size.— 13 in. by 6½ in.

Extent.— 12 leaves ; 15 lines to a page ; 45 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; topic headings, topic endings and colophons are tinged with red pigment. Text is interspersed with Hindi version. The Ms. forms the 2nd chapter (चूर्णाधिकार) of Yogacintāmaṇi. Paper is old, musty and worn out. The name वैद्यकसारसंग्रह given in the last colophon is a misnomer. Its name is वैद्यकसारोद्धार which is adopted by me.

Age.— Appears to be old.

Author.— Harṣakīrtisūri.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

अथ चूर्णाधिकारः तत्र प्रथमं संग्रहण्यां कुंकुमादि चूर्णं

कुंकुमं मदनी मुस्ताचातुर्ज्जातं फलत्रकं

आकलमभ्रकं धान्यं दाडिमं मरिच कणा ?

केशरी कस्तुरी मोथा चातुजातक त्रिफला अकलकरा अभ्रक धना अनारदाने  
 मिरच पीपलि ? etc.

Ends.— fol. 12<sup>a</sup>

वाक्पटुत्वं च बालानां बीनावायसमस्वर

तैलं तीक्ष्णरुक्षमल्लं वातित्वं च विवर्जयेत् २

बालक को वचन प्रगट होई विणा समान स्वर होइ तेल करुवो रुपो  
वायरो न षाड् २ नागपुरीयतपोगणराज श्रीहर्षकीर्तिसंकलिते वैद्यकसारो-  
द्दारे चूर्णध्यायो द्वितीयस्तु १ इति श्रीनागपुरीयभट्टहर्षकीर्तिसूरिसंकलिते  
वैद्यकसारसंग्रहे चूर्णाधिकारो द्वितीयोध्यायः २

References.-- See No. 159.

### वैद्यकसारोद्धार

Vaidyakasāroddhāra

No. 257

1402.  
1887-91.

Size.-- 10 in. by 4 $\frac{3}{16}$  in.

Extent.-- 33 leaves ; 13 lines to a page ; 45 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; three lines in red ink on each border ; marks of punctuation, *Pratikas*, important passages, verse numbers and colophons tinged with red pigment. In the centre a rectangular space is left blank and 4 letters of three lines arranged beautifully, as--

भा  
सं            स  
ल्पा

Paper is old, musty and worn out. It is incomplete. It is wrongly named as वैद्यकसारसंग्रह in Bhandarkar's Report.

Age.-- Appears to be old.

Author.-- Harṣakīrtisūri.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

यत्र वित्रासमायांति तेजांसि च तमांसि च ।

महीयस्तदहं वंदे चिदानंदमयं महः ॥ १ ॥

etc. Same as in No. 159.

Ends.-- fol. 33<sup>b</sup>

अथ शृंग्यादि चउसदु( ? )उसर्व्ववातविकारे ॥

शृंगीरामठरामसेनरजनीरुयरेणुकारोहिणी

रासनैरंडरसोनदारुजनीराजेंद्रराजीफलैः

References.— See No. 159.

### वैद्यकसारोद्धार

Vaidyaka-sāroddhāra

No. 258

1378.

1884-87

Size.— 10½ in. by 4½ in.

Extent.— 150 leaves ; 6 lines to a page ; 40 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing very good ; double rows of three lines and two lines in red ink on each border ; benedictory phrases, *Pratikas*, topic-headings, topic-endings and colophons are tinged with red pigment. Paper is old and musty ; some of the leaves have their corners torn out. Notes and sometimes translation in Gujarati runs in between the lines of the text on almost all the pages.

Age.— Sam. 1804.

Author.— Harṣakīrti-Sūri.

Begin.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीधन्वंतरायै नमः ॥

यत्र बित्रासमयंति तेजांसि च तमांसि च ।

महीयस्तदहं बंदे चिदानंदनयं महः ॥ १ ॥

etc. Same as in No. 159.

Ends.— fol. 149<sup>b</sup>

यथा योगप्रदी ( fol. 150<sup>a</sup> ) पोस्ति पूर्वे योगशतं यथा ।

तथैवायं विजयतां यो योगश्चितामणिश्चिरं २९

नागपुरीयतपोगणराजा श्रीहर्षकीर्त्तिसंकालिते वैद्यकसारोद्धारे सप्तमको

मिश्रकाध्यायः ३० संवत् १८०४ वर्षे शाके १६६९ प्रवर्त्तमाने श्रीमृगाशिर-  
मासे कृष्णपक्षे तृतीयातिथौ सौमवासरेः

References.— See No. 159.

## वैद्यचिन्तामणि

Vaidyacintāmaṇi

No. 259

1083 ( II ).  
1886-92.

Size.-- 9 $\frac{3}{8}$  in. by 5 $\frac{1}{8}$  in.

Extent.— 5 leaves ; 12 lines to a page ; 28 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible. It begins on fol. 12<sup>b</sup> of the Ms. described under  $\frac{1083 \text{ ( III )}}{1886-92.}$  and ends on fol. 17<sup>a</sup>. Fol. 16 is missing.

It is the first chapter of वैद्यचिन्तामणि of बलभेन्द्र. We find the following note about this work in Madras Govt. Oriental Mss. library Cat. Vol. XXIII, P. 8805.

“ A treatise on medicine dealing with diagnosis of diseases with the purifications of substances for being used in medicinal preparations, with mercurial compound and with the preparation of drugs, decoctions, etc., for the curing of diseases. The author is Vallabhendra, son of Amareśvarabhaṭṭa of Śrīvatsagotra and of Āpastambasūtra. He belonged to the Indrakāṇṭhī family. ”

Age.— Appears to be old.

Author.— Vallabhendra.

Begins.--- fol. 12<sup>a</sup>

अथ श्रीनाडीनिदानरूपलक्षणप्राणवायुलक्षणकंठलक्षण असाध्यलक्षण-  
परिक्षा लिख्यते ॥

श्रीनाथं पार्वतीनाथं वाणीनाथं सरस्वतीं ।

दुर्गावटकहेरंबान् नमस्ते सतताम्यहं ॥ १ ॥

श्रीवत्सगोत्रतिलकं जगद्ब्रूदिपितामहं ।

कूचनार्यस्य ( corrected as अमरेश्वर on the margin )

भट्टस्य प्रपुत्रं सगुणोन्नतं ॥ २ ॥

यद्यनार्यश्च ( corrected as बलभेन्द्रवि on the margin )

रचितो जनानां हितकारणं ।

वैद्यचिन्तामणिर्नाम भेषज्यं ग्रंथमुत्तमं ॥ ३ ॥

etc.

Same as in Ms. 13095 of वैद्यचिन्तामणि described in the Madras Govt. Oriental Mss. Library Cat. Vol. XXIII.

Ends.— fol. 17<sup>a</sup>

श्री ग्रंथांतरे ।

अजीर्णे अतिसारे च शूलयुल्मविशेषतः

सर्वज्वरे वद्वत्से सेच लंघनं कार्यमुत्तमं ॥ १ ॥

अतिसारेषु गर्भिण्यां वृद्धानां शिशूनामपि ।

क्षीणवीर्याध्वसांतानां लंघनं परिवर्जयेत् ॥ श्री ॥

इतिज्वराधिका संनिपाताधिकारसंपूर्णं ॥ श्री

Reference.— ( 1 ) Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
i, 611<sup>a</sup> ; ii, 146<sup>a</sup>.

B—Descriptive Catalogues :—

Burnell's Catalogue, P. 68<sup>b</sup>

Madras, Govt. Oriental Mss. Library Cat. pp. 8804, 8806,  
8807, 8824, 8825, 8828, 8832, 8865, 8890, 8934, 8993,  
8999 to 9002.

( 2 ) Printed Edition:—

With Telegu translation by Piḍugu Subbarāmayya,  
and supplements by Koṭa Venkatarāma Sāstrī. Edited by  
Piḍugu Venkatakṛṣṇa Rāu. Sixth Edn. 2 Vols., Madras,  
1921.

वैद्यजीवनं सटीकं

Vaidyajivana with comm.

No. 260

1093.  
1886-92.

Size.— 12 in. by 5½ in.

Extent.— 33 leaves ; 12-13 lines to a page ; 50 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writ-  
ing very good ; first four folios have 3 red lines on each  
border ; text is given in the centre of the page and the  
commentary above and below it.

Age.— Appears to be modern.

Author.— ( Text ) Lolimbarāja ; ( Comm. ) Rudrabhaṭṭa.



Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

( Comm. )

श्रीगणेशाय नमः ॥

नत्वा शिवं च र जावां तातं कोणेरिसंज्ञितं ।

वैद्यजीवनकाव्यस्य दीपिकां प्रतनोम्यहं ॥ १ ॥

ग्रंथकृद्दिशिष्टशिष्टाचार परिपालयन् । मंगलमाचरति ।

etc.

( Text )

श्रीरामकृष्णाय नमः ॥

प्रकृतिस्तुभगगात्रं प्रीतिपात्रं रमाया

दिशतु किमपि धाम श्यामलं मंगलं वः ।

अरुणकमललीलां यस्य पादौ दधाते

प्रणतहरजटालीगांगरिगतंरंगैः ॥ १ ॥ etc.

Ends.—(Text) fol. 33<sup>a</sup>

आयुर्वेदवचोविचारसमये धन्वंतरिः केवलं

सीमा गानविदां दिवाकरस्तुधांबोधि त्रियामापतिः ।

उक्तंसः कविताकृतां मतिमतां भूभृत्सभाभूषणं

कांतोक्त्या कृतवैद्यजीवनमिदं लोलिम्मराजः कविः ॥ २४ ॥

इति श्रीमद्विषयकरस्तुलोलिम्मराजाविरचिते वैद्यजीवने पंचमो विलासः ॥ ५ ॥

( Comm. ) fol. 33<sup>b</sup>

टीका मदीया च भिषग्वराणो स्माह्वतये ज्ञानविवृद्धये च ।

विद्यावतां चापि विनोदहेतोर्भिषग्वराणां गुणितां च कोशः ॥

मियांखाननियोगेन टीकेके पंच मयाकृता ।

तेन पुण्येन सकलं जगदस्तु निरामयं ॥ १० ॥

इति श्रीमत्कोणेरिभट्टवैद्यपुत्ररुद्रभट्टविरचितायां वैद्यजीवनटीकायां पंचमो विलासः समाप्तः ॥ १ ॥

References.— ( 1 ) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—

i, 611<sup>a</sup> ; ii, 146<sup>a</sup> and 227<sup>a</sup> ; iii, 128<sup>a</sup>.

B-Descriptive Catalogues :—

Oxford Catalogue, No. 754. See Keith's History of Sanskrit Literature, P. 511 ( 17th Century ).

( 2 ) Printed Editions :—

1 Bombay edn. 1874.

2 With दीपिका of सुखानन्द and भाष्यविवृति of मिहिरचन्द्र.

( Sanskrit and Hindi ) Venkateshwar Press Edn. 1920

( Bombay ).

वैद्यजीवन

Vaidyajivana

No. 261

374.
1882-83.

Size.— 9 $\frac{9}{10}$  in. by 4 $\frac{1}{5}$  in.

Extent.— 27 leaves ; 6 lines to a page ; 35-37 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good and neat ; it contains only the text, which is not quite correct ; the name of the scribe is गाढमल्ल, a resident of अहिपुर.

Age.— Sam. 1848, Āsoja (Āśvina)-vadi 4, Bhṛguvāsara.

Author.— Lolimbarāja.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

॥ श्रीवज्रदशनगाय नमः ॥

प्रकृतिस्तुभगगात्रं प्रीतिपात्रं रमायाः ॥

दिशतु किमपि धाम श्यामलं मंगलं वः ॥ etc.

Text is the same as of No. 260

Ends.— fol. 27<sup>a</sup>

आयुर्बेदावचोविचारसमये धन्वंतरैः केवलं

सीमा गीतविदां दिवाकरस्तुधांभोधि त्रियामापतिः ।  
etc.

Colophon at the end— (fol. 27<sup>b</sup>)

इति श्रीमद्विवाकरस्तुलोल्लिप्ता पंचमो विलासः संपूर्णो लिपितं अहिपुर-  
मध्ये ब्राह्मणगाढमल्लेन वैष्णोदासजी पठनार्थं संवत् १८४८ आसोज-  
वदि भृगुवासरे ॥ श्री ॥ श्री ॥

References.— See No. 260

वैद्यजीवनं  
सटीकं

Vaidyajivana  
with commentary

No. 262

463.

1895-98.

Size.— 10 in. by  $4\frac{1}{2}$  in.

Extent.— 101 leaves ; 7 lines to a page ; 29-30 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing bold, good and neat ; all colophons and topic-headings are written with red ink ; almost correct ; the name of scribe is Bholārāma and the person for whom it is written is named as Vaidya Arjunasīṅha. Text and commentary are distinguished by the letters श्लो and टी respectively.

Age.— Sam. 1927; Jyestha-śukla 6; Ravau.

Author.— (of the text) Lolimbarāja.

„ „ „ comm.) Rudrabhaṭṭa.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

नत्वा शिवं च रंजाबां तातं कोणेरिसंज्ञितं ॥

वैद्यजीवनकाव्यस्य दीपिकां प्रतनोम्यहं ॥ १ ॥

etc. as in No. 260

Ends.— fol. 101<sup>a</sup> colophon at the end--

इति श्रीमत्कोणरिभट्टविरुद्धं रुद्रभट्टविरचिताया वैद्यजीवनटीकायां  
दीपिकाख्यायां पंचम उल्लासः समाप्तः ॥ इति वैद्यजीवन टीका संपूर्णः ॥  
लिपिकृतं भोलारामेन पठनार्थं चिरंजीव वैद्य अर्जुनसिंघ ॥ शुभंभूयात्

fol. 101<sup>b</sup>

संवत् १९२७ ज्येष्ठ शुक्ले ६ रवौ ॥ श्री ॥ = ॥ = ॥ श्री ॥

References.— See No. 260

वैद्यजिवनं  
सटीकं

Vaidyajivana  
with commentary

No. 263

462.  
1895-98.

Size.— 10 $\frac{9}{10}$  in. by 4 $\frac{7}{10}$  in.

Extent.— 40 leaves ; 6-12 lines to a page ; 46 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; first folio is of bluish tint and of modern paper ; text almost correct ; commentary on the top and bottom of the text which is in the middle of the page ; important points are marked with reddish tint. Scribe's name ब्रजदास, place of copying सर्वाईजयनग्र (= Jaipur ?).

Age.— Sam. 1920; Caitra-vadi 2.

Author (of the text).— Lolimbarāja.

„ „ „ comm.)— Harinātha.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

॥ श्रीहरिर्जयति ॥

यस्यांग्रिकंजमकरंदलिहोल योमी ।

व्यासादयो विविधवाङ्मयमाचिकीर्षुः ॥

etc.

The work is the same as No. 270.

Ends. fol 40<sup>b</sup>

इति श्रीमन्मनोहरस्तुता गोस्वामि हरिनाथ कृतायां वैद्यजीवन टीकायां  
पंचमो विलासः ५

चैत्रवदी २ संबत् १९२० का मै श्री 'सर्वाई' जयनग्रमध्ये श्रीचतुर्भुज  
सदने

References.— See 26c

वैद्यजीवनं  
सटीकं

Vaidyajīvana  
with commentary

No. 264

913.  
1887-91.

Size.—  $9\frac{1}{8}$  in. by  $5\frac{3}{10}$  in.

Extent.— 66 leaves ; 9 lines to a page ; 25-26 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing fair ; mostly corrupt ; folios 30 and 58 are repeated ; hence, though the last folio bears the number 64, there are 66 folios ; folios 1<sup>a</sup> and 64<sup>b</sup> are blank. The place of copying the ms. is given as the temple of Gopālaji on the banks of the Ganges. Text and commentary run together ; the latter begins with the word टीका and the former with the word मूल.

Age.— Sam. 1890 and Śaka era 1755.

Author (of the text).— Lolimbarāja.

„ „ „ comm.)— Harinātha.

Begins— fol. 1<sup>b</sup>

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

यस्यांहिकंजमकरंदलिहोलयोमी ।

व्यासादयो विविधवाङ्मयमाचिकीर्षुः ।

etc.

The work is the same as No. 263

Ends— folio 64<sup>a</sup>.

इति श्रीमन्मनोहरसुनुना गोस्वामिना हरिनाथकृतायां वैद्यजीवनटीकायां  
पंचमो विलासः ॥ ५ ॥ श्रीगंगादेव्यै नमः लिपिकृतं दुर्गानाथ घठनार्थं चिरं-  
जीव..... ( Name scratched with ink ) शुभंभव । जलादक्षे तिला-  
दक्षे दृक्षे सिथलबंधनात् ॥ मुखहस्तेन दातव्यं एवं ब्रूयति पुस्तकं ॥ संवत्  
१८९० का शके १७५५ का ॥ शुभंभवतुः ॥ गंगातीरे गंगागोपालजिका  
मंदिरमध्ये लिखितं ॥ श्री श्री श्री श्री श्री ॥

In a different hand follows —

आदिचंद्ररस ॥ हर्षिण्डू ॥ गंधक । सीगिमोरो । त्रिफला । त्रिकुटा । जायफल ।  
लौंग । पाचूलूण । मात्रासम । निवृकरमें षरल करणा ॥ १ ॥ अथ त्रिपुरभैरवरस  
सूट टंक ४ मिरटंक ४ सुहागो टंक ३ मोरो टंक १ ॥ नागरपानका रसमें  
गोली बाध चुंजा प्रमान ॥

References.— See No. 260.

वैद्यजीवनं  
सटीकं

Vaidyajivana  
with commentary

No. 265

353.  
1879-80.

Size.— 9 $\frac{1}{8}$  in. by 4 $\frac{1}{8}$  in.

Extent.— 26 leaves ; 17 lines to a page ; 40-42 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing beautiful and neat ; borders have double rows of red lines ; Ms. is slightly moth-eaten. It bears two holes running through all the leaves on the two top corners. The left-hand corner is broken. Name of the scribe is विद्याचूण-र्विमोटा (Rṣi Moṭā) and the ms. was copied at Ajmer.

Age.—संवत्सरनेत्रेदुनागरूप ( 1843 ) प्रमिते वर्षे मासोत्तम वैशाखमासि धवलेतरपक्षे  
द्वितीयाकर्मवारं शुबारे ।

Author ( of the text ).— Lolimbarāja.

„ ( „ „ comm. ).— Rudrabhaṭṭa.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

नरेश शिवचरणाब्जं तातं कोणेरिसंज्ञितं ।

वैद्यजीवनकाव्यस्य दीपिकां प्रतनोम्यहं ॥ १ ॥

etc. as in No. 260.

Ends.— fol. 26<sup>a</sup>

Colophon at the end—इति श्रीमत्कोणेरिभट्ट वैद्यपुत्र रुद्रभट्ट विरचितायां  
पंचम उल्लासः समाप्तिमगात् ॥ ५ ॥

After the date follows—

इयं प्रतिर्विशाच्चणर्षिमोटाह्वयेनालिखि अजमेरशाले ॥

References.— See No. 260

वैद्यजीवनं  
सटीकं

Vaidyajivana  
with commentary

No. 266

635.  
1895-1902.

Size.— 10 $\frac{7}{10}$  in. by 5 $\frac{1}{2}$  in.

Extent.— 30 leaves ; 14-16 lines to a page ; 40-47 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; text corrupt ; commentary above and below the text on each page ; borders decorated with two double lined rows in red ink ; paper is old and worn out.

Age.— Sam. 1868 ; Kārtika-sudi 10.

Author ( of the text ).— Lolimbarāja.

„ ( „ „ comm. ).— Harinātha.

Begins.— folio. 1<sup>b</sup>

॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥

यस्यांढिकंजमकरंदलिहोलयोमी ।

व्यासादयो विविधवाङ्मयमाचिकीर्तुः ॥

etc. as in No. 263.

Ends.— fol. 30<sup>a</sup>

इति श्रीमन्महोदरसुनुना गोस्वामिना हरिनाथकृतायां वैद्यजीवनटीकायां  
पंचमो विलासः ॥ ५ ॥ In a different hand follows the date—  
संव—( lost ) १८६८ रा मिति काती सुद १० ..... ( defaced with  
ink ) मध्ये लिखितः

References.— See No. 263

वैद्यजीवनं  
सटीकं

Vaidyājīvana  
with commentary

No. 267

948.  
1891-95.

Size.—  $9\frac{4}{8}$  in. by  $5\frac{1}{10}$  in.

Extent.— 48 leaves ; 8-10 lines to a page ; 22-23 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; fol. 1<sup>a</sup> contains a prescription of दशमूल, another prescription, श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः श्रीगणे and a verse—

द्रव्यहातो नरः पंगु आंधो विषयलुब्धकः ॥

बधिरो शास्त्रहीनश्च स्त्रीजितो-जितो नरः ॥ १ ॥

द्रव्य हतो नरः पंगु ॥ अंधो विषः. Till fol. 23 paper is old ; after that paper is modern, ink is different, hand-writing another, pagination on the left-hand top corner of the page and lines less. From fol. 30 onwards ink is red.

Age.— Appears to be old in part only.

Author ( of the text ).— Lolimbarāja.

„ ( „ „ comm. ).— Rudrabhaṭṭa.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

प्रकृतिसुभगगात्रं प्रीतिपात्रं रमाया

दिशतु किमपि धाम शामलं मङ्गलं वः ।

अरुणकमललीलां यस्य पादौ दधाते

प्रणतहरजटालीगांगरिगत्तरंगे ॥ १ ॥

टिका ॥ तत् किमपि अनिर्वाच्यं धाम तेजः, etc.

Same as No. 260.

Ends.— fol. 49<sup>b</sup>

Colophon at the end —

इति श्रीमत्कोनेरभट्टसुलुब्रभट्टवैद्यविरचितायां लोलिंबराजविरचितायां  
वैद्यजीवनटीकायां पंचमो विलासः समाप्तः । ५ ॥ एवं मूलश्लोकसंख्या  
श्रीहिरंवार्यणमस्तु ।

Reference.— See No. 260.



वैद्यजीवनं  
सटीकं

Vaidyajivana  
with commentary

No. 268 —

178.  
A 1882-83.

Size.— 10½ in. by 4½ in.

Extent.— 30 leaves ; 15 lines to a page ; 45 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing beautiful and neat ; the numbers of verses, colophons, etc. are tinged with reddish tint ; the ms. was copied at कर्णपुर (Cawnpore ?) by झनैद्रविजयगति, disciple of अनंतविजयगणि, disciple by धीरविजयगणि. Incorrect.

Age.— Sam. 1822 ; Śaka era 1687 ; Phālguna śudi ; Candravāsara.

Author ( of the text ).— Lolimbarāja.

,, ( ,, ,, comm. ).— Rudrabhaṭṭa.

Begins— fol. 1<sup>b</sup>

ओं नमः ।

नत्वा शिवं वरजांवां तातं कोणेरसंज्ञितं ।

वैद्यजीवनकाव्यस्य दीपकां प्रतनोम्यहं ॥ १ ॥ etc.

Same as No. 260.

Ends.— fol. 30<sup>b</sup>.

मिरजाखांन नियोगेन टीकेयं च मया कृता ।

तेन पुन्येन शकलं जगदस्तु निरामयं ॥ १० ॥

इति श्रीमत्कोनेरिभट्टवैद्यपुत्ररुद्रभट्टविरचितायां वैद्यजीवनटीकायां दीपिकाख्यायां पंचमोऽध्यायः संपूर्णः ५ ॥ सकलपंडितशिरौमणि पंडित श्रीश्री १०८ श्रीश्री पं० श्री धीरविजयगणितत्तिष्यपंडित श्रीश्री ५ श्री अनंतविजयगणितत्तिष्यदासानुदासपायरजरेणुं समान शिष्टु झनैद्रविजयगभिलिखितां संवत् १८२२ वर्षे शाके १६८७ प्र० फाल्गुण शुद्धि १ चंद्रवासरे कर्णपुरनगरे शुभं भवतुः

Reference.— See No. 260.]

वैद्यजीवनं  
सटीकं

Vaidyajivana  
with commentary

No. 269

618,  
Viś.-1.

Size.—  $9\frac{9}{10}$  in. by  $5\frac{1}{10}$  in.

Extent.— 7 leaves ; 11 lines to a page ; 40-41 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; ms. almost correct ; a fragment ; it contains रुद्रभट्ट's comm. It leaves off verses in the middle and thus is not continuous.

Age.— Appears to be modern.

Author ( of the text ).— Lolimbarāja.

„ ( „ „ comm. ).— Rudrabhaṭṭa.

Begins.— (comm.) fol. 1<sup>a</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

गन्धकद्विशिष्टाचारपरिपालनाय ग्रन्थादौ मंगलमाचरति ॥ etc.

( text. )

श्रीगणेशाय नमः

प्रकृतिस्तुभगवानं प्रीतिपात्रं रमाया दिशतु किमपि धाम श्यामलं मंगलं

वः । etc.

Same as No. 260.

Ends.— ( text. ) fol. 7<sup>b</sup>

अमृतममृतजं सितासमेतं गुणवति पित्तमपाकरोति सद्यः ॥

तरुण इव नितंबिनीनितंबांबरमतलुज्वरजर्जरीकृतांगः ॥ २६ ॥

श्रीराम ॥

(comm.)

कः कस्मिन् तरुणः नितंबिनीनितंबांबरमिव । किंभूतः अतलुज्वरेण  
कामज्वरेण जर्जरीकृतं अयं यस्यासौ ॥ २६ ॥

Reference.— See No. 260.

वैद्यजीवनं  
सटीकं

Vaidyajivana  
with commentary

No. 270

238. B  
A 1883-84.

Size.— 8 $\frac{1}{2}$  in. by 4 $\frac{3}{8}$  in.

Extent.— 41 leaves ; 12 lines to a page ; 35-36 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; but the text is slightly corrupt. Along with other works, this codex contains the text of Vaidyajivana and its commentary by Gosvāmi Harinātha, son of Manohara. The other works are—

- १) भुवनेश्वरीस्तोत्रभाष्य
- २) षट्पंचविंशका
- ३) स्वप्नाध्याय and
- ४) हस्तपादसाष्टादिकलक्षणानि.

our work extends from fol. 24 ( written 34 by mistake ) till fol. 64. The date of Harinātha is Sam. 1730. The name of the scribe is दयानाथ पंडेत.

Age.— Appears to be modern.

Author ( of the text ).— Lolimbarāja.

„ ( „ „ comm. ).— Harinātha.

Begins.— (comm.) line 8 fol. 24<sup>b</sup>

ओं अथ वैद्यजीवनं लिख्यते ॥ ओं

यस्याग्निकंजमकरंदलिहोलयोमी

ध्यासादयो विविधवांमयमाचिकीर्षु ।

भक्तार्तिदैन्यदलनाय कृतावतारो

विघ्नं स नो नरहरि निखिलं निहन्यात् ॥ १ ॥

जंबूद्वीपप्रथितवयशो रासि उद्भासितद्वो

रद्वेराकापतिरिव हरेराविरोश द्विजेशः ।

लक्ष्मीदासशुक्रजगदाबंधनीयाजुभावो

ध्वस्ताज्ञानाधिकारो रगगलदमृतानांदिताशेषविश्वः ॥ २ ॥ etc.

( text. ) folio 25<sup>a</sup>

प्रकृतिस्तुभगगात्रं प्रीतिपात्रं etc.

Ends.—( text ) fol. 63<sup>b</sup>

आयुर्वेदवचोविचारसमये etc.

(comm.) fol. 64<sup>a</sup>

अथवा मतिमतां मतिकवितावतां विशेषणं पुनः श्रुतां राज्ञा सभा  
भूषयन्ति नेककविताप्रस्तावच्चादिभि शोभयन्तीत्येवंभूतः ॥ २१ ॥

इति श्रीमन्मनोहरसुहृगोस्वामिनिहरिनाथकृतायां वैद्यजीवनटीकायां  
पञ्चमो विलासः ।

श्रीमद्भूपतिविक्रमाद्वगणिना खंवल्लिसर्तुदुभिः

मासे श्रावणिके सितेष्टमतिथौ वारे हिमांसौरियं ।

टीका वैद्यकजीवनस्य रचिता श्रीनाथगोस्वामिनि

वैतस्थं तटमास्थिते कुशपुरे धार्या मिषग्भिः सदा ॥

शुभं इदं पुस्तकं दयानाथपण्डितपठनाय परस्वारथेन कृतः

( N. B.—कुशपुर on the river वितस्ता is identical with modern Kasur in the Punjab. See Cunningham's Ancient Geography of India, edited by S. N. Majumdar Calcutta, 1924, pp. 228-29).

Reference.— See No. 260.

वैद्यजीवनं  
सटीकं

Vaidyajivana  
with commentary

No. 271

306.

Vis. 1.

Size.— 11½ in. by 5 in.

Extent.— 52 leaves ; 5-10 lines to a page ; 40 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; the ms. is somewhat incorrect ; it begins on fol. 1<sup>b</sup> and ends on fol. 52<sup>a</sup> (4 lines) ; fol. 52<sup>b</sup> is blank.

Age.— Appears to be modern.

Author ( of the text ).— Lolimbarāja.

„ ( „ „ comm. ).— Rudrabhaṭṭa.

Begins.— (comm.) fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

वैद्यजीवनकाव्यस्य दिपिकां प्रकरोम्यहं ॥

शिष्टाचारपरिपालनाय संवादौ मंगलमाचरतिः ॥ etc.

( text )

प्रकृतिसुभगगात्रे प्रीतिपात्रं रमायाः ॥

दिशतु किमपि धाम इयामलं मंगलं वाः ॥ etc.

Same as No. 260.

Ends.— ( text ) fol. 51<sup>a</sup>

आयुर्वेदबच्चोविचारसमये धन्वंतरिः केवलः etc.

(comm.) fol. 52<sup>a</sup>

मिरयां खाननियोगे टीकेयं च मया कृता ।

तेन पुण्येन सकलं जगदस्तु निरामयं ॥ १० ॥

इति श्रीमत्कौणेरिभट्टवैद्यपुत्ररुद्रभट्टविरचितायां वैद्यजीवनटीकायां

पंचम उल्लासः ॥

Reference.— See No. 260.

## वैद्यनाममाला

Vaidyanāmamālā

No. 272

944.

1884-87.

Size.— 12 $\frac{7}{10}$  in. by 4 in.

Extent.— 156 leaves ; 7 lines to a page ; 35-40 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing bold and legible ; paper is very old, musty and worn-out ; has double red lines on borders ; each page is divided into four columns by red lines. It is an interesting lexicon of medicinal names. The arrangement is beautiful. Names are given according to two orders: 1) order of the ending letter e. g., कांत, खांत, गांत, etc. and 2) order of the beginning letter. So that the कांत words (ending in क) will again be arranged alphabetically. Again, each name has got the figure showing the number of syllables. It is incomplete. Foll. 1-10 and 38 and 39 are missing: It abruptly stops at रांत words beginning with री. The name वैद्यनाममाला seems to have been given to it arbitrarily, there being no ms. evidence for it. In fact it has no name.

Age.— Appears to be old.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 11<sup>a</sup>

1st col.		3rd col.	
५ कंटकिंशुकः	पारिभद्रे	कसेरुकं	कसेरूभाषा
५ कंटकारिका	क्षुद्रायां	५ करवीरिका	मनःशिलायां
५ रुमिवाटिका	विडंगे		सुवर्चलायां
५ क्षुद्रगुडकः	फाणिते काक- वी भा०	५ किंकिरातकः	सैरेयके
५ कासमर्दकः	कासमर्दे	५ काष्ठघंटिका	स्थिसंहारे
५ कारवेष्टिका	तुषण्यां	५ करवीरकः	कणेर भा०
		५ कपित्थार्जुकः	वर्बरीभेदे
2nd col.		4th col.	
५ कोविदारकः	कोविदारे	५ काकपालकं	कंकुष्ठे
४ कालशाकं	गौडे वेचु भा०	५ कृष्णमल्लिकः	वर्बरीभेदे
	कृत्रिम	५ कृष्णमल्लिकात्र	
४ कुंदुरुकी	सल्लव्य	५ कटुपत्रकः	सुसुखे
४ कोशाघ्नक.		५ कामवृक्षको	बंदाके
४ कपोतिका	वालसूले	५ कपोतबंका	सुवर्चया
४ करीरकः	कैरप्र.		ब्राम्ह्यां
		५ काकणंतिका	युंजायां

Ends.— fol. 168<sup>b</sup>

col. 4	
४ वाजीकरी	अश्वगंधायां
४ वंशक्षीरी	तुगाक्षीर्यां
४ वीरतरं	उशीरे
४ वीतिचित्रः	तिलके
४ वीरतरुः	अर्जुने तत्र(?)दी

सज्जार्ख्ये इति यावत् भल्लातके च ।

References.— (1) Mss.— A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum:—  
ii, 146<sup>3</sup>, (The only ms. noted by Aufrecht):

वैद्यनिघण्टु

Vaidyanighaṇṭu

(द्रव्यावलीसमुच्चय)

(Dravyāvalīsamuccaya)

No. 273

$$\frac{548.}{1892-95.}$$
Size.—  $9\frac{3}{10}$  in. by  $6\frac{1}{2}$  in.

Extent.— 20 leaves ; 14 lines to a page ; 34 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing bold and legible till folio 7<sup>b</sup>; from folio 8<sup>a</sup> till 20<sup>b</sup>, it is small and less legible ; folio 20 is worn-out. It is a fragment of द्रव्यावली or द्रव्यावलीसमुच्चय, which is its real name. वैद्यनिघण्टु is a misnomer. Cf. fol. 2<sup>b</sup>, line 3—

अनंतपारस्य बिगृह्य किंचित्सारं चिकित्सागमसागरस्य ।

उक्तो मया संप्रविकल्पयोगात् द्रव्यत्वलीनाम समुच्चयोयं ॥ १५ ॥

Again this very verse is found in the ms. of द्रव्यावली No. 107 on fol. 1<sup>a</sup>, lines 2-3. In our ms.

गङ्गुल्यादिरयं वर्गः प्रथमः परिकीर्तितः ।

उद्धाधोदोषहरणं सर्वामयविनाशगः ॥ इति प्रथमवर्गः

is a verse found on fol. 3<sup>b</sup>, lines 2-4 and fol. 19<sup>b</sup> last line and fol. 20<sup>a</sup>, 1st line. As the द्रव्यावली ms. No. 107 ascribes the work to महेन्द्र, son कृष्ण, shall we ascribe our ms. also to महेन्द्र ?

Age.— Appears to be old.

Author.— Mahendra ?

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्री सरस्वत्यै नमः ॥

नमामि धन्वंतरिमादिदेवं सुरासुरैर्वदितपादपद्मं ।

लोके उवराकृ भयसृष्ट्युनाशं धातारमीशं विविधौषधीनां ॥ १ ॥

अनेकदेशान्तरभाषितेषु सर्वेषु तत्प्राकृतसंस्कृतेषु ।

गृहेष्वगृहेषु च नास्ति संख्या द्रव्याविधानेषु तथौषधेषु ॥ २ ॥ etc.

Ends.—fol. 20<sup>b</sup>

विडं कृतिमकं...( lost ) क्षारं द्राविडभासुरं ।  
 सुपास्य खंडलवणं कृतकं चेतनामतः ॥ विडलवणनाम ।  
 विड्गंधं...( lost. ) च वातहंता रुचिप्रदं ।  
 विडं च शूतमाघ्नं तीक्ष्णोष्णं वातजित्सरं ॥

References.— See No. 107.

वैद्यनिघण्टु

Vaidyanighaṇṭu

No. 274

50.  
1898-99.

Size.— 10½ in. by 4½ in.

Extent.— 129 leaves ; 9 lines to a page ; 30-32 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing very good ; borders are decorated with double rows of red lines ; all marks of punctuation and topic headings are in red ink. It is an incomplete ms. of the निघण्टु according to भावमिश्र and which forms part of भावप्रकाश ; fol. 83 is missing. Fol. 130<sup>a</sup> has only 2 lines and fol. 130<sup>b</sup> is blank.

Age.— मिति वैशाख शुक्ल २॥ सं १८५० का

Author.— Bhāvamiśra.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥  
 बीजं श्रुतीनां सुधनं मुनीनां जीवं जडानां महदादिकानां ।  
 आग्नेयमस्त्रं भवपातकानां किञ्चिन्मदः श्यामलमाश्रयामि ॥ १ ॥  
 दक्षं प्रजापतिं स्वस्थमश्विनौ वाक्यमूचतुः ॥  
 कृतो हरीतकी जाता तस्यास्तु कति जातयः ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. 129<sup>b</sup>

सप्तस्वर्थेषु कथित काकशब्दे विचक्षणैः ।  
 सप्पर्पद्विरदमेखे ह्य सीसके नागकेशरैः ॥



—गवल्या नागदंत्या नागशब्दप्रयुज्यते ।

मां.....( illegible ) दिष्टु ॥ १ ॥

इति श्रीहरितक्यादद्रव्याणां नामानि गुणाश्चः ॥ निघंटुभाष्यप्रकाशमेतेन  
संपूर्णः ॥

References.— (1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum:— i, 612<sup>b</sup>; ii, 146<sup>a</sup>; iii, 128<sup>a</sup>. See Under भाष्यप्रकाश

### वैद्यप्रदीप

### Vaidyapradīpa

No. 275

180.  
A.1882-83.

Size.— 8 $\frac{3}{4}$  in. by 4 $\frac{1}{2}$  in.

Extent.— 95 leaves ; 10 lines to a page ; 30 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; two or three lines in black ink on each border ; verse numbers, topic headings, topic endings and colophons tinged with red pigment ; paper is very old, worn out and musty. It has neither beginning nor end. Foll. 1 and 44 are missing ; fol. 57<sup>a</sup> is blank ; after fol. 82<sup>a</sup>, verses are not numbered ; there are notes on the margin of some pages. On fol. 15<sup>b</sup>, the author calls himself the son of Himakara. The work deals with all the aspects of Vaidyaka-śāstra.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Uddhavamiśra, son of Himakara.

Begins.— fol. 1<sup>a</sup>

हो मधुमेहश्च पिडकाश्च प्रमेहजाः ॥ ८ ॥

मेदह्यथोदरे शोफो वृद्धिश्च गलगण्डकाः ॥

गण्डमालापचिग्रंथिरर्द्धं श्लोपदं तथा ॥ ९ ॥

विद्रधिर्व्रणशोथश्च द्वौ व्रणौ भग्ननारिके ॥

भगदरोपदंशौ च शूकदोषश्च कुष्ठकाः ॥ १० ॥ etc,

Ends.— fol. 97<sup>b</sup>

कृष्णायशोथ शूलार्शः कृष्टपांडुप्रमेहसुत् ॥  
 वयस्यं गुरु वक्ष्मण्यं रसं मेदोगरापहं ॥  
 आयुःप्रदाता बलवीर्यकर्त्ता रोगस्यहर्त्ता.....यः सुकर्त्ता ॥  
 अयः समानं नहि किञ्चिदस्ति रसायनं श्रेष्ठतमं हि जन्तोः ॥  
 कुष्मांडं तिलतैलं च मा

References.— It is the only ms. noted by Aufrecht in his *Catalogus Catalogorum*, i, 612<sup>b</sup>.

वैद्यमनोत्सव

Vaidyamanotsava

No. 276

440.  
 1884-86.

Size.— 9 $\frac{1}{2}$  in. by 4 $\frac{1}{10}$  in.

Extent.— 11 leaves ; 15 lines to a page ; 44 letters to a line.

Description.—Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing very good ; double borders of two lines and one line in red ink on each side ; marginal notes on some pages in very fine and small letters ; last folio has got on the right-hand margin a figure of serpent with the following letters in it— सृङ्गाय, उडम, घृङ्ग, हिस्वावि, डयेष्ट, घृङ्ग्री, घशय, उरेअ, लङ्करो. On the left-hand margin there is a diagram of some charm. Paper is old and musty and some corners have worn-out.

Age.— Sam. 1810.

Author.— Nayanasukha.

Begins.— fol. 1<sup>a</sup>

श्रीगणेशाय नम  
 सिवसुतपद प्रनष्टसदा रिद्धिसिद्धि नित देइ etc.

Same as in No. 277.

Ends.— fol. 11<sup>b</sup>

सो०-कीयो प्रगट दधिमंथ उषध रोग निर्दान  
 कुंनि सकल सुधी सम ग्रंथ कल्पौ सुमा मत आदि अंत ॥ ५१ ॥

इति श्री वैद्यकेसवदासनयनसुषविरचिते वैद्यमनोत्सवे स्त्रीरोगपुरु-  
षरोगचिकित्सानां सप्तमः देशः । तत्समप्तो समस्तश्राव्यं ग्रंथ संख्या ५०५ ।  
श्री संबत् १८१० ए वर्षे मिति काती स्रदि १ दिने ॥ श्रीरस्तु कल्याणमस्तु ॥  
श्रीः ॥

छुंठि कुलंजल वजगिरी राई पीपर पांन  
आंवा मांजर सम करो कंठ कोकिला समान् १  
अहिषर गोषर नर यंडी सहित सतावर छुंठ  
बंधोपी न मौलाह पिणन निमै दंडी ॥ १ ॥

In a different hand follows —

जीवंतु मे शत्रुगणाः सदैव तेषां प्रसादेन विचक्षणोहं ।  
यदा यदा मे स्वलति प्रबुद्धिः तदा तदा ते प्रतिबोधयन्ति १

References.— See No. 277.

वैद्यमनोत्सव

Vaidyamanoṭsava

No. 277

179.  
A.1882-83.

Size.— 10 $\frac{1}{10}$  in. by 4 $\frac{2}{5}$  in.

Extent.— 12 leaves ; 15 lines to a page ; 45 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-wri-  
ting good ; topic headings and colophons in red ink ; there  
is a lacuna of 4 lines on fol. 2<sup>a</sup>. It is written in Hindi  
verses by a jaina monk who was a contemporary of *Akbar*.  
This copy was written at Sādarā which is perhaps identical  
with Shahdara near Delhi.

Age.— Sam. 1749.

Author.— Nayanasukha, son of Keśava.

Begins.— fol. 1<sup>a</sup>.

श्री धनवंताय नमः ॥

शिवसुत प्रणम्यं सदा सिद्धिसिद्धि निति देह ॥  
कुमतिबिनाशन सुमातिकर मंगलमुदति करेह ॥ १ ॥

अल्प अमूरति अलष गति किनहिन पायो पार ॥  
 जोति सकल कविजन कही देही देव मतिसार ॥ २ ॥  
 वैद्यग्रंथ सब माथि करें रचिउ सुभाषा आनी ॥  
 अर्थ देषाहुं प्रग करी उषध रोगनिदान ॥ ३ ॥  
 मम मति अल्पहुं कहत हैं कविमती परम अगाध ॥  
 सुगमचिकित्साचितरचित षमहु सबइ अपराध ॥ ४ ॥  
 वैद्यमनोत्सवनामधरी देषि ग्रंथ प्रगास ॥  
 केशवराजसुत नयनसुष आबककुलहि निवास ॥ ५ ॥  
 प्रथमनसालक्षणकहुं देषि ग्रंथ मति सोइ ॥  
 पुनि यानी अनुभावहिं ऊइसी मम मति होइ ॥ ६ ॥ etc.

Ends.— fol. 12<sup>a</sup>

परीमीत ग्रंथ समूह सम मम मति षोजति पार ॥  
 ऊषध रतन सुत गेह काए प्रगट संसार ॥ ५ ॥  
 वैद्यमनोत्सव ग्रंथ महीइं कहियो सकल निज आनि ॥  
 दुषकंदन पुनि दुषकंपन पुनि सुषकण आनंद परमति धानी ॥ ६ ॥  
 केसवराजसुत नयसूष का यो ग्रंथ अमृतकंद ॥  
 सूभ नगर सिद्धचंदमें अकबर साह निरंद ॥ ७ ॥  
 अंकवेदरसमेदनी १६४९ सुक्क पक्ष चैत्रमास ॥  
 तिथि द्वितीया मृगुवार पुनि पुष्यचंद्र प्रगास ॥ ८ ॥  
 मात्रा अंग सुछंद पुनि कहा यो अल्प ( fol. 12<sup>b</sup> ) मतीह ॥ ९ ॥  
 कायो प्रगाटि दधिमथ ऊषध निरोगनिदान पुनि ॥  
 सकल सुधासम ग्रंथ कहा यो समाझि आदि अंति मइं ॥ १० ॥  
 इति वैद्यमनोत्सव सप्तम उद्देश संवत् १७४९ पोष सुदी तिथौ दशम्यां  
 शनिवासरे सादृढानगरेः ॥ श्रीरस्तुः ॥ कल्याणमंगलमालिकाः ॥ श्री

References.— It is not mentioned by Aufrecht in his Catalogus Catalogorum.

वैद्यमनोत्सव

Vaidyamanotsava

No. 278

1524.

1891-95.

Size.— 12½ in. by 6½ in.

Extent.— 17 leaves ; 13 lines to a page ; 32 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing bold and legible ; marks of punctuation and three lines on each border are in red ink. Topic headings and colophons are tinged with red pigment. Paper is old and musty. The name of the town in which our author resided is here named as सीहनंद whereas in the other Ms. of this work the reading is सिंहचंद.

Age.— Sam. 1807.

Author.— Nayanasukha, son of Keśava.

Begins.— fol. 1<sup>a</sup>

श्रीरामायनमः ॥

दोहा ॥

शिवमुत पय प्रणमं सदा रिद्धिसिद्धि निधि देय ॥

कुमतिविनाशन सुमतिकर मंगलमुदित करेय ॥ १ ॥ etc.

Same as in No. 277

Ends.— fol. 17<sup>a</sup>

सोरठा ॥

कीयो प्रगट दधि मथि कै ॥ उषधि रोगनिदान ॥

एनि सकल सुधासम ग्रंथ ॥ कह्यो संपूरन आदि अंत ॥ ५१ ॥

इति श्रीपंडितराजवैद्यनायककेसवदासपुत्रश्रीनयनसुषविरंचिते श्री वैद्यमनो छवे नाम सास्त्रे सप्तमः । समुद्देशः संपूर्णः । समाप्तः ॥ संवत् १८०७ मिति भाद्रप वदि एकादशी ११ मंगलवासरे लिखितं प्रस्क वैद्यग्रंथ संपूर्णं लिखितं मुरलीदास वैष्णवान पठनार्थे पंडि श्री ५ उद्धदासजी योग्य शुभमस्तु शुभरस्तु शुभ भवति ॥ जादृस्यं आदृस्यं तादृस्यं लिखतं मया शुद्धं वा असुधं मम दोष न दियतां ॥ सर्ववैष्णवाभ्यां नमः ॥

संख्या ४१० ॥

References.— See No. 277.

वैद्यरत्न

Vaidyaratna

No. 279

1094.  
1886-92.Size.— 9 in. by 4 $\frac{3}{10}$  in.

Extent.— 50 + 3 leaves ; 10 lines to a page ; 32 letters to a line.

Description.— Country paper ; Davanāgarī characters ; hand-writing good. Only the first folio has marks of punctuation and they are in red ink. It has also got double rows of borders with two lines and one line in red ink. For the rest, no punctuation ; topic headings and colophons tinged with red pigment. The work has 7 chapters and after it follows अथैकैकाहारजनिताजीर्णस्यैकैकमौषधं । It has got extra 3 foll. which contain list of contents. At the end some one has added in a different hand some verses from वृद्धवाग्भट and a prescription of लोकनाथरस. Paper is old and musty.

Age.— Appears to be old.

Author.— Gosvāmi-Sīvananda-bhaṭṭa.

Begins.— fol. 1<sup>a</sup>

श्री गणेशाय नमः ॥  
 नारदादिमृनिदंसेविता पारदादपि नितांतमुज्ज्वला ॥  
 शारदासुतमरीचिभानना शारदा बसतु मे हृदंबुजे ॥  
 ये वैद्या अलसाः संति बृहद्वंध्यावलोकने ॥  
 तेषां कृतेऽति संक्षिप्तं वैद्यरत्नं वितन्यते ॥  
 तत्रनाडीज्ञानेन रोगे भेषजस्य कर्तव्यत्वादादौ नाडीज्ञानं निरूप्यते ।  
 अथ नाडीपरीक्षा ॥  
 सद्यःस्नातस्य शुक्तस्य तथा स्नेहावगाहिनः ॥  
 क्षुचृषार्त्तस्य सुप्तस्य सम्यक् नाडी न बुध्यते ॥ etc.

Ends.— fol. 49<sup>b</sup>

रसाग्निगुणेषु खवेदषष्टनागद्विबह्विधमितामणाः स्युः ३२८ ६४०  
 ५२ ३६ तस्मिन्नुत्तरे १८ १३ दशतोलकैश्च मापैर्महीधैः शरैरक्तिकाभिः  
 इत्येकगुंजामितहेमदृष्टिः क्षेत्रे कुरुणां दिवसैस्त्रिचंद्रैः सूर्योपरागे ददतां नराणां  
 वृद्धिस्तथा निक्षिपतां धनस्य यामैश्चतुर्मिद्वाभ्यां च भोज्यभेषज्ययोः समे  
 पाकोशौ युक्तयाव्रक्ति तीक्ष्णेन ( fol. 50<sup>a</sup> ) मंदे पुनश्चिरात् इति श्रीवैद्यरत्न-  
 संपूर्णे ग्रंथसंख्या ९७५ शुभं स्यात् ॥ श्रीरस्तु ॥

References.—( 1 ) Mss.—A—Autrecht's Catalogus Catalogorum :—  
i. 613<sup>a</sup> ; ii, 146<sup>a</sup> and 227<sup>b</sup>.  
B—Descriptive Catalogues :—  
I. O. Catalogue Nos. 2692-3.

वैद्यरहस्य

Vaidyarahasya

No. 280

598.  
1899-1915

Size.— 12½ in. by 5¾ in.

Extent.— 87 leaves ; 15-16 lines to a page ; 30 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; paper is old, musty and worm eaten ; dampness has made many leaves stuck ; adorned with rows of double black lines on the borders. The work was composed in 1698 A. D. ( Sañ. 1754 ) as is evident from the end. The name of the scribe is जीवण. There is a leaf in the beginning containing the list of contents.

Age.— वेदवेदगजसुमिसंमि ते ( = 1844 Sañ. ) विक्रमार्कसमयादिते सति ॥  
फाल्गुनस्य शुभकृष्णषष्ठके सप्तमी सुगुरुवासरान्विते ॥ १ ॥ जीवणाभिध-  
द्विजेन चित्रितः पुस्तकोयमपि सौख्यमिच्छता ॥ श्रीरस्तु ॥ श्रीरामायनमः ।  
लेखकपाठकयोः शुभं भूयात् ॥ श्री ॥ श्री ॥ श्री ॥ श्री ॥ श्री ॥

Autho.r— Miśra Vidyāpati, son of Upādhyāya Baiṇśīdhara.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्री गणेशाय नमः ॥

यन्नामस्मरणं समस्तदुरितध्वंसावहं पुण्यदं  
भक्तानामभयंकरं सुखकरं सर्वार्थसिद्धिप्रदं ॥  
तं नत्वा र्जुनमीश्वरं गुरुकृपाऽवाप्तैः सुसिद्धैर्बहै-  
योगैर्वैद्यरहस्यमद्य तनुते विद्यापतिः कौतुकात् ॥ १ ॥  
अस्मद्वंथादाइतान् सिद्धियोगानन्यद्वंथे स्थापयिष्यन्ति केचित् ॥  
नात्र स्थाने ये बदिष्यन्ति तेषां नाशं कुर्यादीश्वरोभीष्टसिद्धे ॥ २ ॥  
यतः समस्तरोगाणां ज्वरो राजेति बिभ्रुतः ॥  
अतो ज्वराधिकारोत्र प्रथमं लिख्यते मया ॥ ३ ॥

Ends.— fol. 87<sup>a</sup>

दीर्घदीर्घास्तु बहवो ग्रंथा संति तथापि मे ॥  
 सांप्रदायिकयोगानां संग्रहार्थमयं श्रमः ॥ ९८ ॥  
 चतुः पंचाशद्भिर्मुनिबिभुशतेनाधिसहिते-  
 र्गतेन्द्रे १७५४ भूपाकाराभसि सितपक्षे फणितिथौ ॥ ९९ ॥  
 शुद्धं सूतं टंकमेकं गंधकं विषटंकणं ॥  
 त्रिटंकं व्यूषणं ग्राह्यं सप्तटंकं जवाग्रजं ॥ २१०० ॥  
 जवक्षारात्त्रिगुणितं नवसादरसंयुतं ॥  
 एतान् विमर्दयेत् खल्वे वृहतीफलपाथसा ॥ १ ॥  
 गोतक्रानुपानेन दद्याद्गुजाद्वयं भिषक् ॥  
 संगृह्ण्यामतीसारे विहायामुदरामये ॥ २ ॥  
 अर्जाणे चाथ संदेयः रसो हि चक्रवर्तिकः ॥ ३ ॥  
 इति श्रीमदुपाध्यायवंशीधरात्मजमिश्रविद्यापतिनिर्मितो वैद्यरहस्याभिधो  
 योगसमुच्चयः समाप्तः ॥ श्रीकृष्णाय नमः ॥ श्रीरस्तु ॥

References.— (1) Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum:— i,  
 613<sup>a</sup> (वैद्यरहस्यपद्धति); ii, 146<sup>a</sup>.  
 B—Descriptive Catalogues:—  
 B. B. R. A. S. Catalogue, Nos. 202 and 203.  
 Mitra: Notices, vol. IV No. 1480.  
 I. O. Catalogue, ms. no. 2694.

वैद्यवल्लभ

Vaidyavallabha

No. 281

599.  
 1899-1915.

Size.— 11 in. by 4½ in.

Extent.— 34 leaves; 4 lines to a page; 38 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-wri-  
 ting clean, neat and distinct; paper is old and musty; first  
 few leaves are worn out. Foll. 25-28 missing, hence actual  
 number of foll. is 38 - 4 = 34. The text is written with  
 much space between the lines. This space is utilised by  
 the Gujarati translation running along the text. The author  
 इतिरुचि is a disciple of श्रीहितरुचिगणि and resident of तपागच्छ.  
 The date of composition of the work is Sam. 1726 = 1673  
 A. D.



Age.— Appears to be old.

Author.— Hastiruci.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

॥ : ॥ गणेशाय नमः ॥

सरस्वतीं हृदि ध्यात्वा नत्वा श्रीगुरुपत्कजं ॥  
सद्दृष्टिरुचिना वैद्यबल्लभोयं विधीयते ॥ १ ॥

( Trans.—

श्री सारदा प्रते हृदा मे ध्याइने श्रीगुरुनाचरणकमलप्रतैमानै ॥  
भला हस्तिरुचिकवियै वैद्यबल्लभनामे ग्रंथ कथ्ये ॥ १ ॥ )  
पूर्वं वैद्येन विधिना विधाय रोगनिर्णयं ।  
पश्चात्साध्यं यथा ज्ञात्वा ततो भैषजमारभेत् ॥ २ ॥

( Trans.—

प्रथमं वैद्य विधाकरी निश्चैकरे पट्टे साध्य असाध्य जांणीजै  
पिष्ट औषध आरंभे ॥ २ ॥ ) etc.

Ends.—fol. 37<sup>b</sup>

क्षौद्रेण वापात्तरसेन कार्या ज्वरातिसाराभयनाशिनी गुटी ॥  
रूपाग्निबुद्धिर्बलवीर्यवर्द्धनी मुरादिसाहेन विनिर्मिता स्वयं ॥ ५४ ॥  
इति मुरादिसाहि गोली ॥  
इति श्रीमत्तपागच्छे महोपाध्यायश्रीहितरुचिगणित्रिछिष्यकविहस्तिरुचि-  
कृतवैद्यबल्लभे शेषयेगनिरूपणो विलासः ॥  
श्रीमत्तपागणाभोजनायकै नभोमणि ।  
प्राज्ञोदयरुचिर्नाम बभूव विदुषाग्रणी ॥ ५५ ॥  
तस्यानेके महाशिष्या हितादिरुचियो वस ।  
जगन्मान्यारूपाध्यायपदस्थ धारकाऽभवत् ॥ ५६ ॥  
तेषां शिष्युना हस्तिरुचिना सद्द्वैद्यबल्लभो ग्रंथ ॥  
रसनयनमुनिदुर्बर्षे परोपकाराय विहितोयं ॥  
इति श्रीकविहस्तिरुचिकृतवैद्यबल्लभोग्रंथ संपूर्ण ॥ श्री ॥

References.— (1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum:— i, 613<sup>a</sup>; ii, 146<sup>a</sup>; iii, 128<sup>b</sup>.

B-Descriptive Catalogues:—

B. B. R. A. S. Cat. No. 204.

वैद्यवल्लभ

Vaidyavallabha

No. 282

1403.
1887-91.

Size.— 10 $\frac{3}{8}$  in. by 5 $\frac{3}{16}$  in.

Extent.— 8 leaves ; 13 lines to a page ; 44 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing very good ; ms. is in very good condition. Paper is made of some bluish texture. The text agrees with that of No. 281, but from 3rd line of fol. 8<sup>b</sup> onwards some spurious matter, prescriptions on epilepsy (सुग्रीरोग), seems to have been added.

Age.— Sam. 1881.

Author.— Hastiruci.

Begins.— fol. 1<sup>a</sup>

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

सरस्वतीं हृदि ध्यात्वा । नत्वा श्रीगुरुपङ्कजां ।

सद्वहस्तिरुचिना वैद्य । वल्लभोऽयं विधीयते ॥ १ ॥ etc.

Same as in No. 281.

Ends.— fol. 8<sup>b</sup>

मखे मखभुजांगणं किल निमज्ज दक्ष्यः पुरा

चराचरशुक्रं हरं मदभरादवाजीगणात् ॥

ततस्तदलिकक्षणादृतिरुषारुणात् पिंगलः

स्त्रिमोलिरुद्धद्वगणः सपदि वीरभद्राभिध ॥ ३१ ॥

इति तपागळे उपाध्यायश्रीहितरुचितस्तिष्णकविहस्तिरुचिविरचिते वैद्य-  
वल्लभे नाम अष्टमो विलासः ॥ ८ ॥ इति वैद्यवल्लभनाम ग्रंथसंपूर्ण ॥ संवत्  
१८८१ का पोस मासे शुक्लपक्षे ९ बुधवारे लिखतं पंडित वसंतरामस्वपठ-  
नार्थ ॥ श्रीरस्तु ॥

References.— See No. 281

वैद्यवल्लभ

Vaidyavallabha

No. 283

1905
1886-92.

Size.— 11½ in. by 4½ in.

Extent.— 19 leaves ; 6 lines to a page ; 36 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters : hand-writing very good ; marks of punctuation in red ink ; topic-headings and colophons tinged with red pigment. There is a double row of red lines on borders ; paper is brittle and somewhat in a decaying state. There is a Gujarati translation running along the text and written between the lines. Its end differs from that of the other two mss. of this work, viz. Nos. 281 and 282.

Age.— Sam. 1879.

Author.— Hastiruci.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

ॐ नमः परमात्मने नमः ॥

परमात्मने नमस्तुभ्यं । नमस्तेन मयास्तुतं ।

सरस्वती नमस्तुभ्यं । स्वाध्यायगुरुभ्ये नमः ॥ १ ॥

धन्वंत्राय नमस्तुभ्यं । रोगमायुविमर्दनं ।

तवहस्तं महं शिखं । व्याधिसङ्कां नश्यति ॥ २ ॥

सरस्वती हृदी ध्यात्वा । नत्वा श्रीगुरुपत्कजं ।

सदहस्ति रुचिनावैद्यवल्लभोयं वीधियते ॥ ३ ॥

etc. same as in No. 281.

Ends.— fol. 19<sup>b</sup>

प्रस्थेकखंडमुचामि । प्रातकाल सदाभुजेत् ।

पयपित्त्वा स्थते तस्मे सर्वांगवलवर्द्धकत् ॥ १६ ॥

इति श्रीहस्तिरुचिनामाकविकृतो वैद्यवल्लभे पञ्चांशुतगोखरुपाकसर्वा-  
गबोगपतनं बलवृद्धयं अष्टमो विलाश संपूर्ण ॥ संवत् १८७९ का मिति माह  
सुदि ५ सांतिना

References.— See No. 281

वैद्यविनोद

Vaidyavinoda

No. 284

441.

1884-86,

Size.— 9½ in. by 4½ in.

Extent.— 118 leaves ; 9-10 lines to a page ; 30-32 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible but irregular ; paper is old and musty ; single or double line borders in black ink ; verse-numbers and colophons coloured with red pigment ; it seems to have been written by two scribes whose names have been defaced by हरिताल (yellow pigment) but are still decipherable [ पूर्व लिखित बालमुकुन्दनामा पञ्चादिमं कुशलराममुना ] मधेयः ( free from हरिताल ). Further on one line below one can decipher कुशलरामबालमुकुन्दाभ्यां.

Age.— Bears युगमर्तुसप्तधरिणीमितहायने ( = 1762 Sam. ) सद्देशाषकृष्णनवमी-भृगुवासरे च ( defaced by हरिताल ) सं० १७६२ वर्षे वैशाखमासे कृष्णपक्षे नवम्यां शुक्रवासरे लिखितोऽयं वैद्यविनोदः ( defaced by हरिताल स्वपठनार्थं वा परोपकारार्थं । शुभमस्तु

Author.— Bhaṭṭa Śaṅkara, son of Anantabhaṭṭa.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>.

श्रीगणेशाय नमः ॥

सकलसुखनिधानं भुक्तिमुक्तिप्रदं यज्जयतिजगति सिद्धैः सर्वदोषास्व-  
मानं ॥

फरकमलकराब्जाभीतिखड्गं प्रसन्नं दिशतु फलममीष्टं श्याम धामां-  
विकायाः ॥ १ ॥

अनन्तनामा हि दिगन्तकीर्तिः श्रीगौडवंशः प्रथितप्रभावः ।  
तदात्मजः शंकरनामधेयः शास्त्रेषु काव्येषु परं प्रवीणः ॥ २ ॥  
सर्वाधिराजो जयसिंहवीरः ख्यातः प्रथिव्याः प्रथितप्रभावः ।  
प्रतीतशूपालनिवारणेन प्रतापपुञ्जबलदाशिकल्पः ॥ ३ ॥ etc.

Ends.— fol. 118<sup>a</sup>

श्रीमद्भूपतिरामसिंहवचनाग्रन्थो मया निमित्तो  
यास्मिन् रोगविनिश्चयश्च कथितः प्रोक्ता चिकित्सा क्रमात् ।  
योगो दृश्यतमो रसायनविधिः संशोधनादिविधि-  
र्वास्तिर्भावनधूमपानकवल्लभ्योवादिसंज्ञा तथा ॥ ॥

इति श्रीमदनंतभट्टात्मजभट्टशंकराविरचिते वैद्यविनोदे निदानचिकित्सारसायन  
चिकित्सितं संपूर्णं समाप्तं ॥ श्रीः ।

References.— (1) Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum:— i, 613<sup>a</sup>; ii, 146<sup>b</sup>; iii, 128<sup>a</sup>.

B—Descriptive Catalogues:—

B. B. R. A. S. Cat. no. 205

Mitra's Notices Vol. VII, no. 2546.

(2) Printed Editions:—

(1) Published at Bombay (1894) by Śrīdhara Śivalāla.

(2) Edited with Marathi Transl. by Krishna R. Navre, Second Edn., Bombay 1924.

वैद्यविनोद

Vaidyavinoda

No. 285

549.  
1892-95.

Size.— 9 $\frac{7}{10}$  in. by 4 $\frac{3}{10}$  in.

Extent.— 73 leaves ; 11 lines to a page ; 38-40 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; paper is old upto fol. 9<sup>b</sup> ; there is a different kind of paper used afterwards ; folios 10-20 are missing, hence there are only 73 leaves although the last folio numbers 84. Paper of folios 21-47 seems to be modern. On fol. 1<sup>a</sup> somebody has scrawled the name of the owner of ms. cf.—पोथी आचारजरूपरामजी बहीदवीनोद A fragment.

Age.— मिति भाद्रबा सुदि ११ संवत् १८४१.

Author.— Bhaṭṭa Śaṅkara.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

सकलसुखनिधानं भुक्तिमुक्तिप्रदं य-

ज्जयति जगति सिद्धैः सर्वदोषास्यमानं ॥ etc.

Same as in No. 284.

Ends.— fol. 84<sup>a</sup>

श्रीमद्भूपतिरामसिंहवचनाद्ग्रंथो मया निर्मितः etc.

Same as in No. 284.

The Colophon is— इति श्रीमन्तभट्टात्म शंकरविरचिते वैद्यविनोदे निदानचिकित्सादृष्यरसायनजलयोगवमनविरेचनालुलोमनादिभेदकाथकल्पनादिलक्षणविलेपीमंडादिष्टतै ( fol. 84<sup>b</sup> ) : लविधानवास्तिमस्यधूमगंडूषाविधिपरिभाषाऽयोषत्रिफलापंचमूलादिसंज्ञा रसवीर्यविपाकयुगा उक्ते-  
दादिलक्षणयुक्तायुक्तविचारकेशकृष्णीकरणोल्लासः ॥ समाप्तोऽयं ग्रंथः ॥

References.— See No. 284.

वैद्यविनोद

Vaidyavinoda

No. 286

1096.

1886-92.

Size.— 12 $\frac{3}{16}$  in. by 5 $\frac{1}{2}$  in.

Extent.— 99 leaves ; 8 lines to a page ; 37-40 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; numbers of the verses are coloured with red pigment. The name of the scribe is नारायणशर्मन् and the ms. is copied for गिरधारीशर्मन्.

Age.— संवत् १८१८ का जेष्ठ क० १२ बुधे शुभमस्तु-

Author.— Śaṅkarabhaṭṭa.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>.

श्रीगणेशाय नमः श्रीगुरुवे नमः ।

सकलसुखनिर्वाणे शुक्तिमुक्तिपदं य—

etc.

Same as in No. 284.

Ends.— fol. 99<sup>a</sup>.

श्रीमद्भूपतिरामसिंहवचनाद्ग्रंथो मया निर्मितः, etc.

Same as in No. 284.

The Colophon— इति श्रीमदनन्दभट्टात्मजशंकरविरचिते, etc.  
is the Same as in No. 285.

References.—See No. 284.

वैद्यविनोद

Vaidyavinoda

No. 287

914.  
1887-91.

Size.— 11  $\frac{3}{10}$  in. by 4  $\frac{2}{5}$  in.

Extent.— 125 leaves ; 8 lines to a page ; 32-34 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good and beautiful ; borders bear thick ornamental red lines ; paper is old and the first and the last folios are repaired.

Age.— Appears to be somewhat old.

Autho.— Śaṅkarabhaṭṭa.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्री गणेशाय नमः ॥

सकलसुखनिधानं भुक्तिमुक्तिप्रदं य —

etc.

Same as in No. 284.

Ends.— fol. 124<sup>a</sup>

श्रीमद्भूपतिरामसिंहवचनाङ्गथो मया निर्मितो

etc.

same as in No. 284.

The Colophon — इति श्रीमदनन्दभट्टात्मजशंकरविरचिते  
etc. is the Same as in No. 285.

It is followed by — समाप्तोयं ग्रंथः ॥ पाठकलेखकयोः शुभं भूयात् ॥  
सर्वेजनास्तु सुखिनः सर्वे संतु निरामयाः ॥ सर्वे भद्राणि पश्यंतु मा कश्चिद्-  
दुःखभाग्यवेत् ॥ श्रीरस्तु ॥ श्रीभवानीशंकराभ्यां नमः ॥ श्रीः ॥

References.— See No. 284.

## वैद्यविलास

Vaidyavilāsa

No. 288

600.  
1899-1915.Size.— 8 $\frac{2}{3}$  in. by 5 $\frac{1}{4}$  in.

Extent.— 45 leaves ; 14 lines to a page ; 24-26 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; paper is old, musty and worm-eaten ; colophons and topic headings are coloured with red pigment. It is called a महाकाव्य and the author calls himself as कविराघव. In some colophons (see fol. 9<sup>b</sup>) he is called कविकुलावतंसरघुनाथ पांडित. The owner of the Ms. is mentioned in a line on fol. 45<sup>a</sup> अयं ज्योतिषोपनामकदिनकरस्यायं ॥

Age.— Bears शके १७३६ भावनामसंवत्सरे ज्यष्ठ कृष्ण ८ शनौ समाप्तः

Author.— Raghunāthapaṇḍita.

Begins.— fol. 1<sup>a</sup>

श्रीगणेशाय नमः

अलिङ्गलसङ्कुलङ्गं घृतशशिखंडं वरादिदोर्दंडं ।

वन्दे सुन्दरशृङ्गं दानवचंडं द्विरदतुंडं ॥ १ ॥

पुराविदां वीक्ष्य हि योगसारं सतां स सु( दे supplied on the margin ) द्वाग्गदखंडनाय ॥

सद्भुक्तिभाजां कविराघवेण वितन्यते वैद्यविलास एषः ॥ २ ॥

ये ये भिषग्भिः शतशोनुद्धृता मयापि तेषां कृपयानुलब्धाः ॥

तानेव योगान् प्रवदामि यत्र पूर्वं प्रष्टुक्तान्छानिभिः प्रयत्नात् ॥ ३ ॥  
etc.Ends.— fol. 45<sup>a</sup>

द्रोणीचतुष्टयं खारी मानं ज्ञेयं सदा बुधैः ।

केचिन्मुलापलशतं भारस्तासां च विंशतिः ॥ १३ ॥

इति वैद्यविलासे महाकाव्ये दशमस्तरङ्गः समाप्तिमगमत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

References.— ( 1 ) Mss.— A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum:—  
i, 613<sup>a</sup> ; ii, 146<sup>b</sup> ;



## B-Descriptive Catalogues :—

I. O. Cat. no. 2695.

B. B. R. A. S. Cata. No. 206 and 207.

## ( 2 ) Printed Editions:—

A Bombay lithographed edition of the work has four additional chapters. ( 1830 ? ).

वैद्यविलास

Vaidyavilāsa

No. 289

636.

1893-1902.

Size.— 12½ in. by 4 in.

Extent.— 19 leaves ; 9 lines to a page ; 45-50 letters to a line.

Description.— Modern foreign paper ; Devanāgarī characters ; handwriting fair and legible ; it seems to be corrupt ; it abruptly stops with 2 lines on fol. 19<sup>a</sup>.

Age.— very modern.

Author.— Raghunāthapaṇḍita.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्री गणेशाय नमः ॥ श्री सरस्वत्यै नमः ॥ श्री गुरुभ्यो नमः ॥ श्री  
मातापितृचरणेभ्यो नमः ॥ श्री कुलस्वामीने नमः ॥ अथ वैद्यविलासग्रंथ  
प्रारंभः ॥

अलिकुलसकलगंडं धृतशखंडं वारादिदोर्दंडं ॥

वंदे सुंदरशुद्धं दानवचंडां द्विरदतुंडं ॥ १ ॥

etc.

Same is No. 288

Ends.— fol. 19<sup>a</sup>

रसकखादिरसज्व्रप्रष्टातुल्यं ससिकयं सप्ततकपिलसिंदुर च शीर्षस्य तैलं ॥  
गुणगणशिक्षिचंद्रासूर्यवंशद्रसाश्वगुणरविमितमेतसिद्धिसर्पिन्नये च ॥ २४ ॥  
सिकथकं तथा शंखजरिकं शीर्षतैलकं सर्जखदिरौ ॥

References:— See No. 288

वैद्यसर्वस्व

Vaidyasarvasva

No. 290

949.

1891-95.

Size.— 13 $\frac{1}{10}$  in by 5 $\frac{1}{2}$  in.

Extent.— 104 leaves ; 10 lines to a page ; 36 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; handwriting bad ; on account of dampness leaves have stuck and so much of the text is lost ; first 13 foll. are missing ; double lines in black ink on borders ; topic endings and colophons are tinged with red pigment ; paper is old musty and worn out. It is incomplete. The name of the author is known from the colophons. For example, colophon on fol. 22<sup>a</sup> is—इति श्रीकाशीरामविरचिते वैद्यसर्वस्वे वल्ल-  
देशप्रकृतिवयौषधकथनाध्यायस्तुतीयः । The author draws upon the various works of medicine and this work seems to be a compilation.

Age.— Appears to be old.

Author.— Kāśīrāma.

Begins.— fol. 14<sup>a</sup>

line 1. णैकतोल्वणैस्तथेति षडेवेत्यर्थः ॥ वातपित्तोः... ..

... .. ( letters lost ) ... .. ३ कतोल्वणः

line 2. ४ पित्तोल्वणः ५ कफोल्वणः ६ एषमेभिर्द्वादशैः पूर्वोक्तैः.....

शस्त्रिषष्टिदोषभेदः कथितः ॥

line 3. इति द्विषष्टिदोषभेदनिरूपणं ॥ अथ दोषादीनां समवृद्धिक्षयानां

दोषा धातुमला मूलं सदा देहस्य तं चलः ।

उत्साहोच्छ्वासनिस्वासत्रेष्टावेगप्रवर्तनैः ॥

etc.

Ends.— fol. 117<sup>b</sup>

कफगदकुलकेतुः स्याद्रसो माषमात्रः

समधुरिति निहन्ति प्रोक्तं श्लेष्मरोमं ।

अनुभवति कषायो तिवजः पेयसस्त्रि-

कुलवपामशतमात्रं पृथगुष्णान्दु सेल्लं ॥ ६३ ॥

इति कफकेतुः क्षयकासादौ ॥

हेमभस्मर-भस्म गंधकः शुद्धमौक्तिकयुतश्च टंकणः

References.-- ( 1 ) Mss.—A—Aufrecht's Catalogue Catalogorum :—  
i, 613<sup>a</sup> ( but the author is मनु ); ii, 146<sup>b</sup> ( ascribed to Manu ); ii, 227<sup>b</sup> ( Ulwar 1690, Extract, 439 ) iii, 128 ( by Kaśīrāma ).

वैद्यामृत

Vaidyāmṛta

No. 291

308.

Viś. 1.

Size.-- 8 in. by 3 $\frac{9}{10}$  in.

Extent.— 25 leaves ; 7-8 lines to a page ; 24-25 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; the work is divided into 4 chapters call'd अलंकारs ; there are notes on the margins ; several of the folios joined together ; date of the composition Sam. 1603 ( = A. D. 1547 ) ; the author calls himself as residing at नगर ( identical with नगर near Poona ? ) ; his father's name is माणिक्यभट्ट ; many of the prescriptions given in this book are based upon author's experience, so says the author at the end of his book.

Age.— of composition Sam. 1603 ( = A. D. 1547 ). Ms. appears to be modern.

Author.— Moreśvara, son of Māṇikyabhaṭṭa.

Begins.— fol. 1<sup>a</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

नत्वा ब्रह्ममहेशविष्णुगिरिजानागास्पधन्वन्तरीन्  
पूज्यान् सुश्रुतवाग्भटप्रभृतिकान् सर्वांश्च वैद्यान् गुरुन् ॥  
श्रीमन्माणिकभट्टवैद्यतनयो मोरेश्वराख्यो भिषक्  
नानावैद्यमतं विलोक्य कुरुते वैद्यामृतं सुंदरं ॥ १ ॥

आत्रेयपाराशरसुश्रुताद्यैर्निर्मिता ग्रंथद्वयाः प्रसिद्धाः ॥  
स्वयोग्यकार्यप्रविधानदक्षो ग्रंथोस्तु मे शैवक एव तेषां ॥ २ ॥

etc.

Ends.—fol. 24<sup>b</sup>

गुंजाप्रमाणवटिकोष्णजलेन गुल्मपांढूक्षयश्चसनकासबलासमेहान् ॥१८॥  
अध्मानशूलयुदजोदरबान्हिमांशविष्टंभकुष्टकमिरु(fol. 25<sup>a</sup>) क् प्रभृती-  
स्त्रिहंति ॥ १८ ॥

विरचनप्रतिकारः ॥

इति मोरेश्वरवैद्यकृते चतुर्थोलंकारः ॥

मोरेश्वरेण भिषजा नगरस्थितेन वैद्यामृतं कृतमिदं बहुधा विचार्य ॥  
वैद्यास्त एव कृपया परिपालयंतु सम्पक्वसनातनविचारविशारदाय ॥१९॥  
अनुभवात्कतिचित् कतिचिद्युरो कति च शास्त्रभरान्नवमार्जितान् ॥  
इह मया भिषजां हितमिच्छता निगदिताः शुचिरोगगणा इमे ॥२०॥  
अमादशुद्धं गदितं यदि स्याद्दोषो न कश्चित् मम भावनीयः ॥  
भूलोकजन्माखिललोकधर्मात्रातेः परं(fol. 25<sup>b</sup>)दूषणमेतदस्तु ॥२२॥  
भो भो वैद्यसुताः शृणुध्वमधुना सौभाग्यदं कीर्तितं  
पापक्षालनमत्र यत्र च हितं मान्यं मदीयं वचः ॥  
यूयं सन्मनसा चिकित्सनविधौ हित्वा दुराशां दशां  
शंभो विश्वपते त्वदर्पणमिदं श्रूयादिसि ध्यायतः ॥२३॥  
हुताशनाकाशरसेन्दुयुक्ते संवत्सरे दुर्मतिनामभाजि ॥  
वैद्यामृतं नाम दधान एष ग्रंथः स्मरारेः कृपया समाप ॥२४॥

इति माणिष्यभट्टात्मजमोरेश्वरभट्टविरचितो वैद्यामृतः समाप्तः ॥

References.—( 1 ) Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
i, 613<sup>b</sup> ( our Ms. ) ; ii, 146<sup>b</sup>.

( 2 ) Printed Editions :—

- ( 1 ) With Krishna Śāstri Bhātavadekar's Marāṭhi comm. 4th edn. Bombay 1862.
- ( 2 ) With Hindi comm. by Jyotiḥ Svarūpa Benaras 1864.
- ( 3 ) With Hindi comm. by Rāmanātha Bhaṭṭa, Benares, 1867.
- ( 4 ) Sanskrit Text in Sinhalese Characters, Colombo 1870 ?

## वैद्यावतंस

Vaidyāvataṁsa

No. 292

601.

1869-1915.

Size.— 9  $\frac{3}{4}$  in. by 6  $\frac{3}{4}$  in.

Extent.— 16 leaves ; 11-12 lines to a page ; 25-27 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; paper is old and musty, at places worn eaten. Before folio 1, there is an extra leaf which contains the अनुक्रमणिका of the work. The text of वैद्यावतंस comes to an end on fol. 15<sup>b</sup> ; after this follow आर्द्रामलक-प्रयोग and विजयाकल्प. The beginning of आर्द्रामलकप्रयोग ( fol. 15<sup>b</sup> ) is—अथ आर्द्रामलकप्रयोगलिख्यते ॥ आर्द्रामलकचूर्णं तु तद्रसेनापि भावयेत् । एकविंशतिवारं वै योजयेन्मतिमान्भीषक् ॥ १ ॥ etc. The end of विजयाकल्प is—fol. 16<sup>a</sup>—हन्ति सर्वमतीसारं ज्ञानवृद्धिकरं तथा । स्त्रीणां प्रदरहन्ता च योनिशूलं सुदारुणं ॥ सर्वव्याधिहरप्रो ( fol. 16<sup>b</sup> ) कं वीर्यस्तंभकरो मतः ॥ इति विजयाकल्पः समाप्तः ॥

Age.— Bear on fol. 15<sup>b</sup>. शके १७२४ दुंदुभीनामसंवत्सरे फाल्गुनशुद्धद्वादशां-  
मद्वासरे ग्रथसमाप्तिमगमत् ॥ श्रीसांबसदाशिवप्रसन्नोस्तु ॥

Author.— Lolimbarāja.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>.

अग्निशेषाय नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥ श्रीदत्ता-  
त्रयजगद्गुरवे नमः ॥ श्रीउमामहेश्वराय नमः ॥ अथ वैद्यावतंस लिख्यते ॥

अनुकृतमरकतवर्णा शोभितकर्णा कदंबकुसुमेन ।

नखस्रस्रहस्विरितवीणा मध्ये क्षीणा शिवा शिवं कुर्यात् ॥ १ ॥

यत्प्रसिद्धमिह वर्तते फलं शाकमन्यदपित्तस्त्रिरुप्यते ॥

अप्रसिद्धकथन तु निष्फलं ग्रथविस्तरमयास्तु लिख्यते ॥ २ ॥

etc.

Ends.— fol. 15<sup>a</sup>

वाग्भटस्य मतमस्ति समस्तं

fol. 15<sup>b</sup>

सुश्रुतस्य चरकस्य च किञ्चित् ॥

तद्वद्व्रित्तनस्य विचित्रं

वाग्विलासरचना मम तावत् ॥ १५३ ॥

अधराद्धिकृतविवा जितशशिर्बिवा सुखप्रभया ॥

गमनाविरलविलंबा विपुलनितंबा शिवा शिवं कुर्यात् ॥ १५४ ॥

समस्तपृथ्वीपतिपूजनीयो दिगंगनाश्लिष्टयशः शरीरः ॥

युणिप्रियं ग्रंथममुत्तत्तानं लोलिवराजः कविपातशाहः ॥ १५५ ॥

इति श्रीलोलिवराजविरचिते वैयावतंसः समाप्ताः ॥

References.— ( 1 ) Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
i, 613<sup>a</sup> ; ii, 146<sup>b</sup>.

B—Descriptive Catalogues :—

Burnell's Tanjore Catalogue p. 67<sup>a</sup>.

( 2 ) Printed Editions:—

along with Vaidyajivana, with Gujarati transl. by  
Kṛṣṇalāla Govindarāma Devāśrayī, Ahmedabad, 1908.

व्याख्याकुसुमावली

Vyākhyākusmāvali

No. 293

375.

1882-83.

Size.— 12 in. by 5 in.

Extent.— 68 leaves ; 16-17 lines to a page ; 50 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing bad and difficult to decipher ; very small letters ; paper very old, worn out on sides and moth-eaten ; fragment of a commentary on इन्द्रमाधव ; folios 37, 44-54 and 96 missing ; begins with folio 18<sup>a</sup> and ends with 98<sup>b</sup> ; full of lacunae ; with folio 49, another numbering starts with 25 which runs upto the last folio where it is missing on account of the breakage of the corner of folio ; folio 19<sup>a</sup> has the following colophon— इति श्रीः श्रीकण्ठदत्तकृतायां व्याख्याकुसुमावल्यां ज्वराधिकारः समाप्तः ॥

Age.— Appears to be very old.

Author.— Śrīkaṇṭhadatta.

Begins.— fol. 18<sup>a</sup>

ति । द्रवं जलं । द्रव्ये ( corrected as वे on the top ) प्यनुके  
जलमत्र देयमिति वचनात् । गण एव हि काथस्य कल्कस्य च करणं ॥  
यदुक्तं ॥ काथकल्कावनिर्देशे गणान्तस्मात्समावपेदिति । गणेऽपि यत्राधिकरण-  
त्वेन कीर्तनं तत्रैव काथकल्कविधिः । तथा च तत्रांतरं । यत्राधिकरणे नोक्ति-  
र्यणे स्यात्स्नेहसंनिधौ । तत्रैककल्कानिर्गृहाविष्यते स्नेहवेदिनेति । etc.

Ends.— fol. 98<sup>b</sup>

एवं वैतरणेऽपि । अस्याप्येतावन्मातमेवपुरःपुटो देयः । वैतरणे अम्ली  
( का on the margin ) तित्तिडीफलं । गोमूत्रस्य कृडबोऽष्टौ पलालि द्रव-  
द्वैगुण्यात् । निरुहेषु रसादीनां प्रमाणं तु यथाश्रुतीति परिभाषां पुनर्द्रवद्वैगुण्य-  
निषेधिकां नाद्रियते । प्रायेण हि निरुहेषु सुश्रुतेन माषूपदिष्टं प्रसृते च द्वै.. ..

References.—( 1 ) Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
i, 618<sup>a</sup>.

The only Ms. recorded by Aufrecht.

( 2 ) Printed Edition:—

The Vṛndamādhava or Siddhiyoga of Vṛndamuni with  
its commentary Kusumāvali [ commenced ] by Śrīkaṇṭha-  
datta [ and completed by Nārāyaṇa, son of Bhābhalla ]  
Edited by Pandit Hanumanta Śāstri Pādhye, Poona, 1894.

शतश्लोकीचन्द्रकला

or

हृदयप्रबोध

No. 294

Satasloki-candrakalā

or

Hṛdayaprabodha

468.

1895-98.

Size.— 8½ in. by 5 in.

Extent.— 39 leaves ; 12-15 lines to a page ; 25 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writ-  
ting bad and difficult to decipher ; there are several hand-  
writings in it ; single line in black ink on borders ; verses

are marked but no colouring. The work is a commentary by Vopadeva on his own Śataśloki. It deals with six topics चूर्ण, गुटिका, अवलेह, घृत, तैल and क्वाथ. The author has devoted 16 verses to each topic. He calls his commentary हृदयप्रबोध or शतश्लोकी in the colophons; cf. fol. 11<sup>b</sup>. इति-बोपदेवविरचितायां शतश्लोकीचंद्रकलाटीकायां हृदयप्रबोध ज्ञानाधिकारः । The Ms. does not give the text of शतश्लोकी but gives only the *pratikas* of verses. Paper is very old musty and worn out.

Age.— Sam. 1805.

Author.—Vopadeva.

Begins.— fol. 1<sup>a</sup>

नमो गुरुगणेशाय ॥

आयुर्वेदविदां दे मायुरारोग्यदं रवि ।

नत्वा नजां शतश्लोकीं व्याख्यामि भिषजां मुदे ॥ १ ॥

भैषज्यद्विजतारकाधिरप्येति क्षिपेशः क्षयः

क्षीणांगः शरणं शरण्यगणनाग्रण्यं यमार्तिछिदे ॥

तं देवं तरणिं प्रणम्य सरुजां सौख्याय कूर्म्यः शत-

श्लोकीं षोडशकोक्तचूर्णगुटिकालेहाज्यतैलोदकं ॥ २ ॥ etc.

Ends. — fol. 39<sup>a</sup>

दोषान् ( fol. 39<sup>b</sup> ) दुष्टानलबलवयःकालदेशानवस्था

सत्वं सात्म्यं प्रकृतिमसकृद्यः परिक्ष्य प्रयुक्ते ।

रोगे योगं भिषगनलसस्तस्य सिधत्थमीष्टं ॥

तस्माद्दोषाल्लिपितपठिता राधिराधिभिर्नर्बोद्ध्या ॥ २ ॥

देशानां वरदातटं चरमतः सार्थाभिधानं माहा-

स्थानं वेदसदृजगणाग्रण्य सहस्रं द्विजाः ॥

तत्रामांशघनेशकेशवाविदौ शिष्यौ सुतस्तत्क्रमा

चक्रे श्लोकशतं भिषकमदपविः श्रीबोपदेवः कविः ॥ ३ ॥

कैलाशाचलमौलिमंडलनमूर्णैर्दुनृत्योत्तवो पद्मशो

गायत्रीतिदशांगनाकलरणत् गंभीरतारस्वरैः ॥

चक्रे चंद्रकलांशगोपि त शतश्लोकीपदाह्लासिनीं

तत्रैलोक्यकविं चक्रतिलकः श्रीबोपदेवः कविः ॥ ४ ॥



इति श्रीवोपदेवविरचिते हृदयप्रबोधे काथाधिकारः स्माप्तः ॥ चूर्णा-  
दावशेषषडाधिकारस्य टिप्पणं स्माप्तं ॥ संवत् १८०५ व शके १५७० (?) प्र०  
फाल्गु । पंप्पामकुंदजीना लिखिता नव-( ? ) १३ भानुवासरे आत्मपठनार्थं ।  
त० परोपकारार्थे

References.--( 1 ) Mss.--A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :--  
i, 631<sup>b</sup> and 767<sup>b</sup> ; ii, 150<sup>a</sup> and 228<sup>b</sup> ; iii, 131.

B-Descriptive Catalogues :--

Burnell's Catalogue of Tanjore Mss., No. XV, p. 67<sup>a</sup>.

I. O. Catalogue, No. 2727.

B. B. R. A. S., Cat. No. 208.

( 2 ) Printed Editions:--

( 1 ) Published by Laxmīśaṅkara N. Bhat, at Bhāva-  
nagar, 1912.

( 2 ) With Marāṭhī transl. by Krishnaśāstri Bhatavade-  
kar, Bombay, 1860.

शतश्लोकी

Sataśloki

No. 295

950.  
1891-95.

Size.—9 in. by 4½ in.

Extent.—13 leaves ; 11 lines to a page ; 38 letters to a line.

Description.—Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-wri-  
ting legible ; three or four lines in black ink on each  
border ; benedictory phrase, verse-numbers with marks of  
punctuation, topic endings and the colophon are tinged  
with red pigment. Paper is old, slightly worn out and  
musty. The Ms. contains only the text and not the  
author's commentary. First folio contains notes on the  
margin.

Age.-- Appears to be old.

Author.—Vopadeva,

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

भैषज्यद्विजतारकाधिपतिरप्येति क्षिपेशः क्षयं

etc. Same as in No. 297.

Ends.— fol. 13<sup>a</sup>

कैलासाचलमौलिमंडनमणेर्द्धृत्योत्सवे यद्यशो

etc. Same as in No. 294.

References.— See No. 294.

शतश्लोकी

with

चन्द्रकला

No. 296

Satasloki

with

Candrakalā

71.

1872-73.

Size.— 9<sup>7</sup>/<sub>10</sub> in. by 4<sup>1</sup>/<sub>2</sub> in.

Extent.— 66 laves ; 9 lines to a page ; 25 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; two lines in black ink on each border ; benedictory phrase, marks of punctuation, topic-headings and the colophon are tinged with red pigment ; leaves 1 to 72, minus foll. 2-6 and 49 lost ; paper is very old, musty and worn out on edges. The Ms. contains the text and the commentary.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Vopadeva.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीसूर्याय नमः ॥

आयुर्वेदविदां देवमायुरारोग्यदं रविं ।

etc. Same as in No. 294.

Ends.— fol. 72<sup>a</sup>

कैलाशाचलमौलिमंडितमणेर्नृत्योत्सवे

etc. Same as in No. 294.

Colophon at the end :— इति शतश्लोकीटीकायां चंद्रकला

समाप्ता ॥ श्री ॥ श्री ॥ पत्र ७२

References.— See No. 294.

शतश्लोकी

Satasloki

No. 297

1099.  
1886-92.

Size.— 10½ in. by 4½ in.

Extent.— 55 leaves ; 9 lines to a page ; 35 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; two lines in black ink on each border ; benedictory phrase, verse-numbers, marks of punctuation, topic-headings, topic endings and colophons are tinged with red pigment. Foll 1-44 are very brittle, old, musty and worn out. Many leaves have lost their edges ; fol. 29 is missing. Foll. 45-56 appear to have been added afterwards ; they are not so brittle ; fol. 56 is torn and half is missing. It bears the date of copying which belongs to the concluding portion of the ms., not the first one which appears to be at least 100 years older. The work contains text as well as commentary.

Age.— Sam. 1710.

Author.— Vopadeva.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

ओम् श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीधन्वंतरये नमः ॥

आयुर्वेदविदां देवमायुरारोग्यदं रक्षि ।

etc. Same as in No. 294.

Ends.— fol. 56<sup>b</sup>

1st line— कृतिमिमां श्रीवोपदेवः कविः ॥ ११ ॥ कैलासाचलमौलिमंडन  
..... etc.

Same as in No. 294.

Date, etc. स्वास्ति श्रीसंवत् १७१० वर्षे चैत्रमासे शुक्लपक्षे पंच. ....

Reference.— See No.

शतश्लोकी

Satasloki

No. 298

378.  
1882-83.

Size.— 7<sup>7</sup>/<sub>10</sub> in. by 4<sup>3</sup>/<sub>10</sub> in.

Extent.— 23 leaves ; 7 lines to a page ; 22 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing bad, but legible ; two lines in black ink on each border ; benedictory phrases, verse-numbers, topic headings and colophon tinged with red pigment. Paper very old, musty and worn out. The Ms. contains extracts from the commentary of the author which are given on the margin of foll. 1<sup>b</sup> and 2<sup>a</sup>.

Age.— Sam. 1642.

Author.— Vopadeva.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>.

On the margin at top —

आयुर्वेदविदां देवमायुरारोग्यदं रवि ।

etc.

In the text.

ओं नमः श्रीगणेशाय । श्रीकृष्णाय नमः ।

मैषज्यं द्विजतारकाधिपतिरप्येति क्षपेशः क्षय

etc. Same as in No. 294.

Ends.— fol. 23<sup>a</sup>

कैलाशाचलमौलिमंडनमणेः तृत्योत्सवे यद्यशो

etc. Same as in No. 294. No. Colophon.

Date, etc. :—श्रीकृष्णाय नमः । संवत् १६४२ वर्षे कार्तिकवदि ८ शुक्र

भ० श्रीपद्मनाभसुतनारायणेनेदं पुस्तकमलेषि

References.— See No. 294.

शतश्लोकी

with

चन्द्रकला

No. 299

Sataslokī with

with

Candrakalā

78

1907-15.

Size.— 8 $\frac{7}{10}$  in. by 5 $\frac{1}{2}$  in.

Extent.— 36 leaves; 12-13 lines to a page; 33 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing very good; text is given in the centre of the page with commentary above and below it; benedictory phrases, verse-numbers, *pratikas*, topic-headings and the colophon are tinged with red pigment. Paper is old and musty. On fol. 35<sup>b</sup>, 95th verse ends and on fol. 36<sup>a</sup>, we find 100th verse, which really is the 96th verse; the last 4 verses are wanting although the colophon indicates that the work is finished. On fol. 36<sup>b</sup>, we find a list of contents. There is no other Ms. which so distinctly separates the text from the commentary.

Age.— Appears to be old.

Author.— Vopadeva.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

( text )

श्रीगणेशाय नमः

भैषज्यद्विजितारकाधिपतिरप्येति क्षपेशः क्षय —

etc. Same as in No. 294.

( comm. )

श्रीगणेशाय नमः श्रीलक्ष्मीनृसिंहाय नमः

आयुर्वेदविदं देवमायुरारोग्यदं रवि etc.

Ends.— ( text ) fol. 36<sup>a</sup>

पालिंदीसुवहाशिरीषरजनी तैलारुणशिती

निर्गुंडीशेलु विषेष्टतौषधवृकीतिकाब्दगोपीद्रजं

सूर्वातित्तसुरं पयस्यविमले हिध्मासुश्रृंगी सदी

वंदा पुष्करकोलमज्जहृहती युग्या सपथ्याकणं १००

इति श्रीमद्बोपदेवपंडितविरचितायां शतश्लोकी समाप्तिमगमत्

,, — ( comm. ) Colophon —

इति श्रीमद्बोपदेवपंडितविरचितायां शतश्लोकीटीकायां चंद्रकला-

ख्यायां काथाधिकारः षष्ठः समाप्तः

References :— See No. 294.



शतश्लोकी

with

चन्द्रकला

No. 300

Satasloki

with

Candrakalā

551.

1892-95

Size.— 13 in. by 6 $\frac{7}{10}$  in.

Extent.— 29 leaves ; 13 lines to a page ; 39 letters to a page.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing bad ; text given in the centre of the page with commentary above and below it. Corrections are made with red pigment. There are no marks of punctuation nor any colour on verse-numbers, colophon, etc. There is an extra leaf, one side of which bears 5 lines about  
भाग्यादिचूर्ण.

Age.— Sam. 1891.

Author.— Vopadeva.

Begins.— ( comm. ) fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः

आयुर्वेदविदां देवमायुरारोग्यदं रविं etc.

,, — ( text )

श्रीकृष्णः

मैषज्यद्विजतारकाधिपतिरप्येति क्षिपेश क्षयः

etc. Same as in No. 299.

Ends.— fol. 29<sup>a</sup>

कैलाशाचलमौलिमण्डलमणे नृत्योत्सवे ययसे

etc., Same as in No. 294.

Colophon at the end — इति श्रीवोपदेवपंडितविरचितायां  
शतश्लोकीटीकायां चंद्रकला समाप्ता संवत् १८९१ आषाढ कृष्ण त्रयो-  
दश्यां रवौ १३ श्रीरस्तु कल्याणमस्तु शुभं भूयात् श्रीराधाकृष्णौ विजयतां  
सर्वदैव

References.— See No. 294.

शतश्लोकी

Sataslokī

No. 301

90.

1869-70.

Size.— 12<sup>3</sup>/<sub>5</sub> in. by 4 in.

Extent.— 8 leaves ; 11 lines to a page ; 48 letters to a line.

Description.— modern grey paper ; Devanāgarī characters ; hand-  
writing legible ; corrections made with yellow pigment ;  
has some lacunæ on fol. 7<sup>a</sup>. It contains only the text.

Age.— Appears to be modern.

Author.— Vopadeva.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥  
भैषज्याद्विजतारकाधिपतिरप्येति क्षपेशः क्षय --

etc., Same as in No. 294.

Ends.— fol. 8<sup>b</sup>

कैलासाचलमौलिमण्डनमणेर्नृत्योत्सवे यद्यशो

etc., Same as in No. 294.

असत्कीर्तनकांतारपर्वतं पंयुलां ॥

वाचं शौरिकथालापगंगयैव पुनीमहे ॥ १०२ ॥

इति श्रीबोपदेवपण्डितविरचितायां शतश्लोक्यां स्वाधाधिकारः  
समाप्तः ॥

References.— See No. 294.

शतश्लोकी

with

चन्द्रकला

Satasloki

with

Candrakalā

No. 302

914

1884-87.

Size.— 11 in. by 5½ in.

Extent.— 10 leaves ; 12 lines to a page ; 38-40 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand writing good ; paper is not very old and general condition good ; on borders two rows of double and single lines in red ink ; verse numbers and colophons in red ink ; verses 6 and 7 are missing and for them a lacuna is left on fol. 1<sup>b</sup> and 2<sup>a</sup>.

Age.— Sam. 1841.

Author.— Vopadeva.



Begins — fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

भैषज्यद्विजतारकाधिपतिरप्येति क्षपेशः क्षय -

etc. Same as in No. 294.

Ends.— fol. 10<sup>a</sup>

कैलासाचलमौलिमंडनमणेर्नृत्योत्सवे ययशो

etc. Same as in No. 294.

Colophon at the end :—

इति श्रीबोपदेवविरचितायां शंतश्लोकीयां चंद्रकलायां क्वाथाधिकारः  
षष्ठः ॥ ६ ॥ लिषतं संवत् १८४१ का चैत्रमासे शुक्लपक्षे दशम्यां तिथौ  
बुधवासरे ६ सवाई जयनगरे श्री आदिनाथचैत्यालयमध्ये लिषतं पंडितजी  
कृष्णदासजी तडिष्यपंडितविनयदत्ताजिनदासेन लिपीकृतमेतत् ॥

Reference.— See No. 294.

### शकुनपरीक्षादि

Sakunapariksādi

No. 303

1083 (I).  
1883-92.

Size.— 9 $\frac{3}{8}$  in. by 5 $\frac{1}{8}$  in.

Extent.— 2 leaves; 12 lines to a page; 28 letters to a line.

Extent.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing legible. It begins with fol. 11<sup>b</sup> of the Ms. described under No.  $\frac{1083 \text{ (III)}}{1886-92}$ . It is written in दोहा and चौपाई verses in Hindi language. It deals with the omens at the time of a call, etc. from a patient, urine examination, signs of curability and incurability. It ends on fol. 12<sup>b</sup>.

Age.— Appears to be old.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 11<sup>b</sup>

स्वास्ति श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ शकुनपरिच्छा ॥

चौपई

कन्या अष्टवर्ष परिमाण । वृषभजुग्म हस्ती परधान  
विप्रतिलक शुभ बोलैं वाणी ॥ एते शकुन शुभ कहा परिमाणि ॥१॥  
धूमरहत आग्नि राजान । आमिख वेद्या सोह वगान ।  
भरवो कुंभ पद माणि फुलमाल । पुत्रसहित फुनि आवैं बाल ॥ २ ॥

etc.

Ends.— fol. 15<sup>b</sup>

जिण तापकुं कमसमतेह नीरसम तप उतरे जेंह  
ए लक्षण तुम वैय विचारि करि पिछें तिसका उपचारि ॥ २२ ॥  
इति साध्यासाध्यलक्षण संपूर्ण ॥  
गाडा नगजें बीजन पयें मेहन पांचे धारा  
ते नगरी मे कागा रोला हंसा खेलणहारा ॥  
कालज्ञान दोहरा ॥

सत्कर्मसंग्रह

Satkarmasangraha

No. 304

953.

1891-95.

Size.— 8 $\frac{4}{8}$  in. by 4 $\frac{3}{10}$  in.

Extent.— 8 leaves ; 11-12 line to a page ; 27-28 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; there are double border-lines in black ink till fol. 4<sup>a</sup> ; fol. 1<sup>b</sup> is blank. The work describes the curing of diseases by means of Yogic practices helped by medicines. There is a discrepancy about the authorship of this work. In the 4th verse the author is mentioned to be चिद्दधनानंदनाथ ; but in the last but one verse, the name of the author is रघुवीर. Folio 6<sup>b</sup> is slightly worm eaten on top corner.

Age.— Appears to be modern.

Author.— Cidghanānandanātha and Raghuvīra.

Begins.-- fol. 1<sup>a</sup>

श्रीचिद्वनानंदनाथो जयति ॥

य आदिनाथो भगवान्निजभक्तानुकंपया ।

महाकालजयं शास्त्रं कृतवान्तं नमाम्यहं ॥

भगवद्भगनानंदनाथपादांबुजद्वयं ॥

यत्प्रसादात्कृतार्थोऽस्मि तं मूर्ध्ना प्रणमाम्यहं ॥

गोरक्षादिमहासिद्धैर्नाथैर्मुनिवैररपि ।

स्वे स्वे ग्रंथेषु यत्प्रोक्तं तल्लब्ध्वा गुरुतोऽखिलं ॥

चिद्वनानंदनाथोऽहं कुर्वे सत्कर्मसंग्रहं ॥ etc.

Ends-- fol. 8<sup>b</sup>

अथ ध्वजवस्तिः ।

त्रिगुलां नालिकां कृत्वा सूक्ष्मां श्लक्ष्णां समुद्रिकां

अजास्तनोत्थभस्त्रायां सम्यक् सूत्रेण बंधयेत्

लिङ्गे प्रवेश्य नालिकां तोयपूर्णौ तु भास्त्रिकां

निःपीड्य पाणिनाहत्य ध्वजवस्तिरयं स्मृतः

अःमरीदोषहरणसूत्रकृच्छ्रहरः परः प्रणवः

इति संक्षेपतः प्रोक्तः कर्मणां संग्रहः परः

विदुषा रघुवीरेण श्रीमन्नाथप्रसादतः

कुंभकेश्वरिण मुद्रासु प्रत्यूहविनिवारकः

इति श्रीमत द्विजोदीच्यज्ञातिरा०

देहशुद्धिकरामेतां कर्मणां पद्धतिं परां ॥

श्रीः ॥

## सद्योगचिन्तामणि

Sadyogacintāmaṇi

No. 305

954.  
1891-95.

Size.— 16 $\frac{2}{3}$  in. by 3 $\frac{7}{10}$  in.

Extent.— 88 leaves ; 6-7 lines to a page ; 50-60 letters to a line.

Description.— Country paper ; Bengali characters ; hand-writing ; legible ; paper is very old and musty ; dampness and weather has made a large part of it undecipherable ; it has 88 folios, although the numbering is from 1-97 ; folios 31, 52, 59, 74, 75, 76, 77, 88, 94 and 95 are missing ; folio after the 97th is an extra leaf containing ज्वरचिकित्सा. Folio 1<sup>a</sup> begins श्री श्री हरिः ॥ दाडिमाभ्रकजम्बूनां बीजं विल्वं च मोचकं । रसांजनमुशीरं च धातक्यातिविषाभया ; etc. on प्रदररोग. The real text of the work begins on fol. 1<sup>b</sup>. It is a fragment.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Rāmeśvara.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीश्रीहरिः ॥ नमो गनेसाय ॥

महदादीनि तत्त्वानि यस्याः प्रादुर्भवन्ति तां ।

सर्तीं सर्व्वीं गुणातीतां भजेहं सर्व्वकामदां ॥

श्रीचिन्तामणिसङ्गुरुं गुनिवरं विप्रप्रियं सत्कुलं

नत्वा तत्करुणावलोकनवलां रामेश्वराख्यो भिषक् ।

यद्व्याधिप्राथितागदं बहुहितं संलिख्य संयत्नतः

संक्षिप्तं विदधात्यहो गुणमयं सद्योगचिन्तामणिं ॥

etc.

Ends.— fol. 97<sup>b</sup>

मधु हिङ्गुयुतं पेयं कासे वातकफात्मके ।

कण्ठरोगे गले शूले श्वासाद्विक्काज्वरेषु च ॥

काफलगन्ध

References.— ( 1 ) Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
The only entry of this Ms. is iii, 143<sup>b</sup>.

## संनिपातकलिका

Sannipātakalikā

No. 306

920.  
1887-91

Size.— 10  $\frac{1}{10}$  in. by 4  $\frac{3}{10}$  in.

Extent.— 26 leaves ; 9 lines to a page ; 30 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; topic headings and the colophon in red ink , two rows of double lines in red ink on borders ; marks of punctuation and verse-numbers in red ink ; paper is very old, worn out and musty ; it is very brittle and in a decaying state. The text is very corrupt.

Age.— Sam. 1763.

Author.— Dhanvantari.

Begins— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥

वैद्याविन्याश्विना यस्मात् पूज्येते विबुधैरपि ॥  
अजरेरमरौ नित्यं सुखिनैरिव मावलैः ॥ १ ॥  
व्याधिसृत्याजराग्रस्तैः दुःखप्रायैः सुखार्थिभिः ॥  
किं पुनर्भिषजैः सृत्यैः पूजैः स्याती स्वशक्तितः ॥  
रोगग्रस्तशरीरशक्रशरणौ विश्वप्रमोदप्रियौ ॥  
भूक्ते प्रह्लासिरौघसेवितपदौ त्रैलोक्यचेष्टाविदौ ॥  
स्फूर्तिश्वस्तिविधायिनोऽसृतिरुचा विधोतितासाहस्रान् ॥  
स्यातां तौ जगत् सुखाय सततं वैद्याद्यवद्याश्विनौ ॥

etc

Ends— fol. 26<sup>a</sup>

येषामातोपदेशन्यतिकरधिकमत् कर्मसल्लाघवान् ।  
मंतर्मानुष्यसृष्टाकर्णमयमहोरंधनरिधनात्ति ।

प्रत्युहन्त्यहतापे शुभजलदबलतापारदोयं विवेक ।

निषाकल्याणसिद्धिनयनमपि घाटासंघाटान्मभ्युपैति ॥ ७८ ॥

इति धन्वंतरीया संनिपातकलिका विकल्पितः ॥ संनिपातकलिका संपूर्ण-  
समाप्ता ॥ संमत १७६३ का मीति मागीसर वदि १ चंद्रवार लिपितं  
मिश्रछजमल आत्मज मिश्ररूपचंद्र आत्मपठनार्थं शुभं मस्तु कल्याण-  
मस्तु ॥

References.— ( 1 ) Mss.— A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
i, 694<sup>a</sup> ; ii, 165<sup>a</sup> ; iii, 144<sup>a</sup>.

B—Descriptive Catalogues :—

Aufrecht's Oxford Cat. No. 758.

B. B. R. A. S. Cat. No. 210 ( It is ascribed to वैद्य  
मथनसिंह there on the basis of the evidence of I. O. Cat.  
Ms. 2712 ).

## संनिपाताचिकित्सा

Sannipātacikitsā

No. 307

442,  
1884-86.

Size.— 9½ in. by 4¾ in.

Extent.— 16 leaves ; 4 lines to a page ; 32-40 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-  
writing good ; has got double rows of red lines on bord-  
ers ; verse numbers and marks of punctuation in red ink ;  
paper is old and musty ; the right hand top corner is lost  
on account of dampness, but no written material is lost  
There is a running commentary in Hindi on tops of  
verses ; the Ms. was copied at सवाई जयपुर. This text resem-  
bles the text of संनिपातकलिका. See above No. 306.

Age.— Sarh. 1803.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीपरमगुरुभ्यो नमः ॥

रोगग्रस्तशरीरसत्त्वसरणौ विश्वप्रमोदप्रियौ  
भक्तिप्रहसुरौघसेवितपदौ त्रैलोक्यचेष्टाविदौ ।  
आर्त्तिस्वस्तिविधायिनौ स्मितरुचा विद्योतिताशामुखौ  
स्यातां तौ जगतः सुखाय नूतनं वैद्याविमावश्विनौ ॥ १ ॥  
आम्लस्निग्धोष्णरूक्षैः कटुमधुरसुरातापसेवाकषायैः  
स्वादुक्रोधातिरूक्षैर्युक्तरुपिसिताहारसौहित्यशीतैः ।  
शोकव्यायामचिंताग्रहगणवनितात्यंतशंग्रभाभैः  
प्रायः कृप्यन्ति पुंसां मधुसमयशरद्वर्षणे सन्निपातां ॥ २ ॥

etc.

Ends.— fol. 16<sup>a</sup>

जिह्वाके षोड १६ साहान आमज्ञास पक्ष १५ संज्ञया ।

परमायुरिदं प्रोक्तं त्रियते च क्षणादपि ॥ ७८ ॥

इति श्री अश्विनीसहितायां कुमा ( fol. 16<sup>b</sup> ) राक्षत्रयोदससन्निपातानां  
लक्षणं चिकित्सा समाप्तं ॥ संवत् १८०३ का वर्षे मिति श्रावणवदि ११ दिन  
वृहस्पतिवारे । लेखकेन इदं पुस्तिका लिपयितं ॥ श्रीसवाईजयपुरमध्ये

References.— ( 1 ) Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
i, 694<sup>a</sup>.

B—Descriptive Catalogues :—

Aufrecht's Oxford Cat. No. 758. ( where the Ms. is  
named as संनिपातकलिका. It agrees with our text ).

सर्वज्वर-  
समुच्चयवर्ण

No. 308

Sarvajvara-  
samuccayadarpana

1051.  
1886-92

Size.— 9½ in. by 4½ in.

Extent.— 37 leaves; 9 lines to a page; 32 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing very good, but the text is corrupt ; benedictory phrase, topic-headings, topic-endings and verse-numbers are tinged with red pigment. Paper is old and worn out. The verses following the मंगलाचरण are identical with the verses in the beginning of भिषक्चक्रचित्तोत्सव No. 139. The author of the latter is Haṁsarāja but the author of our work is Haṁsanātha. Both are the different spellings of one name. भिषक्चक्रचित्तोत्सव is a big work dealing with all the diseases, but the present work is a special treatise on different kinds of fevers.

Age.— Appears to be old.—

Author.— Haṁsanātha.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ ज्वरसमुच्चयदर्पणग्रंथं लिख्यते अथ मंगला-  
चरणानि काव्यानि

कपोलतलनिर्गतप्रथमवारिधारालसत्

षडंङ्गिकुलकाकलीकलितमंजुकोलाहलः ॥

गिरीशतनयो गुरुः सकलसिद्धवारांनिधि-

र्भिनस्तु दुरितानि वः सततमोदकाढः सदाः १

हृदयभुजविशालकंठमंदारमाल

समरभुवि करालरोचिषा शोभनालः

दधुडनिचयकालसर्वलोकैकपालः

स जयति मातिशालछद्मगोपालबालः २

इति मंगलाचरणाः

ध्यायेद्दालां प्रभाते विकसितवदनां कुल्लराजीवनेत्रां

सुक्तावैद्युर्गर्भै रुचिरकनकजैर्भूषणैर्भूषितांगी ।

etc. Same as in No. 139.

Ends.— fol. 37<sup>a</sup>

अथ संख्याः

निदाने च ज्वरौ चाष्ट कुत्रचित् दिक्कथ्यते

वाग्भटे तु दश द्वौ च संहिता पंचविंशति १



ज्वरतिमिरे ज्वराणां च शतमेकं च पंच च  
सर्वज्वरसमुच्चोयं दर्पणो नाम ग्रंथकः

तन्मध्ये कथिता ह्यत्र चत्वारिंशः.....

सर्वशास्त्रं समालोक्य गणना च कृता मया ३

अज्ञानां मंदबुद्धिनां बालानां बोधहेतवे

सर्वज्वरसमुच्चोयं दर्पणो ग्रंथ प्रोच्यते ४

अलुप्तपुच्छदगणना द्वात्रिंशदक्षिणानि च

अस्य ग्रंथस्य गणना त्रीणि शत पंच प्रकीर्तिताः ५ ॥

इति श्री सर्वज्वरसमुच्चयदर्पणग्रंथ संपूर्णम् ॥ संख्या श्लो० ७०५

References.—(1) Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
ii, 44<sup>a</sup> ; iii, 46<sup>a</sup>.

सर्वज्वरसमुच्चय-  
दर्पण

Sarvajvarasamuccaya-  
darpaṇa

No. 309

927.  
1891-95.

Size.—8 $\frac{3}{8}$  in. by 4 $\frac{1}{8}$  in.

Extent.—39 leaves ; 9 lines to a page ; 32 letters to a line.

Description.—Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; there is too much correction on the margin ; benedictory phrase, topic-headings, topic endings, verse numbers and colophons are tinged with red pigment. Paper is old and musty ; ink is bad, it has blackened the opposite pages. It is a copy from No. 308.

Age.—Sam. 1855.

Author.—Hamsanātha.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्रीगणेशाय नमः अज्वरसमुच्चयदर्पणग्रंथ लिख्यते अथ मंगलाचर-  
णानि काव्यानि

कपोलतलनिर्गतप्रथमवारिधारांसत्  
षडंहिकुलकाकली तमञ्जुकोलाहलाः

etc. Same as in No. 308.

Ends.-- fol. 39<sup>a</sup>

अनुष्टुप्छन्दगणना द्वात्रिंश ( fol. 39<sup>b</sup> ) दक्षिराणि च  
अस्य ग्रंथस्य गणना त्रीणि शत पञ्च प्रकीर्तिताः ॥

इति श्रीसर्वज्वरसहचयदम्पणग्रंथ संपूर्णस्य संख्या ७०५ सवत् १८५५

References.— See No. 308.

सिद्धमन्त्र

Siddhamantra

No. 310

553.

1892-95.

Size.— 13 $\frac{3}{8}$  in. by 5 $\frac{1}{8}$  in.

Extent.— 10 leaves ; 7 lines to a page ; 49 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing very good ; incorrect ; has copious notes on the margins which sometimes supplement the text and at other times explain ; text extends upto the middle of folio 9<sup>a</sup> ; 9<sup>b</sup> contains a list of topics dealt with in the book, and is written in red ink ; folio 10<sup>a</sup> blank ; वोपदेव पुत्र केसव-  
कृतसिद्धमन्त्रपत्र १ १८४. Numbering of folios stops on the 9th leaf ; curiously the author introduces himself by his son's name.

Age.— Bears Sam. 1897, Phalguna-śukla 3, Budhavāsara.

Author.— Keśava Paṇḍita, father of Vopadeva.

Begins.— fol. 1<sup>a</sup>.

— श्रीगणेशाय नमः ॥

( on the margin with red ink ) :—

आयुर्वेदसुधांभोधिसारसाराण्येका गिरः ।

उल्लासितावधामा जयत्यस्युत्तमनः ॥ १ ॥

( in the body of the text ) :—

आरोग्यवैद्यनाथाभ्यां नम । सत्त्वादिजन्मना । मात्मपितृभ्यां दातृभ्यां आयुः  
सुखहितामृतं ॥ १ ॥

ग्रंथं संग्रथ्य तेत्यल्पसिद्धमंत्राद्वयो मया वैद्या ॥

सुखेन तद्रव्यं शक्तित्वं विदंत्विति ॥ २ ॥

Ends.— fol. 9<sup>a</sup>

न सिद्धः सिद्धमंत्रेण यस्य द्रव्यस्य निर्णयः ।

तस्य त्वन्यत्र कुत्रापित्यत्र चित्रमधीमतां ॥ ७० ॥

लेभे जन्म महादेवादायुर्वेदं च भास्करात् ।

सन्मानं सिंहराजाच्च केशवः कारकोस्य सः ॥

इति श्रीवोपदेवतातकेशवपंडितविरचितः । सिद्धमंत्र । समाप्तः ॥

संवत् १८९७ फाल्गुणमासे । शुक्लपक्षे । तृतीयायां । ३ । बुधवाशरे ।

विश्वनाथस्य प्रति । लिखितं । आसाराम कायस्थ भदावरके.

Then follows a complet in Hindi,—

हेरे पारे अखंडधारे सर्वकार्य करे हमारे । पारा पांडं पारा जारूं पारा  
लै । के आरिम डारूं उडै पारा तो ईश्वर पार्वती की आग्या धुरो मंत्र ईश्वर  
पारवती की वाचा । बार । ७ । अग्निमध्ये पृथ्वीये । ग्रंथसंरया

References.— ( 1 ) Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum:—  
i, 717<sup>a</sup> ; ii, 171<sup>b</sup> ; iii, 148<sup>a</sup> ( our Ms. ).

B—Descriptive Catalogues :—

Madras Oriental Mss. Library, Vol. XXIII, p. 9006ff. Ms.  
No. 13379 ( Text with the Commentary प्रकाश ).

सिद्धमन्त्र

Siddhamantra

No. 311

955.  
1891-95.

Size.— 9<sup>7</sup>/<sub>10</sub> in. by 4<sup>3</sup>/<sub>10</sub> in

Extent.— 6 leaves ; 13 lines to a page ; 40 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; single line in black ink on each border ; benedictory phrase tinged with red pigment ; notes on the margin ; marks of punctuation added on the top of letters and the list of contents given on fol. 6<sup>b</sup> are in red ink. Paper is very old, musty and wearing out.

Age.— Sam. 1673.

Author.— Keśava, farther of Vopadeva.

Begins.—fol. 1<sup>b</sup>

श्री गणेशाय नमः ॥

( on the margin with red ink ) :—

आयुर्वेदसुधाभोधिसारसारणिका गिरः ।

etc.

( in the body of the text ) :—

आरोग्यवैद्यनाथाभ्यां नमः सत्त्वादिजन्मना ।

etc.

same as in No. 310

Ends.— fol. 6<sup>a</sup>.

न सिद्धः सिद्धमंत्रेण यस्य द्रव्यस्य निर्णयः ।

Same as in No. 310

Date and Name of the Scribe :— संवत् श्रावण शुक्ल १०

विश्वनाथेन लिखितं ब्रह्मपुरे ॥ विश्वनाथस्येदं पुस्तकं ॥

This Ms. is obviously used by the copyist of No. 310 who not only mentions विश्वनाथेस्य प्रति ! but also repeats the Hindi couplet रे रे प्यारे, etc., given.

References.— See No. 310.

सिद्धमन्त्र,  
टीकासाहित  
प्रकाश

Siddhamantra  
with the Comm  
Prakāśa

No. 312

1101.  
1886-92.

Size.— 11½ in. by 5½ in.

Extent.— 45 leaves; 11 lines to a page; 32 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing good; the text which is generally in the centre of the page, is tinted with red pigment; the commentary, which is on the top and the bottom of the text and has the *pratīkas*, is also tinted with red pigment; the verses of the text are generally called सूत्रs and the commentary, व्याख्या; it seems to have been used by somebody whose pencil marks are found in the body of the Ms.; the author's father is महादेव, and his teacher भास्कर; resident of *Vedapura*, a town in Mahārāṣṭra, which was the capital of a king named Siṃharāja; the commentator was the son of the author of the text.

Age.— Appears to be modern.

Author.— ( Text ) Keśava; ( Comm. ) Vopadeva.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>.

( Commentary )

स्वस्ति श्रीगणेशाय नमः ॥

आरोग्यवैद्यनाथाभ्यां नमः सत्त्वादिसद्गुणा ।

मातापितृभ्यां दातृभ्यामायुः सुखदित्तामृतं ॥

येनोच्चारितमात्रेण पुरः स्फुरति भेषजं ।

सोयं चिकित्सकप्रीत्यै सिद्धमन्त्रः प्रकाशयते ॥

ग्रंथारंभे ग्रंथकृद्भीष्टसिद्धये स्वेष्टदेवतामभिष्टौति । जयन्ति सर्वोत्कर्षेण वर्तन्ते ।  
etc.

( Text )

आयुर्वेदसुषुम्भोपि सारसारणिका गिरः ।

उल्लासितोषधग्रामा जयन्त्यसुतजन्मनः ॥ १ ॥

Ends.— fol. 41<sup>b</sup>

(Text)

लेभे जन्म महादेवादायुर्वेदं च भास्करात् ।

सन्मानं सिंहराजाच्च केशवः कारकोस्य सः ॥ १६९ ॥

folio 45<sup>a</sup> (Commentary)

अथ ग्रंथकृच्छ्रोतृणामादर्थिमात्मानं ख्यापयति । अस्य सिद्धमंत्रस्य केशवनामा भिषक्कारकः कर्ता यो महादेवाज्जन्म लेभे लब्धवान् महादेव-सदृसवाक्यत्वाच्च महादेवो वेदपदाभिधानं महाराष्ट्रनिर्वासी विप्र इति शेषः अथवानेकजन्माराधनसंतुष्टान्महादेवादीदृक् परोपकारकं जन्म लेभे यश्च भास्करादायुर्वेदं भेले भास्करशब्दवाच्यत्वात् भास्करशब्दत्वाच्च भास्करो वेदपुराख्यश्रीमद्राजधानीनिवासी विप्र इति शेषः अथवानेकजन्माराधन-संतुष्टाद्भास्करदेवादीदृशं परोपकारक्षममायुर्वेदं लेभे यः सिंहराजात्सन्मानं सम्यक् पूजां लेभे लब्धवान् सिंहराजशब्दवाच्यत्वात् सिंहानां राजा यः सिंह-स्तत्सदृशत्वाच्च शत्रूणामिति सिंहराजो दंडकमहाराजाधिपो राजविशेषः अथवानेकजन्माराधनसंतुष्टात् सिंहराजाक्षरसिंहमूर्तिदेवात्सर्वतः सन्मानं लेभे धनेशाध्यापितो वेदपदौका पितृकर्तृकं ।

सिद्धमंत्रं विवृतवान् वोपदेवः सतां मुदे ॥ १ ॥

इति श्रीवोपदेवविरचितः सिद्धमंत्रप्रकाशः समाप्तः

References.— See No. 310.

सिद्धयोग

Siddhayoga

No. 313

443.

1884-86.

Size.— 13 $\frac{3}{10}$  in. by 4 $\frac{1}{2}$  in.

Extent.— 153 leaves ; 11 lines to a page ; 40 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing bold and legible ; on a few leaves are double lines in red ink on both the borders ; on the rest of leaves there is a double row of two lines and one line in black ink on the borders ; benedictory phrases along with topic headings and marks of punctuation on several folios in the middle ;

the rest of the folios have topic-headings, topic endings and colophons tinged with red pigment. Paper is old.

सिद्धयोग is another name for वृन्दसंग्रह see No. 241.

Age.— Sam. 179/.

Autho.— Vṛnda.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>.

सिद्धिः श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीधन्वंतरिभ्यो नमः ॥

ध्यात्वा शिवं परमतत्त्वविचारवेद्यं

चण्डीमभीष्टफलदं सगणं गणेशं

धन्वंतरिं मुनिवरं मुनिश्चमुतादी—

नात्रेयमुग्रतपसं मनसा प्रणम्य

नानामतप्रथितदृष्टफलप्रयोगैः

प्रस्ताववाक्यसहितैरिह सिद्धयोग

वृन्देन मन्दमतिनातहितार्थिनायं

संलिख्यते गदाविनिश्चयतक्रमेण etc.

Ends.— fol. 153<sup>b</sup>.

सम्यक् प्रयोगः सर्वेषां सिद्धिमाख्याति कर्मणां

सिद्धिमाख्याति सर्वैश्च गुणैर्युक्तो भिषग्वरः ॥

इति विभु मुनीनां वाक्यमालोक्य यत्नात्

स्वमतिपरिमितैर्व्याख्यातिमद्भिः प्रयोगैः

प्रथित इह सदायं दृश्यते वृन्दनाम्ना

सपदि सलिखितश्रीः सिद्धयोगः समाप्तः ॥

इति परिभाषाधिकारः ॥ इत्याचार्य शिरोमणि वृन्दनाम्नविरचितः सिद्धयोगः

समाप्तः ॥ शुभं ॥ मीती श्रावणवदि ५ संवत् १७९७.

References.— See No. 241.

## सिद्धयोगमाला

Siddhayogamālā

No. 314

381.

1882-83.

Size.— 8 $\frac{9}{10}$  in. by 4 $\frac{1}{2}$  in.

Extent.— 28 leaves ; 11 lines to a page ; 28 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters with पृष्ठमात्रा; hand-writing legible ; benedictory phrase, verse-numbers and colophons are tinged with red pigment ; two lines in black ink on each side of the border ; paper is very old, musty and worn out on edges ; foll. 9 and 13 missing. The work is a collection of prescriptions on various diseases. In the last colophon it is called सिद्धाष्टवेद्योगमाला. It has got occasional notes on the margins. Aufrecht is wrong in assigning this work to Jyotiṣa. The name सिद्धर्षि is found ( 1 ) on the margin of fol. 1<sup>b</sup> सिद्धां सिद्धर्षिप्रणीतां and ( 2 ) on fol. 30<sup>b</sup> सिद्धयोगमाला-सिद्धर्षिः । But on fol. 1<sup>a</sup> we read योगरत्नावलीपुस्तिकाः ॥ श्रीभानुनाकर. We find श्रीभानुनाकर on the bottom-margin of fol. 1<sup>b</sup> and भट श्रीभानु written across fol. 30<sup>b</sup>.

Age.— Sam. 1524.

Author.— Siddharṣi.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>.

गुरुभ्योनमः ।

प्रणिपत्य भानुमंतं पितामहादींश्च वेद्यशास्त्रज्ञानं  
वक्ष्यामि योगमालां सिद्धां संजीविनीं नाम ॥ १ ॥  
बलकालदेशासाम्यप्रकृतिवयोवह्निदोषधातुमलान् ।  
सत्त्वनिमित्तातंकौषधस्वरूपाणि च विदित्वा ॥ २ ॥  
सुगृहीतशास्त्रदीपैर्निजबुद्धिविलोचनैर्भिषक्श्रेष्ठैः ।  
योगाः प्रयुज्यमाना नूनं विधिनामृतायन्ते ॥ ३ ॥

etc.

Ends.— fol. 30<sup>a</sup>.

द्रव्यपले कर्तव्यः काथः प्रस्थांढिको जलप्रस्थे ।  
द्विगुणं तु देयमार्द्रं कुडवादि तथा द्रव्यं च द्रव्यं ॥ २९ ॥



शाणाक्षबिल्वकुडवप्रस्थाढकनल्वणार्मणावहैश्वैव ।

संति चतुर्गुणवृद्ध्या द्वादशवल्बः स्मृतः शाणः ॥ ३० ॥

इति सिद्धयोगमालां सग्रंथ्य मया यदर्जितं पुण्यं ।

तेनाखिलमगदं जगदस्तु चिराय सश्रीकं ॥ ३१ ॥

इति सिद्धाद्युर्वेदयोगमाला समाप्ता ॥

श्रीरस्तुः । शुभं भवतु ॥ संवत् १५२४ वर्षे अश्विन वदि १२ शनौ अद्येह  
चंपकपुरे महाराजकुलश्रीयेसिगदे विजयराज्ये मेदपाटज्ञातीय पंडित-  
अनंतात्मज पंडित बाह्या आत्मपठनार्थं पुस्तका लिखावयित्वाः ॥ श्रीः ॥

References.-- Aufrecht mentions only our Ms. in his Catalogus  
Catalogorum i, 717<sup>a</sup>.

सुश्रुत  
( शारीरकस्थान )

Suśruta  
( Sārīrakasthāna )

No. 315

956.  
1891-95.

Size.— 9 $\frac{3}{8}$  in. by 4 $\frac{1}{2}$  in.

Extent.— 18 leaves ; 11 lines to a page ; 30 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writ-  
ing legible, but it has become faint on account of dampness  
and time ; paper is very old, musty and worn out ; the  
corners are in a decaying state; there are single line borders  
on both sides in black ink. It is a fragment of the Sārī-  
rakasthāna extending upto a portion of the 5th chapter.  
At places there are explanatory notes given on the margin.

Age.-- Appears to be very old.

Author.-- Suśruta.

Begins.-- fol. 1<sup>b</sup>.

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथातः सर्वभूतचिंताशरीरं व्याख्यास्यामः ॥  
सर्वभूतानां कारणमकारणं सत्वरजस्तमोलक्षणमष्टरूपमाखिलजगतः संभवहेतुर-  
व्यक्तं नाम । तदेकमनेकेषां क्षेत्रज्ञानामधिष्ठानं समुद्र इवौदकानां भावानां ।  
etc.

Ends.— fol. 18<sup>b</sup>.

अष्टावस्थिमर्माणि ८ विंशतिः संधेर्मर्माणि २० तादत्तस्तोत्रं मर्म-  
ज्ञातं व्याख्यातं । तेषामेकादशैकस्मिन् सक्थित भवन्ति । एतेनेतरसक्थिबाहु च  
व्याख्यातौ । सक्थिगुल्फजानुविटपानि बाहौ मणिबंधकूर्पर । कक्षा च

References.— (1) Mss.—A—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
i, 729<sup>b</sup> ; ii, 175<sup>a</sup> ; iii, 150<sup>a</sup>.

B—Descriptive Catalogues :—

I. O. Catalogue, Nos. 2644-45.

Aufrecht's Catalogue of Oxford Mss. Nos. 738-40.

Burnell's Cat. of Tanjore Mss. p. 63<sup>a</sup>.

Madsas Oriental Mss. Cat. p. 8809, No. 13101.

B. B. R. A. S. Cat. Nos. 212-13.

(2) Printed Editions :—

(1) Edited by Madhusūdanagupta, Calcutta (1835-36).

(2) Edited by Jibānanda Vidyāsāgara (1877 ; 31d edn. 1889).

(3) With Nibandhasaṅgraha Comm. by Śrī Dalhaṇā-  
cārya ; Edited by Jādavji Tricumji Ācārya, Bombay,  
1915.

सुश्रुत  
(सूत्रस्थान)

No. 316

Suśruta  
(Sūtrasthāna)  
465.  
1895-98.

Size.— 10 $\frac{3}{10}$  in. by 4 $\frac{4}{8}$  in.

Extent.— 122 leaves ; 8-9 lines to a page ; 32-35 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writ-  
ing bad, but legible ; there are two rows of double lines  
in black ink on both the borders ; an explanatory *tippaṇi*  
runs on the margins. All topic headings and marks of  
punctuations are tinged with red pigment ; the hand-writ-

ing is quite uneven and belongs to more than one scribe; paper is old, musty and worn out. It is incomplete.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Suśruta.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>.

स्वस्ति श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीधन्वंतरये नमः ॥ ॐ नमोब्रह्मप्रजाप-  
त्यश्विबलभिर्द्धन्वंतरिप्रभृतिभ्यः ॥ अथातो वेदोत्पात्तिमध्यायं व्याख्यास्यामः ॥  
यथोवाच भगवान् धन्वंतरिः शुश्रुताय ॥ etc.

Ends.— fol. 122<sup>b</sup>.

निवातसीकुसुंभमूलकजीमूतकवृक्षककृतवेधनार्ककंपिल्लकहास्तिकर्णपृथ्वी-  
कापीलकरंजैद्यदीशिगुसर्षपसुवर्चलाविडंगज्योतिष्मतीतैलानि तीक्ष्णानि लघूनि  
उष्णवीर्याणि कटूनि कटुविपाकानि सरान्यनिलकफकृमिकुष्ठप्रमेहशिरोरोगा-  
पहरंनानीति । वातघ्नं मधुरं तेषु क्षौमं तैलं बलापहं । कटुपाकमचक्षुष्यं  
क्लिग्धोष्णं यरु क्षि पिलं ॥ कृमिघ्नं सार्षपं तैलं कटुकुष्ठापहं लघु । कफमेदोनि-  
लहरं.

References :— See No. 315.

## सुश्रुतसार

Suśrutasāra

No. 317

467.  
1895-98.

Size.— 11¼ in. by 4½ in.

Extent.— 45 leaves ; 11 lines to a page ; 44 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writ-  
ing good ; fol. 1<sup>a</sup> has got a fine painting of Gaṇeśa with  
two waiting women ; borders are decorated with four  
lines in black ink on both sides ; colophons at the ends of  
chapters are tinged with red pigment ; paper is old, musty  
and worn out ; the work is a synopsis of the *Sātra* and  
*Nidānasthānas* of Suśruta's work with an attempt to sum-  
marise other parts also. The compiler बाला आचार्य perhaps

intended to give a summary of the whole work, but has had to stop for some unforeseen reason. Following are the chapters treated. 1 वेदोत्पत्ति, 2 अध्ययनसंप्रदायीय, 3 अग्न्यो-  
पहरणीय, 4 विशेषानुप्रवेश, 5 अग्निर्कर्मविधि, 6 जलौकावचारणीय, 7  
शौणित्वर्णनीय, 8 दोषधातुमलक्षयद्विविज्ञानीय, 9 अतिप्रवृद्धदोषधातुमल,  
10 शत्रुचर्या, 11 पंचैन्द्रियार्थविप्रतिपत्ति, 12 छायाविप्रतिपत्ति, 13  
स्वभावविप्रतिपत्ति, 14 वारणीय, 15 युक्तसेनीय, 16 वातव्याधिनिदान,  
17 अस्मरीनिदान, 18 कुष्ठनिदान, 19 प्रमेहनिदान, 20 ऊर्ध्वपित्तनिमित्त,  
21 उदरनिदान, 22 मूढगर्भनिदान, 23 सुखरोगनिदान, Colophon on  
fol. 43<sup>a</sup>— इति निदानस्थानं द्वितीयं ॥ 24 अथातो व्याधिसहस्रेणीय-  
मध्यायं व्याख्यास्यामः ; Colophon on fol. 44<sup>b</sup>. अथातोष्टविधशस्त्र-  
कमीयमध्यायं व्याख्यास्यामः ॥ अथाष्टवातयुगान् वक्ष्यामः ॥ For the  
name of the scribe and his patron, see below.

Age.— Sam. 1704.

Author.— Vala ( Bala ) Ācārya.

Begins.— fol. 1<sup>b</sup>.

स्वस्ति श्रीगणेशायनमः ॥ सरस्वत्यै नमः ॥ ॐ नमो ब्रह्मपजापत्य-  
श्विबलिभिर्धन्वंतरिसुश्रुतवाग्भटचंद्रचरकादिभ्यो नमः ॥ १ ॥ अथायुर्वेदो-  
पत्ति नामाध्यायं व्याख्यास्यामः ॥ यथोवाच भगवान् धन्वंतरिः सुश्रुताय ॥

धन्वंतरि धर्मभृतां वरिष्ठममृतोद्भवं ।

पादयोरुपसंगृह्य सुश्रुतः परिपृच्छति ॥ १ ॥

अथ खलु भगवंतममरवरसृषिगणपरिवृतमाश्रमस्थं कासिराजं दिवौदास  
धन्वंतरिमौपधेनवं वैतरणौरभ्रपौष्कलावतकरवीर्यगोपुररक्षितसुश्रुतप्रभृतयः ऊचुः

Ends.— fol. 44<sup>b</sup>.

सद्यः प्राणक्षयकरः शोषणस्तु शरीरिणां ।

उत्तरो मारुतस्त्रिगुणो मृदुर्मथुर एव च ॥

कषायानुरसः शीतो पाणामः प्रकोपणः ।

त ( fol. 45<sup>a</sup> ) स्माद्यप्रकृतिस्थानां क्लेदो बलवद्धनः ॥

क्षीणः क्षयविषातानां विशेषेण तु पूजितः ॥

ईशानकटुरूक्षोष्णः आग्नेयाश्वेव मारुतः ॥

अम्लो विदाही नैरत्यो वायव्यास्तिक उच्यते ॥ सव ॥

In a different hand follows.—

इति श्री वाला आचार्यसंग्रहकृते सुश्रुतसारसमाप्त ॥ संवत् १७०४  
वर्षे शाके १५६९ प्रवर्त्तमाने ॥ वैशाख मासे । शुभशुक्लपक्षतृतीयायां  
तथौ सोमवारे ॥ महाराजा धीराजमहाराणा श्रीजगत्सिंहजी  
विजयराजे । महाराव श्रीसत्रसलजी ग्रामे विद्रावतीमध्ये ॥ मदं पुस्तकं  
लिषासं आचार्य श्रीजयदेवजी चीरंजीरामजीपठनार्थ ॥ सुभंभतु ॥  
लिषजोसी श्रीपति ॥ श्लोकसंख्या १२०५.

Then again in a different hand follows—

आचार्य श्रीरामरायजी पठनार्थमिदं पुस्तकं पुत्रपौत्रपठनोपयोगि-  
भवतु ॥ भवानीशंकरो जयतः ॥ तत्र केलिकमलं भ्रमयंती लोललोचनयुगं  
भ्रमयंती ॥ वीरसेनतनयं कमयंती राजमार्गमविशेद्भ्रमयंती ॥ १ ॥ अर्कसुनूरि-  
पुसारथिसुनोरंतकस्य शिरसि प्रातिभाति । या मुनीन्द्रसुरसिद्धसेविता सा  
करोतु भवतामघनाशं ॥ २ ॥

On fol. 45<sup>b</sup>. There is a three-headed figure of ज्वर  
with charms against it.

References.— ( 1 ) Mss-A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—  
i, 730<sup>a</sup> ; iii, 150<sup>a</sup>.

सुश्रुत

( शरीरस्थान )

Suśruta

( Sarīrasthāna )

No. 318

224.

A. 882-83.

Size.— 9½ in. by 5 in.

Extent.— 52 leaves ; 7 lines to a page ; 26 letters to a line.

Description.—Country paper ; Devanāgarī characters with पुष्टमात्राः ;  
hand-writing good ; topic headings, colophons and marks  
of punctuation tinged with red pigment ; fol. 40<sup>a</sup> is blank ;  
paper very old and musty ; it is decaying on edges.

Age.— Sam. 1640.

Author.— Suśruta,

Begins.—fol. 1<sup>a</sup>.

श्रीगणेशाय नमः ॥ ओं नमो धन्वंतरये ॥

अथातः सर्वभूतचिंताशारीरं व्याख्यास्यामः ॥ सर्वभूतानां ॥ कारण-  
मकारणं सत्त्वरजस्तमोलक्षणमष्टरूपमखिलस्यजगतः संभावहेतुरव्यक्तं नाम ॥  
etc.

Ends.—fol. 52<sup>a</sup>.

वचार्य भिहता प्राप्ताः श्लोकाद्वषु चतुश्चपि ।

कुमाराणां वपुर्मेषा बलबुद्धिवर्द्धनाः ॥

गर्भव्याकरणं दशमं शारीरं समाप्तं ॥ इति सौश्रुते आयुर्वेदशास्त्रे शारीर-  
स्थानं समाप्तमिति ॥

fol. 52<sup>b</sup>.

करकृतमपराधं क्षंतुमर्हति संतः ॥ अथा ग्रंथसंख्या ११०० ॥ श्री ॥  
संवत् १६४० वर्षे आषाढवदि ११ भृगौ लिपितमस्ति ॥ ( After this the  
following line is disfigured—प्रकाशावास्तव्य ॥ पात्रीज्ञातीय पटेल-  
भूधरपुत्रपौत्रपठितं — and in its place is supplied ) on the  
margin—महिषापुरवास्तव्य उदीचज्ञाती उपाध्या सीवरामपठनार्थः )  
तथा च परोपकाराय ॥ समस्तकुटुंबखुषीनो भवतु ॥ श्रीरस्तु ॥ ( After  
this the following is disfigured with ink नीर्जरवास्तव...ज्ञातीय  
पंचोलीगोवशेन लिपीतं ) भग्नपृष्ठीकटीघ्रीवाबधमुष्टी अधोमुखं । कष्टेन लीषीते  
शास्त्रं यत्नेन परीपालयेत् ॥ १ ॥ तैलाद्रक्षे जलाद्रक्षे द्रक्षे अथलबन्धनात् ।  
परहस्तगता ये च एवं वदति पुस्तिका ॥ १ ॥

References.— See No. 315.

सुश्रुत  
( सूत्रस्थान )

Suśruta  
( Sūtrasthāna )

No. 319

382.  
1882-83.

Size.— 11 in. by 5  $\frac{1}{6}$  in.

Extent.— 68 leaves ; 11 lines to a page ; 36 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writ-  
ing good ; paper is old and worn out ; it is written in uni-

form hand-writing ; there are double lines in black ink on borders : it is a fragment having foll. 48-88 and 92-118.

Age.— Sam. 1647.

Author.— Suśruta.

Begins.— fol. 48<sup>a</sup>.

प्रकुपितऽश्लेष्माणं कोपयित्वा स्रोतो निरुणादिलालास्रावं फेनागमनं  
संज्ञानाशं वापादयति तमभ्यज्य संस्वेद्य शिरोविरेचनं तस्मै तीक्ष्णं विदध्या-  
द्रसं च वातघ्नं दद्यादिति ॥ etc.

Ends.— fol. 118<sup>b</sup>.

Colophon at the end— इति सौश्रुते आयुर्वेदशास्त्रे सूत्रस्थानं  
समाप्तमिति ॥ संवत् १६४७ वर्षे पौषमासे कृष्णपक्षे षष्ठ्यायां तिथौ तद्दिने  
लिखितं शुभं भवतु ।

अक्षरमात्रपदस्वरहीनं व्यंजनसंधिविवर्जितरेफं ।

साधुभिरत्र मम क्षंतव्यं को न मुह्यति शास्त्रसमुद्रे ॥

मंगलं लेषकानां च वाचकानां च मंगलं ।

मंगलं सर्वलोकानां भूमिभूपतिमंगलं ॥

श्रीरस्तु ॥ शुभं भवतु ॥

References :— See No. 315.

सुश्रुत  
(शारीरस्थान)

No. 320

Suśruta  
(Sārīrasthāna)

466.  
1895-98.

Size.— 10½ in. by 4½ in.

Extent.— 90 leaves ; 5-6 lines to a page ; 27-28 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible and bold ; till folio 3<sup>b</sup>, there are 5 lines to a page, paper is very old, brittle and musty ; there are double rows of lines in red on borders ; first row consists of 3 lines and the second of one line ; topic headings and

marks of punctuation in red ink. It is a complete copy of शारीरस्थान.

Age.--Bears १७०४ वर्षे कार्तिकमासे शुक्लपक्षे तृतीयायां बुधवासरे.

Author.--Suśruta.

Begins.--fol. 1<sup>b</sup>.

ओं नमः शिवाय ॥ श्रीधन्वंतरये नमः ॥ अथातः सर्वभूतचिंताशारीर-  
व्याख्यास्यामः ॥ यथोवाच भगवान् धन्वंतरिः ॥ सर्वभूतानां कारणमकारणं  
सत्त्वरजस्तमोलक्षणमष्टरूपमखिलस्य जगतः संभवहेतुमव्यक्तं नाम ॥ etc.

Ends.--fol. 90<sup>a</sup>.

भवन्ति चात्र ॥

सौवर्णं सुकृतं चूर्णं कुष्ठं मधु घृतं वच्चः ॥  
मत्स्याक्षीका शंखपुष्पी मधु सर्पिस कांचनं ॥  
अर्कपुष्पीघृतं क्षौद्रं चूर्णितं कांचनं वचा ।  
सुवर्णचूर्णकैडर्यः श्वेता दूर्वा घृ ( 90<sup>b</sup> ) तं मधु ॥  
चत्वारो भिहिताः प्राशाः श्लोकार्द्धेषु चतुर्ध्वपि ।  
कुमाराणां वपुर्मैधावलबुधिर्विवर्द्धन इति ॥

इति सौश्रुते आयुर्वेदशास्त्रे शारीरस्थानं समाप्तमिति ॥ संवत् १७०४  
वर्षे कार्तिकमासे शुक्लपक्षे तृतीयायां बुधवासरे अहिल्लन्नज्ञानीयभट्टविश्राम-  
तत्पुत्रगदाधरो लिखितवान् स्वार्थं परार्थं च ॥ शुभमस्तु ॥ श्री ॥

In a different hand is added--

संवत् १९१३ नै पुस्तके मोललीयो बलदेव चांदुवाड

References.-- See No. 315.



# ERRATA

Page	<i>For</i>	<i>Read</i>
53	Kādambakalpa	Kādambakakalpa
69	$\frac{198}{1992-7}$	$\frac{198}{1902-7}$
247	$\frac{1097}{1886-92}$	$\frac{1079}{1886-92}$
358	$\frac{1905}{1886-92}$	$\frac{1095}{1886-92}$
364	$\frac{636}{1893-1902}$	$\frac{636}{1895-1902}$
368	$\frac{601}{1869-1915}$	$\frac{601}{1899-1915}$

# APPENDIX I

## INDEX OF AUTHORS

N. B.— (1) Anonymous works are not included in this appendix.

(2) The numbers denote the Serial Nos. of the works described and not the pages.

Agniveśa : Añjananidāna	....	4—7
Ānandabhārati or Nṛsimhabhārati : Ānandamālā	....	17
Ānandasiddha : Yogaśāstra	....	187
Ananta : Pratāpakalpadruma	....	136
Anantadeva : Rasacintāmaṇi	....	192-193
Bāla Ācārya : Suśrutasāra	....	317
Balibhadra : Vṛndasaṅgrahaśeṣa	....	240
Bandīmīśra : Yogasudhānidhi	....	190
Bhāvamīśra : Bhāvaprakāśa	....	137-138
„ Vaidyanighaṇṭu	....	274
Bindu : Rasapaddhati	....	195
Cakradatta : Cakradattasaṅgraha	....	62—63
Cāmuṇḍa : Jvaratimirabhāskara	....	86—89
„ : Rasasaṅketakalikā	....	217-218
Candraṭa : Yogaratnasamuccaya	....	176-177
Caraka : Carakasamhitā	....	64—68
Caturbhūja Mīśra : a comm. on Rasahr̥daya	....	16
Cidghanānanda : Satkarmasaṅgraha	....	304
Dalhaṇa : Nibandhasaṅgraha	....	119
Ḍallaṇa : Uttaranibandhasaṅgraha	.. .	26
Ḍhanvantari : Yogacintāmaṇi	....	157
„ : Sannipātakalikā	....	306
Dinakara Jyotiṣa : a comm. on Upacārasāra	....	28
Govindabhikṣu : Aṣṭādaśasaṁskāra or Rasahr̥daya	....	16
Govindācārya : Rasasāra	....	220-222
Guṇākara : a comm. on Yogaratnākaramālā	....	170-175
Haṁsanātha or Haṁsarāja : Bhiṣakcakracittotsava	....	139
„ : Sarvajvarasamuccayadarpaṇa	....	308-309
Harinātha : a comm. on Vaidyajīvana	263-264, 266, 270	
Haripāladeva : Yoganibandha	....	169

Harṣakīrtisūri : Yogacintāmaṇi	....	158-161
Hārīta : Cikitsāsārasaṅgraha	....	83
Hastiruci : Vaidyavallabha	....	281-283
Hemacandrācārya : Nighaṇṭuśeṣa	....	117
Hemādri : Āyurvedarasāyana	....	24-25
Īśvara : Kādambakakalpa	....	43
Jairāmagiri : Kalpadrumasārasaṅgraha	....	39
Jayadatta : Aśvacikitsā	....	14
Jayagovinda : Pakaśāstra	....	130
Kāśīnātha : Ajirṇamañjarī	....	1 — 3
„ : Amṛtamñjarī	....	10
„ : Vaidyapaddhati	....	244-245
Kāśīrāma : Vaidyasarvasva	....	290
Keśavapaṇḍita : Siddhamantra	....	310-312
Keśavarāma : Auśadhināmamālā	..	34
Keyadeva or Kayadeva : Pathyāpathyavibodha	....	126-127
Kṛṣṇadatta : Dravyadīpikā	....	104
Kṣemaśarmācārya : Cikitsāsārasaṅgraha	....	75
Lakṣmaṇa : Vaidyakayogacandrikā	....	246
Lokanātha : Mañlaprakāśa	....	141
Lolimbarāja : Vaidyajīvana	..	260-271
„ : Vaidyāvataṁsa	....	292
Mādhava : Kūṭamudgara	....	51-56
Mādhava : Mādhavacikitsita	....	143
„ : Mādhavanidāna	145, -146, 150-151, 153-156	
Mādhavabhaṭṭa : Rasasiddhiprakāśa	....	224
Mādhava Upādhyāya : Āyurvedaprakāśa or Arkaprakāśa	....	19-20
„ : Pākāvalī	....	133-134
„ : Rasarājaparakaraṇa	....	215
Māgarāja : Māgrājapaddhati	....	142
Mahādeva or Śiva or Śambhu : Kārajñāna	....	45-50
Mahādevapaṇḍita : a comm. on Rasapaddhati	....	195
Mahendra : Vaidyanighaṇṭu	....	273
Mahendra Bhogika : Dravyāvalī ( Nighaṇṭu ) or Dhanvantarinighaṇṭu	....	105-121
„ : Nighaṇṭunāmamālā	....	114
„ : Nighaṇṭuśeṣa	....	116

Moreśvara : Vaidyāmṛta	....	291
Mukunda : Upacārasāra	....	27—28
Nakiñcideva : Rasendracūḍāmaṇi	....	230
Nakula : Aśvacikitsā	....	15
Nāganātha : Nidānapradīpa	..	118
Nāgārjuna : Yogaratnākaramālā	....	170—174
Narasimha or Naraharipaṇḍita : Rājanighaṇṭu	....	231—232
Nārāyaṇa : a comm. on Trīṣaṭi	....	94—95
Nāsira Shah : Kañkāligrantha	....	41—42
Navanidhirāma : Yogasamuccaya	....	188—189
Nayanasukha : Vaidyamanotsava	....	276—278
Nīśalākara : a comm. on Cakaradattasaṅgraha	....	62—63
Nityanātha : Rasaratnākara	201—203, 205—214	
Nṛsimhabhārati or Ānandabhārati : Ānandamālā	....	17
Pitāmbara : Anupānamañjari	....	1—9
Pratāpasimha : Amṛtasāgara	....	17
Pūrṇacandra or Pūrṇasena : a comm. on Yogaśataka	....	184—185
Raghunāthapaṇḍita : Vaidyavilāsa	....	288—289
Raghuvīra : Satkarmasaṅgraha	....	304
Rāma : Yogaratnāvalī	....	181
„ : Vaidyakaśāra	....	249
Rāmacandra Guha : Rasendracintāmaṇi	....	227—228
Rāmakṛṣṇa : Rasarājaśaṁkara	..	216
Rāmarāja : Rasaratnadīpa	....	119
Rāmeśvara : Sadyogacintāmaṇi	....	305
Raṅgajyotirvid : Vicārasudhākara or Arśoghnaśudhākara	....	237
Rāvaṇa : Arkaprakāśa	....	12—13
Rudrabhaṭṭa : a comm. on Vaidyajīvana	260, 262, 265, 267—269, 271	
Śalinātha : Rasamañjarītantra	....	196—198
Śambhu or Śiva or Mahādeva : Kārajñāna	....	45—50
Śaṁkarabhaṭṭa : Vaidyavinoda	....	284—287
Śārṅgadhara : Trīṣaṭi	....	92, 94—95
Siddharaṣi : Siddhayogamālā	....	314
Śiva or Śambhu or Mahādeva : Kārajñāna	....	45—50
Śivacandrabhaṭṭa : Vaidyaratna	....	279
Śivarāmaji : Vaidyakaśārsammuccaya	....	253

Soḍhala : Gadanigraha	....	58—59
„ : Guṇasaṅgraha	....	60—61
Somadeva : Rasendracūḍamaṇi	....	229
Śrīkaṇṭha : Yogaratnāvalī	....	179—180
Śrīkaṇṭhadatta : Vyākhyākusumāvalī	....	293
Śrīkaṇṭhapāṇḍita : Vaidyakaśārasaṅgraha or Hitopadeśa	....	250—252
Śrīratna : Kāmaratna	....	44
Suṣeṇa : Āyurvedamahodadhi	....	21—23
Suśruta : Śārīrakasthāna	....	315, 318, 320,
„ : Sūtrasthāna	....	316, 319
Tisāṭa : Cikitsākalikā	....	69—73
Trimalla : Dhavyaguṇaśataślokī	....	96—103
Trimallabhaṭṭa : Yogatarāṅgiṇī	....	162—166
Uddhavamiśra : Vaidyapradīpa	....	275
Vācaspati : a comm. on Mādhavanidāna	....	149—150
		155—156
Va (?) deva Mādhura : a comm. on Mādhavanidāna	....	152
Vāgbhaṭa : Rasaratnasamuccaya	....	200
„ : Sūtrasthāna	....	236
Vallabhabhaṭṭa : a comm. on Triśati	....	93
Vallabhendra : Vaidyacintāmaṇi	....	259
Vaṅgasena : Cikitsāśārasaṅgraha	....	76—82
Vatseśvara : Cikitsāśāgara	....	74
Vedaśarmā : Lakṣmaṇotsava	....	234
Veda Vyāsa : Āyurveda	....	18
Vidyāpati : Cikitsāñjana	....	84
Vidyāpati Miśra : Vaidyarahasya	....	280
Vijayarakṣita : a comm. on Mādhavanidāna	....	144—148
Virasimha : Virasimhāvaloka	....	239
Vīreśvara : Rogārogavāda	....	233
Viṭṭhala : Vaidyakaśārasamuccaya	....	254
Vopadeva : Śataślokī	....	294—302
„ : a comm. on Siddhamantra	....	312
Vṛnda : Vṛndasaṅgraha	....	24
„ : Siddhayoga	....	313

## APPENDIX II

### INDEX OF WORKS

N. B.— The figures refer to the Serial Nos. of the works described and not to the pages.

Ajirṇamañjarī, by Kāśinātha	1—3
Amṛtamañjarī, by Kāśinātha	10
Amṛtasāgara by Pratāpasīṃha	11
Ānandamālā with comm. by Ānandabhāratī	17
Añjananidāna, by Agniveśa	4—7
Arupānamañjarī, by Pītāmbara	8—9
Arkaprakāśa, by Rāvaṇa	12—13
Aṣṭādaśasaṃskāra, by Govindabhikṣu-with comm. by Caturbhuja Miśra	18—19
Aśvacikitsā, by Jayadatta	14
„ by Nakula	15
Auśadhikalpa	29—31
Auśadhikoṣa	32
(Auśadhi) Nāmāvalī	33
Auśadhināmamālā, by Keśavarāma	34
Auśadhisaṅgraha (1)	35
„ (2)	36
„ (3)	37
Āyurveda, by Veda Vyāsa	18
Āyurvedamahodadhi, by Suśeṇa	21—23
Ayurvedaprakāśa, by Mādhava Upādhyāya	19—20
Āyurvedarasāyana, a comm. on Vāgbhaṭa's Aṣṭāṅgahrdaya, by Hemādri	24—25
Bhāvaprakāśa, by Bhāvamīśra	137—138
Bhīṣakcakkraçittotsava, by Haṃsarāja or Haṃsanātha	139
Cakradattasaṅgraha, by Cakrādatta, with comm. by Niścalakara	62—63
Carakasamhitā, by Caraka	64—68
Cikitsākalikā, by Tīsaṭa	69—73
Cikitsāñjana, by Vidyāpati Upādhyāya	84
Cikitsāsāgara, by Vatseśvara	74

Cikitsāsārasaṅgraha, by Kṣemaśarmācārya	....	75
„ by Vaṅgasena	....	76—82
Cikitsāsāstrasaṅgraha by Hārīta	....	83
Dhanvantarinighaṇṭu, by Mahendra Bhogika	....	110—111
Dhāturatnamālā	....	112
Dravyaguṇaśataśloki, by Trimalla-Kavi	....	96—103
Dravyadipikā, a comm. on Dravyaguṇaśataśloki, by Kṛṣṇadatta	....	104
Dravyāvalī, by Mahendra Bhogika	..	105—109
Gadanigraha, by Soḍhala	....	58—59
Gandhakakalpa	....	57
Guṇasaṅgraha, by Soḍhala	....	60—61
Jvaranidāna	....	90
Jvaratimirabhāskara, by Cāmuṇḍa	....	86—89
Jyotiṣmatikalpa	....	85
Kāḍambakakalpa, by Īśvara	....	43
Kārajñāna, by Śiva or Śambhu or Mahādeva	....	45—50
Kalpacintāmaṇi	....	38
Kalpadrumasārasaṅgraha, by Jairāmagiri	....	39
Kalpasaṅgraha	....	40
Kāmaratna, by Śrīnātha	....	44
Kaṅkaligrantha, by Nāsira Shah	....	41—42
Kūṭamudgara, with comm. by Mādhava	....	51—56
Lakṣmaṇotsava, by Vedaśarmā	....	234
Laṅghanapathyavinirṇaya	....	235
Mādhvacikitsita, by Mādhava	....	143
Mādhavanidāna, by Mādhava		151, 153—154
„ with comm. by Vijayarakṣita	....	145—146
„ with comm. by Vācaspati	....	150, 155—156
Mādhavanidānatīkā, by Vijayarakṣita	....	144, 147—148
„ by Vācaspati	....	149
„ by Vā(?)deva Māthura	....	152
Māgarājapaddhati, by Māgarāja	....	142
Mallaprakāśa, by Lokaṇātha	....	141
Maṇiparīkṣādīni	....	140
Pākamārtanḍa	....	129
Pākārnava	....	132

Pakāśāstra, by Jayagovinda	....	130
”	...	131
Pakāvali, Mādhava Upādhyāya	....	133-134
”	....	135
Pathyāpathyanighaṇṭa	....	120
Pathyāpathyavicāra	....	121-122
Pathyāpathyavidhi	....	123-124
Pathyāpathyaviniścaya	....	125
Pathyāpathyavibodha, by Keyadeva	....	126-127
Pathyāpathyādhikāra	....	128
Rājanighaṇṭu, by Narasiṃha	....	231-232
Rasacintāmaṇi, by Anantadeva	....	192-193
Rasamañjaritantra, by Śālinātha	....	196-198
Rasānānigraha	....	194
Rasapaddhati, by Bindu, with comm. by Mahādeva	....	195
Rasarājaprakaraṇa, by Mādhava Upādhyāya	....	215
Rasarājaśaṅkara, by Rāmakṛṣṇa	....	216
Rasaratnadīpa, by Rāmarāja	....	199
Rasaratnākara, by Nityanāthasiddha	....	201-214
Rasaratnasamuccaya, by Vāgbhaṭa	....	200
Rasārṇava	....	225
Rasasaṅketakalikā, by Cāmuṇḍa	....	217-218
Rasasaṅgraha	....	219
Rasasāra, by Govindācārya	....	220-222
” or Sadyogakanthikā	....	223
Rasasiddhiprakāśa by Mādhavabhaṭṭa	....	224
Rasāvatāra	....	226
Rasendracintāmaṇi, by Rāmacandra Guha	....	227-228
Rasendracūdāmaṇi, by Somadeva	....	229
” by Nakiñcideva	....	230
Ratnasāgara	....	191
Rogarogavāda, by Vireśvara	....	233
Sadyogacintāmaṇi, by Rāmeśvara	....	305
Śakunaparikṣādi	....	303
Sanṇipātakalikā, by Dhanvantari	....	306
Sarvaśarvasamuccayadarpaṇa, by Haṁsanātha	....	308-309
Śataśloki—candrakalā, by Vopadeva	....	294-302
Siddhamantra, by Keśava	....	310-311
with comm. by Vopadeva	....	312



Siddhayoga, by Vṛnda	....	313
Siddhayogamālā, by Siddharṣi	....	314
Suśruta ( Śārīrakasthāna ), by Suśruta	....315, 318, 320	
( Sūtrasthāna )	....	316, 319
Suśrutasāra, by Bāla Ācārya	....	317
Takrakalpa	....	91
Trisati, by Śārṅgadhara	....	92
with a comm. by Nārāyaṇa	....	94—95
Trisativyakhyā, by Vallabhendra	....	93
Upacārasāra, by Mukunda Daivajña	..	27—28
Uttaranibandhasaṅgraha, by Dālāṇa	....	26
Vāgbhaṭa ( Sūtrasthāna )	....	236
Vaidyacintāmaṇi, by Vallabhendra	....	259
Vaidyajīvana, by Lolimbarāja	...	261
with comm. by Rudrabhaṭṭa	260, 262, 265, 267—269, 271	
„ „ by Harinātha	263—264, 266, 270	
Vaidyakagrantha, by Pūjyapāda	....	243
Vaidyakapaddhati, by Kāśinātha	....	244—245
Vaidyakayogacandrikā, by Lakṣmaṇa	....	246
Vaidyakasaṅgraha	....	247
Vaidyakasāra	..	248
Vaidyakasāra, by Rāma	....	249
Vaidyakasārasaṅgraha, by Śrīkaṇṭhapāṇḍita	....	250—252
Vaidyakasārasamuccaya, by Śivarāma	....	253
„ by Viṭṭhala	....	254
Vaidyakasāroddhāra, by Harṣakīrtisūri	...	255—258
Vaidyāmṛta, by Moreśvara	...	291
Vaidyamanotsava, by Nayanasukha	....	276—278
Vaidyanāmamālā	....	272
Vaidyanighaṇṭu, by Mahendra	....	273
„ by Bhāvamiśra	....	274
Vaidyapradīpa, by Uddhavamiśra	....	275
Vaidyarahasya, by Vidyāpati Miśra	....	280
Vaidyaratna, by Śivānandabhaṭṭa	....	279
Vaidyasarvasva, by Kāśirāma	....	290
Vaidyavallabha, by Hastiruci	....	281—283
Vaidyāvataṁsa, by Lolimbarāja	....	292
Vaidyavilāsa, by Raghunāthapāṇḍita	....	288—289
Vaidyavinoda, by Śaṅkarabhaṭṭa	....	284—287

Vibodhasāra	....	238
Vicārasudhākara by Raṅgajyotirvid	....	237
Vīrasīrṇhāvaloka, by Vīrasīrṇha	....	239
Vṛndasaṅgraha	....	242
„ by Vṛnda	....	241
Vṛndasaṅgrahaśeṣa, by Balibhadra	..	240
Vyākhyākusumāvalī by Śrīkaṇṭhadatta	....	293
Yogacintāmaṇi, by Dhanvantari	....	157
„ by Harṣakīrtisūri	....	158-161
Yogadīpikā	....	167
Yoganidhāna	..	168
Yoganibandha, by Haripāladeva	....	169
Yogaratnamālā, by Nāgārjuna, with comm.		
by Guṇākara	....	170-174
Yogaratnamālāṭikā, by Guṇākara	....	175
Yogaratnasamuccaya, by Candraṭa	....	176-177
Yogaratnākara	....	178
Yogaratnāvalī, by Śrīkaṇṭhapāṇḍita	....	179-180
„ by Rāma	....	181
Yogaśataka	....	183, 185
Yogaśataka with comm.	....	182, 186
Yogaśatakaṭikā, by Pūrṇasena	....	184-184 <sup>a</sup>
Yogaśataka, by Ānandasiddha	....	187
Yogasamuccaya, by Navanidhirāma	....	188-189
Yogasudhānidhi, by Bandimīśra	..	190
Yogatarāṅgiṇī, by Trimallabhaṭṭa	....	162-166

---

# APPENDIX III

## CORRESPONDENCE TABLE

(Old) Ms. No.	New Serial No.	(Old) Ms. No.	New Serial No
	Collection of 1866-68	374	261
118	67	375	293
	Collection of 1868-69	376A	148
38	150	376B	146
	Collection of 1869-70	377	249
90	301	378	298
	Collection of 1872-73	381	314
70	216	382	319
71	296	763	246
	Collection of 1875-76	Collection of A 1882-83	
555	65	132	143
735	117	147	176
	Collection of 1875-80	153	229
351	15	178	268
352	78	179	277
353	265	180	275
	Collection of 1880-81	224	318
349	60	Collection of 1883-84	
359	213	219A	80
	Collection of 1881-82	219B	81
105	190	Collection of A1883-84	
	Collection of A 1881-82	210	10
454	138	211	5
	Collection of 1882-83	213	54
364	20	214	73
365	22	215	125
367	183	216	153
368	66	217	165
369	75	219	236
370	96	220	24
371	157	221	184A
372	195	238B	270
373	226	248	214

(Old) Ms. No.	New Serial No.	(Old) Ms. No.	New Serial No.
Collection of Viśrāma (i)		920	88
182	210	921	102
284	16	922	104
306	271	923	111
307	237	924	110
308	291	925	113
309	23	927	61
601	194	928	118
618	269	930	162
621	147	931	167
Collection of 1884-86		932	168
387	38	933	169
428	74	934	184
429	116	936	198
430	232	938	215
431	133	939	230
435	141	941	241
436	161	942	240
439	211	943	247
440	276	944	272
441	284	945	144
442	307	947	95
443	313	1378	258
464	172	Collection of 1886-92	
937	201	1033	1
Collection of 1884-87		1034A	2
909	26	1034B	8
910	39	1035	14
911	45	1039	21
912	53	1040	31
913	51	1041	34
914	302	1042	33
915	69	1043	47
916	71	1044	46
917	84	1049	139
918	82	1050	86
919	83	1051	308

(Old) Ms. No.	New Serial No.	(Old) Ms. No.	New Serial No.
1052	91	1092	255
1053	93	1093	260
1054	107	1094	279
1055	41	1095	283
1056	114	1096	286
1057	108	1097	98
1058	119	1099	297
1059	124	1101	312
1060	132	1314	170
1061	135	Collection of 1887-91	
1062	136		
1067	145	883	12
1069	142	885	55
1070	151	886	56
1071	163	888	59
1072	177	889	63
1073	185	890	72
1074	186	891	79
1075	191	892	87
1076	192	893	101
1077	193	894	109
1078	197	895	105
1079	199	896	112
1080	205	897	109
1081	217	898	127
1082	219	901	137
1083 (I)	303	903	155
1083 (II)	259	905	165
1083 (III)	222	906	187
1083 (V)	35	907	196
1083 (VIII)	36	908	203
1083 (IX)	37	910	233
1084	224	911	234
1086	238	912	251
1088	242	913	264
1089	244	914	287
1090	250	915	99
1091	253		

*Appendix III*

417

(Old) Ms. No	New Serial No.	(Old) Ms. No.	New Serial No.
916	100	949	290
920	306	950	295
923	120	951	97
924	204	953	304
925	220	954	305
926	231	955	311
929	30	956	315
945	180	957	252
947 (2)	175	1017	171
983	131	1407	158
984	140	1501	130
1066	243	1524	278
1402	257	Collection of 1892-95	
1403	282	530	3
Collection of 1891-95		531	19
922	17	533	42
923	32	534	68
924	52	535	77
925	64	536	92
926	76	537	4
927	309	538	123
928	85	539	128
931	126	540	134
932	129	543	207
933	154	544	206
934	152	547	256
935	164	548	273
937	179	549	285
938	181	551	300
940	189	553	310
941	208	554	174
942	209	Collection of 1895-1902	
943	218		
944	221	414	212
945	223	617	9
946	225	618	18
947	227	619	50
948	267	620	62

(Old) Ms. No.	New Serial No.	(Old) Ms. No.	New Serial No.
621	70	465	316
622	94	466	320
624	156	467	317
625	159	468	294
627	200	Collection of 1898-99	
628	202	50	274
629	228	Collection of 1899-1915	
630	235	583	7
631	25	585	239
632	44	586	245
633	248	587	28
634	254	588	49
635	266	589	58
636	289	590	90
690	173	595	160
Collection of 1895-98		596	178
449	6	597	182
450	11	598	280
451	40	599	281
452	29	600	288
453	43	601	292
454	48	Collection of 1902-1907	
455	89	198	57
457	122	Collection of 1907-1915	
460	149	66	115
461	188	78	299
462	263	85	13
463	262	86	27
464	103		

